

69-4
L 706

DUBL. NOD.

F918

Leons Paegle

Iwods westurē

Pamatškolum

Utrs, porlobots un papyldynēts izdawums

Reigā, 1921. g.

pas akciju sabidribu izdawums

F918

Valtera & Rapas ake. sab., Rigā, izdotās grāmatas:

- Abbula, P.**, Skolas Druvas abece. Ilustr.
 — Skolas Druva. Lasāma grāmata, Ilustreta. I. un II. daļa.
 — Latveešu valodas mācība.
 — Vadons pareizrakstībā.
- Adamoviča, F.**, Dabas mācība. Pēc O. Šmeiļa pārstrādāta. I. daļa, Dzīvneeki. II. daļa, Stādi. Ilustreta.
 — Latvijas geografija. Ilustreta.
 — Nedzīvā daba. Firmās zīnas izmineralogijas, fizikas un kīmijas. Ilustreta.
- Allaža, K.**, Algebra pamatsk. I un II. daļa.
 — Algebraisko uzdevumu krajums pamatskolam. I. un II. daļa.
- Angļu rakstneeki.** Izlase skolam. Zem R. O. G. Urch redakcijas.
 — I. sūj., Scott, P., Like Gentleman. With notes and glossary by A. Kārkliņš.
- Ašmana, K.**, Latvijas un vispārejā geoloģija. Ilustreta.
- Bachla, J.**, Mazais dzeedatajs. Dzeesmas skolam.
- Bālina, A.**, Dr. Martīna Luterā mazais katķismis mājam un skolam
 — Abece skolam un mājam. Ar bildem.
- Berlina, J.**, Darba laužu vēsture. Ar ilustracijām.
- Bērzina, P.**, Tirdzneecības grāmatuvešana skolam un pašmācīšanai.
- Bērzina, R.**, Jaunibas dārzs. Vācu lasāma grāmata ar latv. vārdnīcu. Ilustreta. I., II. un III. sējums.
- Blümberga**, Logaritmī tabeles, pārstrādātās jeb Brigga. J. Celma pārstrādātas.
- Bormāne, J.**, Latvijas geografija. Ilustr.
 — Ar-Eiropas zemes un Eiropa. Ilustr.
- Dava, J.**, Skolas draugs, I. daļa. Abece. Ilustreta
 — Skolas draugs. Lasāma grāmata. Ar bildem. II. daļa.
 — Vadonis pēc mācīšanas abecē.
 — Dailrakstība.
 — Veģelais skaits. Aritmetiski uzdevumi. Ar zīmējumiem. Pirmais un otrs mācības gads.
 — Bērnu draugs. Abece ar ilustr.
- Dēķena, K.**, Vadons rēķinu mācībā. Ar zīmējumiem. I. un II. posms.
 — Vadons dzimtenes mācībā. Ar ilustracijām.
 — Iss vēstures kurss skolam. I., II. un III. daļa.
 — Eevadījums latveešu valodas mācībā
 — Manu pirmā krievu grāmata. Ar ilustracijām.
- Demme, F.**, Logarithmorum III et IV decimalium.
- Dīslera, K.**, Geografija pamatskolam. Pārstrādāts izdevums. Ar ilustr.

- Dravneeka, J.**, Kreevu-latv. vārdnica.
 — Latveešu-kreevu vārdnica
 — Vācu-latvēešu vārdnica
 — Latveešu-vācu vārdnica.
 — Jaunais vācu tulks. Mācības grāmata pašmācībai.
 — Angļu-latveešu un latveešu-angļu vārdnica.
 — Latveešu pareizrakstības vārdnica.
- Dreimana, A.**, Fizika skolai un pašmācīšanai. Ar zīm. I., II., III., IV., V. un VI. daļas.
- Dzeesmu grāmata skolam.** Garigu dzeesmu krajums.
- Dziļlejas, K.**, Poetika (Rakstneecības teorija).
- Dzimtene.** Lasāma grāmata pirmāmācības skolām. Rīgas skolotāju sastādīta. Ilustreta. I. daļa.
- Eevīna, Eiches u. Sungālā,** Aritmetikas uzdevumu krāj., I.—IV. daļa.
- Endzelīna, J. un K.** Mühlenbacha, Latveešu valodas mācība.
 — Latveešu gramatika.
- Freinberga, K.**, Praktiska vācu-latveešu vārdnica.
- Freudenfelda, K.**, Epata. Rita lūgšanas bērneem.
- Kristīgās baznīcas vēsture.**
 — Gaismas avots. Ticības mācība skolam. (Bībeles stāsti, Baznīcas stāsti, Katķismis, Garigas dzeesm.)
- Geografiskas seenas kartes skolam.**
 — Latvija. Eiropa. Planiglobus.
- Geografisks atlass pamatskolam.**
 — Vidusskolam.
- Gratudiņa, J.**, Trigonometrija. Teorija un uzdevumi. I., II. un III. daļa.
- Grünberga, T.**, Skolas draugs. Abece skolai un mājai. Bagatigi ilustreta.
- Grūnera, H. un T. Grünberga.** Jaunā kristīgā māju grāmata Kurzemes skolam. (Bībeles stāsti, Baznīcas stāsti, Katķismis, Garigas dzeesm.)
- Guben, M.**, 30 tantas dzeesmas koreem.
- Gulbja, E.**, Latvju gramatika. Sainīnats kurss.
 — Latvju sintakse.
- Gustava, P.** Kimlijas pamatjēdzeeni. I. daļa — Neorganiskā. II. daļa — Organiskā kimija.
- Jendes, A.**, Bībeles stāsti. Ilustr.
 — Baznīcas vēsture. Ilustreta.
 — Ticības mācība. Ilustreta.
 — Vadons un uzdevumi. Rēķinu uzdevumi ar metodisku vadoni.
 — Rēķinu grāmata pamatskolam. I. un II. daļa
- Judina, N.**, Bērnu draugs. Pirmā mājas mācība pareizticīgībem bērneem. (Abece. Ticības mācības. Rēķini). Ilustreta

69-4
L 706

F918

DUBL. NOD.

Leons Paegle

Iwods westurê

Pamatškolum

- I. Bildes nu pyrmotnejos cylwaka dzeiwas
- II. Bildes nu Latwijas westures

Utrs, porlobots un papyldynots izdawums

Latgališu bidribas „Kultura“ uzdawumā latgališu izluksnē porlyka
H. Pronewska

Reigâ 1921. g.

A. Valtera un J. Rapas akciju sabidru izdawums

Akc. sab. Valters & Rapa
grāmatspeestuve, Rigā,
Skārnu eelā 13.

28

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

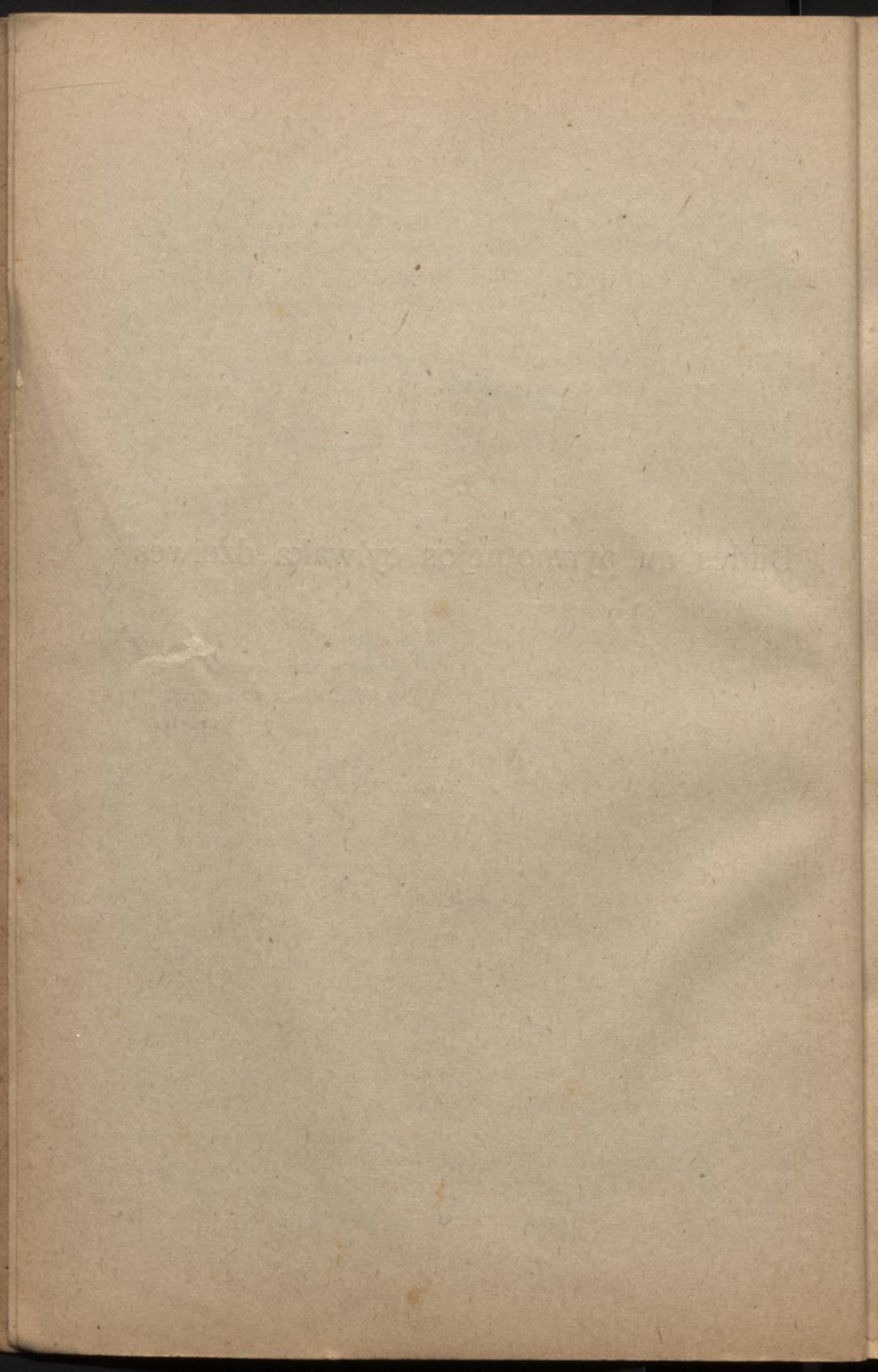
0305015944

I.

Bildes nu pyrmotnejos cylwaka dzeiwes

Ari westure ir dzeja —
Tikai stostit wajag prast
Karleils

Prikšwords.

Jauns un lels laikmets isastoja myusu dzeiwē. Godu simtenim ilgi wordzynota dorba tauta poša tur sowu liktini un weidoj sowu dzeiwi. Jauna dzeiwe socas wysur un leidz ar tu ari školā. Škola klywuse breiwa nu wysim spaidim. Dzonotai latwišu woludai irodita pinociga wita. Latwijas dorba tautai ceļš walā uz plotu pastowigu un wyspor cylwecisku kułturu.

Latwišu školom wajaga latwysku gromotu. Koč ari gromotom wairok naw piškrama tei nuzeime, kas wacajā školā tumar ari tagad wiņas ir napicišamas un sewiški porejas laikmetā. Latwysku gromotu mums ļuti moz. Muna gromota byus nu pyrmajim meginojumim aizpildit šu rubu. Wiņai diwi daļas. Pyrmas dalas nulyuks ir ipazeistynot ar kulturas westuriskom bīldem un pyrmotnejo cylwaka dzeiwi utras daļas — snegt kulturas gleznas nu latwišu tautas pagotnes. Soku ar kulturwesturiskom bildem un asmu leidz ar cytu tautu pedagogim porlicynots, ka šei wila pinocigā apstrodojumā školnikim tywa, saprutama un interesanta. Tys pats sokams par bildem nu Latwijas westures. Wiņas war dut bogotu un pateicigu materjalu. Sastodidams gromotu, asmu centis litot gleznainu, barnim saprutamu woludu. Taipat nawajag aizmerst, ka gromota ir tikai paleiga leidzeklis, un školotojs nikod nadreikst apsamirinot winigi ar tù. Pyrmā witā stow dorba procesi un princypi pi westures pasnegšonas. Jozemej, jomodelej, jopagotawoj dorba reiki un iruči, joizweidoj nu molim, joizgriž nu papes un papeira, josastoda westurisku muzeju, alblumu un žurnālu, joscenej westuriskas gleznas u. t. t. Luti radzama wita joiroda ekskursijom un patstowigim petijumim. Ikams školotojs keras pi kulturwesturiskom bildem, wiņam jozidoj dizgon daudz laika ari pagotnes, kulturas un sabidriskim — elementarim jedzinim. Materjalos un gorigos kulturas westurei irodama radzama wita myusu školā. Školnikim josamoca saprast,

kaidu ceļu gojuši ciwilizacija un kultura, josamoca skatitis uz westuri, kai uz nuteiktim ikšejiem lykumim padutu procesu, kurā atsevišķu cylwakū griba naspelej nuteicušu lumu, bet teik leidza weidota un gruzita. Pi šo principa turejus, sastodidams sowu gromotu. Joatzeimej wel, ka lelā marā kai westures materjalu asmu litojis latvišu tautas dzismes. Gromota sastodita pec westures programas, kura pijemta Terbatas kongresā un tagad nudrukota ari izgleitibas ministrijas „Pamatškolu programōs.“

Leons Paegle.

Prikšwords utram izdawumam.

Jamut werā tū, ka gromotas „Iwods westurē“ pyrmais izdawums izporduts nadaudzūs menešūs un daudz školotoju sylti atsaucas par wiņu es isadrušinoju dumot, ka ar sowu gromotu asmu aizpildijis zynomu rubu myusu školas literaturā. Asmu pateicīgs ari sowas gromotas litiškajim kritikim un labprot iwarošu wiņu aizrodijumus. Nalitiškas un tendenciozas kritikas, prutams, munas gromotas wertibū nawar mozynot, bet tikai ceļt.

Utrā izdawumā asmu izdarijis dažus porlobojumus, saskaņā ar gud. prof. P. Šmidta un cytu aizrodijumim, un iwarojamā kortā papyldynojis gromotu ar dažom jaunom nudaļom, tautas dzismem un ari dažim myusu dzeiniku dorbim, kuri labi raksturoj zynomu laikmetu. Cēru, ka ari uz prišku warešu sasaprast ar sowim kolegim — školotojim un školnikim, kuri mocisis nu munas gromotas un byas wiņas loboki kritiki.

Reigā, nowembrī 1920 g.

Autors.

1. Myusu zeme tagad.

Myusu dinôs cylwakam naw gryuti izzynot, kaida tagad ir myusu zeme, kaidi stodi izaug nu wiņas klepia, kaidi dzeiwniki dzeiwej mežūs un teirumûs, kaidi cylwaki dzeiwoj un ar ku wini nusadorboj. Kam natryukst užjemibas un ir deł to wajadzigi leidzekli, tys war zemi apeļot un pats ar wiņu ipasazeit. Warunigais nanugurstušais twaika zyrgs pa dzelža ceļu, staltais, specigais twaikunis pa jyru wysdreizokâ laikâ nugodos kur tikai wiņš welejas. Bet wysim cylwakim naw ni iſpejas, ni laika pošim wysur ceļot un ar wysu ipasazeit. Deł winim ir sastodits daudz lobu gromotu, kur aprakstita myusu zeme un wyss, kas uz wiņas atsarun. Šitos gromotas nuderigas wysim, kas tikai prut lasit. Ari ti, kas taisos ceļot, paprišku izlosa gromotâ par tu witu, uz kurini dumoj dutis, lai lobok waratu wysu saprast un aptwert. Un beidzut kotrs nu mums ipasazeist ar myusu zemi un wiņas tagadejim apdzeiwotojim školâ, geografijas un dobas mocibu stundēs. Školâ dabojam dzerdet, ka dzeiwojam maronâ klimatâ, jo pi mums naw ni zimu porok solts, nî wosoru porok korsts, bet mārons. Dabojam dzerdet un ari poši asam nuwarojuši, ka pi mums aug gon lopu kuki: barzs, warunais uzuls, plotlopainis kłows, lipa, elksnis, apse un cyti gon skuju kuki: pride, egle, paegle. Dorzûs zid un nas augļus cylwaka loboki draugi: obeles, grušas, sliwas, ogulaji. Mežūs un teirumûs mit plotrodži briži, weiklas stirnas, bailigi zači, wiltigas lopas. Woweres lakalej nu zora uz zoru. Gar kuku saknem lužnoj čyuskas un škerzloti, un winim uzbrük odotaini eži. Augstu gaisâ rinkoj wonogs, nuwarodams laupijumu, un nu wiņa slepas rubyni, irbes, boluži un lelais daudzums dzidotoju putnu, kurim wysdažaidoki nusaukumi un nu kuru dzismem pawasarūs tric mežš un teirums. Pi cylwaka dzeiwoj zyrgi, guws, wuškas, eyukas, suni un kači. Wini gon paleidz cylwakam strodot, gon baroj un apgerb tù. Pi mums cylwaki kùp zemi un lupus, nusadorboj ar dažaidim omotim, strodoj fabrikôs, tergojas waj ari pelnej maizi kai iredni, školotoji, zynotnes weiri un moksliniki.

Dzeiwoj wini kūka waj myura mojōs, kuri pil̄satōs ir wairok stowu, brauc pa dzeļžcelim, twaiķuņūs, tramwajūs un pat pa gaisu ar aeroplānim. Pi mums cylwaki prut lasit un rakstīt. Kotru dinu iznok awizes, kuras ziņoj par wysu, kas nuteik plotajā pasaulē. Pi myusim war sasarunot pa telefonu, atsarunut wins nu utra wairok werstes attolu.

Myusu litošonā ir breinuma daikts — telegrafs, kas eisā breidī war atnest ziņas par tu, kas nuteik wairok tyukstušu un pat desmit tyukstušu werstu nu myusim.

Geografijas stundēs mes dabosim weļ zynot, ka, dudutis nu myusim uz zimelim, mes nunokam gluži cytaidā zemē. Laiks tur ir solts un namiligs, zimas garas un borgas, wosoras eisas un wāsas. Mežūs aug tikai dryumi skuju kūki un rati, rati godos koids barzinš, kas kai soldams saleicis un sakrupis. Šejines mežūs dzeiwoj pynkaini loči, plesigi wylki un spužspolwaiņas cyukas. Woweru un lopsu tur wairok kai pi mums un wiņom syltoki kažunki ar bizoku spolwu. Ari ļaudis tur gerbas syltōs zweru odōs, nusadorboj ar medišonu un prut weikli ar slidem pa dzilu snigu dzeitis zwerim pakāļ. Pil̄satu šamā zimeļu zemē ļuti moz, un mojas — gondreiž tikai nu kūka.

Weļ tolok uz zimelim pošā Ladu jyuras molā atsarun bedigs sasalis pūrs — tundra, kurs gondreiž wysu godu apklots ar boltu sniga sagu. Te dzeiwoj zimeļu bridis un boltos poļarlopsas. Ir ari boltais, milzīgais ladu locs. Ari cylwaki te atrunami. Nu golwas leidz kojom tī isatynuši zweru odōs, jo soltums te brismigi nykns; wiņi brauc ar zimelbrižim waj ar sunim un dzeiwoj jurtōs, kuras izcaltas nu brižu odu. Zimelbridis ir wiņu mojas dzeiwniks un ispylda myusu guws un zyrga witu. Bez to šejines cylwaki porteik weļ nu zywom un taukainim runim, kurus ker Ladu jyurōs.

Uz dinwydim nu mums turpretim izaskota gluži cytaidi, gaiss te sylts, maiga wāsma glaužas pi waiga, saule gaiši mirdz uz debesim, kurs ir daudz zyloks un skaidroks kai pi mums. Zimas ļuti eisas waj ari tū nimoz naw. Dinwydu wejā šyupojas slaikas, tymsas cipreses un sudobra boltas papeles. Aug tur mirtu, lauru un apelsinu kūki; mirdz suligos weina ugas un smaržoj wysaidas breinigas dinwydzemes pučes. Witom ir korsti smilšu tuksneši, kurūs weļ dzeiwoj lauwas un panteri.

Nacaurejamūs dinwydu mežūs mit ašņa korigi tigeri, jaguari un leopardi, ziluni imyn ceļus, idami uz upi dzartu, zorūs dzeiwoj pertiki raibi popugaji un zalta fazani. Upēs un azarūs weļ mojoj milzigi škerzloti, krokodili, kuri spej kritnu wersi aiz kojas iraut yudeņi.

Korstajōs zemēs bez izgleitotim cylwakim, kuri tur ceļ mojas, pilſatas, dzelžceļus un isareikoj gondreīž taipat, kai pi mums, dzeiwoj ari weļ naizgleitotas mežuņu tautas. Mežuni staigoj apkort pusplyki un porteik nu kūka auglim waj dzeiwnikim, kurus tī nudur ar sowu skapu waj nušaun ar bultom. Dzeiwukļu wini nimoz naceļ waj ari ceļ tūs nu zoru un žogoru. Lasit wini naprut un tie wysdažaidokim monim. Dažas nu šitom tautom ar winu mozynojas, jo dažaidi nu kułturas zemem iceļ ūjuši tergotoji un bogotniki, gribadami weļ bogotoki tikt, tūs biži ļuti apspīž un kolpyno. Dažas ir isamocijušas lupus kupt, mocos nu eiropeišim zemi apstrodot un top arwinu gudrokas un izgleitotokas. Pais weļ godi, un mežuņu tautu wers zemes wairs nimoz nawares atrast. Wiņas byus waj izmyrušas waj palykušas leidzīgas izgleitotom tautom.

2. Myusu zeme seņok.

Taida ir myusu zeme tagad, bet taida wiņa naw bejuse winumar. Zeme jau ir daudz tyukstušu godu waea, un kai piaugušais cylwaks izaskota sowaidoks kai barns, tai ari myusu zemei sen — sen atpakaļ beja gluži cytaids waigs. Mes kotru dinu warām nuwarot, ka zeme maina sowu izskotu. Upe izgrauž sowus krostus wiñā witā un sanas smilšu kolnus utrā. Biži win zemē atrun dažaidas wacu laiku atlikas. Wins utrs nu jums ari warbyut byus šù tū atradis. Jo mes petišonas nulyukā roktu upes krostūs waj cytā witā, tad atrostu daudz ku, kas myusim stostitu par senejom dinom. Ir ari daudz zynotnes weiru, kuri wysu myužu petijuši, kai myusu zeme izaskatija seņok, kai tureiz dzeiwoja cylwaki, kai wiņu dzeiwe pamozam weidojos un atteistijos leidz myusu dinom. Zynotni, kura myusus tū moca, sauc par westuri. Westures stundes myusus aizwad tolajā, senejā laikā, pacel wiņas nuslapumainu aizkoru un roda dažaidas breiniškigas litas. Pasaklausisim, ku westure mums stosta par myusu zemes jaunibas dinom.

Wairok symts tyukstušu godu atpakaļ myusu zemes wersā
beja daudz syltok, kai tagad. Kwalušo bolto saule daudz kor-
stok raidija sowus storus uz jaunu zaļu zemi. Biži leja sylts un
augligs leits. Myusu maronajūs apgobolūs tureiz beja weļ syl-
toks, kai tagad korstōs dinwydu zemēs, par kurom jau porruno-

Milzīgas papardes un skustas.

jom. Tagadeju stodu un kūku witā zemes wersu greznoja gluži
cytaidi kūki un stodi, nu kurim daudz weļ tagad war atrast
korstōs dinwydu zemēs, bet cyti nu zemes wersa seņ jau pawysam

nuzuduši. Wyswacokūs laikūs uz zemes wersa auga milzigas papardes un skustas. Zaļas lopas narutoja wiņu tymsus zorus. Diwaini dzeiwniki myta tur. Pa lelokai daļai tī leidzynojos milzīgim spornotam škerzlotam ar brismigim zubim. Wiņi wareja staigot pa zemi, maut pa yudeni un skrit pa gaisu. Tim beja leidziba ar pyu-

Utra laikmeta stadi un dzeiwniki.

kim, kurus min teikōs un posokōs. Cytibeja bez spornu un atgodynaja lelus krokodilus, tik lelus, ka uz pakalaskojom sasacaluši, tī wareja aizsnegt paparžu kuku zorus, kuri atsarun nu zemeswairok osu augstumā.

Pagoja daudz tyukstušu godu. Milzigi zweri pamozam izmyra. Paparžu kuki izabeidzia. Nu winim rodušis myusu akmeņu ugles. Winu witā nocia cytai stodi un dzeiwniki. Slaidas paļmas, wasali paļmu meži grizia pret sauli sowas mynžigi zaļas lopas. Stypri, wejigi, apein̄weidigi stodi wejos ap paļmu stūbrim. Wysdažaidoki augļu kuki plauka, zideja un nesia augļus, ni nu wina nastoditi un nakupti. Beja tur suligi apeļsini un myltainas bananas. Wigas kukūs brīda wigas, un kokosu paļma šyupoja kokosa rikstus golwas lelumā. Maizes kuks leja uz zemi zorus, kurūs karojos leli augli, kas pee garšas atgodynōja maizi. Šur tur auga skaistas pučes ar lelim spilgtim zidim. Nu zida uz zidu lidynoja raibi taurini, daudz leloki par myusu taurinim. Rasnas wabaļas dyucia lopōs.

Milzigi beistami zweri dzeiwoja un waldija šimūs mežūs. Warons lauwa, daudz leloks par tagadeju, reizem iznoccia nu meža bizuma un zwerojušom acim nuraudzijas uz antilopu boru, kas ganejos zaļajā płowā. Milzigi tigeri un jaguari leida pa čaukstejušom pyrmotnes nidrom, kurōs wareja wysulobok nusaslept. Lelas čuskas zwolstejos korstajā saulē. Zorūs šyupojos pertiki. Dyunainu upiu krostūs guleja krokodili. Cytu reizi pi upes atsadzert nu bizumim iznoccia warunigi ziluni, dagunradži un begemoti. Wiņu kojas beja tik rasnas kai leli kuku stumbri, un plyka, grumbota oda orkortigi biza, wiņa leidzynojos bruņom, kuru nawareja iwaiņot wysosoki dzelkšni un zori, kuru myuža mežā napitryuka un kuras cytus zwerus speja nowigi iwaiņot. Ziluni ar sowim sņukim wareja nulaust rasnus kukus kai skaliņus. Dagunradži ar sowu brismigu rogu beja beistami wysstyprokim plesigim zwerim. Gar upiu krostim bizajā zolē ganijos waruniga auguma briži. Wiņu milzigi rogi beja wasalu asi plotumā, un ar šim rogin tī kritnu loci wareja mātot kai spolu. Pat lauwa beja uzmanigs, uzbrukut šim skaistajim, styprajim dzeiwnikim, jo nareti wiņam beja nocis baudit wiņa rogu spaku.

Wasalim borim staigoja pa mežim streipainas gijenas, rejigi šakali un cyti plesigi zweri, kuru wordi aizmersti, un kuri poši sen izmyruši. Wysi wiņi mekleja laupijumu, un tam dzeiwnikam, kas naspeja winim pretim turetis waj izbegt, slikti klojos.

Skaista, bet brismiga beja tureiz nakts zemes wersā. Tikku lela sorkona meneša ripa pasaceļ par pałmom, kuras stowea

nuslepumainas un klusas, plesigi zweri izleida nu sowu paslaptuwui meklet laupijumu. Apkortne nudrebeja nu lauwas ryukšanas, atskaneja šakalu kaukšona un waidišona. Zeme dimdeja zam ziluṇu sulim, kuri goja uz upi atsadžartu. Cytu reizi izacēl cīna diweju zweru storpā. Bailiga ryukšona un kaukšona pildeja gaisu. Šausmōs drebeja wojoko dzeiwiķika sirds šaidōs naktīs.

Bailēs wajadzatu drebet ari cylwakam, jo wiņš dzeiwoitu tymā laikā. Mums naw gondreiž nikaidu ziņu par šo laika cylwaku, kaut gon daži petniki apgolwoj, ka wiņš jau tad bejis sastopams. Cyti, turpretim, dumoj, ka cylwaks pasarodija zemes wersā tikai pec tai saucamo ladu laikmeta, par ku runosim tołok. Lai bytu kai byudams, bet pyrmotnejais cylwaks moz leidzynojas myusu dinu cylwakam. Wiņš atgodynōja pertiki, tikai rukas wiņam beja eisokas un wiņš goja uz diwejom kojom, taišni izastipis un nawys kai pertikis, uz ruku atsaspisdamis. Ari žokļu kauli un zubi wiņam beja mozoki kai pertikim, pire plotoka, waigs apaudzis ar bordu un uz golwas gari pynkaini moti. Wiņš staigoja gluži plyks taipat kai cytī dzeiwniki, iņ soltums wiņu weļ naspidia pagotawot uzwolku. Zweri napigrizia šai diwkoju byutnei wairok weribas kai cytim meža dzeiwnikim. Wiņš weļ nabeja tim beistams.

Pyrmajam cylwakam nawaideja dumot par apgerbu un dzeiwukli, jo waldija myužiga wosora. Wiņš dzeiwoja brei-wajā dobā, kur debess beja wiņa jumts, syunas un zole — greida. Guleja wiņš kukūs, lai zweri natyktu klot, waj kaidas olas dybynā, kuru zweri beja atstojusi waj nu kuras wiņš tūs beja izdzinis. Baribai nudereja golwonā kortā angli, kuru beja papylnam. Zemē auga wysaidas saknes, kuras cylwaks izmekleja un edia. Bez tam wiņš mekleja un edia ari glimežus, torpus, jaunus putnus, putnu ulas un t. t. Ar medibom cylwaks nusadorboja moz, jo naspeja zwerns weļ weikt. Nu cytim dzeiwnikim cylwaks moz atsaškira. Pat sowas woludas wiņam weļ nabeja un wiņš prota izgryust tikai dažas aprautas un nanuteiktas skaņas.

Nu sokuma cylwaks kai iruci litoja stypru, zorainu kuku waj ari smogu akmini, saspisdams tu sauwē un sysdams kai ar akmeņa dyuru. Ar tim wiņš prota uzbrukt un aizstowetis, jo spaka un izweicibas pyrmotnejam cylwakam natryuka.

Golwonâ kortâ wiņam wajadzeja izasorgotis nu plesigu zweru uzbrukumim. Medit wiņš goja ratok, jo ar tik napiłnigim iručim beja gryuti weikt dzeiwnikus. Pi to apkortnē beja dizgon augļu un dažaidu seiku dzeiwniku, kas apmirinoja wiņa estgribu. Bet tad laiki mainejos. Cylwaku skaits wairojos, un apkortnē baribas palyka mozok. Ari laiks metias soltoks, un daži augli wairs tik labi naizauga. Baribas jautojums socia darit cylwakam aizwin lelokas ryupes. Arwinu biżok wiņam nocias nawin aizasorgot pret dzeiwnikim bet ari uzbrukt tīm. Cylwaks palyka par mediniku un isocia sowu uzwaraś gojiņu pret dzeiwnikim.

3. Palik soltoks.

Paedis beja cylwaks tik ilgi, kołč doba tam kloja goldu, un par soltumu nabeja josažaloj, kołč sylts, zidušs pasaūls tam beja par dzeiwukli. Bet tad wyss palyka gluži cytaiđi. Laiks palyka aizwin soltoks un soltoks. Augļu kuki nesia aizwinu mozok augļu un beidzut gluži nuzuda. Nuzuda ari cyti syltzemiu stodi. Ari dzeiwniku palyka mozok. Myužigas wosoras witā isastoja wyspyrms goda laiki un pec tam gara zima. Sokā snigt snigs, kurs apsedzia zoli, pučes un pat kukus leidz wersyunem. Snigs nugula, palyka eits, porsawertia pamozam par ladu. Ku tołok uz zimelim, tu lads beja styproks un citoks. Beidzut šis lads nu zimelim soka verzitis uz dinwydim. Wiňs werzijos leni, bet naapturami un ar brismigu spaku. Wasalim klints kolnim zimeļūs, Skandinawijas pussolā, tyka nurautas wersyunes. Lads tūs nesia leidza. Kur weļ beja palykuši kuki, tur tī tyka nu lada nuplauti, kai labibu rudenī nuplaun płoweja iskapti. Putnu dzismes apklosa, zveri baga tołok uz dinwydim. Daudz nu wiņu aizgoja bojā. Lads werzijos arwinu tołok, apsedzia wysu tagadeju Zimel-Wociju, Angliju, Wokoru-Kriwiju un snedzias leidz Wydus-Wocijas kolnim. Te wiňs sastynga uz witas. Nu lada ijemtūs apgobolūs beja isastojuse myužiga zima un soltums.

Porgoja daudz, daudz godu. Ku darija šimā laikā cylwaks un kai wiňs globojos nu soltuma, gryuti nuteikt, kaut gon ir pazeimes, ka wiňs dzeiwoja gar ladu molom. Bet pinocia dina, kad isasocia zemes atpestišona. Laiks tyka syltoks. Lada woks socia pleist un kyust. Lads werzijos atpakał uz zimelim. Zeme uzelpoja breiwoki. Pasarodija zoļa, gaisā isatriceja pyrmais putnu bolss.

Nocia pawasars.

Lads laikmeta pādi atlykuši ir leidz myusu dinom. Leli, palaki akmeni, kuri guļ myusu teirumūs un płowōs, ir atlauzti nu

Lads laikmeta leli, palaki akmeni.

Skandinawijas klintim' un lada kugf ir atbraukuši šur. Berzedamis wins pi utra, ti daudzreiz̄ sadrupa, un nu tīm rodos seiki akmeni. Ladam kyustut, wysi wini palyka myusu laukūs. Tagadejam orojam waj plöwejam, kuram ši akmeni traucej dörbu, ni protā nanok, kaidu toļu ceļu wiņi ir staigojuši, leidz (kolč) nuklywa šur. Ari daudzums growiu un azaru ir izrokti nu lads, un yudeņs wiņūs pyrmu reizi pasarodija ladam kyustut. Augstōs kolnu wersyunēs weļ tagad war atrast wacus, gaiši zaļus lada gobolus. Ti ir atlykuši nu ladu laikmeta.

Kaut gon beja isastojis otkon pawasars un zemē atsamuda jauna dzeiwe, tumar senejais syltais laikmets wairs naatsagrizia. Eiropā weļ tulaik beja tik solts, kai tagad Sibirijas zimeļūs. Tymōs witōs, kur tagad atsarun Moskowa, Berline un Parize, seneju skaistu paļmu mežu witā auga mozi, seiki kryumini,

sakrupuši barzini un paegles. Weina ugū witā wareja atrast tikai skobas dzerwiņas. Krošņu, smaržojušu dinwydzemes puču witā zideja seikas, kautrigos snigu pulkstenites. Doba beja it kai nuwylkuse sowus swatku uzwolkus, kuri beja satryudejuši ladu grobā un tagad apgerbuse dorba dinas drebes. Ari dzeiwniki beja porsawertuši. Daudz nu senejam milzigajim dzeiwnikim beja gluži izzuduši. Wiņu witā isaroda dzeiwniki ar bizu, garu wylnu, kura tūs aizsorgoja nu soltuma. Pasarodija, brismigais, specigais olu loes un leli palaki wylki. Senejam mamutam tagad beja izauguše milziga wylna. Pasarodija ari zimeļbriži, kuri ar sowim styprajim nogim wareja atkast snigu un est syunas. Wini zimeļus uzglobojas weļ leidz myusu dinom. Mamuti. turpretim, sen jau ir izmyruši. Bet wiņu atlikas wel leidz šai dinai atrun zimeļu zemēs ladūs isolušus. Mes zynom, ka lads izgloboj gaļu swaigu un naļaun tai bojotis. Ladūs ir izglobojušas ari mamuta atlīkas daudz tyukstuš godu. Tai nasen tyka atrosts ladūs isalis mamuts, kurs beja ļuti labi izaglobojis. Spolwa weļ beja pi misas, un zubu storpā atlīkas nu zoles, ar ku tys beja barojis. Gaļa weļ izarodeja bolta un swaiga. Samojedu suni edia wiņu ar lelu pateiku. Kuids mamuta zubs atrosts ir ari myusu Latwijā.

4. Guns.

Bez guns cylwakam nabytu ispejams dzeiwt. Bez guns nawaratu izworit edini, nawaratu sasasildit soltā zimā, naspatu nu metala pagotawot wysdažaidokus priķšmetus. Bez guns twaikuni un wilcini naspatu kustetis, darbnicas un fabrikas stowatu mirā. Guns ir wins nu lelokim cylwaka igywumim.

Ari pyrmotnejam cylwakam guns beja lobokais draugs. Kad styndzynojušo ladu laikmeta dwaša weļ pyutia par zemi, cylwaks kurinoja guni sowā olā un sildija nusolušus lucekļus. Cepia ziwis, kuras cytaidi bytu gluži naadamas, un smaržigu meža dzewniku gaļu. Ar guns paleidzību taisija laiwu, ar guni biži atbaidija plesigus zwerus, kuri jau pyrmlaikus beidos mirdzušos un korstos parodibas.

Kai cylwaks izamocija ikurt guni? Kaidā celā tu igywa pyrmotneji zemes idzeiwotoji?

Cylwaks pazyna guni jau wysseņokus laikus.

Cylwaku mojuklim arwinu blakus bejis gunskurs.

Senejim grekim ir teika, kura stosta, ka warunis Prometejs nuzadzis guni dabasu diwim un atnēsis cylwakim. Diwi par tu ļuti sasadusmojuši un pikoluši Prometeju pi klintes un lyka erglim plest wiņa sirdi. Myusu dinōs zynotniki dumoj, ka pyrmu reizi guns teišam nunocia nu dabasim, tikai gluži sowaidā weidā.

Nazynomūs un naatmynamūs laikūs, kad cylwaks weļ ļuti leidzynojoſ meža zweram, parkyuņa nagaisa laikā zibens nareti isperia kukūs. Dažureizi aizadaga ari apkortnes sausi kryumi un zoļa. Cylwaks redzeja korstu, sorkonu lismu un nu sokuma ļuti baidijos. Bet pamoza m tyka drušoks un soka prast, ka lisma na tikai win dadzynoj, bet ari pateikami sylda. Dažureizi gadijos, ka lismā iklywa koids putns un izacepia. Izolkušais cylwaks meginoja wiņu est un atroda, ka capta gaļa ļuti gorda. Cylwakam rodos welešenos dabol guni sowā warā. Kad zibeņa idadzynoto lisma soka dzist, wiņš uzmetia jaunus zorus, un guns aizlismoja nu jauna. Tai cylwaks uzturēja guni dinom un nedeljom. Weļ tagad ir dažas mežuņu tautas, kuras winumar kurinoj guni un nadud tai izdzist. Ari senejim latvišim un wiņu kaiminim kriwim beja irodums aizturet pastowigi powordā guni, aprauſt ugles ar palnim, lai naizdzis. Jo guns izdzysa, tad beja joit pi kaimiņa pec guns. Tymā laikā ari caluses paruna: „wiņš atnoccia, kai pec guns“, kad kas ļuti otri it prujom.

Tumar beja ļuti naerti pastowigi kurinot guni. Najaušiba imocija cylwaku ikurinot guni, kad syta winu krama gobolu ap utru, izlecia dzerkstele. Dzerkstelei wajadzeja ļaut ikrist sausōs, sabarstos lopōs waj cytā kaidā otri dagušā wilā un izpyust tad wiņu par lismu. Šu guns igynošonas weidu weļ tagad litoj daži waci ļaudis. Dažs lobs nu myusim byus redzejis kramu, škiltowas un puļwera buciņu, waj wysmoz ir dzerdejis par tim nu sowim waectawim.

Bet wysbižok akmeņa laikmetā cylwaki gywa guni otri un stypri treidami diwejus sausus kuka gobolus winu pi utra, waj ari urbdami ar eitu kuka eilynu meikstoku kuka gobolu, koļč kuks soka kyupet un beidzut izašowia lisma. Šaidā ceļā guni daboj weļ tagad Afrikas un Australijas mežuņu tautas. Napratejim naw wigli izberst guni nu kuka, kaut gon leidz dyumim nuklyut

war dizgon otri. Bet kotrs nu myusim byus dzerdejis waj lasijis, ka nu treišonas un berzešonas rodos syltums un aizadag, pimaram,

Pyrmotnejo cylwaka saime pi dorba.

na tikai rotu kuka ass, bet ari wagonu un mašinu dzelža ass, jo naw labi izsmereta.

Cylwaks daboj uguas.

Welok cylwaks izgudroja cytus leidzeklus, kai guni igyut wel otrok un daudz otrokā celā. Wiņš atroda taidas wilas kai

sers, kurs ļuti otri aizadag, nu jo pagotawoj serkuciņus. Dažim peipetojim ir seviškas mašinas, kurōs guns war isadegt kotru ocumirkli. Papirosu aizdadzynot war ari taišni nu saules storim ar sleipeta, izlikta stykla paleidzibū. Stykls sawoc saules storus winā punktā un roda lelu korstumu.

Pyrmotnejs cylwaks prota na tikai win pi guns sildetis, bet litot wiņu ari kai gaismas deweju. Atroštas igaronas lampiņas nu jaunu akmeņa laikmetu. Šos lampiņas pagotawoja nu mola, winā styurā atstoja eaurumu knotam un ileja wiņā kaut kaidu eleju. Litoja ari sausus prižu waj barzu skolus. Naw wysai sen tam atpakaļ, kad latwišu budiņu apgaismoja kyupušais un sprakstušais skols. Brismigos kara sekas ari weļ myusu dinōs dandzejus spīž kertis pi šo pyrmotnejo apgaismošonas leidzekļa.

5. Woluda.

Mes jau dzerdejam, ka pyrmotnejais cylwaks weļ naprotā runot tai, kai runoj tagadeji cylwaki. Bet tumar dažas skaņas wiņš jau prota izdut, un šos skaņas saprota wiņa leidzbidri, un nu to weļok atsateistija woluda.

Pat dzeiwniki prut izdut skaņas, kurom kotru reizi ir sowa nuzeime. Ikwins, kas dzeiwojis uz laukim un nuwarojis dzeiwnikus, zynos, cik dažaidi rej, pimaram, suns dažaidūs gadejumūs. Gluži cytaida ir wiņa rišona, iraugut swešu cylwaku, cytaida, dzanutis zakim pakaļ, weļ cytaida, kad wiņš atradis kukā woweri waj zemē ezi un gluži cytaida, kad wiņš rej pi durowom, lai wiņu ilaistu ustobā. Jo bezdeligas irauga kači, tad wiņas tyulin, soc klikt. Šus klidziņus saprnt cytas bezdeligas un sasalaiž lelūs borūs kaitynot sowu inaidniku. Wysta sauc klukstedama sowus colišus. Rubynu motite, iraudzidama brismas, izdud klidziņu, kuru saprut wiņas mozuli un tyuleņ pasaslep zolē.

Daudz dzeiwnikim pimit šaida speja izdut klidziņus brismu waj prika breižūs. Ši klidzini nuteik pilnigi instinktiwi, naapzinigi, gluži taipat, kai dažaidas luceķu kustibas leidzigūs gadejumūs. Šaidas najaušas skaņas madz izdut ari cylwaki. Sopēs cylwaks sauc: wai! ai! porsteigumā: ah! priķūs: ura! u. t. t. Šaidi izsaucini pimit wysom wolodom.

Daudz un dažaidu skaņu prūt izdut seviški putni. Lakstigola, strods un cyti putni teik skaititi pat par lelim dzidotojim.

Bet pi putnim šos skaņas naw palykušas par wordim. Cylwaks, turpretim, īsamocija nuteiktos skaņas porwerst par wordim ar nuteiktu nuzeimi. Bez to wiņam nu dobas beja dutas ļuti dažaidas lucekļu kustibas un sejas izteiksme waj mimika. Mimikai ļuti lela nuzeime wel tagad un sewiški swariga tei beja deļ pyrmotnejo cylwaka. Isasaukdams: ai! cylwaks wareja sopēs sawiļkt waigu un tai pidut šam izsauciņam sopiū nuzeimi. Bet wiņš, saukdams: ai! wareja ari smaidit un padarit šu wordinu par prika izteiksmi. Taidā kortā winkorši izsaucini porsawertia par wordim ar sewišku nuzeimi.

Nu sokuma wordu beja ļuti moz. Ar wiņu paleidzibu cylwaks wel newareja izteikt wysas sowas dumas. Bet ko wiņš nawareja izteikt ar wordim, tu papyldynoja ar mimiku un ruku kustibom — žestim. Tai pat wel tagad dora daudz mežuņu tautas. Dažas negeru ciltis, lai sacitu: „reitā išu uz mežu“, soka tikai trejs wordus: „it“, „mežš“, „dīna“ un roda ar ruku uz prišku, kas nuzeimej — reitā. Worda „reitā“ winim naw, bet wini ari bez to saprut wins utru.

Lela nuzeime pi woludas imocišonas pyrmotnes cylwakam beja wiņa teiksme pakal darit. Pateicut šai teiksmei cylwaka reicibā nocia daudz jaunu wordu, kuri beja calušis nu dobā dzerdetom skaņom.

Kurš gon nu jums nabyus pawasarūs klausijis, kai strods, zorā tupedams, meginoj darit pakal wysom skaņom, kū wiņš dzerd? Te wiņš klukst, kai wysta, te rej, kai suns, te swiļpoj. Bet strods wysu tu dora naapzinigi un deļ wiņa šom skaņom nav nikaidas praktiskas nuzeimes.

Cylwaks, turpretim, atdarinodams dažaidas skaņas, porwertiatos par wordim ar nuteiktu saturu. It, pimaram, pyrmotnejais cylwaks pa mežu un peški dzerd, ka koids putns sauc: „ku—ku! ku—ku!“ Cylwaks, nimoz nadumojut, patur protā šos skaņas un atmin ari putnu, kas tos izdewia. Jo tagad cyts koids cylwaks pyrmo cylwaka klotbyutnē atkortoj skaņas: „Ku—ku!“ pyrjam ūsuas protā putns, kam šos skaņas pidareja. Gluži dabiski šis putns ir dabojis nusaukumu: kuku, kai dzaguzi wel tagad saus daudz tautas.

Taidā pošā kortā ir rodušis daudz cytu wordu. Mozi barni wel tagad sauc suni par wauwau, guwi par mù, wušku par mè.

Amerikas indianiši zwonu sauc par „kwalakwala“, t. i. wordā, kas stypri atgodynōj zwona skaņas. Ari latvišu woludā daudzi darbibas wordu atgodynōj skaņas, nu kūrom ti izacaluši, kai: čabet, čeikstet, peikstet, dimdet, dyukt u. t. t.

Atdarinodami skaņas cylwaki, pošim namonut, dewia nusaukumus daudz un dažaidom dobas parodibom un ari darbibom. Tai rodas words „parkyuns“, kurš atgodynōj trukšni debesīs nagaisa laikā, tai ari darbiba wordi: kurkst (kurk—kurk), ყaudet (ყau—ყau) u. c. jau mineti. Šaidi atdarinojumi padarija stypri bogotoku cylwaka woludu un dewia wiņam ispeju daudz pilnigok izteikt sowas dumas. Leidz ar tu cylwakim beja ispejams daudz lobok sasaprast sowâ storpā. Nusadybynoj cišokas sowstarpejas atteicibas. Dzeiwe palyka arwinu bogotoka un dažaidibū pylnoka. Leidz ar tu arwinu wairok atsateistija ari woluda. Koļc cylwakam weļ nabeja wajadzigs dzeiwuklis un apgerbs, nabeja ari wordu, kas apzeimetu dažaida weida dzeiwukļus un dažaidus apgerba gobolus. Tīkleidz atsateistija lupkupiba, zemkupiba, terdzniciba un ryupniciba, beja wajadzigi ari dažaidi nusaukumi un apzeimejumi, kuri leidz tam nabeja pazeistami. Woluda atsateistija arwinu toļok un nabeidz atsateistit leidz pat myusu dinom. Mes paši asam liciniki tam, kai rodos daudz jaunu wordu, kuri dažus godus atpakaļ nabeja pazeistami. Padumojit un nusaucit dažus nu šaidim wordim.

Woludai ir orkortigi lela nuzeime deļ cylwaka. Ar wiņas paleidzibu cylwaks pasaceļ augsti par cytim dzeiwnikim. Wysus naatsweramus lobumus, ku myusim dud woluda, jyus warat apswert un uzskaitit poši.

6. Olu cylwaki.

Wairok kai 50 godu tam atpakaļ. Dinwydu-Francijā koids jauns cylwaks dzynos pakaļ pec trusiša, kuru gribēja nukert. Trūsitis peški pazuda bizā zolē, kura apkloja stowu kolna nugozi. Jaunais cylwaks soka meklet ar ruku pa zoli un najauši aizkera kaidu caurumu. Wiņš meginoja caurumu paplest leloku, kas nabeja gryuti. Jauna cylwaka prišķa atsakloja ieja apakšzemes olā. Ni breitiņa nasakawedams, wiņš ileida olā un atsaroda plotā

patymssâ telpâ. Šus telpu wydâ guleja 17 cylwaku īgindenū. Nusabeidis jaunais cylwaks dewias orâ un pastostija tywejâ

Pyrmotnejais cylwaks.

pilsetinâ par sowu atrodumu. Kais nu to laika zynotnû weirim ari daboja dzerdet par atrodumu un steidzigi dewias uz olu, bet nunocia tur par walu. Gindeñus jau beja licis aizwest un aprokt tywejâ kopsatâ pilsetiñas prikšniks, kurs beja wysai diwbijigs cylwaks, bet nu zynotnes gluži niko nasaprota. Pec dažom atlikom zynotnû weirim tumar izadewia nuteikt, ka šei ola beja par mojukli pec lada laikmeta cylwakam.

Walok šaidu olu tyka atrosts symtim. Wiņos kai atwartâ gromotâ wareja lasit par tu, kai dzeiwoja pecladu laikmetâ ši olu imitniki.

Kai rodas šos olas, un kas wiņōs tyka atrasts? Šos olas pa lelokai daļai jau pyrms ladu laikmeta izgrauzia apakšzemes yudenī. Šaidu apakšzemes yudeņu darbibu wel tagad war nuwarot kolnainūs apgobolūs. Pec tam nu yudeņa pagotawotos akmeņu ustobas, kurōs jau beja dzeiwojuši zweri un cylwaki, tyka nu jauna porplyudynotas, ar smiltim, aizsagtas un guleja paslaptas nu cylwaku acim wairok tyukstušu godu. Petniķi, atrodusi šaidu olu iejas, atswabynoja tos nu zemes un smiltim un pret wiņu acim dažu reizi atsakloja wasali olu koridori. Šimōs olōs wys-pyrmis atroda wacu, milzigu loču, wylku un gjenu gindeņus. Tur pat guleja ari wiņu ediņa atlikas — aprausti weršu un antilopu kauli, brižu rogi u. t. t. Dažreiz dzeiwniku kaulā wel skaidri radzami gjenu brismigi kudini. Suplok šim kaulim sōka ari atrast zeimes, kuras licynoja, ka šos olas nūderejušas pec-plyudu laikmeta cylwakam par dzewukli, ka šimōs wiņš slepias nu borgajom zimom, nagaisa laikā, wejūs, leitās un nu plesigim zwerim. Šos zeimes beja olu cywaku akmeņa iruči un porsaak-meņojuši saimnicibas pidarumi: glemežu woki, dzeiwniku kauli, nu cylwaka čupā sakrauti dažaidi atkritumi. Daudz olōs atroda cylwaka kaulus — golwas kausus un wasalus gindeņus. Pec sim kaulim zynotņu weiri sprīž, kai izaskatija seneji cylwaki. Daudzi nu atrostim kaulim iwitoti muzejūs. War redzet, ka olas, kurōs atrosti kauli, bejušas pyrmotnejam cylwakam par kopim. Ari cytas zeimes runoj tam par lobu. Olu priskā uz klinšu paaugstynojuma nareti atrun gunkura witu, palmus, ugle poru-glojušus dzeiwniku kaulus un t. t. Daudzeji nu šim kaulim porškalti garum pušu. Radzams, ka cylwaks ir gribejis nu wiņu izdabot smedzeņus, kuri wiņam seviški labi patyk nū. Wyss tys licynoj, ka ši cylwaki swinejuši beres sowim myrušim pidarigim.

Belgijā kaidā nu olu tyka uzitas šausmigas atlikas, kuras licynoj, cik mežunigi daudzkort bejuši pyrmotneji cylwaki. Suplok dzeiwniku kaulim šamā olā atroda ari čupā sakrautus un abda-gušus cylwaku kaulus. Pa lelokai daļai ti ir barnu un jaunekļu kauli. Leloki kauli porškalti garuniški pušu ar nulyuku igyut smedziņus. Ši atrodumi licynoj, ka olā dzeiwojuši cylwaku edeji un turejuši tur sowu šausmigu milasti.

Olu cylwaku waj trogloditu dzeiwe beja luti syura un gryuta, wajadzeja portikt pa lelokai daļai nu medibū un biži dutis

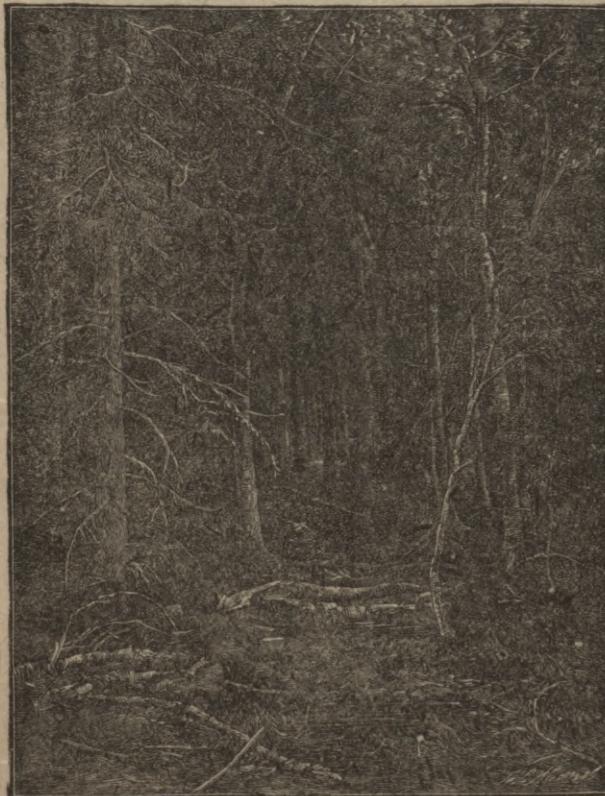
dzeiwibas brismôs. Pinocia wel klot ryupes par apgerbu un mojukli. Olas ašnaičâ cinâ biži wajadzeja ikarot nu loču waj nu cytu plesigu zweru. Cytu reizi zweri padarija cylwakim lelu ļaunumu. Tumar cylwaks pamozam piroda pi wysa. Gryutais stowuklis dažâ ziņâ nocia tam wel par lobu. Wiňš beja spists pagotawot arwinu lobokus un pilnigokus iručus, syltokus un ertokus apgebrus un mojuklus, mekļet ar winu jaunus leidzeklus cinâ ar zwerim un wyspor ar borgu, nameiligu dobu. Pateicutis šom gryutibom cylwaks otrok atsateistija un nuklywa leidz tagadejam stowuklam.

7. Medibas un ciņas myuža mežûs.

Reits ausa par pyrmotneju mežu, kurs klusu šalcia wiglajā reita wejā. Kai zali turņi pasacel waruņu kuku golutnes pre-

tim sortajai reita blozmai. Wysapkort waldija dzilš klusums. Plesigi zweri nuguruši nu nakts medibu un milastu, atsapyutia kaut kur biezumā waj slepias olôs. Lykos, ka wysa doba aizmyguse wiglā reita snaudâ.

Bet klau — ičabas sausôs lopôs, isasprakst sakoltušais zors. Kuids klusi čaukst eisus, aprautus wordus. Storp rasnajim kuku stubrim pasaroda cylwaku stowi. Wins, utrs,

Zweru styga uz upi.

trešais. Wiņu ir wasals bors. Ti ir isatynuši zweru odōs. Wini naw te isaroduši mirmilīgā nulyukā. Tu war redzēt nu wiņu izskota. Wysi wini apbruņoti. Winim rukōs rasnas, zorainas wazas, kuras ti taisijuši nu wyscitolajim un smogokajim kukim. Utrim sauwē saspisti wysosoki krama akmeni. Cytis ar zolem un saknem ir šūs akmeņus pistyprinojuši kuka golā un drauduši wacynoj sowus smogus sytamus. Specigu ruku muskuli ir sawylkti, acīs zwaroj cinas priks. Na, wini naw šur atnokuši mirmilīgā nulyukā winim stow priškā ar brismem sawinotas medibas. Cylwaki sasapulceja ap winu, kurs beja wacoks un gudroks par cytis. Breitiņu kaut ku porspridia, wacokais dewia eisas paweles un wysi izkleida. Cyts nusaslepie zolē un papardūs, cyts aiz rasnajim kuku stubrim. Daži pat ikopia kukūs. Pec kaida acumirkla wyss beja apklausis. Tikai lopas wejā sasačauksteja un reizem isaklidzia koids agrais putns. Cylwaki beja pasaslepuši stygas molā, kuru beja imynuši zweri, idami uz upi dzert. Wini goja ik reitu ap saules lekšonu pa šu stygu. Medniki tu zynoja un cereja te porsteigt kaidu nu zwerim un igyut sew par laupijumu.

Lobu breidi nikas nabeja dzeržams. Zalgons meža pakreslis palyka arwinu gaišoks. Wins pec utra pasamuda meža putni. Atskaneja swil-

pini, saucini,
čiwynošona.

Dreiz wajadzeja lekt sau-
lei. Peški is-
prakšejos saus
zors. Pa stygu
nocia stirna,
uzmanigi ap-
kort skatida-
mis. Nikas

mežā napaša-
kusteja. Cyl-
waki wiņu pa-
laidia garam, jo šu dinu tim beja wajadzigs leloks laupi-
jums. Tod soka dimdet zeme, lyuza zori, atskaneja sprau-
slošona. Uz stygas pasorodija milzu ziloņu — mamutu stowi.

Zilunis—mamuts.

Zam wiņu koju lyuza rasni zori. Ar šņuki ti nulauzia tywokus kukus, kuri kaweja išonu. Wiņu beja wasals bors. Aiz kuka pasarodija cylwaka golwa un ocumirkłi nuzuda. Šim zwerim cylwaki isadrušinoj uzbrukt tikai tad, kad wiņi goja pa winam. Borā ti beja naporspejami.

Mamuti pogoja garam. Pec breiža otkon atskaneja zoru čeikstešona un pec tam sņokšona. Uz stygas tagad pasarodija tura staltais stows. Pacelis golwu ar warunim rogin un ustidams gāisu, wiņš uzmanigi goja uz prišku. Aiz wiņa uzticigi brižu motes un teli. Te uz reizes mežā atskaneja skarbs brecinš. Te beja zeime, kuru dewia mednikim wiņu wacokais. Winā ocumirkłi kryumi klywa dzeiwi. Pyrms briži speja dumot par begšonu, cylwaki tus isledzia nu wysom pusem. Atskaneja sitiņu tryukšnis, un pors jaunu brižu nukrita syunōs. Bet brižu apjukums ilgos tikai winu sekundu. Isabrekdamas turs metias wersā sowim inaidnikim, pastipis warunus rogus uz prišku. Cylwaku rinda ocumirkłi izjuka. Wysi saskreja ap turu. Brižu motites izlitoja izdewigu gadejumu un kai susatiwi nuzuda mežā. Bet lepnajam brižu woduņam nabeja izejas. Smogi krita akminu siteni uz briža muguras un krosoja tu sorkonu. Bet turs pat nasagreilojos. Wiņa specigi rogi kera tywoku medniku un aizswidia tu toli prujom. Medniks palyka syunōs guļodams. Cytus tys weļ wairok sadusmoja. Brismigi kligdami, ti metias turam nu jauna wersā. Labi merkets sitiņs, kuru dewia pats styprokais nu mednikim, keria briža pīri, un wiņš nukrita uz cēla. Tu medniki tikai beja gaidijuši. Dreži wins warunigais dzeiwniks beja galigi porspets un smogi nusagozia uz sona. Cylwaki izgryudia ligsmu uzwaras klidziņu. Daži steidzos pi nukrituša bidra, kurs einas korstumā beja gluži aizmersts. Tys guleja nasa-kustedams syunōs un wairs naelpoja. Sonūs briža rogi tam beja atstojuši dziļu iwaiņojumu. Cylwaki breitiņu wiņu raustija, klidzia kaut ku ausīs un meginoja pacelt. Porlicynojušis, ka bidris tešam ir miris, wiņi izgryudia nužalošonas klidzini. Breitini apsaspriduši, ti atstoja kritušu bidri un kertas pi brižu. Bez lelo tura beja nunoweti weļ diwi jauni briži. Medniki izjemia brižim ikšas, nuplesia odu un sadalija gaļu gobolūs. Pec to wiņi kertas pi bidra apglobošonas. Mežā ar akmeņu iručim un zorim izkasia nadziļu dubi, kur ilyka kritušu medniku. Suplok wiņam

ilyka wiņa poša akmeņa iruci, lai wiņā pasaulē bytu ar ku medit. un ari gobolu gaļas, lai bytu ku est. Pec to uzberia wersā smiltis, salyka syunas un žogorus. Apglobojuši bidru, medniki pajemia galu par placim un dewias prujom. Tik leidz wiņi beja aizgojuši, cinas witā isaroda gijenes un šakali. Ti beja wārojuši cinu, bet nabeja isadrušinojuši tywotis. Kaukdamī wiņi metias uz atlykumim. Daži no zwerim najauši uzdyuros uz witu, kur beja aprokts kritušais medniks. Pauduši nu syunu un žogoru sakrautu kopu, ti soka wiņu atrakt. Dreiži uz mednika atlikom sokos šakalu dzeres. Pa tu storpu cyti medniki ar sowom nostom beja nunokuši klajā witā uz klinšaina upes krosta. Še wiņus ar priku klidzinim sagaidija siwites un barni, Daži weļ leida orā nu klinšu olas, kur ti beja pawadijuši nakti. Moti tim beja zoļu un lopu pylni. Olas priškā jautri spraksteja gunskurs. Weiriši numetia sowas nostas un iručus un izastipia zolē. Siwites steidzigi ar osim krama gobolim sadalija galu mozokūs gobolūs un soka cept uz guns. Kairinoša smarža izaplatijos apkortnē.

Kad gaļa beja gotawa, sokas dzeres. Ar mozm portraukumim tyka asts gondreiz wysu dinu. Seneji cylwaki naprota taupit, naprota dumot par dinom uz prišku. Kad wiņim gadjos ku est, tad ti edia ar zweru kori, kad nasagadeja, tad wareja bodu cist ilgoku lauku. Taipat beja ari šureizi. Kad isastoja wokors un sorkono saule grima aiz meža, nu gaļas beja atlikuši tikai daži goboli. Tus inesia olā, kurā igoja ari paaduši cywaki. Olas wydā jau daga guns, kuru cylwaki naļowia apdzest, arwinu imasdami jaunu molku. Ari tagad tyka imasti rasni zori. Nugurušais, paadušais cylwaks lykos gulet uz syunom un zoles, kura beja sanasta olā. Dreiž win wysi beja aizmyguši un laukā isastoja nakts.

Leidz ar nakti cylwakim tywojas brismas. Milzigais olu lauwa — burrijs, sajutis gaļas smordu, tywojas cylwaka olai. Olas ieja beja waļa. Lauwa ibozia tur sown brismigu golwu un zwerojušom acim pasaweria uz gulatojim. Wiņa kuplas astes gols lucijos kai kačam, kad tys gotawojas uz lecięn. Tyulen lauwa olā naigoja. Wiņu baidija guns myrdzums, kurs tumar pamozaam jau soka dzist. Bet gaļas smords beja porok wilinīšs.

Lauwa paspera weļ suli uz prišku, nusagula un tad ar winu leciņu atsaroda tywokam gulatojam uz kryutim. Blakus gulatojs pasamuda, iraudzija pret sewi brismigos acis un saprota, kas par litu. Izgryudis bidynošu klidziņu, tys uzlecia, satwera mitu un syta storp zveroušom acim. Bet ļauya jau beja šu sitiņu paredzejis, un tys keria tikai wiņa priškdejo depi, tu sadrogodams. Isakaudams ļauwa metias wersā sowam jaunajam inaidnikam un nugozia tu pi zemes. Bet tagad beja paspejuši pisaceļt ari cyti cylvaki. Izacela brismigs trukšnis. Sitini soka birt uz waruno meža karaļa, bet padejais tikai nupurinoja krepes un nugozia jau trešu cylwaku. Šamā breidē wins nu cylwakim pakeria nu guņskura smogu pagāļu un ar wysu spaku syta ļauwam ocu storpā. Dzerksteles škeida uz wysom pusem. ļauwa uz breidi zaudeja redzes speju un apmuļsa. Atpletis brismigu reikli, tys uz laimi keria uz wysom pusem. Tu breidi izlitoja sitejs un igryudia burrijam reiklē osu, garu akmeni, sagrīdzams tu stowus. ļauwa recia nu sopes, meginodams muti aizwert. Nokušais sitiņs par piri nugozia meža karali. Cylwaki wiņu beja por-spejuši. Bet ari cylwaku zaudejumi beja leli. Burrijs beja nuno-wejis diwejus un iwaiņojis trejs cylwakus. Storp kritušim beja ari pats wacokais un cinejamokais medniks. Wyswacoko nu siwišu apskatija iwaiņojumus, atstoja olu un dreiž atsagrizia ar dažaidom lopom un zoļem, ar kuru paleidzibom porseja iwaiņojumus. Pec wiņas nuwarojumim šos lopas un zoles wyslobok dzeidynoja iwaiņojumus. Par myrušajim žalojos wysu nakti. Kad ausa reits, olas dybynā ar akmeņu un kuku paleidzibu izroka dubi, kurā ilyka myrušus, dudami leidza tu pošu, ku kri-tušajam mežā. Pec tam dubi otkon aizberia un uzmetia weļ wersā klints drupas un kukus, lai zweri myrušus naizroktu. Burrijam nuwylka odu un uzkoria tu zorūs, lai kolst. Pec to sokos otkon dzeres — par gndu myrušim bidrim. Tyka apastas galas atlikas un burrija sirds un oknas. Dzeru beigōs cylwaki jau beja aizmersuši par kritušajim, kai aizmerst barni un dzeiwniki. Prikš to laikmeta bidra nowe beja parosta lita. Dzeiwe beja brismu pylna, un niwins, wokorā apsaguldāmis, nawareja bynt drušs, ka reitā wasals pasamuss. Beja gadejumi, kad burrijs waj koids cyts zwers iznycenoja wysus cylwakus, kuri olā guleja, nuguruši nu medibu waj dzeru.

8. Uz upes krosta.

Kai plots, myrdzuš sudobra celš wejas upe pa płowom un pyrmotnejim mežim. Kukim, pučem un zolei patyka upe. Upes molâ auga poši leloki kuki. Upes molâ izzideja wysskaistokos pučes. Upes tywumâ dzeiwoja ari wyswairok zweru. Upe wysus tus dzirdynoja un apwasynoja ar sowu pateikamu wolgumu. Un ari pyrmotnejam cylwakam patyka upe. Wiňš miłoja apsamest upes molâ un tur pawadit dinas. Pasawersim ar ku nusadorboj pyrmotnejais cylwaks, dzeiwodams upes molâ.

Pyrmotnejais cylwaks nukopia nu sowas gułamos witas kukâ, kad tam soka gribetis est. Nusastaipjis un uzmetis sausus zorus gunkuram, kurs wel nu wakardinas nabeja izdzisis, wiňš soka raudzetis apkort, waj nawaratu dabot, ku ikust. Tywumâ niko nawareja manit. Nabeja ni augļu kuku, ni zweru, kuru waratu meginot nukert. Cylwaks parušinoj ar kuku zemi pošâ upes molâ, un wiňam laimijos. Wiňš atroda nalelu, burkonam leidzigu sakņu augu un ar soldonu muti apedia tu. Bet tys wiňa izolkumu tikai palelynoja. Apkort skatedamis, cylwaks iwaroj, ka pa yudenî kaut kas plyukšinojas un spordos. Tywok pisalicis, miňš iraudzija, ka te ir lela ziws, kura grib un nawar aizpeļdet prujam nu krosta. Cylwaks otri ibrida yudenî, sakera ziwi un pacela tu wersyudeņa. Tagad beja radzams, kas par litu. Lelo ziws, steigdamis reit torpu waj mozoku ziwteni, beja irejuse leidza kaidu osu zora golu, kurs dzili isytos yudenî. Osais, leikais zora gols beja isaduris sonâ cauri. Ziws wairs nawareja atsawabinot. Cylwaks pricigi atswabynoja ziwi, izcepia uz uglam un apedia. Estgrība jau beja apmirinota.

Paedis cylwaks nusalyka uz wadara zolê un dumigi nusarandzeja uz osu zoru. Nabeja pyrmo reize, kad wiňš waj wiňa bidri šaidâ celâ nukera ziwi. Dažureiz tei beja aizarejuse ar utru ziwi, cyturreiz irejuse kaut kaidu osu prikšmetu — akmeni waj zoru. Šureiz cylwakam inocia protâ pameginot pošam nukert ziwi šaidâ celâ. Wiňš atroda torpu, izbozia tu uz osu zoru un ilyka yudenî, lai ziws rej. Ziws reja gon, bet nu yudenia izwilkt tū nawareja. Wiňa arwinu nusapurinoj nu zora. Pee ilgokim weitigim meginojumim cylwakam inocia protâ atlucit osu, lukanu zora gólu atpakaļ. Nu iznoccia eista mokškera. Tad wiňš uzlyka

jaunu torpu un otkon imetia yudeņt. Pec kaida breiža ziws otkon pisakeria. Šuraiz cylwakam izadewia tu izwilkt nu yudeņa.

Tai caur gadijumim un nuwarojumim, cylwaks izamoca mokškeret. Wełok wiňš taisija akus nu kaula un akmeña. Zywu upēs beja łuti daudz. Cylwakam beja ispejams wiňas dabot, cik tik win wajadzeja. Pyrmotnejo cylwaka izgudrotu mokškeru mes litojam weł tagad, kaut gon kuku waj kaula aķu witā myusim ir daudz loboku nu tarauda.

Pyrmotnejais cylwaks keria ziws ari cytaidâ celâ. Wiňš uzmekleja upiu attakas, kuras wairs ar upi nasasawinoja un nu kurines ziwim nabeja ispejams izbegt. Tur wiňš kritni sajauc un sadulkoj yuden. Kad ziws pasarodas yudeņa wersâ, wiňš nusytos ar mitu.

Upes molâ najaušiba imocija cylwakų darinot wyspyrms plôstu un tad laiwu, ar kuru waratu porsacelt uz utru krostu. Wiňš daudz reižu waroja kuka stubru, kurs peldeja pa upi uz leju. Wareja gadetis, ka kaidu reizi, ikrisdams upê, wiňš pisakera šaidim peldušim stubrim un izaglobia. Pec tam wiňš meginoja pats uzlekt peldušam stubram un pabrukis. Pec loba laika wiňš nocia pi porlicibas, ka war pastowigi iwilk̄t taidu stubri yudenî nu krosta. Weł walok wiňš soka sit wairokus kukus kupâ un daboja plostu. Pec tam, radzadams peldamu (plyudamu) stubru ar izdadzynotu wydu, iwylka izdadzynotu bluki yudenî un meginoja braukt. Nu sokuma turejos pošâ krostmolâ. Walok imanijos un braucia tołok par upi, gryuzdamis ar garu korti. Pec to, kad cylwaks beja izamocejis pagotawot lobu akmeña cerwi, wiňš izdoboja kuku ar tu un taisija laiwu pec sowas patykas. Trejs šaidas seneju laiku laiwas war apskatit Danijâ Kopengagenas muzejâ. Ti ir winkorsi, izdoboti kuka bluki. Winai obi goli rupi apcersti, utrai wins gols nuopolots bet utrs oss un šaurs. Trešai ir pat rupi izcersti sedekli un idobumi del airim. Šos laiwas pidar pi wyswacokom pasaulê.

Laiwa cylwakam beja łuti nuderiga. Wiňš ar tu na tikai win celas par upi waj azaru, bet wareja ari ibraukt dzilokâ witâ, kur loboka mokškerošona. Wiňš wareja ari globtis laiwâ nu plesigu zweru uzbrukumim un porwest wiňâ pa yuden laupijumu waj cytu ku. Nu isokuma cylwaks braucia tikai ar airim, bet tad imocijos litot ari buras.

Nu pyrmo winkoršo kuka bluča pamozam atsateistija myusu laiku wiglos laiwiņas un stalti kugi. Cik lela nuzeime pi to beja upem, azarim un jyurom, mes radzam nu tagadejom tautom. Tautas, kuras dzeiwoj pi yudeņa, ir na tikai win lobi zweiniki, bet ari drusi jyuru brauceji. Taidas beja daudzas senatnes tau-tas, kuras dzeiwoja pi jyurem. Taidi jyurniki ir ari tagadeji angli, kuru solas nu wysu pušu apjem jyura.

9. Cylwaks pagotawoj iručus.

Nu olōs atrastim iručim mes radzam, kaidi bejuši cylwaka cīnas leidzekli ar nyknajim zwerim. Radzam, kai wiņš tūs ir pagotawojis un pamozam padarejis arwinu pylningokus un lobokus.

Sovōs cinōs un medibōs pyrmotnejūs myuža mežūs, kai jau zynom, cylwaki litoja smogus, zoraiņus mitus, osus akmeņus un krama gobolus, reizem ari briža rogus. Ar šim iručim tumar beja gryuti cinitis pret styprajim zwerim. Wajadziba spidia ar winu taisit lobokus iručus. Cylwaks uzbozia osu rogu waj kaulu kuka kota golā, un iznoccia lobs škaps ar osu golu. Wiņa dyurini daudz otrok speja nunowet dzeiwniku, nakai winkorša mita sitini. Atradis osu, plonu krama gobolu, kurs leidzynojos plotam akmeņam, cylwaks iplesia kuka golu un ilyka akmeni plasumā. Tad apseja tu ar stypru dzeislū, kurū beja igywis nu nunoweta dzeiwnika. Iznoccia lobs akmeņa cerwis. Ar ūaidu cerwi kuku nuerst jau nu gon nocias ļuti gryuti, bet aptest wiņu wareja. Ari kai irucis cinās šaids cerwis nudereja. Walok cylwaks soka taisit ari luku un bultas. Ar sowu akmeņa cerwi wiņš nucerta na wysai rasnu eitu, lukonu kuka zoru, mozlita wiņu salicia, sawinoja obejus gulos ar izkaltetu dzeislū un iznoccia luks. Pec to ar nalelim weziņom pistyprinoja golā dzeiwniku zubu, osu kaulu waj kramu un daboja bultas. Lai bultas skritu otrok un taisnok, tad utrā golā tām pistyprinoja putnu spolwu. Pirmotnejais cylwaks ar luku un ar bultom šowia ļuti labi. Wiņš pruta tropet skrejušam putnam un nabaidejos pat uzbrukt uz lela zwera, apbardams tu ar bultu leitu. Daudzim byus zynoma teika par Šweices strelniku Wilgeļmu Teļlu, kurs dzeiwoja daudz tyukstušu godu walok un ar luku wareja nušaut sowam dalam obuli nu golwas.

Nu isokuma cylwaks weļ naprota apstrodot akmeni waj kaulu. Iruči iznoccia rupi un nagleiti. Bet pamozam wiňš izamocja nuleidzynot, treit un nuosynot citu materjalu. Nu akmeňim iruču pagotawošonai wyslobokais beja krams, jo tys dud osu un plonu lauzumu. Treinut krama gobolus winu pret utru

izamocija akmeni puleret. Tagad cerwi, naži un bultas goli nabeja wairs rupi, naapstrodota akmeņa goboli, bet gleiti, nugladynoti un nupulereti iruči. Ar wiņu paleidzibu wareja, pimaram, nucerst dizgon rasnu kuku un pagotawot laiwu nawys wairs izdadzynotu, bet ar izcerstu dybynu.

Myusu dinōs atsarun ļuti daudz šaidu labi apstrodotu iruču un wiņus war apskatit wysūs muzejūs. Tur war redzet puleretu krama cerwi brižroga mokstā, akmeņa wasaru, kurs ar formu ļuti atgodīnoj myusu laiku wasari, leikus krama dunčus, bultas golus ar atskoborgom un akmeņa rukas dzernowas. Tos pastow nu wina lela gluda un utra mozoka pusopola akmeņa.

Kupā ar šim apstrodotim akmeņa iručim atrun ari dažaidus mola traukus, kurus litojuši seneji cylwaki. Tur ir pudi, bļudas, kruzes u. t. t. Traukn taisišona pi pyrmotneja cylwaka beja siwišu dorbs. Wiņas tus pagotawoj šaidi: nupyyna wyspyrms nu

Pyrmi mola trauki.

nidru waj nu seikn reikstišu kerziti. Pec to aplyka pynumu ar meikstu molu. Kad mols izkolta, iznoccia trauks, kurā na tikai win wareja nest yuden, bet lobokā gadejumā ari izworit puždines. Pyrmi trauki beja ļuti nastypri un nu gunis pleisa, jo beja nadadzynoti. Dadzynot traukus pirmotnejais cylwaks isamocijos taipat kai wysim pazeistams Robinsons sowā wentuļa solā. Kaidu reizi gluži niauši nadadzynots trauks beja palicis powordā.

lelā korstumā un porsaklojis ar glumu, eitu kortu — tyka izdadzynots. Cylwaks nuwaroj šu gadejumu.

Redzeja, ka šaids trauks ir ļuti izturigs un nu korstuma napelest. Uz prišku wiņš kotru trauku pyrms litošonas apdadzynoj. Šus traukus pagotawoj tikai nu mola, bez pynuma.

Pyrmotnejais cylwaks pagotawoj wysas sowas litas nu akmeņa un dažūs gadijumūs tikai nu kaula. Dzelža, wara, zalta un eitu metalu tureiz wel napazyna. Deļ to šu laikmetu sauc par akmeņu laikmetu un tureizejus cylwakus par akmeņu laikmeta cylwakim. Akmeņa laikmeta pyrmā pusē akmeņa iruči beja wel rupi un naizstrodoti. Šu laiku sauc par wacu akmeņu laikmetu. Weļokā laikā cylwaks jau beja palicis gudroks, pruta pagotawot labi izstrodotus, gludi puleretus akmeņa iručus, taisit traukus un cytas litas. Šu laiku sauc par jaunu akmeņu laikmetu.

10. Cylwaks pagotawoj apgerbu.

Pyrms lada laikmeta cylwakam apgerbs nabeja wajadzigs. Wiņš staigoja opkort gluži plyks waj ari tikai nosoja ap gurnu justu nu lopu un zoļas. Bet kad laiks metias soltoks un dzeiwniki, kuri nabeja nusabeiguši waj aizbaguši, apauga ar garu, syltu wylnu, ari cylwakam wajadzeja soka dumot par apgerbu. Skrudera omota turaiz niwins napruta. Pyrmotnejam cylwakam tys ari nimoz nabeja wajadzigs. Wiņa uzwolks beja pagotawots bez digu, pugu un akim. Gadejos cylwakam nyknā ciñā porspet kaidu zweru ar syltu kažuku, pimaram, loci. Wiņš ar sowu akmeņa nazi nuplesia ločam odu, izkalteja un aptyna tu opkort kai lokotu. Kojas tyka iteitas mozokōs odinōs. Zynoms, šaids apgerbs nawareja tik labi pasorgot nu soltuma kai myusu meteli un kažuki, bet pyrmotnejais cylwaks beja ļuti izturigs. Taidu izturibu un panesibu war nuwarot myusu dinōs pi Guns-zemes idzeiwotojim Amerikas dinwydūs. Wiņim naw šytu uzwolku, bet zweru odas winkortigi ap placim apteitas, kaut gon tur ir tik solts kai pi myusim Zimeļu Ladu jyuru molā. Jo gudroks palyka cylwaks, jo naertoks wiņam lykos pyrmotnejais uzwolks. Tikku wiņa reicibā nocia kaula odota un styprs digs nu dzeislas waj kupā saweitim stodu šķidrim, wiņš pagotawoj sew gluži cytaidu uzwolku: sašywa kupā diwi odas, atstodams caurumu rukom un

golwai. Šaidi sworki jau beja daudz ertoki par winkoršu odu. Wełok pišywa ari pidurknes; kotrai kojai pataisija atsewišku odas maisu, kuru sašywa kupâ ap gurnim. Apowus pagotawoja sašyudami kupâ diwi odiņas ar wylnu uz apakšu. Cylwaks beja apgerbts nu golwas leidz kojom un daudz sekmigok wareja cinitis ar nyknu zimas soltumu.

Nu isokuma apgerbus pagotawoja winigi nu zweru odu. Pamoza cylwaks isamoca apstrodot ari cytaidu materjalu. — Dažim stodim, pimaram, lynam un dažom yudeņa zołom ir ļuti stypri un gari škidri. Cylwaks soka nu šu škidru pagotawot wysaidus pynamus. Nu isokuma pyna rupus priškautus, golwas sagus un cytus mozokus apgerba gobolus. Pynami taisijos arwinu smolkoki un gleitoki. Cylwaks isamocija ari wejt garas pawadiņas nu dzeiwnika wylnas un spolwas. Nu šu pawadiņu taisija pynamus un audia audaklus. Jaunajā akmeņu laikmetā cylwaki apgerbu ziņā stypri atsaškir nu sowu zwerodōs terptu senču nu waco akmeņu laikmeta. Wini jau nosoja audakla kraklus un garus wylnas uzwolkus, kuri tyka šyuti nawys wairs ar dzeislom, bet ar eistu lynu digu. Kojōs šim cylwakim beja styprs odas apows, kurus pistyrinoja ar plotom odas auklom. Uz golwas beja zweru odas capure weirišim un golwas sagas siwitem.

Nu šus apgerbu wełok atsateistija tagadeji uzwolki. Wiņus pagotawoj nu wylnas, kukwylnas, lynu, zeida, odas un nu daudz cytu materjalu. Šim uzwolkim ir wysdažaidokais izskots. Sewiški tys sokams par siwišu apgerbim, kurus pec mudes pagotawoj. Bet ir myusu dinōs Australiā ari weļ mežuņu tautas, kuras staigoj gluži plykas, waj nosoj tikai nalelas justas. Ir zimeļu tautas, kuras staigoj zweru odōs, un tuksnešu ciltis, kuru uzwolks ir tikai gari lynu krakli. Laudis gerbas, skotutis pec to, kaidūs apstokļūs un kaidā klimatā winim jodzeiwoj.

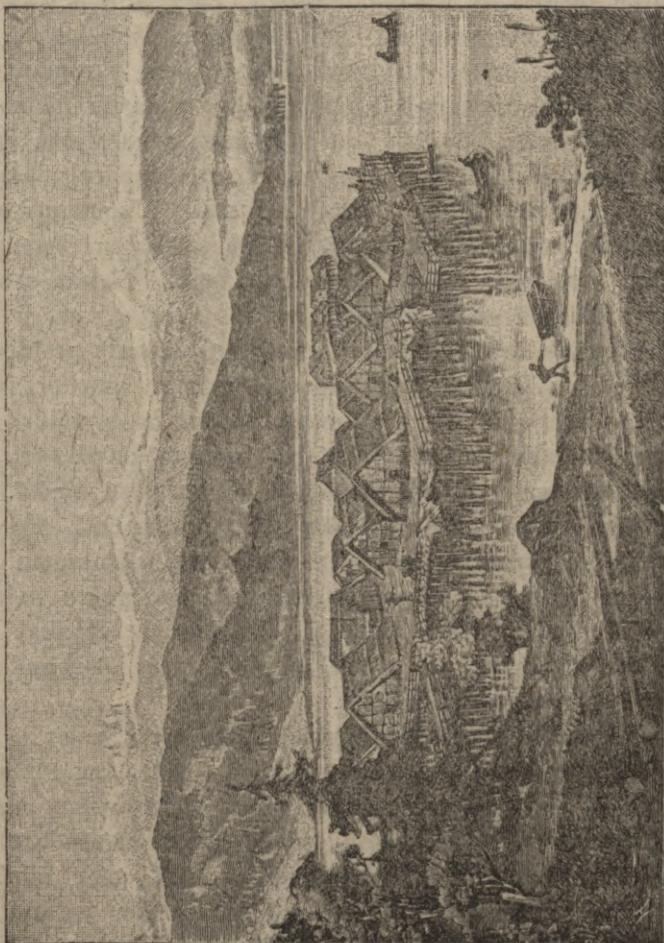
Kotrs pyrmotnejais cylwaks pats sew pagotawoj uzwolkus un wysus cytus wajadzigus prikšmetus. Nabeja weļ turaiz ni skruderu, ni cytu omotniku. Ikwins pats beja skruderis, kurpniks, goldniks, myuriniks un moju daritojs. Bet ar laiku apstokli maiņeos. Cylwaku piauga arwinu wairok, un wiņa dzeiweς prasibas pasalelynōj. Wysu cylwaku spejas ari nabeja winaidas. Winam drebju šyušona izadewia lobok, utram laiwas taisišona. Trešais pruta pagotawot lobus iručus, bet ar šyušonu wiņam

pawysam nasaweicia. Caturtam patyka tikai medit zwerns, un wairok niko wiňš napruta. Kad pedejam isawajadzeja apgerba wiňš nocia pi sledzinia aiznest kaidu daļu nu sowa medijuma pyrmajam, kurs beja weikls šwejs un palyugt nu wiņa uzwolku. Pyrmais wareja ar miru mainitis, jo apgerbu tam beja papylnam, bet gaļas tryuka. Winam pimaram sekoja citi. Uzwolkus dewia pret apowim, apowus pret iručim u. t. t. Beigu beigôs wins cylwaks soka tikai šyt apgerbus, utrs tikai taisit apowus, trešais tikai pagotawot iručus. Rodos pyrmi omotniki. Cylwakam řaida dorba sadališona beja ļuti izdewiga. Imanejis kaidâ dorbâ, cylwaks pruta tu daudz otrok un gleitok pastrodot kai cyts, kas ar tu moz nusadorboj. Pateicutis omotnikim un dorba dališonai wysi prikšmeti tyka sagotawoti gleitok un daudz lelokâ skaitâ. Dorba dališona na tikai win izglobojas leidz myusu dinom bet atteistas arwinu tolok. Tagad pimaram, lelâ fabrikâ pi winas pošas odotas strodoj wairoki cylwaki: wins stip taisnu droti, utrs nugriž wajadzigu garumu, trešais uzsyt galwiņu, caturtais nugladynoj un nuspudrynoj. Dorbs weicas nasaleidzynojami otrok, kai weiktus tad, jo wins pats cylwaks pagotawotu wysu odotu. Bez dorba dališonas myusu dzeiwe wairs nimoz naw idumejama. Myusim izlyktus sowaidi, jo kaids cylwaks pats soktu taisit sew zobokus, šyt apgerbu, cept maizi, aust kraklus, kaļ rotus, školot sowus barnus un darit wysas cytus dorbus. Bet senejais cylwaks tu darija, un ir ari weļ tagad mežuņu tautas, kuras tu dora. Pat pi myusim uz laukim dažōs zemniku saimēs daudzums nu minetim dorbit padora mojōs un nasagriž pi audeja, maiznika un kaleja. Zynoms, ir ļuti labi, jo cylwaks arwinu prut sew paleidzet, saprut kotru dorbu un nasakaunej pi to kertis. Bet myusu laikūs wysus omotus wairs nawar isamocit un kotram wajaga winu, ku týs prut lobok par cytim un ar ku war peļnet sowa dinišku maiži.

11. Cylwaks ceļ dzeiwuklūs.

Nabeja diszyn eik erti un pateikami dzeiwot tymsajōs, mytrōs akmeņu olōs, kurōs naspeideja gaišo saule un gaiss pastowigi beja mitrs un pismacis. Pi tam daudzōs leidzonōs un zamōs witōs olu nimoz nabeja. Tur cylwakam jau nu poša iso-

kuma wajadzeja atrast cytaidu dzeiwukli. Tys nabeja tik wigli izdorams. Dzeiwuklim wajadzeja na tikai win pasorgot cylwaku nu soltuma, leita un weja, bet ari nu plesigu zweru un swešu naidigu cylwaku. Nu padeju nawareja nusaslept uz otru ruku

Paku dzeiwukli.

sacaltūs tyltūs. Bez to dzeiwuklim wajadzeja, byut tywu pi upes waj azara, lai arwinu waratu dabot yuden un ziws uzturam. Pyrmotnejais cylwaks beidzut ari isamocija ceļt dzeiwukli, kurs apmirinoja wysas šos prasibas.

Tys nutyka jaunajā akmeņu laikmetā. Cylwaki ar sowim labi pagotawotim, osajim akmeņa cerwim sacerta mežā azara tywumā lelu daudzumu slaiķu kuku. Winu golu šim kukim nu osynoj. Pagotawotus mitus waj paļus pec to sadzan azarā, lobu gabaliņu nu krosta, wairokōs rindōs. Paļu goli palyka wers yudeņa un wiņus sawinoj ar styprim škerskukim. Uz šim škerskukim otkon salyka bolkas un iznobia kaut kas leidzigs lelam tyltam. Lai šu tyltu padaritu leidzonu un aiztaisitu citi wysas škerbas un caurumus, wiņa wersu apkloja ar mōlu waj ar smilti. Pec to uz šo klonā soka cēl dzeiwukli. Sinas izpyn nu garu, lukonu korklu reikstišu. Jumtu apkloja ar azara nīdrom. Suplok cylwaku dzeiwuklim taisija ari budas moju dzeiwnikim, kuri jau turaiz cylwakam beja. Kotras ustabiņas greidā beja itaisiti wairoki woki, kai pi myusim wers pogroba. Šuš wokus wareja atwert un aizwert. Wiņi aizsadz greidas caurumus. Winā nu šim caurumim smeļa yudenī ar kerzitem un ar mokškerom zwejoja ziws, utrā metia maslus un wysaidus atkritumus. Nu šim atkritumim sasakrowia wasalas kaudzes, kurus yudens apsedzia ar smiltri un uzgloboja leidz myusu dinom.

Paļu dzeiwukļus ar krostu sawinoj šaurs celinš. Pa nakti tu nujem waj ari apsorgoj, lai wiņu dzeiwukļi naīsalauztu inaidniks. Raizem tiļtiņa nimoz nabeja, un paļu dzeiwukļu saiminiki porsacel nu sowim dzeiwuklim uz krostu un atpakaļ sovōs laivōs. Šaidi dzeiwukli beja weļ drušoki pret peškim zweru waj naidigu cylwaku uzbrukumim.

Wairok, kai piecdesmit godu atpakaļ izadewia najausi atrast šaidu paļu dzeiwukļu atlikas. Kaidā zimā Šweices azarūs yudens beja stypri kritis. Daudz witōs gar krostmolom dybīns pasacēla wers yudeņa. Pawasarā zemniki gribēja jaunu atsarodušu zemi nuart, ceredami, ka tur labi augs labiba. Wini soka roktis pa izkoltušim dyunim un iraudzīja, ka nu tu pasacēl wasala rinda apzubejušu paļu golu. Suplok winim dyuņos guleja wysaidi interesanti priķšmeti. Strodniki, rukas sajemuši, breinojos, nasa-prosdami, nu kurines ti te atsaroduši. Klot gadījos cima skolo-tojs, kurs par atrodumu paziņoja Šweices pilšatā Ciurichā kaidai mocitu weiru bidribai. Wins nu winim irodos apskatit atrodumu. Izrodijos, ka zimā azarā atsaroda seneji paļu dzeiwukli. Dyuņos beja wysdažaidoki priķšmeti. Ti beja samasti tur par greidas

caurumu kai atkritumi un ari najausi ikrituši waj palykuši, dzeiwuklam bojā ejut. Pec šim prikšmetim wareja sprist, kai dzeiwojuši seneji paļu dzeiwuklu imitniki. Tur tyka atrasti dzejas komuli, wysaidi pynumi un audumi, nu kuru daži ir ļuti smolki un gleiti izstrodoti, dažaidas litas nu kaula — odotas, aki, kemmes, trauki, kuri pa lelokai daļai ir dadzynoti un ar wysaidim zeimejumim porkloti. Beja ari prikšmeti nu kuka, akmeņa un pat metala. Daudz nu šu prikšmetu ir palykuši maļni nu guns un pa daļai porsauglojuši. Ari daudz paļu apdagušu. Nu to war sprist, ka paļu dzeiwuklim biži beja jociš nu guns, kura paspruka aiz idzeiwotoju nauzmanibas waj ari tyka pilaista nu inaidnika.

Weļok zynotņu weiri atroda Šaidus paļu dzeiwuklus pa wysu Eiropu: azarūs, upēs un wiņu tywumā. Dažā witā atroda pat wasalu paļu piļsatu. Tei aizjemia ļuti lelu laukumu, un wiņas uzceļšonai wajadzeja na mozok kai symtsyukstušu paļu. Paļu byuviu atlikas atrastas ari Latwijā, Burtniku azarā.

Kaut gon Šaidi dzeiwukli beja naerti un ļuti nawesiligi, bet cylwaki ilgu laiku dzeiwoja tymūs. Pat weļ tagad dažas mežuņu tautīgas Dinwydu — Amerikā un wairokōs Kluso okeana solōs ceļ sew dzeiwuklus uz paļu waj kuka pakoju, dažureiz gluži sausā witā, laikam, baididamis nu upes waj azara porplyušonas. Ari pi myusim agrok druši win byus bejušas mojiņas uz Šaidom kuka pakojom. Nu to ir calusis pazeistamo posoka par budīņu uz wystas kojom.

Pinocia laiks, kad cylwakam paļu dzeiwukli palyka naerti. Plešigu zweru palyka arwinu mozok, cylwaks pats tyka gudroks. Pinocia breidis, kad paļu dzeiwuklu witā uz sausuma, parodijos kaut kas leidzigs myusu tagadejom mojom. Kur beja daudz akmeņu, tur ceļa mojas nu akmeņu un centias taisit pec ispejas bīzokas sinas, lai waratu izasorgot nu inaidnikim. Kur beja daudz mežu, tur mojas ceļa nu kuka un aptaisija ar augstu satmali. Dažōs zemēs, kur laiks beja syltoks, mojas, kai seņok, pyna nu žogoru, un sinas apsmereja ar molu, tikai šureiz uz sausuma. Šaidi moju ceļšonas weidi pastow weļ tagad. Tikai dažas klejotoju tautas stepēs un tuksnešūs nacel sew mojas, bet dzeiwoj wiglūs, otri nujaucamūs tyltūs nu odu waj audekla.

12. Moju dzeiwniki.

Runodami par paļu dzeiwuklim, mes piminejam, ka cylwakim turaiz jau beja moju dzeiwniki. Kaidi beja ši dzeiwniki un kai cylwaks tus igywa?

Jo tołok pagotnē palyka ladu laikmets, jo syltok un meiligoks tyka zemēs, kurôs mes tagad dzeiwojam. Waruni kuki otkon soka stipt pret sauli sowas wersyunes. Wysa Eiropa pasakloja ar lelim mežim. Seneju dinwydzemes kuku gon wairs nabeja, bet wiņu witâ auga specigi, załukšni uzuli, barzi, lipas, prides, egles un cyti lopu un skuju kuki. Nu dinwydu gon ar weju, gon ar puteni, gon ar poša cylwaka paleidzibū pamozam tyka nasti uz zimēlim un wins pec utra izaplatija pa wysu zemi obules, grušas, rikstu kuki, zemnecas, joñugas un cytas ugas. Wiņas cylwakam gaumeja tikpat labi, kai aizladu laikmeta soldoni augli. Pasarodo sawaidokas garas zoles, kuras agrok niwins nabeja redzejis. Ti beja rudzi, auzas, miži un cyti labibas stodi, kuru dzimtene beja dažaidōs dinwydzemēs un kuri, taidā pošā kortā kai augšok mineti augļu kuki, pamozam izaplatija ari wairok uz zimelimi. Stypri walok pasarodija ari auzas un rudzi.

Leidz ar stodim izamainas ari dzeiwniki. Izmyra un izzuda milžigi zweri, ar kurim cylwakam seňok wajadzeja west ašņainas cinas. Nasamona wairs olu loču, milžigu, spolwaiņu mamutu un lelu plotrogu brižu. Wiņu witâ pašaroda mozoki dzeiwniki. Nu tu cylwakam mozok beja ko baiditis. Pasaroda ari taidi, kur wiņam wareja atnest tikai lobumu, pimaram, suni, guws, wuškas, eyukas.

Medibōs wairs nabeja brismiga cina storp cylwakimi un zwerim. Cylwaks beja palicis par uzwaretoju un wałdniku. Drež wiņam rodas uztycami draugi un paleigi dzeiwniku storpā. Pyrmais nu wiņim beja suņs.

Suņs dzeiwoj kupâ ar cylwaku jau nu nazynomim laikim. Wyswacokōs olōs leidz ar cylwaka kaulim atrun ari suņu kaulus waj ari dzeiwniku kaulus, kuri apgrausti nu obeju golu, kai tu madz darit suns. Kaidā celâ cylwaks tyka pi suņa?

Seňok suni dzeiwoja mežâ, tai pat kai cyti zweri. Wini pidar pi winas saimes ar wylkim, šakalim un cytym tam leidzi-

gim zverim. Suni biži win uzturejos moju tywumâ, kur ti apedia wysus cylwaka baribas atkritumus un iztereja, tai sokut, mojas apkortni. Todel ari cylwaks suņus parosti naaiztyka, iwarojut ari tu, ka suņu gaļa naw seviški garšiga. Dzeiwoods cylwaka tywumâ, suņs nuwaroj, ka cylwaks it uz medibu, un sòka nokt wiņam tolkâ. Ridami ti izdzan nu meža dažaidus zverus, dzan tus uz cylwaka pusi un ker iwaiņotus dzeiwnikus. Wełok, kad laupijums tyka dalits, ari sunim atkrita sowu tisa. Australiši weł tagad šaidi izlitoj meža suņa — dingū paleidzibū. Wełok suņs sòka it ar cylwaku leidza un palyka par draugu. Wiņš na tikai win paleidzeja tam medibōs, bet ari sor goja cylwaka montu. Wełok, kad cylwakam jau beja moju lupi, suņi isamocija lupus ganit.

Cylwaks seviški iwaroj guws, wuškas un cyukas, kuru gaļa beja gordoka. Wiņas medibōs wyswairok tyka kertas un nuno wetas. Bet wełok cylwaks soka saprast, ka tys naw wysai izde wigi. Porok lelus gaļas gobolus nawareja ilgi globot un ti goja otri bojâ. Nu pastowigu medibu ari dzeiwniku sòka palikt mozok. Tad cylwaks meginaja idzeit minetus dzeiwnikus iżogotā witâ, kas wiņam ar suņa paleidzibū ari iza dewia.

Nu šenis cylwaks dzeiwnikus wairs naizlaidia, baroja un nukowa tikai tad, kad beja wajadziga gaļa. Dzeiwniki dreiž win piroda pi cylwaka, soka wairotis un palyka par moju lupim. Cylwaks iwaroj, ka nu guws, bez gaļas, war dabut ari pinu un nu wuškas wylnū. Tys šus dzeiwnikus wiņa acīs padareja weł wertigokus un wiņš soka par tim weł wairok ryupetis.

Daudz gryutok cylwakam nocios piradynot zyrgu. Šis skai stais, specigais un weiklais dzeiwniks nabeja tik wigli nukerams. Cylwaks pec to ari seviški nasadzan, jo zyrga gaļa nabeja tik gorda kai guws waj wuškas. Bet dreiž gadejums nurodija, ka zyrgs nudar gluži cytym nulyukim. Wareja gaditis ka kaidu reizi medibōs cylwakam beja isadewis ar nugynt kumeļu.

Kumeļš izauga, piroda pi cylwaka, un cylwaks socia izmontot tu sovom wajadzibom. Krowia tam mugurâ nostas. Ar laiku socia jyugt rotūs. Tys, prutams, nutyka pamozam, godu simteņūs, koļ zyrgs isamocija strodot dažaidus dorbus. Weł tagad dažas mežuļu tautas piradynoj meža zyrgus. Stepēs nu sokuma zyrgu

litoja tikai jošonai. Cytur ar wiņu wyspyrms braucia un tad tikai meginoga jot.

Leidz ar moju dzeiwniku igyušonu porsawertia wysa cylwaka dzeiwe. Koļč cylwaks beja medniks, wyss wiņa monts pastoweja odas drebēs un iručūs. Wiņš beja mirā leist kaut kurā akmenū olā, lai tikai izbegt leitu un soltumu. Tagad, turpretim cylwaks beja palicis par lupkupi. Wiņam beja sowa bogotiba. Wiņš beja nudrušinots pret bodu un ar gaišoku skotu wareja raudzītis nokutnē. Medniks dumoj tikai par šu dinu: edia, kad beja ku est, citia bodu, kad nabeja. Lupkupis pruta dumot ari par nokutni un idalit sowu baribu. Wiņš taisija aplýukus sowim dzeiwnikim, roka pogrobus, kur paglobot gaļu un pinu. Kam beja sewiški daudz lupu, tys wiņus dzyna nu winas witas uz utru, lai lupim arwinu bytu jauna, zolaiņa ganiba. Tai ka cylwaku tureiz wel beja samarā moz un ganibu daudz, tad tys beja ispejams. Bet jau tureiz šod-tod deļ ganibu izacēla streidi diveju cilšu storpā. Wina waj utra cylwaku cilts soka uzskatit ganibas, taipat kai lupus, tikai par sowu ipašumu un aizstowet tus pret cytim. Šaidā weidā lupkupiba pastow wel tagad pi dažom gonn tautom.

13. Pyrmi zemkupi.

Pa tu laiku koļč weiriši piradynoja dzeiwnikus, taisija wiņim aplýukus, kūpa un ganija tūs, siwitem beja cyts dorbs. Wiņas pyna kerzes, pagotawoja traukus, mekleja apkortnē ugas, adamos sakņas, gryudus un nesia tus mojōs. Sewiški piwiļcigi wiņom soka izliktis gari, zaltworpaini labibas stodi — miži, rudzi, kwiši. Nu šu stodu wareja dabot pibridušus gryudus. Wiņus woreja yudenī waj pinā un iznoccia ļuti gords edins. Dreiž siwites itemeja šus gryudus sasmolecynt storp diwim leidzonim akmenim, pagotawot meikli un cept maizi. Myltu maļšona un maizes cepšona beja siwišu dorbs jau nu seneju laiku. Suplok siwišu skeletim kopūs biži atrun rukas dzernawas. Ari myusu tautas dzismēs malejiņas ir tikai siwites.

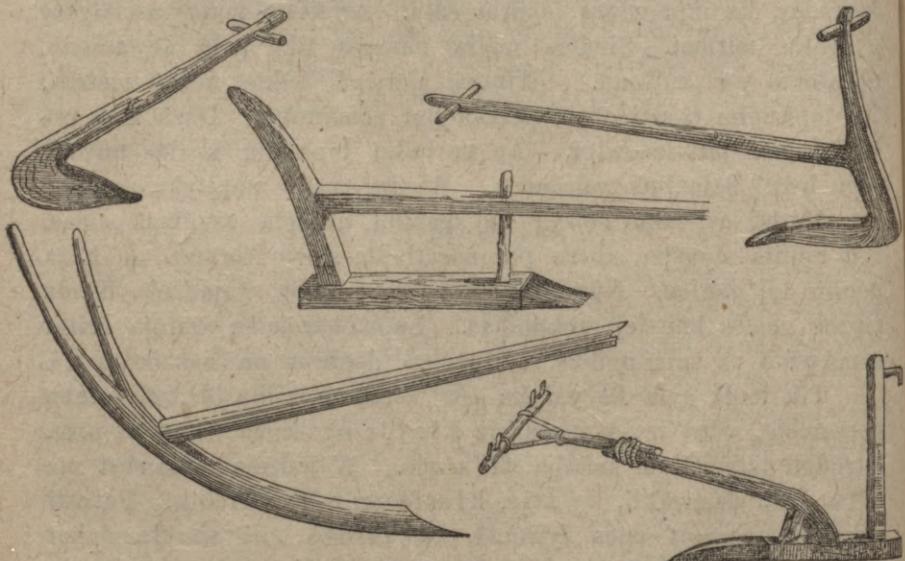
Dažaidi sakņu augi un labibu stodi tyka litoti arwinu lelokā marā. Tywumā wiņu dreiž soka pitryukt un toli it tim pakal beja ļuti naerti. Pi to gadijos, ka daži gryudi beja ibyrusi

zemē moju tywumā. Nokamā godā tur izauga kupla labiba. Tys wedia siwiti uz dumom pastowigi izkaisit daļu nu sawoktim gryudim zemē kaut kur mojas tywumā. Dumots — darits. Lai zeme bytu irdenoka un meikstoka, tad wiņu izirdynoja ar kapli. Kaplis beja nu kuka un golā uzmaukts leiks, šaurs akmens waj briža rogs. Ar šu kapli sakopoja zemi un iztaisija kaut ku leidzigu mynsu sakņu dorza dubem. Sējums izadewia leliški. Sakņu augi lopoja un labiba metias worpōs, koids priks beja skatitis. Pāt weiriši — lupkupi — pinocia un nusapricoja par pyrnu zemkupiu — siwišu panokumim. Kad atnoccia rudens un worpas nubrida, siwites labibu nugrizia ar osu, leiku nazi, gryudus nu worpom izberzia ar rukom waj izdauzeja ar kukim. Gryudu iznočia daudz wairok, nakai pawasar beja isats. Daļu nugryudu cylwaki atdalija nokamo goda séjumam, cytus litoja baribai. Ari nu cys u beja sows lobums, zimā tus najauši numetia lupim priškā. Izarodos, ka lupi wiņus labprot edia. Ar kotru godu pasalelynoj cylwaku teirumi. Siwites wairs naspeja tikt golā ar sešonu, plaušonu un kuļšonu. Wiņom paleigā soka nokt weiriši. Nu lupkupim ti pamozam palyka par zemkupim. Dazā ziņā tys winim beja ļuti izdewigi. Ap tu laiku lupkupiu skaits un ari lupu bori beja ļuti wairojušis. Wysim wairs napityka ganibu.

Nareti cylwaku storpā deļ ganibu uznocia ašņaiņas cinas. Pāt biblīja myusim stosta par nasaticibū storp Abrama un Lata gonom deļ ganibu. Nusadorbojut ar zemkupibū, wajadzeja daudz mozok zemes kai deļ lupkupibas. Lupu barojumu wareja kritni samozynot uz zemkupibas reikina un dzeiwot na mozok turigi.

Tik leidz cylwaks palyka par zemkupi, wiņa dzeiwe otkon porsameja, wiņš wairs nawareja klejot nu winas witas uz utru. Istrodoti teirumi tu saistija pi sewis. Wajadzeja nusamest uz witas, ceļt dzeiwukli, kyūtis, kletis un rokt pogrobus. Parosti cylwaks apsamat upes tywumā, nu kurines otri wareja dabot yudenī un pa kuru beja wigli porwodot dažaidu montu. Ari mežs nadreiksteja byut toli, lai waratu dabot molku un kukus moju celšonai. Ari uz zemi cylwaks soka skatetis sowaidok. Agrok zeme napidareja niwinam. Mednikam wiņa ari nabeja wajadziga. Tagad turp retim, cylwaks soka skatetis uz sowim istrodotim teirumim kai uz sownu pidarumu. Ar iručim rukā wiņš aizstoweja tus pret kotru, kas isadrūšinoja wiņus aizskart. Nu isokuma,

kad zemes beja ļuti daudz, cylwakam nabeja lela wajadziba uzbrukt utram un atjemt wiņa istrodotus teirumus. Weļok tys atsakor toja bižok, un cylwaki sōka turet nu utra ar waru atjemtu zemi par sowu ipašumu. Tai, pimaram, wociši iļruka Latvijā, atjemia ar waru latvišu iztrodotu zemi un leidz pat lelajai rewoļucijai tureja šu zemi par sowu. Nu sokuma cylwaks apstrodoja zemi winkorši ar kapli waj ar kuka lopstu. Zeme beja augliga un dewia lobu rāžu. Kad breiwoſ Žemes soka pitryūkt, cylwaks pilaidia guni mežam — leida leidumūs. Šaidu plotu, izdadzynotu Žemes gobolu jau beja daudz gryutok apstrodot ar winkoršu kapli, un cylwaks izdumoja otkon ku jaunu. Wiņ samekleja stypru kuku ar osu, leiku zoru, pistyprinoja pi šo zora akmeni un iznacia pyrmotnejais orkls ar winu lemeši. Nu sokuma cylwaks pats wylka šu orklu. Weļok sōka jyugt priškā zyrgu waj wersi. Kad wins orkls salyuza nu akmeņu waj sakņu, taisija jaunu. Kad tyka atrasts mētals, orkla lemešus taisija nu

Pyrmotneji orkli.

bronzas un weļok nu dzelža. Nu pyrmotnejo orkla — kapļa atsateistija myusu tagadejais stakļu orkls ar diwejjim lemešim.

Nu sokuma zeme beja augliga un maslot tu nawaidzeja. Kad winā gobolā rāža soka palikt woja, cylwaks apstrodoja utru gobolu,

pec to trešu u. t. t. Pec dažu godu wiņš atsagriž atpakaļ uz pyrmu goholu, kurs pa tu laiku beja atsaputis. Kad zemes palyka mozok un cylwaku wairok, šaida zemes apstrodošona wairs nabeja ispejama. Cylwaks beja nuwarojis, ka witōs, kur uzkrituši lupu masli, auga kuploka labiba. Uz šu nuwarojunu pāmata wiņš sòka wysu teirumu maslot ar lupu maslim. Tys dewia lobus panokumus. Zemkupiba un lupkupiba ari simā gadijumā dereja ļuti labi kupā.

Wysim terumim maslu tumar napityka un cylwaks sadalija wysu zemi trejōs daļōs. Winu daļu apsej ar rudzim, utru ar wosoroju, trešu atstoja popywē, lai atsapyuš. Šaida kortiba weļ pastow daudz wiṭōs Kriwijā.

Weļok cylwaks nuwaroja, ka wysas labibas najem nu zemes winu un tu pošu baribas sulu, ka pec wikas war set rudzus, pec rudzu stodit kartupeļus un wiņi tumar augs. Tad cylwaks sadalija sowus teirumus tikdaudz daļōs, eik beja labibas sugu. Leidz ar tu wiņš sòka zemi maslot ar moksligim maslim — kaulu miļtim, ar dažaidim solim — un labiba auga kuplodama ikkurā (kotrā) witā. Zemi soka ort ar lelajim zwidru orklim, labibu plant, kult un wejtit ar mašinom. Cylwakam tagad ir daudz wigłok byut par zemkupi, kai seņok, kad caurom naktem labibu wajadzeja kaltet un kult dyumaiņōs rejōs un puteklaīņūs pidorbūs.

14. Metals atrasts.

Runodami par paļu dzeiwuklim, mes piminejam, ka tur atrasti ari daži metala priķšmeti. Kaidu metalu cylwaks wyspryms atroda un isamocija apstrodot?

Greku teika stosta, ka pyrmais un weiklokais kalejs bejis Gefests, pošo leloko diwa Zeva dals. Wiņš iztaisija cytim diwim skaistus dzeiwukļus, izkola kotram zalta tronu, bet pats sew pagotawoja breinumu nu breinumim — izweidoja nu zalta diwi breinigi skaistas meitiņas un idwesia wiņu kryuſis dzeiwibu. Gefests beja klybs, un lai cyti naradzatū wiņa klybumu, tad wiņš staig oja apkort uz šu meitiņu atsaspidis. Ari cytōs tautōs izagloboja teikas, kuras stosta, ka zaltu, waru un dzelzi kroj un sorgoj dziļi kolnu apakšā mozi kolnu gori — ryukiši. Ti ir ļuti wiļtigi un na labprot izdud cylwakam sowu nuslapumu. Šu posoku izacelšona ir ļuti saprutama. Metalu atrast, weidot un kausit beja neparosta un gryuta lita. Pyrmotnejais cylwaks beja porlicynots,

ka tu war tikai ar burwibas paleidzibu. Pyrmi kaleji tyka tureti par burwim. Smede stostūs arwin ir nuslepumaina wita, kur mit gori. Ir taidas smedes, kurōs strodoj naradzami kaleji. Jo wiņim atnas un astoj kaidu lobu dowonu, par nakti teik izkolts dowona witā cerwis waj zubyns.

Tumar pyrmi metala atradeji un apstrodotoji nabeja ni burwi, ni gori, bet winkorši cylwaki. Cylwaki labprot mileja rutotis un biži staigoja par upiu krostim, mekledami glemežu wokus un speidušus akmestinūs, nu kuru pagotawoja dažaidas rutas litas. Gadejos, ka kaidâ upitē, kura izteceja nu kolnim, cylwaki atroda lelokus un mozokus speidušus gryudiņus, kaidus ti agrok nikod nabeja redzejuši. Ši gryudini beja meikstoki, kai akmens un nadrupa, kad wiņus syta ar wasari. Korstā gunī ti izkusa. Cylwaks izlitoja šos speidušu gryudiņu ipašibas. Wiņš soka tus kyuset, gribadams sawinot wairok mozu gabaliņu kupā, sadalit lelokus gobolus un lit krelles, gradzynus, auškorus un cytas rutas litas. Mes zynom, ka kyust war tikai metals, un šis metals beja zalts.

Cylwakim zaltstai patyka, ka ti arwinu bižok dewias wiņu meklet gon upiu krostūs, gon kolnūs. Mekledami zaltu, ti uzdyuras uz kaidu cytu metalu, kurs ar sowu krosu un speidumu drusku leidzynojos zaltam. Tys beja wars. Nu sokuma ari nu wara taisija rukas spredzes, gradzynus un justas. Bet waru atroda arwinu lelokā daudzumā, jo wiņš tu reiz biži guleja gondrejž pošā zemes wersā lelūs, skaistūs gobolūs. Palik tikai wiņu salasit. Rodos daži laudis, kurim nocia protā pameginot nu jauno metala izgotawot ari iručus. Wini atnesia atrastu waru uz mojom un wysā klusibā soka tu kyuset un weidot pa sowam protam.

Teišam iznoccia wara cerwi, naži un škapi, kuri izaskatija daudz skaistoki un osoki, kai akmeņa iruči. Bet wina nalaime — tikku meginoja ar wara cerwi, ar wara nazi grizt, ti sasalie. Wars izarodija par meikstu. Bet pyrmi kaleji nazaudeja dūšu. Wyss war byut, ka aiz najauša gadejuma wars palyka gunī kupā ar olowu un sakusa kupā. Weļok cylwaks sòka kyusynot šus metalus apzinigi. Iznoccia jauns, skaists, idzaltons metals. Kalejs iztaisija nu wiņa cerwi, certa ar wysu spaku kuka bluki un apskatija cerwa zubus. Prika smikls pasarodija wiņam uz lyupom. Cerwa zubi nabeja saleikuši. Tagad tys sòka taisit ari cytus iručus. Wysi izadewia luti labi. Pi pyrmajim kalejim nocia daudz

jaužu, nesia bogotigas dowonas un welejos dabct lobus un styprus iručus.

Jaunais nu wara un olowa kausejuma dabortais metals saucias bronza. Wiņu wareja apstrodot diwejadi: kaļt un kauset. Kausejumu ileja mōla formā un iznoccia pec welešonās blūda, kruze, nazis, cerwis waj cyts kas. Bronzas igyušonas un apstrodošonas moksla

izaplatija luti
otri. Wysus prikš-
metus, kurus
agrok taisija nu
akmeņa, tagad
pagotawoj nu
bronzas. Šajdi
bronzas prikš-
meti luti lelā
skaitā teik at-
rasti gondreiž
wysōs zemēs.
Atrun bronzas
iručus, bronzas
traukus, rutas li-
tas, bronzas wai-

Nu bronzas senatnē pagotawoti prikšmēti.

rugus un bruņu capures. Nu ilgas gulešonas zemē ti palika gluži zali un pa daļai sadrupuši. Nu wiņu mes waram sprist, eik lels igywums nocia cylwaku rukā ar metala atrasšonu. Nu akmeņa nawareja pagotawot garus, osus zubynus un škapus, jo akmens lyuza. Nu metala iznoccia lemeši, ar kurim dzili wareja apart zemi, styprs serps un izkaps, ar ku plaut labibu, noglas, ar ku sanoglot kukus un deļus, zogis, ar kuru daudz otrok wareja sadalit kukus, kai ar cerwi. Cylwaku dzeiwe palyka daudz wigloka un ertoka. Nutyka ari eitas permajñas. Wysas tautas vinaidā marā nawareja izlitot metalu deļ sowu wajadzibū, jo wiņš wysur nabeja atrunams. Tu daboja tikai kolnaiņus apgobolūs. Dažas tautas apsabruņoja ar metala iručim un palyka styprokas par cytom, kuras metala weļ napazyna, un uzwareja tos. Pimaram, kad wociši isalauzia Latwijā, winim beja dzelža bruņas un dzelža iruči. Latwišim gryuti nocīas cinetis ar winkoršu škapu un kuka wairugu. Ti tyka porwareti.

Kai jau mineju, sokumā wysus prikšmetus taisija tikai nu bronzas. Deļ to šu laiku ari nusaue par bronzas laikmetu. Dzelži atroda tikai wełok. Wiņš guļ daudz dziļok zemē un sajaukts kupā ar cym wilom. Wiņu gryutok izkauset un apstrodot. Bet cylwaks nadumoj apsastot pret gryutumu. Wiņš isamoca apstrodot ari dzelži. Dzelzs prikšmeti beja daudz izturigoki, kai bronzas prikšmeti. Dzelzs izspidia bronzu un socias dzelža laikmets, kurs pastow weł tagad. Nu bronzas tagad pagotawoj lampas, wazas, statujas, dažaidas rūtas litas, pimaram saktas, un daudz cytu prikšmetu.

15. Pyrmi moksliniki.

Dziļi apakš zemes stipias pyrmotneju cylwaku olas. Sylti saules storī wareja isaspist tikai olas prišpusē un apgaismot tū. Olas dybys pa lelokai daļai slepias palakā pakreslē. Tikai wokorūs, kad olas wydā tyka ikurta guns, sorkonos lismas specigi apgaismoja olas koktus un sinas, kuras beja nu sorkonas waj dzaltonas klints, ar sylnam apaugušas un apsyubejušas.

Pyrmotneju moksliniku zeimejumi.

kopis uz akmeņa blukia un sawiļcis piri dzilōs krunkōs, meginoja ar sowu akmeņa nazi kaut ku ikasit olas klints sinā. Iraudzejis pinoceju, tys dusmigi uz wiņu paskotijos un nustoja sinai priškā.

— Brol, waj mes naesam winas dzimtes, ka tu man slepi sowu dorbu? — jautaja pinocejs. — Un kaut tys ari byutu swats

Reizi kai-das olas idzeiwotoji iwaroja, ka koids nu wiņu bidru ilgoku laiku kaut ku dora olas koktā pakreslē. Wins nu winim pi-goja tywok un breinodamis raudzijos uz bidri. Tys, pa-

nuslapums, kuru nadreikst redzet ni siwas, ni svešiniki; es naesmu ni siwa, ni barns, ni svešiniks.

— Labi, — sacija pyrmais, — nu, tad skotis šur.

Zynkorigais pinocejs iraudzeja klints sinā igriztu meža werša talu ar warunu, izliktu muguru, ar osim, eisim rogin, mežunigi izspistom acim. Rogi beja pastipti uz prišku, aste pacalta un lykos, ka meža werss nyupat grib kaidam wersā goztis. Kaut gon zeimejums beja daudz mozoks par eistu wersi un pinocejs kaut ku tam leidzigu redzeja pyrmu reizi, wiņš tu tyuleņ pazyna.

— Meža werss! broļ! Kai tu tū izdariji?

— Izgrīžu ar sowu akmeņa nazi.

— Deļ ko tu tāi dariji? Te ir kaida burwiba?

— Waj tu atmiņ, ka kaidu laiku atpakaļ nu myusu apgobola beja izzuduši meža wersi. Myusim nabeja wairs ku medit, pitryuka gaļas, un mes citiam bodu. Es biži dumoju par weršim un kaidu dinu ar sowu škapu soku wilkt smiltīs gluži taidu pošu wersi, kai tī, kurus mes medijom. Pec to aizgoju un atstoju wersi smiltīs. Un redzi, dreiž myusu apgobolā otkon isaroda dzeiwi wersi. Nadzeiwais werss beja laikam wiņus šur atsaucis. Deļ to tagad es dumoju stypri klinti igrizt wersi, lai tys winumar piwylnku dzeiwas weršus un myusim pityktu galas uz myužigim laikim. Par tu šaids dorbs man ļuti pateik.

Izklausijis zeimetoja stostu, wiņa bidris palyka ligsmigs un aizskreja ari cytim pastostit par jaunu atrodumu. Cytis olas idzeiwotoji pinocia, apbreinoja zeimejumu un slaweja gudriniku, kurs pruta weršus saistit tymā apgobolā.

Zeimetojam atsaroda daudz pakalđdaritoju, jo zeimešona wysim patyka. Wins pa winam ar osu akmeņa eilynu pagotawoja briža zeimejumu, utrs wasalu boru brižu, kurs ganijos klojumā. Olu cylwaki pricojos un dumoja, ka tagad brižu wiņim nikod natryuks.

Reizi diweju olu idzeiwotoji sasawinoja kupā un sareikoja medibas. Pi wiņas pisadalija ari pyrmais zeimetojs. Cylwaki atroda kaidu mamutu, kas jau seņ nabeja manits apkortnē. Isocias brismiga cina, kurā uzwaretoji palyka cylwaki. Mamutu nusyta un sadalija gobolūs. Nu wiņa iznoccia gaļa esšonai, oda, ku paklot uz olas klona, un skaistais, boltais kauls nu ilknim.

— Reti tagad war sastopt mamutu myusu apgobolā,— pizeimeja koids wacoks weirs, — seņok wiņus wareja satikt daudz bižok.

— Wajadzatu wiņu igrizt akmenī, gon tad otkon irastus, — teicia kaidis cyts.

— War igrizt ari mamuta kaulā — irunojos zeimetojs, — dudit man gabaliņu kaula, es pameginošu.

Utras olas idzeiwotoji uzmanīgi klausijos šū sarunu. Tywok izwaicot wini nauzdrūšinojos, jo baidijos, ka še naw kaidis nuslapums, ku svešiniki nadreikst zynot.

Pec dažu dinu zeimetojs rodija, sowu jaunu meistara dorbu. Mamuta ilknī beja igrizts mamuta attals ar garu šņuki, milžigim ilknim un lelu spolwu. Zeimejuma konturas beja apwylyktas ar malnu krosu un pats zeimejums nukrosots sorkons.

Utras olas idzeiwotoji dumaja par dzerdetim wordim, ka wajaga igrizt dzeiwniku akmeņi waj kaulā, lai wiņu bytu papylnam. Wiņu apkortnē pošlaik nabeja brižu. Wins nu uzjemi-gokajim pajemia mamuta kaulu un sōka tu apstrodot. Pec daudz meginojumu wiņam ari izadewia. Bet iznobia gluži kas cyts, kai pyrmajam moksllinikam. Wiņš nagrizia wys kaulā briža zeimejumu, bet izgrizia nu to wiņa talu. Rogi beja pilykti pi muguras un izskatijos, it kai bridis gulatu. Tai tad storp ļaudim beja atsaradis ari pyrmais talotojs.

Pagoja daudz godu. Pyrmi moksliniki seņ beja numyruši, bet wiņu moksla palyka. Rodos arwinu wairok cylwaku, kuri pruta zeimet un talot. Zeimeja cylwakus, dzeiwnikus, knkus un pukes. Weidoja nu kuka un mōla un izcerta nu akmeņa wysaidus talus. Pamozam aizamersa, ka pyrmi zeimetoji un talotoji beja pagotawojuši sowus dzeiwniku attalus, dumodami piwilkt pošus dzeiwnikus. Sōka zeimet un talot winigi aiz pateikas. Zeimejumi un izgrizumi soka nudaret, kai rutas litas un izgreznojumi. Jaunajā akmeņu laikmetā, kad cylwaks jau dzeiwoja nu kuka caltā dzeiwuklī, wiņš labprot nukrosoja ustobas sinas, durowu stenderus un jumta sporu golus.

Bet beja olu cylwakim ari wel cytai moksliniki. Skaistūs wosoras wokorūs, pec izdewigu medibū, kad cylwaki beja papylnam gaļas piaduši wiņi labprot miloja pasapricot. Sasapulcejuši olas priškā, ti soka lakalet un doncot, pawadidami sowus dančus ar klidzinim un plaukstu sitinim. Dzidot un spelet wel wiņi namoceja. Kaidā wokorā doncotojus pekšni porsteidza sowaidas skaņas.

Lykos, ka swilpotu nikod weļ nadzardats putns. Izrodos, ka skaņas nok nu kaida cylwaka, kurs sedeja numal un turija pi mutes sowaidu mūzykas reiku. Uz cytu piprasijumu wiňš parodija tu. Tys beja briža stilba kauls ar cauru wydu. Daži bailigi meginoja ipyust wiňā par caurumiņu un sew par lelu priku izdzerda swilpiņu. Speletojs stostija, ka wiňš jau seņok meginojis pyust briža rogā, kurs izdewia pateikamas skaņas. Tagad wiňš atroda caurn stilba kaulu un iztaisija skaistu swilpiti.

Olu cylwakim jaunais atrodums patyka un dreiž win rodos wairak spejmanu. Nu sokuma taisija swilpes nu roga, kaula un pat kuka, izgrizdami sirdi. Weļok daži meginoja izstipt uz sausa kuka izkalštitas zornas un tai rodös pyrmais steigu instruments. Styngri izspelejut plonu, sakoltušu odu, daboja bungas. Pamozam rodos ari wysi cyti muzykas instrumenti.

Pagoja daudz tyukstušu godu nū to laika, kad dzeiwoja ši pyrmi moksliniki. Myusu dinōs wacōs olōs atrun zeimejumus un izgrizumus, par kurim jau runojom, atrun ari pyrmus muzykas instrumentus. Wyss tys nuroda, ka jau sermā senatnē pyrmonējais mežunigais cylwaks ir jau mocejis milet mokslu un dailumu.

Myusu dinōs Dinwydu-Afrikā dzeiwoj bušmeni, moza auguma, tymsi un nagleiti ļaudis. Ti naprut ni zemi kupt, ni mojas ceļt. Wini porteik nu medibu un cytu reizi nuzug lupus nū sowu kai-miņu kaferu, kuri ir portykuši lupkupi. Nasaskotut uz sowu mežunibū, bušmeni ir leli zeimetoji. Wini, pimaram, dažaidōs krosōs attaloj kaušonos ar kaferim deļ lupy. Sewiški labi winim izadud lupy zeimejumi.

Ir weļ cyta mežuņu ciļts Australijā. Wini ari ļuti labi prut zeimet dzeiwnikus. Sewiški biži ti attaloj lelu putnu — emu, kurs ļuti leidzigs strausam. Kad zeimejums ir gotows, tad piauguši weiriši sasapulcej ap tu, doneoj, wadynoj ar rukom it kai ar spornim, daridami pakaļ emu. Siwitem un barnim naw breiwi byut klot. Mežuni tu dora del to, ka diwynoj emu un tie, ka nu wiňa atkarojas wysas tautas labklojiba. Jo izadud labi pagotawot emu attalu, tad, pec wiňu dumim, emu ilgok dzeiwoj un wiňam ir daudz peenoceju.

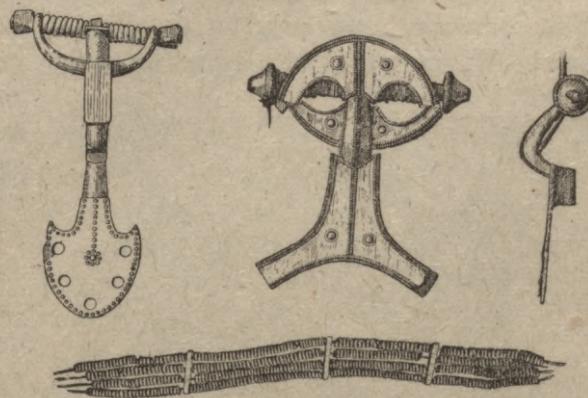
16. Cylwaks rutojas.

Cylwakam napityka to win, ka wiņš pruta zeimet zwerus, kukus un cytus priķšmetus uz sowa dzeiwukļa sinom, uz mamuta kaulim un briža rogiem. Arwinu wairok wiņš soka cinet wysu, kas skaists un pateikams. Wyspyrms tu wareja redzeti pi iruču pagotawošonas. Taisidams sowus akmeņa cerwus, nažus un bultas golus, sowas kauļu odotas, mokškeras un cytus pidarumus, cylwaks ryupejas, lai wini bytu na tikai win izturigi, bet ari gleiti. Stundem ilgi wareja redzeti cylwaku sežut wiņa mojukļa priškā dzili nuleikušu par kaidu dorbu. Winš gludynoja un trina sowus iručus un igrizia wiņu koton dažaidus zeimejumus. Kad dorbs beja pabeigts, tad priks beja skatitis uz nupuleretu akmeņa asminu, kurs saulē laistijos kai zyls tārauds uz stypru kuku, kurus greznoja ryupigi izstrodoti zeimejumi: gon čyuskas, gon putnu golwas, gon kaut kaida izdumota diwaina figura. Nu wysa wareja redzeti, ka ši cylwaki jau palykuši gudroki par sowim olu senčim. Pētniki, atrasdami šos litas, spriž, ka wiņu meisteri dzeiwojuši jaunajā akmeņu laikmetā.

Dobā cylwaks nuwaroja, ka ļuti daudz dzeiwniku, seviški putni, ir skaški izgreznojušis. Pāwim beja skaista, gara aste. Popugaji porsteidzia ar sowu raibumu. Cytu reizi kai breinuma zemes parodiba pazibeja garam zalta fazans waj pasarodija putns sowā zaltmirdzušā uzwolkā. Pat meža bolužim un naweiklajam piļu tawiņam beja ap koklu itkai zylas krelles. Brīžim beja waruni plotžuburaini rogi, kai kruņs golwā, cebrai malnbolt-strei-paiņa spolwa. Raudzidamis uz dzeiwnikim, pyrmotnejais cylwaks ari soka šaidi izrutowt sowu misu, lai caur tu patyktu cytim. Cylwaki soka ar osom kaula odotom izkrapet sew uz rukom, kryutim, muguras un cytom witom dažaidus zeimejumus. Daži uzzeimeja dzeiwnikus, kurus tureja par swatim waj kaut kaida imesla deļ seviški cineja. Citi ofkon zeimeja winkorši streipiņas, kristīnus, treistyrus un cytas figurās, kaidas atroda par skaistom. Pec to izkrapetas witas tyka apsmeretas ar stypru krosu, kura palyka uz wysu myužu. Šaida greznošona beja sawinota ar sopem, bet cylwaks pa tu daudz nabadoja, lai tikai bytu skaitisks. Šaidu misas izgreznošonu saue par tetuešonu. Ari weļ tagad ir dažas mežu tautas, pimaram, sorkonodaini indianiši Amerikā, kuri nabadoj par sopem un igriž sew misā wysdažaido-

kus zeimejumus. Ari daži eiropiši, sewiški jyuriniki, milej idadznot waj ar styprom krosom uzspist sew uz rukas waj kryutem kaidu zeimi. Daudzeji nu myusim byus redzejuši jyurinikus ar šaidim uzspistim enkurim, erglim, worda pyrmom burtem waj cytom zeimem uz rukom.

Pyrmotneji cylwaki naapsamirinoja tikai ar tetuešonu. Jyru waj upes molâ wini salasijaskaitstus, speidušus glemežu wokus, izsyta tim cauru minus, sawera izkalititā zornâ waj nu zoles saweitâ auklâ, un iznoccia

1. Bronzas sprādze, atrasta natol nu Reigas.
2. Sudrabota sprādze, Lubānes draudzē.
 - a) Skots nu priškas.
 - b) Skots nu sonim.
3. Golvas saite nu bronzas drāta spiralem, kuras sāvētas uz lūkim; natol nu Reigas.

krelles. Cytis taisija krelles nu mirdzušu, krosainu akmentiņu waj ari nu dzeiwniku zubu, kaut gon akmentiņus un zubus dandz gryutok itaisit caurumiņus. Bet par tu šos krelles beja izturi-gokas. Krelles lyka ap koklu, ap rukom un pyna motus. Motus puškoja ari ar spolwom, kurus izrōwia nunowetim pūtnim. Nu šaidu spolwu pagotawoja ari justas. Nu kaula un zywu zubu pagotawoja ari motu odotas un spredzes. Sewiški miļoja rutotis siwites, lai patyktu weirišim, kaut gon ari weiriši biži napalyka wiņom pākāļ.

Saleidzynojut ar myusu rutom, šo akmeņa laikmeta greznuma litas nalyktus diszyn cik skaistas. Pyrmotnejam cylwakam nanocios wigli wiņas pagotawot. War idumotis, cik daudz pyuļu un laika wajadzeja, koļč wairok, kai desmitim un pat symtim glūdim akmentinim waj cytis zubim izurb ar cytu, weļ citoku, akmeni caurumu. Daudz wiglok nocias pagotawot rutas, kad cylwaks beja atradis metalus — bronzu, zaltu un sudobru. Nu bronzas taisija spredzes un saktas drebiu aizsprausšonai, nu zalta

un sudobra rukas spredzes, auškorus un dažaidas golwas rutas. Sewiški ciņā jau turaiz beja dzaltons mirdzušais zalts un boltais sudobrs taipat, kai myusu dinōs.

Interesanti beja nusaskatit, kad pyrmotneji cylwaki, izgreznojušis, sanocia kupā swatkūs un dzerēs. Kaidu rutu tik tur nabeja! Winam motūs beja isprausta malna gaila spolwa un nu zoļu peitais uzwołks sawyłkts citi uz kryutem ar lelubronzas saktu. Wiņam suplok wareja redzeti siwiti, kuras zalta motu ruta mirdzeja kai saulite un ap koklu beja krelles nu zylu un sorkonu akmeņu. Ausīs tai beja leli sudobra auškori. Garom pagoja lels weirits ar zalta rinki dagunā. Wiņa zwerodas uzwołks beja sajists ar justu, kura pasto weja nu mozu, kupā sawortu wara gabaliņu. Rukurukā stai goja diwi meitiņas. Wiņom koklā beja krelles nu sorkonu wara ripulišu un motūs bronza odotas. Pi kotras pakustēšanas ripuliši žwo dia. Kad sòkos danči, wyss sajuka winā raibā mudžeklī, krelles skaneja, rutas un spolwas mirdzeja wosoras saulē.

Daudz nu izskaititom pyrmotnejo cylwaka rutas litom litoj ari wel myusu dinōs. Damas staigoj ar lepnom pawa waj strausa

Senatnes greznuma litas nu bronzas, zalta un sudobra. dzia. Kad sòkos danči, wyss sajuka winā raibā mudžeklī, krelles skaneja, rutas un spolwas mirdzeja wosoras saulē.

spolwom pi capures. Uz perstim myusu dinâs nosoj gradzynus, uz rukom — spredzes, koklâ krelles nu perlu, akmeñu waj dzintara. Pat ausîs nareti nosoj auškorus. Nu to waram sprist, ka na tikai win mežunis, bet ari kulturas cylwaks gotows panest sopes, kuras celas, izdyurut ausîs caurumiņus, lai tikai izskatitus skaistoki.

Cylwaks jau nu senejim laikim tai miļoja rutas un greznuma litas, ka daudzreiz atdewia wertigus un dzeiwē napicišamus priķšmetus, lai tikai igyutu rutas. Weļ tagad mežuņu tautas ar leloku priku atdud eiropišim par krellem, odotom, spigelišim, gradzynam un cytim spužim nīcinim zweru odas, labibu, madu, augļus un cytas lītas, kuras atsarun wiņu zemē un ir eiropišim wajadzigas. Un ari izgleitoti myusu laiku cylwaki par rutom nareti izdud ļuti lelas naudas zumas. Ir gradzyni ar dorgim akmenim, par kurim moksoj wairokus symtus un pat tyukstušas rubļu, ir kokla rutas, kuru wertiba snadzas desmit un pat symts tyukstušu rubļu wertibā. Šaidas zumas war izdut tikai bogotniki un wiņi tos ari izdud, kaut gon šu naudu waratu izlitot daudz lobokim merkim.

17. Cylwaks tergojas.

Cylwaki soka tergotis tikleidz isoroda pyrmi omotniki. Medniks tergojos ar skruaderi, imainidams uzwolku par nunowetim dzewnikim. Kurpniks tergojos ar zemkupi, sajemdams nu to par apowim labibu waj sakņu augļus. Šis tergs nutyka ar obpuseju labprotigu pikrisšonu. Bet beja ari cytaids térdznicibas weids. Mednikam, pimaram, wajadzeja iručus, bet wiņš naisadrušinoja iit kaleja dzeiwuklī, turedams kaleju par burwi. Nakti medniks nulyka kaleja durowu priškā putnu waj zweru, zeimedams smiltis škapu un aizgoja. Atrasdams putnu un radzadams uzzeimetu škapu, kalejs zynoja, ka wiņam deļ mednika jopagotawoj škapu, jo nokušu nakti tys isarass wiņam pakaļ. Napagotawot škapu kalejs nadreiksteja, jo tad sadusmotais medniks wareja tam uzbrukt un nunowet beistamu burwi nu sowom satrucetom bultom.

Nu sokuma sowâ storpâ tergojos tikai winas dzimtes piderigi. Cylwaki nusadorboja, kai mes tagad teiktu, tikai ar ikšeju tirdznieibu. Pi dzimtes turaiz pidareja: dzimtes golwa — taws, mote, dali un meitas, dalu siwas un barnu barni. Dažureiz šaidâ

dzimtē beja wairok kai desmit un pat symts lucekļu. Kotrs cytas dzimtes luceklis tyka uzskatits, kai svešiniks un pat kai inaidniks. Bet šim svešinikim daudzreiz beja porpilniba wysaidu skaistu litu, ku cylwaks welejos igyut. Winas dzimtes luceklim, pimaram, beja wairok labibas, utrai — wairok lupu, trešai — rutas litu. Wasalas dzimtes tagad darija taipat, kai medniks ar kaleju. Lupkupi sowôs laiwôs nubraucia pi zemkupim, izkrowia wiņu krostmolâ galu, odas, swistu, atsagrizia sowôs laiwôs un gaidija. Dreīz isaroda zemkupi, pajemia galu, odas, swistu un atstoja to witâ labibu. Maiņa beja nutykuse un lupkupi apmirinoti grizios ar labibu uz mojom.

Šaida tergošona tumar beja ļuti naerta, jo na kotru reizi cylwaks wareja imainit tu, ku wiņš welejos, un na tik lelā daudzumâ, kai pec wiņa dumom wajadzeja. Pyrmotneji tergotoji palyka drušoki, nabaga wairs prujom, kad pasarodos svešiniki ar sowu montu, bet nusacijā nuteiktu cenu, kaulejos un cytu reizi pat sasaplyucia. Wysi ši tirgotoji beja labi apbruņoti un kotru breidi uz cinu gotowi.

Sewiški otri izplatija terdžniciba pec metala atrasšonas. Metals nabeja dabojams wysur, un cytu reizi wajadzeja marot toļu ceļu, ka wiņu waratu atrast. Sasalasejos wasals bors tergotoju, sados laiwôs un braucia pa jyuru, azaru waj upi meklet zaltu un waru. Senejim grekim par zalta meklešonu šaids nustosts. Daudzi drušsirdigu waruņu sasalaseja kupâ, sados burwiu kugî „Argo“, kas sapruta cylwaka paweles un pruta runot. Wini braucia pa jyuru uz toļu Kolchidu, kai turaiz saučia kolnu zemi Kaukazu. Greku waruni gribēja atjempt nu Kolchidas karaļa breinuma wucyna zalta odu, kuru swatâ berzē sorgoja brismigs pyukis. Pec lelom gryutibom tys warunim ari izadewia un wini ļustigi atsagrizia uz sowu zemi. Daži petniki izskaidroj šu teiku tai: Kaukazâ beja ļuti daudz zalta un turines idzeiwotoji skoloja zalta smiltis wušku odōs, teiredami tūs nu dažaidu pimaisijumu. Pec šo zalta ari braucia greki.

Biži šaidi metala maklatoji — tergotoji palyka par laupitojim. Wiņi atjemia ar waru zaltu, sudobru, waru un bronzu. Salaupijuši lelā daudzumâ metalu, ti dewias sowôs laiwôs un aizbraucia augšâ pa upi. Jo gadījos ceļâ kraces, kai pimaram, Kriwijas upē Dneprā, gar kurom nawar ar laiwu pabraukt, tad wiņi izwylka

laiwas uz krosta un wylka pa sausumu uz seviškom slicem. Tu pošu wini darija, kad upe izabeidzia un tywumâ beja utra upe. Par salaupitu metalu tergotoji sapirka wysaidos litas un grizias atpakał dzimtenê, kai turigi cylwaki. Sewiški iwarojami storp taidim tergotojim — laupitojim beja senji Skandinawijas pussolas idzeiwo-

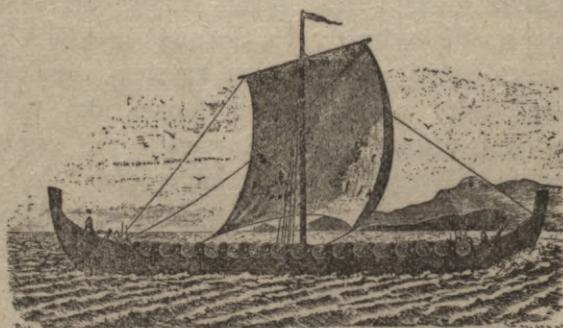
Pyrmu terguau laiwa.

toji waj normani. Sowfus wiglajūs kugiūs wini braukoja pa Baltijas jyru un ar sowim uzbrukumim baidija pikrosta idzeiwotojus.

Daudzreiz gadijos ari utraidi. Tymâ zemê, kur beja daudz metala, cylwaki

izkola sew warunus
iručus, wigli atsyta laupitoju uzbrukumus un poši soka tergotis. Wini imainija par zaltu un sudobru weršus un wuškas, winu, odas mai-sus, zweru odas, wosku, madu, au-

daklus, labibu un wysu cytu, ku abbraukuši tergotoji winim atwedia. Lai bytu wiglok tergotis, tad wini jau uz prišku sagotawoja zynoma leluma un swora metala gobolus, ar ku samoktos par atwastom litom. Tai rodos pyrmo nauda. Šai naudai beja wysdažaidoko forma. Tei izskatija gon kai zalta waj sudobra standziņas, gon kai cerws ar osumim obejōs pusēs un caurumu wydā. Padeju formu wareja litot ari, kai iruci. Jo ša forma napatyka, wareja wiņu pörlit cytā. Dažas tautas litoja kai naudu ari caunu purņus, kurūs beja sadzeitas zalta un sudobra nogliņas.

Laiwa ar zegeli.

Leidz ar naudas izgudrošonu terdzniciba tyka ļuti atwiglynota. Seņok, braeut isaperkt, wajadzeja jemt leidza wasalu waz umu dažaidu litu — odas, labibu, madu, lai par wiņom waretu imainit wajadzigu priķšmetu. Tagad, turpreti n, par naudu wareja nuperkt wysu, ku wiń welejos. Ikwins wiņu labprot jemia pretim, jo zynoja, ka wares izdut otkon cytam. Zalta waj sudobra stan-dziņas sowu wertibū nikod nazaudija. Jo napatyka tos litot, kai naudu, wareja izkausit un iztaisit gradzynu, auškorus waj cytu rutas litu.

18. Rūnas kungi.

Metala atrassona un terdzniciba porweidoja wysu cylwaka dzeiwi. Pateicutis wiņom rodas bogoti un nabogi, rodas kungi un kolpi.

Par cylwaku škiru un kortu izceļšonus pastow daža idas teikas (posokas). Tai senejā Indijā bramaņu waj bazniekungu korta stostija sekušu: baznickungi ir calušis nu lelo diwa Brāmas golwas, karaiweiru korta nu kryutem, omotniki un zemniki nu gurnu, kolpi un wergi nu kojom, deļ to ari brāmani stow augstok par karaiweirim, karaweiri pār zemnikim, zemniki par wergim. Wergi dreīžok leidzynojos lupim, nakai augsti dzymušim brāmanim. Ari weļ myusu dinōs daži naizgleitoti cylwaki dumoj, ka kungi un kolpi bejuši jau nu pasauļa isokuma.

Senatne myusus moca pawysam ku cytu. Pošā sokumā wysi cylwaki beja winaudi mežuni. Pyrmotneji medniki beja breiwi laudis, storp kurim nabeja ni kungu, ni kolpu, ni bogotu, ni nabogu. Kad mednikim wajadzeja sareikot kupigos medibas, tad wini waicoja pošu gudroku un weikloku nu wysim. Bet pec pabeigtu medibu šam gudrokajam un weiklokajam nabeja nikaidas priķšrucibas. Weļok, kad cylwaki soka dzeiwot kupā dzimtēs, zynomu waru igywa dzimtes golwa — taws. Wiņa padumim un aizrodijumim klausija wysi dzimtes lucekli. Wiņš beja wodunis medibōs un karā, wiņš beja tisnesis, godniks un aizstāvis. Biži wiņu gudynoja pat weļ pec nowes. Tumar ari šos priķšrucibas napaceļa dzimtes golwu par cytym. Beja gluži dabiski, ka barni un barnu barni, kai mozok pidzeiwojuši, klausija tāwa

padumus. Pi to kotrs nu barnim ar laiku pats wareja tikt par dzimtes golwu.

Kad cylwaks palyka par lupkupi, zemkupi un tyka bogotoks, wiņam arwinu bižok nocias cinitis ar swešinikim, kuri gribēja wiņa bogotibū atjēmt. Lai sekmigok waratu cinitis, tad wairokas radnieigas, suplok dzeiwojušas dzimtes apsawinoja winā ciļtī un izweleja nu sowa storpa pošu weikloku, stypyroku un gudroku par woduni, kurs tus wedia cinā. Nu sokuma wodunis pee pabeigtu cinu atsagriž pi sowim agrokajim dorbiem. Weļok tumar beja cytaidi. Pec laimigi pabeigto kara uzwaretoji nareti gywa lelu laupijumu, nu kura lauwas tisa tyka wodunim. Wiņš pi to naaizmersa ari sowus rodus un drangus. Jo kari atkortojos bižok, wodunis un wiņa tywiniki palyka par bogotim cylwakim. Tagad wodunis ari mīrā laikūs sōka pawelet cynam, uzsastoja, kai tisnesis, jemia nudukļus. Jo laudis gribēja šaidai werskundzibai pretotis, wodunis ar sowim tywinikim, kuri beja labi apbruņoti, pispidia tus pasadut. Tai nu woduņa iznobia walđniks un nu wiņa tywinikim bogotniku škira.

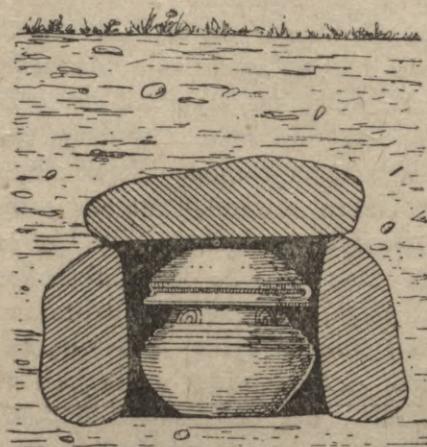
Leidz ar metala atrassonu un tergošonus nawinleidziba cylwaku storpā sōka augt ļuti otri.

Bogoti, apsabruņojuši tergotoji — laupīfoji ibruka kaimiņu zemēs, aizwedia laudis un padarija tus par wergim un kolpim. Rodos laudis, kuri nusadorboja tikai ar karošonu. Wini dewias toļūs kara gojiņūs, gywa bogotibu un slawi. Atstodami mirigus dorbus, zemkupibu un lupkupibu, ti palyka otkon leidzigi pyrmotnejim mednikim.

Tumar storp winim un padejim beja lela starpiba. Medniki godoja poši sew uzturu, bet deļ karotoju beja spisti strodot cym. Wini biži nusametia ikarotu tautu wydā, paweleja sanokt kupā omotnikim un strodnikim un ceļt deļ sewis piles. Tymōs wareja sleptis nu inaidnikim, globot wysaidu montu un dorgumus un ligsni dzert ar bidrim. Apkortnes idzeiwotojim beja jodud winim nudewas — baribas wilas, apgerbu un cytas litas. Jo stypyroki beja ikarotoji, jo leloku nudukli wini uzlyka ikarotim un jo loboka dzeiwe beja winim pošim.

Šaidi ikarotoji pi myusim beja wociši, kuru stypyros piles, ar ikarotu latvišu rukom caltas, weļ tagad reigojas uz Daugowas un Gaujas krostim.

Daudzreiz gadejos, ka mirmiligas ciltis uzaicynoja šaidus karotojus aizsorgot wiņas nu inaidniku uzbrukumim. Karotojim wajadzeja it leidz ar mirigajim tergotojim un apsorgot zemes rubežus. Par tu idzeiwotoji moksoja winim zynomus nuduklus. Wełok ši olgoti karotoji uzmetias par pilnigim wal̄nikim.

Senatnes kops.

stekņus, meilokū siwu, meilokus wergus, zyrgu un suni. Tima wajadzeja pawadit woduni uz wiņu pasauli un apkolpot tur taipat

Kopu kolni.

kai šimā pasaulī. Kad liki beja sadadzynoti, tad atlikas iberia sevišķā traukā — urnā un ilyka kopā leidzā ar dorgim iručim, rūtom, traukim un ar edinim. Kopu aizbera un uzmetia wersā wasalu kaudzi smilšu un akmeņu.

Šaidi kopu kolni weļ daudzokōs witōs ir radzami. Tagad petniki tus atrūk un pec atrostom litom spriz, kai seņok ļaudis ir dzēwojuši. Bet kodel gon beja iwiſojuses paraža tai apglobot turaizejus ļaudis? Lai atbilstit uz šu waicojumu, myusim wajag ipasazeit ar pyrmotnejo cylwaka tīcību.

19. Cylwaks un dobas spaki.

Nicigs un nawaſigs beja pyrmotnejais cylwaks storp warunim dobas spakim. Niko wiņš nazynoja, niko napruta izskaidrot. Drebedams wiņš wāroja, kai parkyuns grauž padebešūs un zibšņu čyuskas škel gaisu. Meža šalkšona watrā, un upes waidišona naktī mudynoja wiņā bailes. Milzigi zweri, ar kurim wiņš naisadrušinoja isalaist cinā, izlykos tam par pordabigim radijumim. Pamozam wiņam sōka liktis, ka wysi prikšmeti dobā ir dzeiwi, wysi atstoj uz cywaka lobu waj ļaunu ispaidu. Dzeiws lykos akmens, pret kuru cylwaks sasyta koju, dzeiwa lykos upē, kura porplyudnoj wiņa mojukli, dzeiwi kuki, kuri, wejā lucidamis, birdynoj tam pi koju sowus augļus. Zweri lykos apdowynoti ar leloku, augstoku protu, nakai wiņš pats. Labi klojos cylwakam, jo wysi ši diwynoti dobas spaki un prikšmeti tureja uz wiņu lobu protu: saule sylti siļdija; wejš pateikami glostija waigus, upē dzirdija wiņu un dewia ziwis, akmenš ola snidzia patwērumu. Bet slikti cylwakam, jo dobas spaki beja sanyknoti! Tad saule speideja un dadzynoja wysu dzewiņibū, wātra sagrowia wysu, ku cylwaks beja celis, upē porplyudnoja teirumus un dažureiz nusleicynoja ari cylwaku, akmens ola sagrima un apsedzia zam sewis nalaimigu cylwaku. Sanyknotus spakus wareja apmirinot un pilabynot winigi ar lyugšonu un uperem. Cylwaks krita uz waiga akmeņa waj upes pfišķā un metia wilņus, kai uperi, augļus waj dzewiņnikus.

Šaida prikšmetu waj fetišu diwynošona pastow weļ tagad pi Australijas mežuņim. Wiņi pilyudz swatus akmeņus un nas tim uperes, jo dumoj, ka caur tu war nu akmeņa dabot, ku win grib-

Sliminiki lyudzas nu akmeņa weselibu, siwites — barnus, veiriši — laimi karā un medibōs. Atlikas nu prikšmetu diwynošanas uzglobojušas ari storp eiropišim. Daži, pimaram, nosoj klot wysaidus omuletus, gradzynus ar burwiū zeimem, kristīņus un tic, ka ši prikšmeti pasorgos wiņus nu brismom. Tu pošu daria seneji cylwaki, nosodami klot dažaidus swatus prikšmetus. Šaida ticiba uzglobojuse ari dažōs posokōs, pimaram, posokā par Aladinu un wiņa burwiū lampu, kur pasāroda gon lampas, gon gradzyna gors.

Sewiški diwaina un nuslepumaina izlykos pyrmotnejam cylwakam wiņa leidzbidru nowe. Cylwaks kustejos, runoja, elpoja, un te peški — aizweria acis, apklosa, palyka steiws un solts. Wiņš it ka beja tys pats, un tumar nabeja tys pats. Cylwaks nocia pi sledziņa, ka bez misas cylwakam wajag byut ari dwelelei, kura mojoj misā un aizlidoj leidz ar dwašu, kad cylwaks beidz elpot. Šu dweseli pyrmotnejais cylwaks idumoja dažaidus weidus. Seneji egiptiši dumoja, ka dwesele leidzynojas putnam. Latwišu posokōs dwesele biži ir bolta pelite, kura iznok orā pa muti. Pyrmotnejais cylwaks ticeja, ka dwesele atstoj cylwaka misu ari wiņam gulut un staigoj apkort. Wysu, ku dwesele apkort staigojut piredzejuse, cylwaks atmoustutis atceras kai sapnā. Kad dwesele atstoj cylwaka misu un wairs naatsagriž, tad cylwaks ir miris.

Leidz ar ūaidu uzskotu rasšonus mainijos ari cylwaka dumas par dobu. Cylwaks beja palicis drusoks un gudroks. Daudzus zwerus tys jau beja porspejis, un prikšmetu ari wairs nasabeida un beidzia diwynot kai winus, tai utrus. Bet weļ palyka daudz parodibu, kuras cylwaks weļ nawareja izskaidrot un kuru beidos. Šos parodibas wiņa fantazija apweltija ar goru taipat, kai cylwaku. Mežā myta meža gors — mežunis, upē mojoja yudeņa gors, mojōs myta mojas gors. Šis mojas gors nabeja nikas cyts, kai dzimtes waj ciļtis tawa gors, kurs turpynoja dzeiwot storp sowejim un par winim ryupetis.

Pyrmotnejais cylwaks dumoja, ka dzeiwe pec nowes atgodynōj šo pasauļa dzeiwi. Tur taipat teik asts, dzerts, medits un karots. Ar tu ari ir izskaidrojama parodiba, ka kapenēs dewiš leidza iručus, traukus, ediņus, siwas un kolpus. Weļ tagad, pimaram, samojedi Kriwijas zimeļus dud leidza myrušim

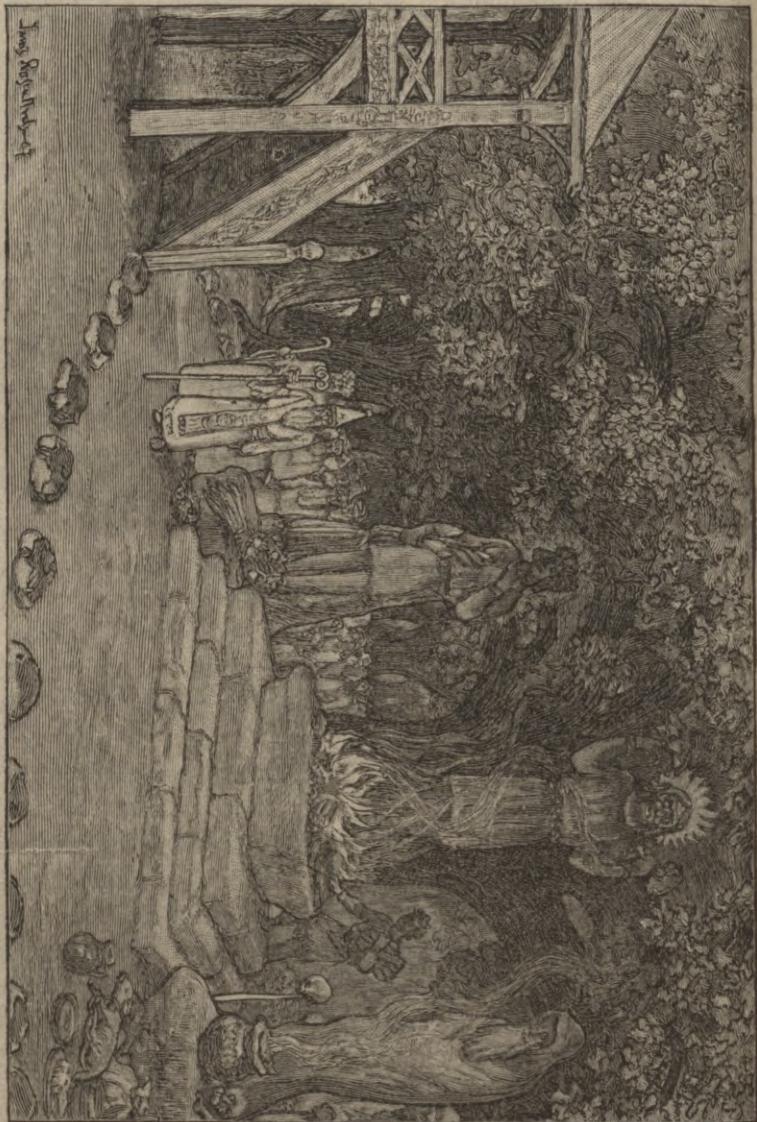
digu un odotu lopišonai un stopu ar bultom zimeļbrižu medīsonai.

Daudz tautas dumojā, ka dzeiwe pec nowes ir daudz tymešokā, dryumoka un nalaimigoka, kai šimā pasaulē. Zynomōs dinōs myruni war atnokt nu myrunu walsts cimā pi dzeiwajim. Tad wiņus wajaga pamilot. Seneji latwiši, pimaram, rudenī, tai sauktajā weļu laikā, nesia uz reju un uz kopim baribū, pamilot myrušus gorus — weļus. Ti, pec wiņu dumom, šimā laikā wareja atstot kopus.

Beidzut cylwaks sōka idumot diwus sew leidzīgus ar wysom cylwecigom ipašibom. Šu diwu personas weļ arwinu diwynoja lelas dobas parodibas. Gondreīz wysas tautas ir pilyugušas saules diwu, kurs nas pasauļam dzeiwibū, pawasari un laimi. Seneji greki šu diwu saucia par Febu, romiši par Apollo, kriivi paf Dažbogu, latwiši par Saules momuliņu. Parlyuņa diws beja wyswarunokais pasaules raditojs un waldniks. Seneji greki tu saucia par Zewu, romiši par Jupiteru, kriwi Perunu un latwiši par Parkyuni. Bez to weļ beja tymsais waj nowes diws. Mežūs cylwaki idumojošs meža diwites, upēs płowōs, kolnūs — rukišus un pundurus. Ši diwi un diwites gon paleidzeja cylwakam gon wysaidi wiņu wojoja. Lai meikstynotu jaunus diwus un padaritu weļ labweligokus lobus diwus, cylwaki nesia winim uperes. Upereja augļus, dzeiwnikus un cyti pat cylwakus, wyswairok kara gyustekņus. Šaidas ašņa uperes nesia pat tautas, kurās ticeja winam, winigam dabasu Diwam, pimaram, ebreji. Tys licynoj, cik mežunigas un naizgleitotas weļ beja pat dizgon atteistitas tautas.

Dažas tautas ticeja, ka kaidu reizi cylwaka gors atsagrīzs un wiņš ceļsis augša nu myrunim, kai ceļas pawasarā zoļe un stodi. Jo gors misu wairs naatrass augšam ceļtis wairs nabyus ispejams. Todel cylwaki wysaidi centes myrušu misas uzglobot. Wini izjemia wydspusi, apswaidija liki ar smaržigom zōļom un šķidrumu, kurs pasorgoja nu tryudešonas. Pec to šaidu ibalzametu liki ilyka seviški deļ to pagotawotōs kapenēs. Šos kapenes tyka waj nu izcerstas klintīs, waj uzcaltas nu smogu, milzigu akmiņu. Egiptē leidz šam laikam ir uzglobojušas milzigi augstas waldniku kapenes, kurās sauc par piramidom. Eiropā petniki atroda lelus, stowu sacaltus akmeņu blukius, par kurim porlykts

taids pats akmenų jumts. Ši akmeni ir tik milžigi, ka witej naizgleitoti laudis dumoj, ka šus akmenus wacūs laikūs sacaluši milži, jó tagadejim cylwakim tys naw pa spakam. Mes tumar

zynom, ka tos ir wacas kapenes. Wiňōs atrun cylwaku skeletus un dažaidus prikšmetus, kuri winim beja duti leidza tołajā celâ.

20. Rokstu zeimes*).

Sermajā senatnē cylwaki napruta ni rakstit, ni lasit, wini tymā laikā dzeiwoja nalelūs pulkūs — gimenēs un ciļtīs. Ciļtis sōkumā nimoz nasasatyka sowā storpā. Tikai winas ciļts lucekli sasazynoja cyts ar cytu. Ti par wysu wareja sasarunot mutyski.

Ar laiku seneju cylwaku dzeiwe porsagruzija. Wiņu storpā atsateistija dažaidi omoti. Tad ciļts socia wina ar utru west terdznicibū. Terdzniciba weicynoja laužu satiksmi.

Ciļts nareti ari uzbruka cytom ciļtim. Tai ceļas kari. Kara laikā daudz ciļšu teik uzwaretas un uzwaretojim piwinotas. Lai kars weiktus sekmigi, kaimiņu ciļts sasawinoj sowā storpā un kupigi uzbruk inaidnikim. Tai kari pamozam sakausej wairok ciļšu winā tautā, kuru soc porwaldit wins waldniks. Tauta un waļsts daudz leloka nakai ciļts. Wysim luceklīm naw wairs ispejams personigi sasatikt. Rodos wajadziba kaut kai cytaidi sowā storpā sasazynot.

Terdzniciba, kari, ciļšu sasawinošona pispidia senejus cylwakus izgudrot leidzekļus, kai aizsyutit dažaidas zīnas uz tolu witu. Tu seneji cylwaki un myusu dinu mežuni izdora dažaidi.

Dažas mežuņu ciļtis, inaidnikim kāru piteikdamas, pisyuta tim cerwi waj awu. Cytu reizi šus iručus nukrosoj sorkonus, kas nuzeimej ašni.

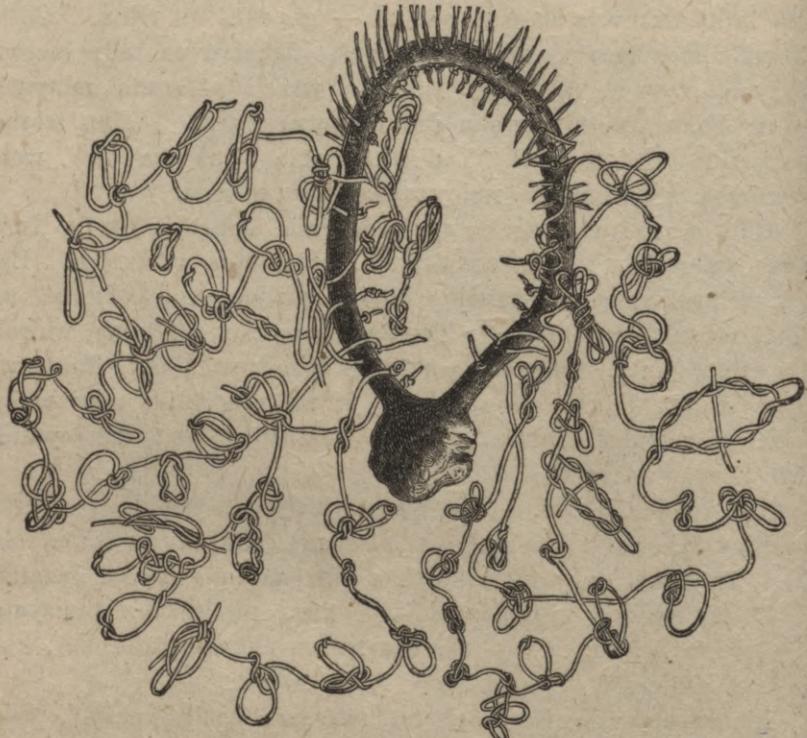
Amerikas indiani peipej tai saucamu „mira peipi“, kad sasapulcej kaut ku mirigu porsprist. Tu pošu mira peipi wini pisyuta kaimiņu ciļtim, jo welejas drāndzibas waj mira.

Reizi seneji persiši beja nudumojuši ikarot skitus, kuri myta ap Malnu jyru. Persišu keniņš uzaicynoja skitus pasadut labprotīgi. Skiti pisyutija persišu keniņam putnu, peli un bultas. Tys nuzeimeja: jo persiši naprut laistis, kai putni, nawar maut, kai wardiwes, naspej urbtis zemē, kai peles, — tad wini wysi is bojā nu skitu bultom, tikleidz spers sowu koju uz skitu zemi.

Daudz mežuņu ciļšu, pim., Wokorafrikas negri, litoj seviškus „mozglu — rokstus“. Ti ir mozas aukliņas, kurōs samasts daudz mozglu. Kotram mozglam sowa nuzeime. Pim. mozgli werwes augšgolā nuzeimej wacus, gudojamus wirzaišus un swarigas darišonas, mozgli werwes wydā moz iwarojamus waduņus un

*) Pec W. D. roksta „Olutā“ II. d.

piaugušus weirišus, mozgli werwes apakšgolâ nuzeimej barnus waj winkoršus karaveirus. Mozgli dereja ari skaitišonai. Tai wins

Seneju peruanu mozglu roksts.

mozgls ir tikpat daudz kai 10, diwi suplok asuši mozgli — 20, wins dubult mozgls — 100.

Dažom tautom, pim., senejim peruanim, beja ļuti sarežgiti mozglu roksti. Wini sastoweja nu golwonos werwes rinkia, kuram wysapkort beja isitas aukliņas ar ļuti daudz mozglim. Mozglus un auklas weļ nukrosoja dažaidōs krosōs. Sorkona aukla apzeimeja saldatu, dzaltona — zaltu, bolta — sudobru, zaļa — maizi u. t. t.

Pa lelokai daļai seneji cylwaki un myusu dinu mežuni litoj tai saucamus biļžu rokstus.

Biļžu zeimešonu cylwaki isamocija daudz agrok nakai rakstiš onu. Wini meginoja sowas dumās un welešonas ar biļžu paleid zibu izteikt. Prikšmetus, par kurim gribēja runot, uzzeimeja

Ar bilžu paleidzibū wareja izstostit dažaidus nutykumus. Jo cylwaks gribēja uzrakstīt, ka medniks nunoweja ļauwu, wiņš uzzeimeja cylwaku un gulušu ļauwu, kura misā isadyura skaps waj bulta. Jo gribēja wēstīt, ka zibens isperis kukā, beja jouzzeimej kuks un sorkona švitra, zibeņa izskotā. Ar bildem socia attalot pat dažaidas ipašibas un priķšmetus, kurus biļdēs nawar izrodit, pim, miru, wiļtibu, spaku.

Kai tys beja ispejams?

Jo gribēja biļdē attalot kaidu ipašibu, tad zeimeja dzeiwniku, kam taida ipašiba. Loča zeimejumus nuzeimeja slynkumu, lopsas — wiltibu, čuškas — gudribu, ļauwas un ergla zeimejumi — spaku u. t. t. Diwi kristyniski uzzeimetas rukas apzeimeja miru. Tai kai riņķim naw ni isokuma, ni gola, tad ar rinki apzeimeja myužibu.

Jau seneji cylwaki socia ceļt dažaidus piminekļus. Tūs apkloja ar wysuwysaidim zeimejumim, kuri stostija par slowonim warunim un lelim nutykumim. Weļ leidz myusu dinom uzglobojušis Šaidi piminekli nu senejim laikim.

Burtus, leidzīgus myusu burtim, pyrmu reizi izgudroja fenikiši.

የ ን ቅ ተ የ የ : * + እ እ : ተ ዝ ገ እ
f u th o r k h n i a s t b l m - r

Fenikišu burti.

ipasazyna ar daudz tautu rokstu zeimem. Šos rokstu zeimes wini portaisija par burtim.

Sōkumā ar bilžu rokstīm zeimeja pilnīgas bildes. Ar laiku bilžu zeimešonu socia saeisynot, lai tai otroki weiktus. Wasalas

[Bilžu roksti.

Ti beja waruna kugio-toju un tergotoju tauta pi Wyds jyuras reita krostim. Wini, kugiodami un tergodamis,

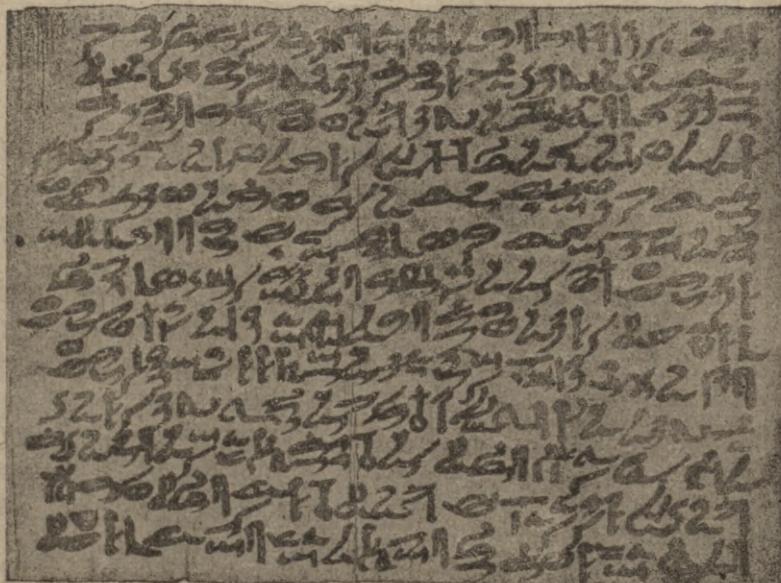
bildes witā zeimeja tikai bildes daļu. Tai cylwaka witā zeimeja tikai cylwaka golwu, putnu apzeimeja ar kñobi, cerwia osajo dala nuzeimeja wysu cerwi u. t. t. Ari šos napisnigos bildes

socia saeisynot, tai ka bilžu witā iznacia tikai zeimes. Uz senejim egiptišu pimineklim, saule zeimeta rinkia izskotā ar storim. Ar laiku storus wairs nazeimeja, un winkorš riņķis nuzeimeja sauli. Fenikiši nataidas bilžu zeimes portaisija tai, ka tos wiglok rokstamas, un rakstija tikai ar winu pošu zeimi kotru skanu. Šos zeimes beja pyrmi burti. Taidu fenikišim beja pawysam 23. Ar burtim fenikiši apzeimeja tikai leidskaņas, bet patskaņas apzeimeja ar punktim. Greki fenikišu burtus wel

Papiruss.

porloboja un pidumoja jaunus burtus patskanim. Nu grekim burtus aizjemia romiši un slawi. Nu to laika burti izplatija pi wysom Eiropas tautom.

Egiptišu roksts uz papirusa.

Uz ko raksfija, koļč weļ nabeja pazeistams papeirs?

Sökumā biļžu rokstus rakstija uz kuka delišim un akmeņa platiem. Ar biļžu rokstiem aprakstiti piminekli, kapenes, baznicu sinas, trauki. Zinibu weiri myusu dinōs šus rokstus izpetej un izzynej, kai senējos tautas dzeiwojušas.

Jau pyrms Kristus dzimšanas socia rakstit uz seviški izgatowatas odas, kuru saucia par pergamentu. Aprakstitos odas satyna skritulūs un užgloboja baznicōs, klaštorūs un bibliotekōs. Šaidi odas skrituli užglobojas bez maitošanas symtim godu.

Jona Gutenberga drukotowa.

Seneji egiptiši beja pyrmi, kuri socia rakstit uz papirusa. Papiruss ir stods, kurs aug purūs un dumbrūs. Šam stodam stubrs apklotis ar kaidom 20 smolkom plewitem. Papirusa stubru nungrizia un plewites nuplesia. Pec to tus izkaļtija, salypynoja pa diwejim suplok, tai ka iznoccia šaura stremele. Stremeles sašywa

winu ar utru golâ — papeirs beja gotows. Aprakstitos papirusa stremesles izgloboja seviškôs woceļēs waj akmeņa traukūs.

Ap 1400. godu pec Kristus dzimšanas Eiropâ socia taisit nu lopotom papeiru. Nu to laika wysus rukrokstus socia rakstit un drukot uz lopu papeira.

Ap tu pašu laiku, t. i. 1400. godu p. Kr. dz., Jonis Gutenbergs izgudroja drukošonu. Waci kiniši jau wairok symts godu pyrms Kristus dzimšanas protusi drukošonas mokslu, bet globojuši tu, kai leloku nuslapumu. Gutenbergs beja pyrmais, kurs izgudroja drukošonu Eiropâ.

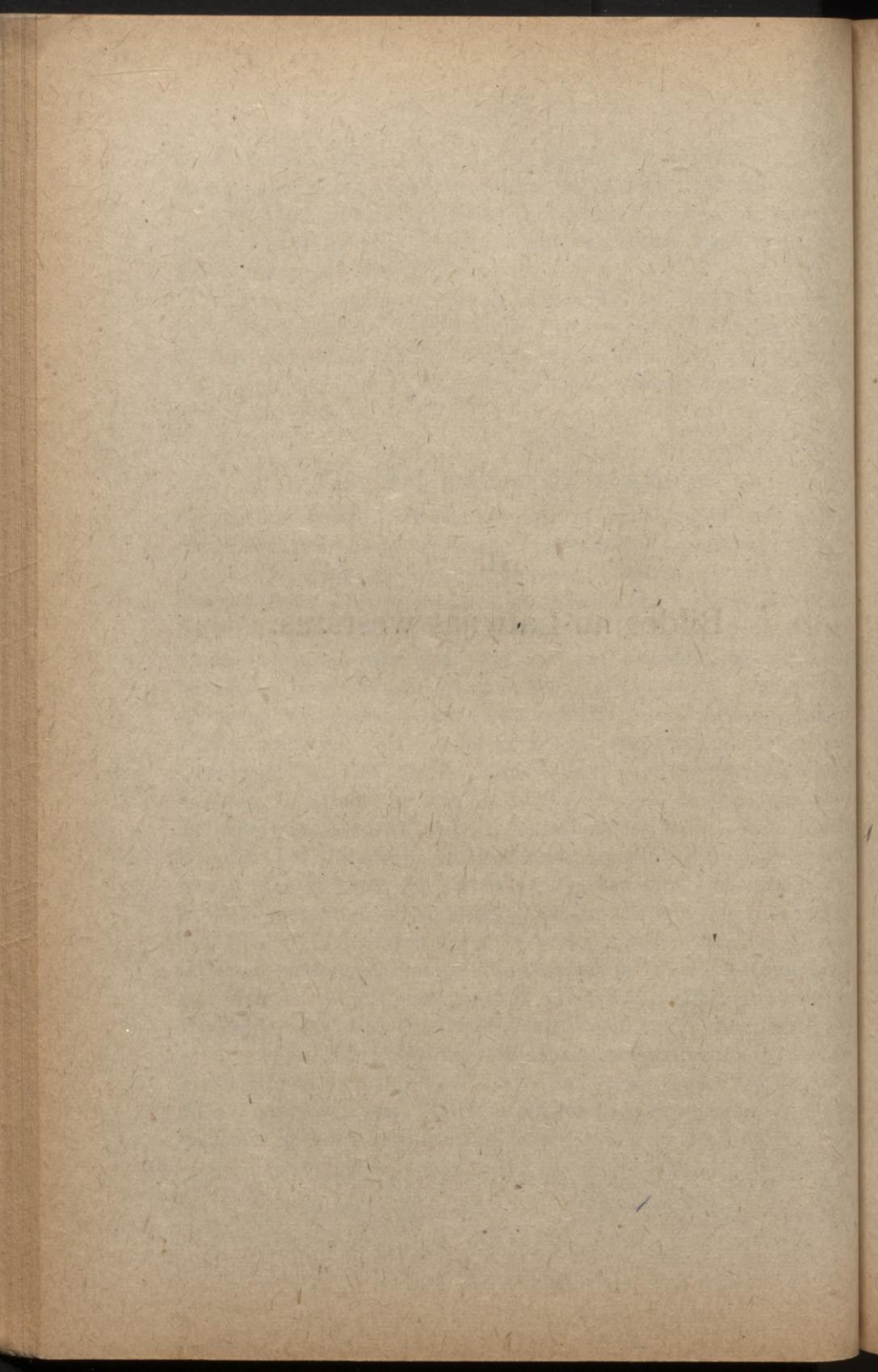
21. Kai mes wysu tù zynom.

Jo nu tagad waičotu, kai mes zynom wysu tù, kas nutieis dandz tyukstušu godu atpakaļ? Par tagadeju tautu pagotni mes zynom nu wacu rokstu un gromotu. Kotrai tautai ir sowiwesture, kuru rakstejuši wiņas westurniki. Bet pyrmotneji cilwaki rakstit naprota. Burti tureiz weļ nabeja izdumoti, wiņu westuri niwins nawareja uzrakstit un pastostit myusim par tù toleju laikmetu, kuru deļ to ari sauc par aizwesturisku. Dumoju, ka uz munu waicojumu wares kotrs atbildet, kas uzmanigi sekoja wysam iprikšejam. Mes wysu tu zynom wyspyrms nu izrokumim. Dzerdejom jau, ka petniki atroka olas, pāļu dzeiwukļus, wacu kapenes un atroda tur kaulus, iručus, traukus un wysaidas litas, nu kuru waram sprist, kai dzeiwojuši myusu toleji senči. Lelos piļsatōs, kai Peterpilī un Moskowā, ir skaisti un labi ireikoti muzeji, kur globojas ļuti daudz atrastu senatnes litu. Pateikami ir wiņus apmeklet un uz breidi pastaigot pa tolu senatnes valsti.

Utrkort, par pyrmotneju cylwaku dzeiwi war sprist nu tagadeju mežuņu dzeiwenes, kura tai ļuti leidziga. Mežuņu tautu weļ dandz. Wiņas war sastopt Australijā, Afrikā, Dinwydu-Amerikā. Ari Kriwijā dzeiwoj eskimosi, čukči, kamčadali un cytas tautas, kuras weļ ļuti mežunigas un naatteistitas. Petniki brauc pi tom un petej wiņu dzeiwi, lai waratu sprist, kai dzeiwoja Eiropâ senejas tautas. Myusim wystywok stow myusu pošu tautas pagotne, ar kuru meginosim ipasazeit gromotas utrā daļā.

II.

Bildes nu Latwijas westures.

1. Latwijas kolnūs, Latwijas lejōs.

Kai sowu dzimteni lai toloju?
Tai augstu kolnu naw, ni strowu plotu,
Kas cytas zemes sudobrjustōs juž,
Ni lelisku un krošnu dobas skotu.
Jai rūžu moz, tik notras osi kuž...
Un tumar — svešumā, aiz krōstim toli,
Kur dinas it kai raudot aust un rit,
Caur smogu, palaktymsu myglas woli
Tei mař kai gaiša laimes soļa škit,
Kai apweita ar storu waiaku.

A s p a z i j a .

Dzeinica te runoj par myusu dzimteni — Latwiju, kura wiņai mila un tywa un kura tywa ari cytym Latwijas imitnikim. Wydzemniks paceist Wydzemi, kurzemniks — Kurzemi. Obejas šos zemes kai mosas piglaužas wina utrai. Obejas teik apskolotas nu Baltijas jyuras, kuras wiļni nas šur svešu zemu kugius ar wiņu bogotibom. Bet ir weļ trešo mosa, kura ari pidar pi Latwijas. Tei ir Latgola. Ari tur dzeiwoj latwiši, kaut gon runoj sowaidokā izluksnē nakai mes.

Tai tad pi Latwijas pidar Wydzeme, Kurzeme un Latgola. Wydzemi, Kurzemi un Igauņu zemi kupā sauc par Baltiju.

Latwija naw lela, ni ari nu dobas seviški bogota zeme, bet latwišu čaklos rukas pratušas tu porweidot. Naaugligus teirumus ti porwartuši par bogotom driwom, dumbrus pūrus par zidušom płowom. Jo wairok dorba prosa ņei zeme, jo bogotokus angļus tei dud un tai teik wiņas apstrodotojim meiloka. Wiņa tim rōdos skaistoka par cym zemem. Dobas skaistumu Latwijā teišam ari dizgon. Wajaga Latwiju tikai izstaigot nu winas molas leidz utrai, lai šu skaistumu waratu redzet.

Wydzemē atsarun Latwijas augstoki kolni un straujokos upes. Lai mynam tikai Limbažu augstumus, Gaujas augstumus un Kangaru kolnus.

Limbažu augstumi sasnadz sowu augstoku un krošņoku witu teiksmainā Zylajā kolnā. Zylajs kolns atsarun werstes 12 nu

Wałmiras, stow więś klojuma wydā un apaudzis ar kuplim kukim. Ap wią golutni, kai zyls škidrauts, pastowigi tynas zyla mygla. Nu tos ari kolns dabojis sowu nusaukumu. Pinokut tywok, mygla palik arwinu mozoka un beidzut top gluži namonoma.

Pošā kolna wersyunē atsarun opols uzkalniņš, kurs leidzynojas uz muti apgoztam kotlam. Teika stosta, ka tys asut latvišu wirzaiša Imantas kopa kalniņš, kuru latviši sanasuši ar sauwem un capurem. Uz kolna tagad ir uzcalta kuka bāka un uzkoput więią, war toli redzet par zylajim mežim. Tołumā mirdz zyls gabaliņš nu Burtniku azara, ap kuru saistas daudz skaistu teiku. Utrā pusē war redzet Wałmiras turņus.

Zylajs kolns seneju latvišu dzeiwē spelejīs lelu lumu. Šimā kolnā tykuši swetiti zidu swatki un zidots dīwim. Kolna pakojē asut bejis oluts ar swatu yadeni, kuram beja dzeidynošonas spaks.

Gaujas augstumus sauc ari par Pibalgas augstumim. Wiņi stipas storp Gauju, Aiwiksti un Daugowu. Nu augstoku kolnu Gaujas augstumūs mynams — Gaisiņa kolns. Gaisiņa wersyune gondreiz leidzynojas cukra golwai. Nu šo kolna ir plota izredze uz krošnim apkortnes growim un azarim. Ap kolnu saistos daudz teiku un nustostu. Kolnu uzskota ari kai nagaisa nuwerzeju, jo krusa nikod naw bojojuse teirumus storp wiņu un Berzones muižas augstumim. Witeji idzeiwotoji wel tagad nu šo kolna paragoj laiku.

Gaujas augstumi wyspori bogoti ar krošnim dobas skotim. Šewiški tys sokams par witom, kur par šim augstumim graužas cauri upes, pimaram, Daugowa pi Kukneses, Gauja ap Krimuldu un Siguldu un Perse sowas griwas tywumā.

Kangaru kolni ari nustostūs leidz padejam laikam pazeistami kai wita, kur mit laupitoji un aplaupa celinikus. Ši kolni atsarun na wysai toli nu Reigas, uz Pleskowas un Lubones celim. Wini sastow nu šauru, garu smilšu pakalnu streipem puraiņā apgobolā.

Wydzemē leloko upe — Daugowa, skaistoko — Gauja.

Daugowa socas Waldaju kolnūs, toļejā Kriwijā, un pidar Latwijai tikai ar lejas golu. Te wiņa lelā gobolā nuder par rubežu storp Wydzemi un Latgolu nu winas puses un Kurzemi nu utras, turedama, kai meila mote, wiņas pi lobos un pi kreisos rukas. Na welti tautas dzismēs wiņu diwej par momuliņu.

Lejas golā Daugowas krosti ir zami, un yudens tak leni.

Jo mes itu pret straumi, gar Daugowu uz augšu, tad radzatu, ka krosti še palik stowoki, augstoki un Daugowa pate straujoka. Wysskaistoki krosti ir ap Kuknesi. Te, Kurzemes pusē, atsarun teiksmaiņais Staburogs. Tys ir augsta kaļkakmeņa kliņts, nu

Staburogs.

kuras pastowigi spižas yudeņa lases kai osoras. Ši pilini nas leidza kaļkiu dajas, kuru, yudenim nuskolojut, palik pi klints un audzynoj tu arwinu leloku. Kad kliņtsrogs piaug dizgon gars, wiņš nulyust. Pi Staburoga koju radzami wairoki šaidi nulynzuši kliņts goboli.

Wydzemes pusē pi Kukneses Daugowā itak Perse. Perses un Daugowas krosti te ir ļuti augsti, stowī un klinšaini. Persē

atsarun kaidi 8 pādi augsts yudeņa kritums. Uz Daugowas krosta tur pasaceļ wacos Kukneses piļsdrupas, kuras stosta par tołom senejom dinom. Kuknesi kotru godu apmeklej ļuti dandz zaļumniku, apbreinot dobas jankumus un paēpot smorda pylnu gaisu.

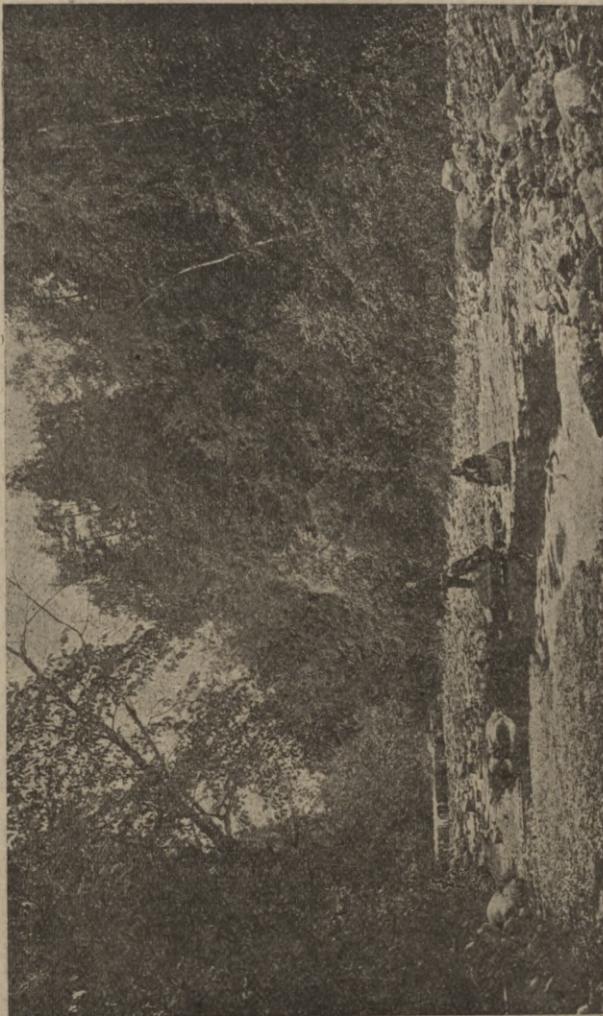
Nu Wydzemes puses Daugowā weļ itak Aiwikste, Ogre un Jugla. Nu piļsdrupom uz Daugowas krosta weļ war minet Geršikas piļsdrupas. Te seņok stoweja kriwu kņazia Wiswalda piļs.

Gauja iztak nu Alauksta azara. Teika stosta, ka Gauja nudumojuse tecet saulei pretim — uz reitim, caur Aluksni, bet Tirza skrejuse Ganjai pretim un izdyuruse acis. Aiz okluma Gauja nusagrīzia uz zimelim. Kopec tys patiši nuticis, war sprist, pasaraugut uz kartas, kur Gaujai ceļā stow Aluksnes augstumi. Augšup Wałmiras Gaujā ir krace. Teika stosta, ka walns reizi nudumojis Ganju gluži aizbert ar akmenim. Pyrmu klepi wiņš laimigi imetia upē, kur tagad krace. Utru klepi tys numetia natoli nu kraces, jo gailis ar sowu dzidošonu tu iztrauceja.

Wysaugstoki Gaujas krosti ir pi Siguldas, Turaidas un Krimuldas. Te wini iz breinigi skaisti. Na weļti šu apgobolu sauc par Wydzemes Šweiici. Kai sudobra leikloču ceļš Gauja te wejas storp augstajim, krošnajim krostim, kurūs aug wysdažaidoki lopu kuki. Par wiņu zaļumim drauduši pasaceļ Siguldas, Turaidas un Krimuldas piļsdrupas. Turaidas pusē zaļumūs slēpas skaisto Gutmaņa ola, nu kuras dybyna iztak olutiņš. Skaisti te ir zidunī, kad doba mustas un greznojas uz jaunu wosoru. Skaisti ir ari rudenī, kad wyss mirdz zaltā un purpurā.

Wydzemē ir daud azaru. Pimaram, Peipus azars, kurs tikai ar winu daļu piglaužas Wydzemei, Lubona azars, Burtniku azars, Alauksts, Inesis, Babiša azars. Wysi ši azari teik mineti tautas teikōs. Par Lubona azaru stosta, ka wiņš agrok atsaroda tymā witā, kur tagad Kangaru kolhi. Łaudis, uz Reigu braukdam, braukuši lelu gobolu apkort. Beidzut Diws saeisynojis ceļu: pibers lelu lelu maisu ar smilštīm, bridis azaram škarsam pòri un piberis pošu wydu lelā augstumā. Nu bejis tuids tylts, ka waj nu, bet azaram tys napatyka. Wiņš kaidu dinu, paedis pusdinas, un dewis prujom uz Berzones pusi. Steidzutis diwi škeiwi tam aizamersa uz golda, kuri weļ tagad radzami pi Kangaru kolnu kai diwi mozi ezereni. Pi Berzones tys gribēja laistis zemē, bet

te niwins namineja to wordu. Un tys lelā otrumā steidzias prujom uz reitim. Tur kaidā witā meitas welejušas. Wina pacaluse acis un teikuse: „Redz, redz, kas tys tuids par leituvių, kas tur

Gaujas krace pi Walmiras.

gaisā nok!?” — „Ai, ai, ku tu runoj, tys jau lelais Lubons!” utra sacijuse. Tyulei azars nukritis zemē. Tu meitu, kura azaram wordu uzminejuse, wilni izskolojuši molā, bet cytas meitas nusleikušas. Wel šu boltu dinu weletojas asut radzamas azara dybynā.

Par Inesi un Alaukstu pastow teika, ka wini obi gribējuši nusamest pi Gaujas iztakas un sokuši gaisā kildotis. Alauksts jaun gribējis goztis zemē, te dabojis ir nu Ineša pliki. Alauksts

Gutmanā ola.

atcertis septiņus plikus atpakaļ, un Inesis nukritis aiz kolna. Aiz kauna sopem tys gaisā jueis, un wina daļa nukrituse agrok — kur tagad azars Tauns. Nu sitinim calušis wotis, kuras tagad wel radzamas kai solas. Alaukstam wina sola, bet Inesim sep-

tiņas. Ar teiku paleidzību senejais cylwaks gribēja izskaidrot tū, ku mes tagad izskaidrojam zynotniski.

Dobas skaistumi ir ari Kurzemē, kaut gan tur wairok leidzonomu un kolni kritni win zamoki par Wydzemes kolnim.

Wins nu augstokajim Kurzemes kolnim ir Krewu kolns pi Embotes. Embotes apgobols ļuti skaists. Kolni tur mejas ar dzilim growim, par kurim wejā šyupojas krošni lopu kuki. Te war atrast pat uzulu berzes, kuras cytur Latwijā wairs gondreīz naw sastopamas. Ar Emboti saistos skaista teika par Induli, kuru mes weļok dzerdesim.

Nu Kurzemes leidzonumim war minet Jelgawas leīdzonomu, kur atsarun senejo Zemgale. Tei ir wyszamoko wita wysâ Latwijā. Daudz witōs šis leidzonus ļuti auglīgs, jo wiņu bogotigi dzyrdynoj daudzas Lelupes pitakas. Šimâ leidzonomâ ari atsarun bogotos Kurzemes — diwzemes bogotokas witas.

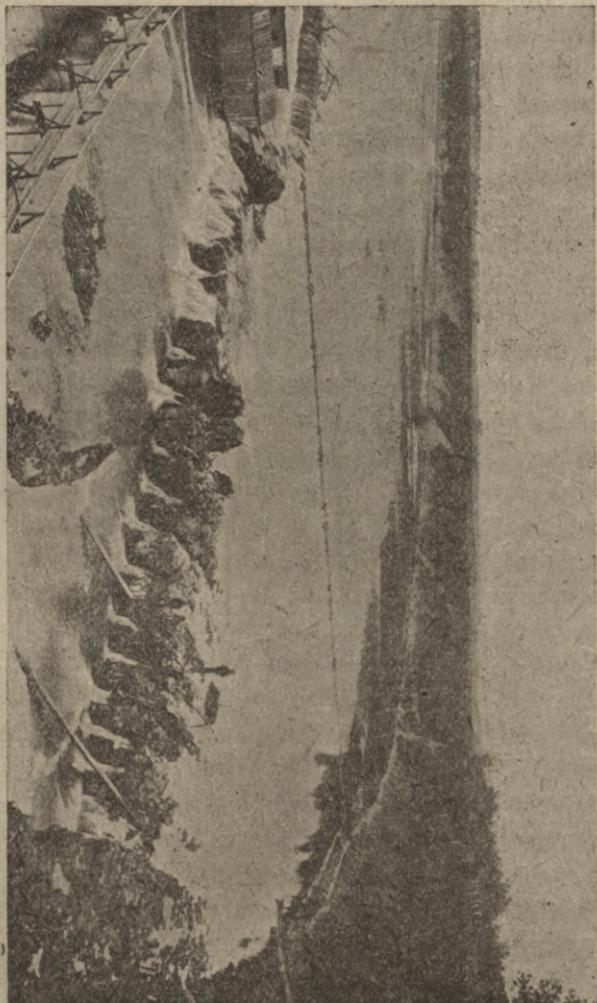
Kurzemes leloko upe ir Lelupe, kura tak rōmi un mirigi, kai celā pikususe. Pa Lelupi plustoj daudz kuku, un it lellaiwas ar dažaidim materjalim. Nu Reigas leidz Jelgawai un weļ angšup pa Lelupi braukoj ari mozi twaikuniši.

Utra Kurzemes iwarojamoko upe ir Wenta. Wiņa pa lelokai daļai strauja, jo tei josalaūž caur Lejas — Kurzemes augstumim. Krosti tai klinšaini. Daudzōs witōs radzami gipsa un pliņa sloni. Wentā ir daudz kraču un yudens kreitumu. Iwarojamokais nu tim ir Wentas „rumba“, pi Kuldigas. Leipus Kuldigas Wenta palik dziļa un klusa. Te pa wiņu braukalej mozi kugiši. Pi Wentspils Wenta ļuti dziļa. Wiņas griwa nuder par lobu ostu un wiņā war ibraukt wysleloki twaikuni.

Wentā nu lobos puses itak jauko Abawa. Krosti tai augsti, ar dzilim growim izwogoti un ar kukim apauguši. Na weļti Abawas krostus ap Sabili un Talsim diwej par Kurzemes Šweici. Krostūs Abawai daudz kaķakmeņu un gipsa slonu, kai ari smilšakmeņu. Yudens wiņōs izgrauzis wairokas olas, pimaram, tai sauktu Mōras kambari. Tymâ, kai teika stosta, menesnicā dzerdut swatmeitu welejumus. Uz Abawas krostim ir daudz seneju latvišu piļskolnu un ari wocišu ordena piļsdrupas.

Nu Kurzemes azaru joatzeimej Engures un Durbes azari. Engures azars, kai dumoj, senatnē atsadalija nu jyuras. Wiņā ir kaidas 7 ļuti akmeņainas solas. Gar azara molu biži win atrun

dzintaru. Azarā daudz zywu. Gar molom aug lelā wairumā nidres, kuras nuder jumtu klošonai un kraslu peišonai. Wiņas breiwi grizt kuram kotram.

Wentas „rumis“ pi Kuldīgas.

Durbes azars iwaroja ar brismigu kauju, kura te nutyka storp latvišu ciļtim un wocišu bruninikim. Padeji tyka galigi sakauti.

Latwijā ir ari daudz olutu, nū kuru dažim pimit dzidynojuš spaks, pimaram, Kemeru un Baldones seryndeņa un dzeļzsyndeņa olutim. Latwijas teirumūs un płowōs aug wysdažaidokas pukes

un stodi. Daži nu tim naw sastopami pat wysâ plotâ Kriwijâ. Nu daudzim stodim un pukem war pađotawot zoles pret dažaidom slimibom. Šu stodu ipašibas zynoja jau myusu senči. Wacas mamiņas, krodamas dažaidus stodus un pukes, kalTEDAMAS tos un arstedamas ar tom wysaidas slimibas, nabyut nanusadorboja ar burwibom. Wiņas tikai zynoja stodu dzeidynojušu spaku un paleidzeja ar tu sowim tywakim.

2. Kas seņok dzeiwoja Baltijâ?

Sensenejūs laikûs Baltijas zemē,
Kur tak Daugowa leičotim krostim,
Kur mežu leidumi lismoti daga,
Dzeiwoja laimiga latvišu tauta.

A. Pumpurs.

Pyrmos nuteiktos ziņas par latvišim myusim ir nu 8 godu simtiņa. Skaidri zynoms, ka ap šu laiku latviši jau apdzeiwoja tagadeju Latwiju. Wyss, kas nuticis pyrms 8 godu simtiņa guļ pagotnes myglâ, kuru gon ir kleidynojuši, bet naw paspejuši pilnigi izkleidynot, jaunu laiku zynotniki un petniki. Šimā wai-cojumā leidz padejam laikam pastow lela dumu starpiba. Daži petniki ir porlicynoti, ka pyrms 8 godu simtiņa Latwiju apdzeiwojušas somu ciļtis. Latvišu un leišu ciļtis isarodušas nu cyturines. Inoceji bejuši styproki un atspiduši witejus idzeiwotojus pi juras un tołok uz zimelim. Poši wini nusamatuši te uz dzeiwi un sokuši nusadorbot ar zemkupibu. Latviši nusamatuši Baltijâ, leiši aiz winim, wairok uz wokorim.

Cyti petniki, turpretim, dumoj, ka latvišu ciļts dzeiwoj Baltijas juras pikrastē jau nu naatmynamim pyrmlaikim. Tam par lobu runoj daži jauni petijumi. Atrasti zemē golwas kausi nu ļuti senejim laikim, kuri pec formas stypri atgodynjo myusu laiku latvišu golwas kausus. Ari daži cyttautu, pimaram somu, zynotniki jaunokā laikā ir nokuši pi sledziņa, ka Baltijas pyramidzeiwotoji ir bejuši latviši. Atstosim šu streidu izķert zynotnikim un pigrizsim weribu latvišu ciļtim pec 8 g. simtiņa, kad par winim ir nuteiktokas ziņas.

Šimā laikā par latvišim nawareja runot, kai par tautu. Pastoweja tikai wairokas ciļtis, kuras biži naidojos sowâ storpâ.

Ari atteicibā uz šom ciļtim zynotniki ir streidejušis par tu, kuras nu wiņom pidarejušas pi leišu-latvišu calma un kuras pi somu ciļtim. Padejā laikā ir pusleidz panokta vinošonos par tu, ka leišu-latvišu calmā beja šaidas ciļtis:

- 1) latgališi, kuri dzeiwoja uz zimelim nu Daugowas; winim beja Bewerinas, Cesu, Antines un Satekles pilis;
- 2) seli, kuri apdzeiwoja Daugowas kreiso krostu un kurim beja Selpiļs;
- 3) zemgališi, kuri dzeiwoja tagadejā Jelgowas leidzonumā un kurim pidareja Dobeles, Terwetes, Mežutnes un Sidrabenes pilis;
- 4) kurši, par kuru pidaribu daudz streidejušis un kurim beja Taļsu pīls.

Naw weļ nuteiktu ziņu par wendim waj wentim, kuri apdzeiwoja Wokorkurzemi leidz Wentspilei. Winim beja Wentspils, Grobiņas, Embotes un cytas pilis.

Pi somu-igaunu ciļtim pidareja libeši, kuri dzeiwoja pa Gauju, Daugowu, Lelupi un jyurmolu. Winim pidareja Turaidas, Lelwordes, Iķškiles, Siguldas, Kubeseles un cytas pilis. Libiši atsaruṇ ar latvišim wyscišokūs sakarūs. Weļok wini pamozam porgoja latvišūs un tagad ir gondreīž pilnigi izzuduši.

Zimeļūs latvišu kaimini beja igauni, reitūs — kriwi, dinwydūs — leiši.

Pyrmos rakstiskos ziņas par Latwijas seņautom dud greku un romišu westurniki. Wini zyna stostit, ka Baltijas jyuras pikrastē dabojams dzintars un todeļ ari nusauc šu zemi par dzintarzemē. Sewiški daudz par wiņu ir rakstijuši romiši. Wiņu westurniki: Plinijs un Tacits aproksta, kaisi izaskota dzintars un nusauc pat ciļtis, kuras dzeiwoj dzintarzemē. Pec wiņu nu stostim, šom ciļtim ir jau dizgon augsta kultura. Wiņas tur moju lupus, kūp bites un sej labibu. Nu labibas un mada wini pagotawoj olu un mada dzeriņu. Labibu kuļ lelōs ākōs — rejōs, kur tu sawad un kaltej.

Dažas Baltijas ciļtis teik minetas ari skandinawišu nustostūs. Skandinawiši beja leli jyuras brauceji un druši win labi pazyna ari Baltiju.

Tumar wysas šos ziņas ļuti napilnigas, un westurnikam tos stipri joporbauda, kad wiņš grib nu tom taisit sledziņu par seneju latvišu dzeiwi.

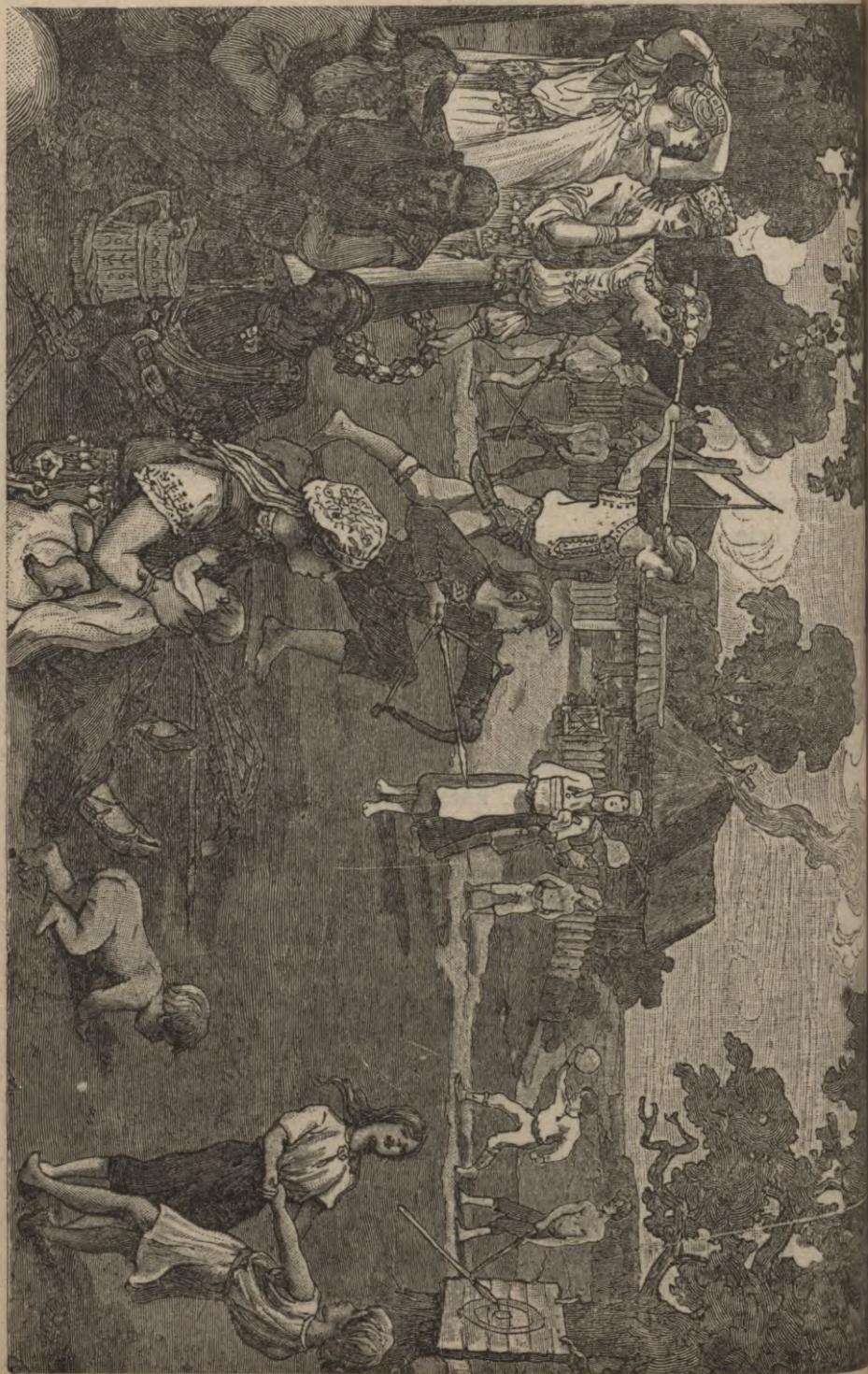
3. Seneji latviši satâ un driwâ.

Lelu mežu klojumūs, izdadzynotu leidumu molōs, upiu un azaru krostūs stoweja seneju latvišu mojas. Latviši wiņas nacēla winkupūs sadžōs un cimūs, kai tu dareja wiņu kaimini kriwi un igauni. Kotrs latvišu cims stoweja atseviški nu cytim, driwu un płowu wydā, taipat kai tys ir myusu dinōs. Nabeja weļ latvišim myusu laiku skaistu moju, ar gaišajim lugim un ar sorkonajim dakstiņu waj palakajim škindelū jumtim. Seneji latviši dzēwoja mojōs, zamōs budiņōs ar cysu waj nidru jumtu budiņas golūs beja dyumu caurumi, kuri nudareja ari lugu witā. Krosņs, jodumoj, ustobiņai byus jau bejuse. Tu licynoj senejais words „krostmata“. Beja jau ari persts un reja, kuru gryuti idumot bez krosņs. Bez ustobas ar krosni beja weļ namiņš, kura wydā atsarrun gunkurs un uz to woreja edini. Dzeiwojamai ākai suplok stoweja ari cytas ākas, kuras moz atsaškir nu ustobas. Tur beja klets, kurā globojōs labiba un apgerbs. Tur klaws mojlupim, tur reja, nu kurines rudeņūs kotru dinu pasaceļ dynumi, jo wiņā kalteja labibu. Tur pertiņa, kura kyupeja dizgon biži, jo seneji latviši miloja pirtī sautetis. Wysas šos akas tyka aptaisitas ar kuka satmali, kurā wareja iklyut par augstim wortim. Wortus latviši labprot miloja izgreznnot ar dažaidim grizumim un swatkūs izrutowt ar zaļumim. Ap mojom parosti auga leli, kupli kuki. Sewiški icineti beja uzuli, kuri senejā Latwijā auga wasalom berzem. Tołok izaplotu apstrodoti teirumi un zidušas płowas.

Pec izskota seneji latviši bejuši lela auguma, ar gaišu sejas krosu. Moti korōs leidz placim un beja pa lelokai daļai gaiši waj ari gaišbryuni. Acis zylas, pire plota. Wysi weiriši nosoja borzdu, kuru skatija par skaistumu un nikod nadzyna. Borzdu nudzyna tikai taidam, kurs beja kaut kai nuzidzis. Tuids wairs nadreiksteja rōditis sapułcēs. Siwites nosoja garus, bize sapeitus motus.

Seneji latviši prota pagotawot wylnas un lynu audumus, nu kuru šywa uzwolkus. Zimu nosoja wylnas apgerbus un ari zweru

Myrus senę atpyntas dina.

odas kažukus, wosor wiglas notynas drebes. Latwišu uwzolkki parosti beja gaišpalakā un boltā krosā, bet wiņu kaimini igauni nosoja malnas drebes.

Golwono latwišu nusadorbošona beja zemkupiba. Latwiši leida leidzonōs witōs un seja tur labibu. Dorbs beja malns un grynts, bet latwiši par tu nabadoja, jo zynoja ka:

Natryukst maizes orojam

Ni yudena olutam.

Wyspor latwits — zemkups bejis kritns un čakls strodniks, kuram dorbs sekmejos. Na welti tautas dzismes zyna teikt, ka orojam nu ruku zidi byra, nu koju sudabriņš, waj: teic, mamiņa, munu dorbu, nateic munu augumiņu; kās nu muna augumiņa, kad darbiņa namoceju. Seņok latwiši sēja tu pošu labibu ku tagad: rudzus, auzas, mižus, kwišus, grikius un lynus. Grikius tureiz wairok cineja nakai tagad:

Auzas skora lilijos:

Diwi boltas wylnainites;

Grikišam — kantainaam

Małni sworki, zabaciři.

Nu wiņu cepia plociņus un blinus, worija boltu bizputru. Icineti beja ari miži, nu kuru pagotawoja olu. Lynus, sewiški jaunōs zemēs un plesumūs, biži seja lelā dandzumā. Wini dewia lobus inokumus!

Zidi zyli, zidi zali

Boleina lynn driwā;

Byus munā pyuriaā

Zyli, zali gabalini.

Daudz tyka sats ari auzu zyrgim, kurus latwiši ļuti kupa un miloja. Labi kupts kumeliņš ar weiklom kojom darija gudu kotram saiminikam. Par kumeliņu dzid naskaitamas tautas dzismes.

Nu sokuma teirumu platiba nabeja lela. Kad teirumu pitryuka waj zeme palyka naaugliga, tad leida leidumā un taisija jaunu teirumu. Kotrs saiminiks apstrodoja sowus teirumus pa lelokai daļai winigi ar sowu spaku. Bet gadijos ari, ka winim dorbā paleidzeja kara gyustekni, kurus latwiši, taipat kai wysas cytas senejos tautas, padarija par wergim. Jo koids deļ slimibas waj deļ cyta imesļa nawareja sowus teirumus apstrodot, tad wiņš grizias pec paleidzibas pi sowa kaimiņa. Tys ari labprot paleidzeja nuwokt teirumus, bet pajemia sew kai atolgojumu pusi nu iwoktas ražas.

Pec tawa nowes moju, zemi un wysu saimnicibu montoja jaunokais dals. Wacokajam beja joatsaškir nu tawa un jodybynoj pošam sowa saimniciba.

Seneji latwiši ar sekmem nusadorboj ari ar lupkupibū. Bez imiļota kumeliņa, kurs wylka rotus un orklu, un nesia staltu karawiru, latwiši kūpa guws, kuras dewia daudz pina:

Rindojoit raibas guws,
Pa celiu laidarā!
Mote gaida laidarā
Ar dewiņom slauktuwem.

Ari wuškas un kozas beja latwišim:

Wysas munas cela molas
Laimes kuku piaugušas:
Nu berziņa jeriņš dzyma,
Nu apsites kozulinš.

Ganibas napidareja winam atsewiškam cylwakam, kai pidareja teirumi, bet wysai ciļtei waj kaidai lelokai ciļts daļai. Kupejim spakim beja wiglok apsorgot lupus nu nyknu zweru uzbrukumim. Zweru tureiz weļ beja daudz. Wini mytynojos cylwaku dzeiwuklu tywumā, pustija un plesia moju kustuņus. Cinā ar winim latwits beja palicis par kritnu medniku. Wiņš nasabaidija ni wylka zuba, ni loča depes, ni sumbra rogu, bet uzbruka vinim druši ar bultu un škapu. Medija ari caunas, lopsas, bebrus, kuri tureiz weļ mytynojos Latwijas upēs un azarūs, un cytus zwerus. Nu wiņu odu iznoccia skaisti un sylti apgerbi un capures. Mozokus meža dzeiwnikus un putnus keria ar slozdom un cylpom.

Nu mojputnim seneji latwiši pazyna tikai wystas. Gailis beja iwarojams putns. Stundinika tureiz weļ nabeja un laudis nu gaila dzidošonas zynoja, ka laiks ceļtis:

Perē, broliti, zalta gaili,
Perc sudobra lakstigolu:
Gailis cēla malejīru,
Lakstigola orojinu.

Latwiši beja ari leli zweiniki. Upēs un azarūs dzeiwoja leidakas, karases, raudas, wèdzeles, sopuli, somi, lini un cytas ziwis. Wini tos keria ar wenterim, murdim un teiklom. Jyurmolōs latwiši, bez zwejas, nusadorboja ari weļ ar braukšonu jyurā. Pa jyuru nu Baltijas izwedia zweru odas, lynus, pakuļas, wosku un wergus — gyustekpus. Iwedia wysaidas metala preces, soli un cytus orzemiu ražojumus.

Bez šu nusadorbošonu latwiši beja pazeistami weļ, kai slowoni drawniki. Wini kūpa bites gon mojōs, gon mežā. Mojōs pagotawoja bišu stropus. Mežā daboja madu nu bitem, kuras beja apsama-tušas kaidâ caurâ kukâ, sewiški uzulâ:

Uzuls goja pa Daugowu.

Ar wysom bititem;

Diwi jauni drawniki

Pakał tak raudodami.

Nu bitem, radzams, tureiz beja ļuti leli inokumi, jo mads izadewias labi, pateicutis bogotajim lipu un uzulu mežim un pukiu pylnajom płowom.

Nu madus latwiši pagotawoja soldonu mada dzeiriņu mistiņu (olu). Nu woska wełokūs laikūs isamocija lit sweces.

Seneji latwiši beja darbiga tauta, kura cauru dinu kustejos, kai yudens zolē. Sows dorbs beja zimai, sows wosorai, sows dorbs weirišim, sows siwitem. Koļč weirišu golwonais wosoras dorbs beja art, set plaut un kult, siwites strodoja maltuwē, kaut gon ari wiņas nareti pisadalija pļaušonā un kuļšonā. Myltu maļšona ir siwites dorbs jau nu pyrmlaikim. Mola ar ruku dzernawom, kuras sastaweja nu diweju opolu leidzonu akmenū. Apakšeju akmeni istyprinoja kuka kastē, werseju gruzija pa wiņu ar kuka ruktura paleidzību. Wersejā akmenī beja caurums, pa kuru iberia gryudus; pa apakšu nocia orā mylti. Maļšonas dorbs nabeja wiglais:

Soka, gryuti orojam —

Kumeliaš orklu walk,

Malejai, tai bej gryuti,

Pate wylka dzernawinas.

Cyta tautas dzisme soka, ka malejai wysi seši reiti nedelā jopawada maltuwē, kur jomaļ gon maizi, gon isaliņu, gon zyrgim uzmetiņu, gon putromus bizputrai.

Ari zimu dorba beja pylnas rukas. Kotra saime pate pagotawoja wajadzigus saimnicibas pidarumus, apgerbu un iručus. Lai gon ratiņu weļ nabeja, tumar siwites jau pruta werpt ar sewiškom worpstiem. Tyka pagotawots ari rupš winkoršs audums, ku audia gar sinu sewišķos staklēs. Siwites pruta ari adit na tikai win cymdus un zekes bet ari skaistas rakstītās justas un priwites (raibas austas justiņas). Weiriši pagotawoja woles, škapus ar osim wara un dzelža golim, ar odu waj dzelzi apsystus wairogus,

stopus un osus zubyndus. Ti iruči beja luti nuderigi cinā pret igaunim un cytim kaiminim, kuri nabeja apbrūnoti loboki par latvišim un kulturas ziņā pat stoweja zamok par tim. Bet gryuti ar winim nocas cinitis pret wocišim, kuri nu golwas leidz kojom beja ikolti dzelzī.

Wysus dorbus latwiši weicia dzidodami. Na weļti winim tik daudz tautas dzismu un tus diwej par dzidotoju tautu. Seneju latwiti labi raksturoj šaida dzismiņa: „Dzižut dzymu, dzižut augu dzižut myužu nudzeiwoju“. Latwits nasaweria dryumi uz dzeiwi, bet tureja arwinu jautru, mudru protu.

Daudz spaka, uzmanibas un izturibas prasija wysi ši dorbi. Wacoki tu labi zynoja, un todeļ jau nu mozu dinu piradynoja sowus barnus pi dorba un wysaidom gryutibom. Mozi barni skraidija apkort plyki. Pat zimu tim naowia koju un łowia bosim brodot pa snigu. Barni piroda pi sotuma, slappuma un weja, palyka izturigi un izauga leli stalti, kai uzuli, weikli un lukoni, kai briži. Wini nabadoja ni par garu wogu un korstu dinu, ni par toļu celu un týmsu nakti. Taws mocija dalus zemi kūpt, zwerus medit, šaut ar bultom un zubyndu wiçynot. Mote mocija meitas smolku pawadiņu werpt, seiku rokstu izšyut un dzernawu akmeni ritynot. Nareti meitas ari napalyka puišim pakaļ un mocijos jot un ar bultom šaut taipat, kai puiši. Wysa latwišu dzimte turejos eiši kupā. Dzimtes golwa beja taws un dzimtes sirds — mote. Tawa pawelem klausija wysi cyti dzimtes lucekli. Pat piauguši dali un meitas palyka tawa mojōs tik ilgi, koļč tur beja dorbs un wałdija sadariba un saticiba. Jo dals beja napaklausigs un nabeja mirā ar mojas kortibu, tad taws ar cysu saiti piseja dalam uz muguras cerwi dzyna tū prujom, teikdams: „Tu, kas sowu tawu mozok miloj, kai putns, ej orā nu perekla, ar tū pošu pyuru, kuru putns dud sowam barnam.“

Seneji latwiši beja izpaleidziga un wismiliga tauta. Jo kaidam gunsgarakā waj sérgā gadijos pazaundet lupus, tad kaimini wiņam labprot tus aizdewia, koļč tys otkon izaudzynoja jaunus. Wysus pijemia luti laipni, nasaskotut uz to, waj wini beja swešiniki, waj pazeistami. Winim cēla priškā pošu lobokū. Kotrs latwits tureja par pinokumu swešiniku aizstowet sowas zemes rubežōs. Pec sowas dobas latwits beja atklots un labsirdigs. Tikai weļok wocišu kungu oso potoga padarija wiņu dryumu, sewi nuslagtu un naida pylnu pret sowim apspidejim.

4. Meitas pi dorba.

Picas spules reitā werpu,
Picas spules wokorâ,
Pa tu nakts malnumiņu
Desmit spules tacynoju.

Gona werpu, gona werpu
Napanoču momuliņas :
Momuliņa smolki werpa,
Garus laidia pawadiņus.

Midziņš nocia, gulet gribu,
Nalaiz mani momuliņa,
Sok mamiņa, nalaizdama,
Tew, meitiņa, daudz wajaga:
Wajag cymdu, wajag zeķu,
Wajag boltu wylonišu.

Man waicoja cima meitas,
Ku mamiņa dorba dora ?
Wylnu werpa, wylnu korsia,
Man sagšiņas darinoja.

Moci mani, momuliņa,
Wysaidam darbiņam :
Guws slaukt, lynus plyukt,
Lynu kraklus balynot,
Moci werpt, moci aust,
Moci neites darinot,
Seiki šyut, smolki werpt,
Sew ražanu taisitis.

Speidi, speidi, saulite,
Obelū dorzā:
Tur muna mamiņa
Wylnones weleja.

Adatiņa — moza siwa —
Lela dorba daritoja:
Pirakstija mōsai pyuru,
Broļam kara korudziņu.

Inčam, runčam, pelečam
Pylna peļu wocelite;
Meitiņai moziņai
Pylns pyuriņš cymdu, zekiu.

Latvišu dainas.

5. Rejā un maltuwē.

Apsitu rejīnu
Ar dalderim,
Rejīna dalderu
Pelniloja.

Rejīna tej muna
Waco mote,
Tur taku reitā,
Tur wokorā:

Siwite maltuwē.

Wokorā teceju
Pagales bakstīt,
Nu reita teceju
Kyulejus ceļt.

Patais man brolelini,
Osa kuka spriguliti,
Man joit reju kult
Uzuliņa pidorbā.

Kuļat, rejas kyulejini,
Gaila laika nagaidot:
Gailits dzid pusreitiņā,
Malejiņas žalodams.

Austi, gaismiņa,
Leci saulite,
Man gara naksniņa
Rejiņā.

Augstu ceļu spriguliti,
Leni laidū klojiņā,
Lai ruciņas napikusa,
Wysu nakti cylojut.

*

Ik reitiņu dzernas ryucia	Piktajā reitiņā
Loba weira setiņā,	Ploceniti glyuzdynoju,
Cytu reitu maizi mola,	Sastajā reitiņā
Cytu reitu isaliņu.	Zyrgim molu uzmetiņu.
Seši reiti nedelā,	Jo es molu maļamu,
Wysi seši maltuwē:	Jo man bera beramu,
Pyrmu reitu maizit molu,	Škit, ruciņas napikusa,
Utru reitu isaliņu,	Kad es jauna malejiņa.
Trešajā reitiņā	Syuri, syuri, gryuti, gryuti
Broļam molu ceļa maizi,	Kukuliti ritynot;
Caturtā reitiņā	Nawa gryuti, nawa gryuti
Putraimiņus tirkšinoju	Kukuliti lupynot.

Tautas dainas.

6. Zidu swatki.

Tywojos zidu swatki, ši skaistoki senlatvišu swatki, kurus walok deweja ari par Leigu swatkim. Tad saule stow wysu angstok un glosta zemi wyssyltok. Tad doba terpuses krošņokos swatku drebēs. Tad ari ļaudim ir ligsma sirds. Waci latviši, leidza dobai, rutojos uz šim swatkim. Meitas izjemia nu pyura dybyna un uzgerba sowus lobokus uzwolkus un rutas. Čaklom rukom wiņas tos beja gatawojušas garajūs zimas wokorūs. Slaidus augumus apjemia citi piguļuši, izrakstiti kamzoli ar ļuti plotom pidurknem. Dažas uzwylka kamzolus bez pidurknem. Rukas apsedzia snigboltu kraklu pidurknes, ar sorkonim waj zylim dzeipurim izrakstitas. Pošu austi, stypri sworki sne-

dzias tikai drusku par celim. Wini beja streipoti ar plotom sor kanom waj zylom streipem.

Mirdzet mirdzeja Baltijas jyuras greznum — dzintara krelles, kurus jaunowas lyka ap koklu. Dažom beja grezni bronzas kokla rinki, kurim prišpusē karojos mirdzušas kedites, trejsstyurainas bronzas melites un zwanini.

Ti skaneja, tikku jaunowas pasagruza.

Zaltainius motus sapyna diwejōs biziés, kuras breiwi nusakar par muguru. Cytas motus nimoz nasapyn bet sasprauž ar leiktom odotom, lai nasajuktu un ļauñ tim krist par placim. Golwā uzlyka skaisti rutotus waiņukus. Ti beja taisiti waj nu metala, waj nu drebes. Metala waiņuki izaskatija kai plonas, saliktas steipiņas. Dažom tos beja nu zalta un nurdzeja motūs, kai sau lite. Drānas waiņuki beja plaukstes augstumā, wyswairok nu sorkonas waj malnas drebes. Ti beja apšyuti ar zeilem, un wiņus saucia par zeiļu waiņukim. Cytas uzlyka ari wyzuļu waiņukus, kuri beja izrutoti ar wyzulim un zarinim.

Dorba dinu weizes un postolas numetia pi molas un apwytku digu zekes un rakstitas kurpites. Beidzut apjemia ap placim snigboltu wylnoni, kurū uz kryutim waj kreisā placā saspraudia ar bronzas waj sudobra saktu. Wylnones apakšeju molu rutoja trejsstyuraiņas bronzas waj misiņa melites, zwanini un kedites.

Rutodamos meitas apdzidoja pošas sewi un wina utru.

Es sowūs baliūs
Skanedama win staigoju ;
Skar zeilites, skar krellites,
Skar wyzuļu waiņuciāš.

dzidoja wina. Utra wiņai tyulen atbildeja:

Munas boltas wylnonites
Dzeipuriu napanesia ;
Weł broliši lilejos
Ar zaltu styurus kaldynot.

Rutojos ari siwas. Wiņas aptyn bizes ap golwas wydu, kai cakulu. Golwā apseja lokotu waj uzlyka capuri par zeimi, ka wiņas pracatas. Kai siwas, tai jaunowas izgreznoja rukas ar bronzas aprucem un perkstus ar spužim gradzynam nu zalta waj sudobra.

Bet nawajaga dumot, ka wysas latwites tai speja rutojis un greznotis. Tu wareja bogotu bojaru siwas un meitas, tu wareja

motes milules un portykušu broļu mosas, kurom beja rūtu dewēji, kurom beja daudz laika apgerbus gatawot un pyuru darinot. Bet bez wiņu Latvijā jau tureiz beja ari borinītes, beja kolpyunites, kuru myužs beja syurs, kurom nabeja aizstowiu un godniku. Wiņom nawareja byut zalta un sudobra rutu, wiņu, wylnonites beja eisokas, jo:

Sweša mote piidama,
Dzernas laidia gryutumā;
Dzernas laidia gryutumā,
Wylnoniti eisumā.

Ari justa un waiņuciņš wiņom nawareja byut tāids, kai motes meitom:

Loba man digu justa,
Lobs berziaa waiauciņš;
Kas gon man, borinei,
Wyzulišus kaldynoj?

Un tumar ari borines un swešu ļaužu kolpyunes rutojos uz swatkim. Bet wiņam sudobra un zalta witā beja tikai pukes:

Puškojis, syurdinīte,
Nu tew wałas puškotis:
Nu zideja zemes zołe,
Kryumi, māträs, maganites.

Uz swatkim greznojos ari weiriši. Nuswidia pi molas nu korkla klyudziņas un lyuku peitos augstos cepures un atweria lodi. Tur atrodos gon zwern odu zimas cepures, gon bruņu cepures, gon puišu greznumi — caunu cepurites. Uzlyka golwā padejos, uzwylka boltus wadmolas sworkus ar zalim un sorkonim izšywumim ap kryutim, ap koklu un kuldrom un sasajuš ar odas justu waj mirdzušu wara rinki. Dažim beja bryuni sworki, taim pat izrakstiti kai bolti. Kojōs apowa jaunas postolas ar boltom auklom. Bojaru un bogotu saiminiku dali greznojos weļ bogotok. Apseja ap wydu ar sudobru izrutotas plotas, raibas aditas justas ar zylim un sorkonim bumbulim. Apowa kojōs spužus zobokus un pijuzia tarauda zubynu. Wyss tys rōda, ka latvišu kultura tymūs laikūs stoweja jau stypri augsti.

Zidu swatkūs latvišu ciļtis parosti pulcejas kolnūs un tur swetija swatkus. Sewiški pazestams beja Zylajs kolns Walmiras apkortnē, kur pulcejos tywumā dzeiwojuši latviši.

Tawi nesia leidza buciņas ar putojušu dzeriņu — mistiņu, motes pinu, siru un plociņus, jaunowas waiņukus un pukes, jau-

nekli zimas wokorūs darinotas litas, jaunowu apdowynošonai, un barni zoļu klepius. Wysim wajadzeja kant ku atnest, lai apdowynotu utru, jo taišni šimā wokorā. Laudis mocijos just sowu winibū un sowstarpejos saitas. Niwinam pec to napormetia, ka wiņš par mož atnesis.

Kolnā sasapulcejuši wyspyrms zidoja diwim. Augstu pret klusajom dabasim kopja zidukļa lismas. Lismōs metia pukes, labibu, augļus un leja mistiņu, lai ari diwi milotus un priecotus leidza ar cylwakim. Pec to wysi sados smordigajā zolē pi ediņu un dzeriņu. Sòkos jautras sarunas, spragoja osprotibas, atskaneja smikli. Bet dreīz win pi ediņu un dzeriņu palyka tikai wacoki laudis. Jaunibai beja cyta nusadorbošona. Wiņa kuri noja guni tai, ka lismas goja leidz kukū wersyunem, dadzynoja kortis golūs saslitas darwas bucas, donecoja un goja ratalōs. Rutaļu senejim latvišim beja ļuti daudz. Bet wysskaistok beja, kad socios leigošona. Puiši nusastoja winā pusē, meitas utrā un apleigoja wins utru. Te eisti pasaroda latvišu dzismiu gors, apkriba un osprotiba:

Meitas mani miledamas, leigu, leigu,
Judzem wodoj dzidodamas, leigu!
Čeikst ratini, dzid meitinas, leigu, leigu,
Es nu prika stownu lacu, leigu!

soka puiši. Meitas tyulin atbildeja:

Trejskort lietu zida lento, leigu, leigu,
Apkort sowu wainuciu, leigu,
Trejs wosoras tantu dalu, leigu, leigu,
Osorosi raudyneju, leigu!

Puiši sowukort napalyka pòrodā, un isadaga saistuš dismiu kars. Uzwaretoji wiņā palyka tī, kuri zynoja wairok dzismiu un kurim beja weikloka mele, jo daudzraižu dzismes turpat uz witas sacereja.}

Šimā naktī tautas dali izraudzija sew leigowas, weiri nusledzia draudzību, inaidniki aizmersa naidu un apwaiņojumus un darija miru. Šaida swatku zwinešona nutyka ari cytūs latvišu apwydūs, kur gon nabeja tik iwarojama kolna, kai Zylajs kolns.

Deļ tautas šim swatkim beja sowa nuzeime. Wiņūs sastop apkorteji latviši, kuri parosti dzeiwoja izkleiduši. Mocijos tur wins utru tywok pazeit un sowstarpigi sasaprast.

Zidu swatkus nareti sweteja wairokas dinas nu witas. Pec to palyka klusok latvišu satôs un driwôs. Zidu swatki beja pagojuši un par teirumim sôka pyust rudiņa weji. Nocia garos, tmysos oktobra naktis. Šu laiku saucia par weļu laiku un wiņu swineja par gûdu myrušim gorim. Pec seneju latvišu ticibas myruši šimâ laikâ wareja apcimot sowus dzeiwus tywinikus. Nusoluši un izolkuši tî isaroda nu soltos, tmysos myruņu walsts dzeiwoja rejôs un pertês sasilditi un gaidija, kad tus pamilos. Latviši tad ari nesia tur ediņus un dzeriņus. Ari mojôs tyka asts un dzarts, pi kam pa gobolam gaļas un glozei mistiņa metia un leja zam golda myrušajim wisim. Tagadejo beru milasts druši win ir atlikas nu senlaiku myrušu milošonas paražas.

Swineja latviši ari pawasara atsamušonu. Jaunom lopom plaukstut uz zoļainu kalniņu socioši rutaļas un dzismes. Tumar ar eistajim zidu un saules swatkim leidza tikt niwini nu šu swatku nawareja.

7. Dìwi.

Gondreiž wysas senejos tautas cēla swetnicas sowim diwim. Senejim egiptišim tos beja miļzīgas, smogas akmeņu byuves, kuras laika zubs naw spejis sagrauzt leidz myusu dinom. Senejim grekim beja skaisti, bolti diwnomi, izgreznoti ar slaidam kolonnom un ar mokslinku rukas carstīm tālim. Senejim latvišim, turpretim, nabeja diwnomu. Wini beja dobas barni, un wiņu tieiba eista dobas tieiba. Krošnas, zaļojušas uzulu berzes beja winim swetniecī witā. Warunu kuku stowi pasacel, kai stodi un kolonnas par kurim šalcia zaļš lopu jumts. Sewiški cinetas šaidas diwim swetitas berzes tyka nu nalelos leišu un latvišu radnicigatos cilts — senpryšu. Pi wiņim šaidu swatu uzulu berzi saucia par Romnowu waj Ramawu.

Tautas dzismēs wina nu wysbižok minetom seneju latvišu diwibom ir Dìws waj Debestaws. Tautas dzismes pat aprokssta wiņa izskotu. Wiņam ir kupls, palaks waj ari zaļa zeida meteļš. Wiņš nosoj boltus sworkus un boltu wazu. Golwâ wiņam ir rudzu rogu capurite, ap wydu justa, pi sonim zubyns. Parosti wiņš joj uz zyrga, bet cytu reizi ari brauc komonôs waj rotūs. Sis Diwiņš leidzynojas cylwakam un dora wysaidus cylwaka dorbus.

Wiņš laiž leidumu, it ar sātuwi, joj pigulē un dzer kōzas kupā ar ļaudim. Diwiņš paleidz cylwakam wysōs litōs un wysūs dorbus. Wiņš ir weirišu un sewiški kolpu un cytu gryutdiņu aizstowis. Bez to wiņam ir daudz darišonu ar walnu, kuru tys wysaidi mulķioj un krop. Wyspori šo Diwa waj Debestawa wara nabeja wysai lela, un wiņš nasaleidzynoja kristigu Diwam, debess un zemes raditojam un pasaules kungam.

Wacas kronikas tur par augstoku latvišu, leišu un seneju pryušu Diwu Parkyuņu. Parkyuņa diwiba tyka pilyugta pi ļuti daudzom seneju laiku tautom. Tys beja gluži dabiski, jo storp dobas parodibom parkyuņs ijemia sewiški radzamu witu un lyka nudrebet naatteistitam cylwakam. Seneju latvišu Parkyuņu weļoki rakstniki idumojuši leidzigu seneju greku Zewsam un taloj tū, kai weiru ar malnu bordu un zoru waiņuku ap golwu. Senejim latvišim tuids uzkots par Parkyuni druši win nabeja. Daži jaunu laiku petniki dumoj, ka Parkyuņs naw bejis augstoks par Debestawu. Weļokā laikā šos diwibas wairs natyka škertas un porsawertia par Parkyuņu, Diwiņu waj ari Vacu tawu. Kad parkyuņs rync, tad ļaudis madz teikt: „Diwiņš baras“ waj „Vacais taws rojas“. Tautas dzismēs un meiklēs parkyuņs teik saleidzynots ar kaleju debesīs, pim.:

„Kalejs kola debesīs,
Ugles byra Daugowā.“ (Parkyuņs un zibens).

Waj ari:

„Kalejs kola jyuriaā,
Dzerkstelite gaisā lecia.“

Daudzōs tautas dzismēs ir mineti ari Diwa waj Parkyuņa dali. Wini parosti joj precibōs pi Saules' meitom. Cylwaku dzeiwē ti gondreiž naisajauc. Wiņu nuzeime leidz šam weļ naw pilnigi nuskaidrota.

Ari saule pi senejim latvišim pasaroda, kai diwiba. Par sauli ir runots ļuti daudzōs tautas dzismēs. Wiņas uzwolks ir nu zalta un sudobra. Sagša izrakstita ar zaltitim dzeipurim. Golwā wiņai zalta waiņuks, kojōs sudobra kurpes. „Pylni perksti obejōs rukōs zalta gristu gradzyntiņu.“ Saule joj uz zyrga un brauc laiwiņā. Wiņa dora ari wysaidus siwišu dorbus, auž audakļu, darinoj sagšas, pyn waiņuku. Wiņa godoj par ļaudim un ari aizwad dweseles uz „wiņu pasauli“. Wiņa redz, kas nuteik

cylwaka dzeiwē un zyna wiņa myužu. Saules nuišonu seneji latviši swetejuši:

Swetejat jaunas meitas,
Koleidz Saule nuriteja,
Koleidz Saule nusapera
Sudobrina pertinā.

Saulei beja ari meitas, kuras ir taidas pošas teiksmainas byutnes, kai diwu dali.

Weļoku laiku rakstniki, suplok Parkyuņam, min ari cytus diwus, kai Potrimpu, kuru nusauc par pawasara un jaunibas diwu, un Pikulu — nowes diwu. Tumar josašuba, waj ti ir eisti latvišu diwi. Daži petniki, pimaram, prof. Šmits, dumoj, ka šus diwus latviši aizgywuši nu cytom tautom.

Seviški pilyugtas un pazeistamas pi senejim latvišim beja dažaidas motes waj diwites. Zemi porwaldija Zemes mote, kura sajemia cylwakn pec nowes:

Ar diwiru, taws, mamiņa,
Lobs wokors, Zemes mote,
Lobs wokors, Zemes mote,
Globoj munu augumiņu.

Welu mote waldija par myrušu gorim un biži beja jauna, nukaudama weirim siwas un motem barnus. Teirumus porzynoja Teirumu mote. Meži beja Meža motes zynošonā. Minets ari Jods, kuru cytu reizi uzskota par apakšzemes, cytu reizi par kara diwu. Bet latvišim jau beja sowa Kara mote, un wacokōs ziņōs par Jodu nikas naw teikts. Pazeistams šis words latvišim tumar beja, jo weļ tagad parkyuņa laikā soka: „Parkyuns Jodu gainojs“, un naw seņ atpakaļ, kad apgozia nagaisa laikā durowu priškā kotlus, lai Jods tur nawaratu pasaslept nu Parkyuņa dusmem.

Kai pawasara un kumeļu diws teik daudzynots Usiņš:

Pa kaļniāu Usiņš joja
Ar akmena kumeliau;
Tys atnesia kukim lopas,
Zemei zaļu obuliau.

Waj ari:

Ai, Usiņ, lobais weirs,
Joj ar mani pigulē;
Es guntīnas kyurejinš,
Tu kumeļu ganitojs.

Wyswairok tautas dzismēs teik daudzynotā laimes un liktiņa diwe — meilo Laima. Wiņa ir wysa loba wěletoja, borinišu un mozu ļaužu aizstowe:

Tee, Laimite, tu paprišku,
Es towūs padināus;
Man naw sowas momuliras,
Kas laimiti nuwēleja.

Laima un Dekla, kuras cytu reizi apzeimeja winu un tu pošu dīwu, godoja ari, lai jaunowas ižitu tautiņos:

Steidzis, Dekla, steidzis, Laima,
Nuwed tautōs syurdiniti;
Steidzis, Dekla, wortus wert,
Laima, segt wylnoniti.

Weļok Laima tyka nu tautas apwinota ar kristigu ļaužu Jezus moti Mariju. Rodos swato Marija waj meilo Mōra, kura ijemia Laimas witu.

Kur teceji, meilo Mōra,
Pylnu sauju dzeipuriņu?
— Syurdinitie sadareta,
Narakstitas wylnonites.

Bez minetu dīwu senejim latvišim beja weļ daudz diwiņu un gariņu: Latviši stoweja weļ tywu tom pyrmotnejom tautom, kuras kotrā litā un dobas parodibā redzeja goru, kurs šu litu porwaļdija. Klawūs un kletīs myta pyuki, kuri sowam saimini-kam wylka mojōs bogotibu. Purūs, staigņūs un kopsatōs mojoja ļauni gori un wodotoji, kuri labprot miloja izjukot cylwakus. Wysa doba senejam latvišam lykos teiksmainu breinumu pylna.

Lai igyutu lobu goru labwelibū un remdynotu ļaunu goru dusmas, beja wajadzigi zidojumi. Olutūs un upēs metia naudu un dzintaru par uperi yudeņa gorim. Meža gorim kaisija zam uzulu burdes un waiņukus, jo tim beja wajadzigas rūtas. Terumu gorim lyka uz sewiška akmena daļu nu pyrmos płowes un ražas.

Jo wajadzeja soks karu, wělet jaunu woduni waj isokt cytn kaidu dorbu, tad latviši meginoja izzynot diwa protu. Wysbiżok paregoja pec putnu brekšonas. Dažus putnus latviši wyspori uzskatija, kai paraguņus, pimaram, zeili, nu kuras ceļas words zeilet (paregot). Diwu protu izzynoja ari caur boltu, diwim sweatitu kewi. Wiņas priškā nulyka škapu un wedia par tū kewi,

nuwarojut, ar kuru koji tej kopia paprišku. Pec to tad ari spri-dia waj kars byus laimigs, waj nalaimigs.

Waj latwišim bejuse ari sowa goridzniku korta, par tu nikas naw zynoms. Senejim pryušim gon bejis augstais goridzniks — kriwu kriws, wiņa paleigi — kriwi un goridzni ki waideloti.

Seneju latwišu ticiba nasaleidzynoja seneju žeidu ticibai, kuras diws beja borgs un dušmigs diws, kurs par kotru napa-klausibu prasija ašņa un borgi sudija. Seneju latwišu Dabasu taws waj Diws beja labsirdidigs, wactetiņš, kurs biži myta cyl-waku storpā un wèleja wisim lobu:

Launi īaudis, īauna dina
Styuma mani lejīnā;
Diwiaš jemia pi rucinas,
Wedia mani kalniņā.

Ari weļok, kad latwiši pijemia kristigu ticibu, kristigu Diws sakusa ar seneju latwišu Dabasu tawu winā byutnē, kura stypri atgodynōja seneju lobu diwu, kurs jem pi rukas un wad kalniņā.

Bez diwa weļ biži miņ walnu. Sewiški daudz par tù stosta posokōs. Walns ir lels stypriniks, bet ari lels mulkis un winti-sigs. Diws tù winaidi pikrop un apmulķioj. Ari cylwaki mul-ķioj tù. Šis walns nimoz naatgodynōj brismigu īaunuma un tymsuma karali — kristigu īaužu walnu.

8. Ūsiņš zam lozdu kryuma.

Ar wejim kad zima aizjoņoj klyuma,
Tad pasamust Ūsiņš zam lozdu kryuma.
Kur zaķis ir gulejis rudeņa ryusā,
Sed Ūsiņš, ka pyrmi yudenī kyusa.
Redz, zyrga ausis un ryukia waigs,
Kai krijs wiņa rukas, bet darbiņš — kur maigs:
Wiņš bitem palakus sporniņus raisa
Un laiž, lai meklej zidu un gaisa.
Kai meisters, kam omotiņš worigs un gryuīs,
Wiņš laiž tos gar ausim un klausas, kai dyue.
Weļ zyla mygla mežmolā guras,
Bet saules kumeļš jau doncoj un noras.
Un zemes kryutis kustos un kniš.

Un zidus, un skustas, un kūkaiņus wiš.
Uz kolnim ar sauli jau gawilej goni,
Pret wokoru Ūsiņš ausas — skaņ zwoni,
Joj saimniks pyrmureiz piguļā.
Tam meža pukes mirdz powodā.
Wiņš joj par kolnu kai diwdinā leni,
Tu pawadoj cima meitas un dali.
Ku jaunas rukas zam palozdim plyuc?
Ikkotram matras un zidi pi kryuts.

Un noras wydā gunkurs kyup
Un pyrmā zolē kumeli klyup.
Dyuc jauni dančus, kai bišu spists,
Pi guņs top Ūsiņam gatawots zids.
Tur zaļā zolē pals guntiņš dzerkst,
Uz uglem cyukas taukumi šwerkst,
Tur sortas ulas lej wersā, kai zaltu,
Zam lozdas lai zidā tu gariņam caltu.

Ad Ūsiņš špeki un borzdā smejas
Pi guns dali un meitines donecoj.

K. Skalbe.

9. Latwišu piłskolnā.

Myusu senčim nabeja wigla un druša dzeiwe sowōs budiņōs. Wysapkort winim beja naidigas kaimiņu ciļtis un tautas. Ar tom wajadzeja west pastowigus karus. Wysleloki latwišu inaidniki beja igauni. Latwiši uzbruka igaunim un igauni latwišim. Tyka pustiti teirumi, dadzynotas mojas un ļaudis aizwasti gyustā. Bez igauņu un libišu latwišim nareti nocias einitis ari ar pošu ciļts brolim — leišim. Padeji tymā laikā soka apwinotis winā lelā leišu walstī, kurai labprot wělejos piwinot ari latwišus. Bez to uz Latwiju winus nareti wedia laupišonas un idzeiwošonas kari. Mirmiligajim latwišim dizgon gryuti nocias aizzorgotis pret kara korigim leišu uzbrukumim. Nareti tyka izpustiti wasali nuwodi. Ľaudis sabaga mežūs un purūs, lupus aizdzyna, driwas sameidija. Lai izglobtus nu šo pūsta, wajadzeja dumot, kai lobok aizstowetis pret inaidnikim. Latwiši soka ceļt pilis. Wiņas ceļa gryuti pieja-

môs witôs, kolnûs un pakalnês. Parosti šaidu pilskolnu nu trejom pusem isledzia dzielas lejas. Caturtu pusi, kura pamozam porgoja leidzonusmâ, atdalija ar dzielu growi. Par tu beja pormasts tylts.

Senlatvišu pilis.

Piles ceļa nu kuka, wyswairok nu uzula. Akmeņu un myura piles latwiši weļ namoceja ceļt. Piles beja dizgon plotas. Ap wiņom atrodos augsta kuka satmala. Tylti par growi parosti beja uzwalkami un pi winim stoweja sorgi. Kara laikâ pilēs sabaga apkorteji idzeiwotoji ar wysu sowu montu un ar lupim. Kad tywojos inaidniks, wiļu apšaudija ar bultom caur seviškim šaujamim ludzinim kuka turņus. Turni atrodos pilis styurūs. Kad inaidniks meginoja kopt par satmali, wiņam leja wersā wardušu yudenī, metia akmeņus un blukius.

Latwiši, kai jau aizrodis, nabeja apwinoti winâ waļstî, kurai bytu sows styprs kara spaks. Kotrs nuwods, kota ciļts aizstowejos pate par sewi. Karâ goja wysi weiriši, kuri beja spejigi nest iručus. Tikku pasarodija inaidniks, atskaneja taures, un latwiši borim dewias nu sowim cimatim uz apeitynotom pilem. Motes un mosas puškoja broļu-karotoju cepures, juzia zubynus un pasnedzia smogos kauju woles. Pa naktim kolnu golūs un augstūs kukūs dadzyoja guņs par zeimi, ka tawu zeme brismôs un

wysim joisarun sapulces witā Karaweiri goja tur gon kojom, gon
joja. Kaujā latviši dewias ar dzismem:

Dzidodami, speledami inaidnikus uzwares;
Dzidodami, speledami nu karina mojōs nokš.

Nowes latviši sewiški nasabeida, jo ticeja, ka karā kautu
dweseles mit swatu laimigu zemē kupa ār diwa dalim:

Tur staigoj diwa dali,
Dweselites lasidami.
Atroduši dweseliti,
Ityn boltā wylnonē,
Inas swatā paenā
Ilik diwa šyupeli.

Karā karaweirus wedia wirzaitis, kura pastowigais miteklis
beja apeitynoto piļs. Wirzaiša pinokums beja — aizstowet ciļti
pret oreju inaidniku uzbrukumim. Lai wiņš sekmigok waratu
izpildit sowu uzdawumu, tad wiņa ricibā, pilēs, pastowigi beja
zynoms daudzums karaweiru un leloks skāts wergu. Wergi
apstrodoja wirzaiša teirumus. Piles tyka uzturetas nu wysim ciļts
luecklim, kuri bez to wel̄ dewia wirzaišam wiņa personigom
wajadzibom zynomas nudewas. Wirzaiša stowuklis sewiški tyka
nustyprinots, pateicutis bižim karīm. Kad karā tyka iģyuts lau-
pijums, leloko daļa nocias wirzaišam, kai kara golwonam dalib-
nikam un woduņam. Wirzaits igywa kara gyustekņus. Daudz
nu tim weļok palyka par karaweirim un wirzaišu padewigim kol-
pim. Wirzaiša wara pamozam piaunga. Wiņš sōka izpildit ari
tisneša un cytus uzdawumus, par ku prasija otkon jaunas nude-
was. Nu iwarojamokajim senlatvišu wirzaišim mynami: Tol-
walds Bewerinas pilē, Ruziņš Satekles pilē, Waridots Antines pilē
un Westurs Terwetes pilē. Nu libišu wirzaišim wyswairok wačūs
rokstūs waj kronikōs teik minets Turaudas piles ipašnika
Kaupa words. Teikas min ari wirzaiti Imantu un Embotes
waļdniku Induli, par kurim kronikōs nikaidas ziņas naw
uzglobojušas.

Wysi ſi wirzaiši teik mineti sakarā ar wocišu inokšonu Baltijā. Wini waj nu sasaceļ pretim dzelzīs terptim weirim un uzsoc
ar tim einu uz dzeiwbū un nowi, waj ari nusladz ar tim draudzibū
un paleidz ikarot cytas ciļtis un tautas, kuru wociši wel̄ naw
porspejuši.

Pamozam latvišu storpā nusadybynoja kungi un apakšniki.
Padeji sowukort dalijos breiwajūs latvišūs un nabreiwajūs kara
gyustekñūs — wergūs. Pi kungim waj bajarim pidareja wirzaiša

Seņlatvišu karaweirs un siwite.

tywiniki un ari cyti, kuri šaidā waj taidā ceļā beja tykuši pi
bogotibas. Wiņu stowuklis, taipat kai myusu dinōs, beja loboks,
kai atlykušajim latvišim. Ari nu padejim daži beja nabogoki,

cyti bogotoki. Nawinleidziba jau tureiz nusadybynoja latvišu storpā. Jo nabytu atnokuši wociši, tad latvišim draši win pošim rostus sowi kungi un apspideji.

Sewiški naapskaužams beja wergu stowūklis. Wiņus lyka pi pilu ceļšonas un pi cytu dorbu. Tikai nadaudzejim nu tim isadewia igyut sowu kungu — wirzaišu — labwelibu un palikt par breiwim kara kolpim.

Ap dažom nu seneju latvišu pīlem ar laiku pamozam izauga piļsatas. Pats words jau roda, ka tei ir wita, kura atsaroda aiz piles satas (satmaļa). Pyrmi laudis, kuri mojoja šaidūs piļs — satōs, gon weļ beja pilnigi zemkupi. Kupā dzeiwojut wini jau sōka pijemt daudzus piļsatniku tykumus un parašas, pimaram, sōka nusadorbot ar terdznicibu. Pa Daugowu augšup un lejup wedia tergu ceļš. Zemgališi tergojos ar orzemnikim pa Lelupi. Caur Latgolu wedia tergu ceļš uz Pleskowu. Golwoni tergotoji, kuri braucia pa šim celim, beja Skandinawijas idzeiwotoji — normani. Nu wiņu tergotis mocijos ari latviši. Ka latviši pikupuši terdznicibu ar svešom tautom, tu licynoj waca sudobra nauda, kuru atrun piļskolnūs. Tur sastopami pat naudas goboli, kuri nokuši nu lela toluma, pimaram, nu arabišim.

Wacōs kronikōs teik minetas dažas taidas latvišu piļsatas. Toliwalda dālam Ramekam pidareja Wijcims, kuru kronists dēwej par piļsatu. Ari Kuknese un Gersika teik sauktas par piļsatom. Wiņas atsarun uz Daugowas krasta un pidareja kriwu kļaziam Wiswaļdam. Libišim bejušas piļsatas — Lelwarde un Ikškile. Zemgališim — Mežutnes, Terwetes, Dobeles, Raketenes un Sudabriņas piļsatas.

Myusu senču piļskolni tikai mozlit atsaškir nu cytim kolnim un pakalnim, kaidu na mozums izkaisits pa Latwiju. Šus piļkolnus nawajaga sajaukt ar piļskolnim, uz kurim weļ regojas myuru un drupas, kai atlikas nu seņeos wocišu bruniniku gūdības. Nu seneju latvišu kuka pilem naw atlicis wairs nikas. Tikai zynotnika acis war wārot, ka kolni un pakalni ar stowom, augstom molom, growim, grawom, dublim un staignim wysapkort ir witas, kur daudz godu simteņu atpakaļ myta breiwi latvišu wirzaiši ar sowim karawejirim. Padejā laikā dažus nu šaidim pilskolnim atruk un atrun daudz interesantu priķšmetu, kuri licynoj par Latvišu senatni.

10. Kara dzismes.

Karaweira leigawiņa
Naktī miga naguleja:
Sed pi luga raudodama,
Karndziņu rakstidama . . .

Zeile dzid, zeile dzid
Broļa noma galiņā.

— Tec, mosiņa, klausitus,
Kaidu zini zeil' atnesia?

— Zeil' atnesia taidu zini:
Broliņam karā it;
Broliņam kara it,
Napuškotu capuriti.

— Tec, mosiņa, dorziņā,
Puškoj broļa capuriti.
Dzidodama appuškoju,
Raudodama golwā lyku.

— Raud mosiņa, waj nāraudi,
Wairs tu manis naredzesi!
Par dewiņas wasariņas
Pornokš muns kumeliņš.

Paprasati kumeļam,
Kur palyka jojejiņš?

— Tur palyka jojejiņš
Kur gul' weiri, kai uzuli;

Kur gul' weiri, kai uzuli,
Kur zubenus sortim kraun;
Kur zubenus sortim kraun,
Kur capures kaudzēs mat;

Kur capures kaudzēs mat,
Un kur ašņa upe tak;
Un kur ašņa upe tak,
Kur nu kaulu tyltu taisa.

Tur staigoj Diwa dali,
Dweselites lasidami.
Atroduši dweseliti,
Ityn boltā wylnonē;

Ityn boltâ wylnonê,
Inas swatâ paenâ;
Inas swatâ paenâ,
Guldyn Diwa šyupelî.

Tautas dzismes.

11. Bewerinas dzidunis (dzidotojs).

Bewerinas stoltâ pilê
Toliwaldis waldija.
Wiņu slawa toļu, toļu
Wysâ zemê izpandias.

Igauniši, broleniši,
Naidu ceļa Latwijā:
Wiņas pilei wersâ mocias,
Skaudras bultas šaudija.

Kara watra, kara watra, pili nugozs putekļūs;
Ai, ai, aijaja! pili nugozs putekļūs!
Uzulrungas, eglu wôles golwas škaldis warunim;
Ai, ai, aijaja! Golwas škaldis warunim!

Augstu, augstu waļâ lugâ — waļâ lugâ
Waidelotis pasaroda — pasaroda.
Sermim motim, boltu bordu — boltu bordu,
Waidu kukle ruciņôs — ruciņôs;
Strinkšeja kukles, dzidoja wacais,
Igaunim wôles nu ruku ūluka.
Nu wairs naryucia kara bungas;
Nu wairs nakwicia somu dyukas.

Dzismiu wairugs atsyta bultas,
Dzismiū skaņas porjemia truksni,
Drismiu wara aizdzyna karu,
Tautu izglobia dzismiu gors!

Auseklis.

12. Sweši wisi nu woczemes.

Par wocišu atnokšonu uz Latwiju teika stosta šaidi: Daugowas krostūs dzeiwojuši libiši kaidu reitu pec naktswatrás iraudzeja, ka wiņu krostūs pistojuši leli, wel naradzati kugi. Nu winim

kopia orā wasals bors swešiniku. Otrumā sasalasija pulks libišu. Ti sowas smogos kara woles un osus škapus wicynodami, dewias uz krostmolu, lai porsalicynotu, kaidā nulyukā sweši šur isaroduši. Iraudzidami abbruņotus libišus, sweši nu sòkuma rodija izbijušos sejas, bet dreīž win nusamirinoja, radzadami, ka libiši winim niko launa nadora. Ari libiši apsamirinoja un ar lelu zinkoribu sòka raudzitis, kai sweši nas laukā nu sowim kugim nažus, kemmes, lentas, audumus un cytas spužas un skaistas litas. Dreīž win wiņi nuprota, ka sweši grib tergotis un atnoccia ar sowu montu: zweru odom, wosku, madu un labibu. Tos wini apmainija pret swešiniku atwastajom litom. Pec to weļ libiši swešus wismiligi pamiloja, paleidzeja izalobot wiņu nu watras sabojotus kugius un pawadija uz dzimteni, labsirdigā wintisibā lyngdamī wiņus otkon apcimot.

Sweši beja wocišu tergotoji nu Libekas. Wini naisaroda Daugowas krostūs najauši, kai teika stosta, bet ar nulyuku atrast jaunas lobas tergu witas. Jau nu pyrmos reizes wociši nuprota, ka ar witejom tautom — libišim un latvišim — ļuti izdewigi tergotis. Todeļ ti otkon un otkon braucia šur sowūs kugiūs. Daugowas krostūs wini ireikoja kugiu pistotnes un wocijas preču nulyktuwes. Taida nulyktuve beja pimaram, Ikškile. Wocišu tergotoji isaroda Baltijā parasti wosorā, izmainija preces un tyulen dewias atpakaļ uz Woczemi. Bet gadejos ari, ka wini palyka wysu zimu, pordewia waj mainija sowas preces, bet pawsarī grizias atpakaļ.

Tumar wysas Baltijas ciltis naizturejos pret wocišim tik draudzigi kai libiši. Nareti gadejos, ka wociši preču nulyktuwem uzbruka tī Baltijas idzeiwotoji, kuri nu wocišim niko loba nagaidija. Wociši sòka dumot par apcitynotom witom lai waratu turetis pret šim uzbrukumim. Bez to winim beja ari cyti nulyuki. Tymūs laikūs dzeiwē lelu lumu speleja katoļu goridzniki ar pawestu prikšgolā, kurs dzeiwoja Romā. Pawests gribēja byut kunge na tikai par baznicu, bet ari par laicigim waldnikim. Wiņš un wiņa apakšniki, zamoki katoļu goridzniki, ryupejos daudz par tu, lai palyktu bogoti waruni, bet par gorigom litom moz dumoja. Lai tyktu pi waras, tad wajadzeja wyspyrms igyut pec ispejas wairok zemes par ipašumu. Baltija beja zeme, kuru weļ wareja ikarot. Todeļ wajadzeja steigtis tū piwinot, koļč

Wojisų torgošonos ar myusu senčiu.

wiņu weļ nabeja pajemis cyts, pimaram, kriwi, kurim witejī idzeiwotoji pa daļai jau moksoja maslus (nuduklus).

Lai šaida zemes pisawinošona nasaskaititu pār laupišonu, tad katoļu augstoki goridzniki izlitoja sowu parostu pajemiņu. Wini syutija uz Baltiju katoļu mūkus, lai ti sludynoj kristigu ticibu un kristej ļaudis. Pec viņu dumom zeme, kur ti izplatija kristigu tiebibu, pidareja winim. Pyrmais, kuru syutija uz Baltiju sludynot kristigu tiebibu, beja mūks Meingards.

Meingards ar sowim bidrim apsametia Ikšķilē, pi libišini. Libiši leidz tam laikam moksoja maslus Polockas kriwu kņaziam. Nu kriwim ti jau ari bēja dzirdejuši par kristigū tiebibu. Izlyuguši atļauju nu kriwu kņazia, wociši sòka dorbotis. Wyspyrms wajadzeja igyut tautas uztiebibu. Meingards un wiņa bidri sokumā izturejos īuti laipni pret libišu wacokajim. Glaimoja tim, soka mocit libišus dažaidim omotim un ar wysaidim leidzeklim wylkatus uz sowu pusī.

Storp cytu wociši imocija libišus ceļt akmeņa piles. Libišu zemē beja ibrukuši leiši, nudadzynojuši daudz moju un pajemuši leidza lelu laupijumu un gyustekņus. Wociši ar Meingardu prikš-golā sapulcynoja atlykušus libišus, uzbruka leišim mežā, porspejatus un atjemia gyustekņus. Libiši beja par tū īuti pricigi, un dazi pat lykos kristitis. Meingards aizrodija libišu wacokajim, ka winim naasut stypras piles un apcitynojumi, kur waratu pasaslept. Wiņš apsulijos libišim uzceļt taidas piles, jo tikai-wini apjemptus kristitis un uzturet uz sowu reikinu goridznikus. Libišu wacoki, apsarunojuši ar tautu, beja ar miru. Wociši kerias pi dorba. Nu Gotlandes solas, kura atsarun Baltijas jyurā, isaroda myuriniki un sòka ceļt akmeņu piles Ikšķilē un uz Daugowas solas — Solaspilī. Par sowim panokumim Meingards ziņoja ar pawestam. Tys wiņu iceļa par libišu weiskupu.

Koļč Meingards mocija Ikšķilē, Turaidas apgobolā reikojošs mūks Ditrichs. Wiņš beja īuti wiļtigs cylwaks un gotows uz wysu, lai tikai sasnegtu sowu merki. Pirunots nu wiņa un waldzynots caur bogotigim sulijumim, Turaidas wirzaitis Kaupa pījemia kristigu tiebibu. Lai styprinotu wiņu jaunajā tiebibā un parodit kristigos baznicas waru, Ditrichs kaidus godus weļok syntija Kaupu kupā ar dažim cytim uz Romu. Romanas goridzni-cibas spužums un bogotiba waldzynoja jaunu wirzaiti. Pats

Mjusu senču kristišona.

pawests uzjemia wiņu ļuti laipni un dewia wiņam ceribu palikt par Libijas karali. Atsagrizis dzimtenē, Kaupo palyka par dedzigu kristigos ticibas pikriteju leidz pat myuža golam, lolodams ceribas, ku tam beja dewis pawests. Wiņš dažureiz nasakaunija izastot pat pret pošim ciļtsbroliem.

Izlitodams wysus leidzekļus, lai libišus un latvišus kristitu, Ditrichs reizi tikku nazaudeja dzeiwibu. Styprs nagaiss beja nupustijis libišu driwas un terumus, bet Ditricha driwa palyka wasala. Porlicynoti, ka Ditrichs ir burwis, libiši sagyusteja mūku un gribеja wiņu sowim diwim zidot. Lai izpetitu, waj diwim tuids zidojums pateikams, libišu goridzniki, pec waco paroduma, zeileja (paragoja) diwa protu. Wini nulyka zemē nameitus diwus škapus, uzsadynoja Ditrichu uz bolta zyrga un wedia tu par škapim. Wini gribеja zynot, kuru koji zyrgs ceļs — lobu, kas nuzeimeja dzeiwibu waj kreisu, kas nuzeimeja nowi. Zyrgs ceļa lobu koji. Kuids nu goridznikim iminejos, ka kristitu diws sežut zyrga mugurā un wadut wiņa koju. Zyrga mūguru nuslauejīa, lai diws nukristu zemē. Tumar zyrgs ceļa lobu koju, un mūks Ditrichs palyka dzeiws.

Kad Meingarda akmeņu pile beja gotawa, wiņš apsarunoja ar Ditrichu. Obeji nulemia, ka tagad ir pats lobokais laiks nustyprinot par libišim katoļu baznicas waru. Wini piprasija nu libišim lai ti, pec sowa sulejuma, likas kristitis un moksot dasmytu daļu wysim inokumim baznicas un weiskupa uzturēšonai. Bet libiši to nadarija. Jau lobu laiku wini ar piaugušu namiru wāroja, kai pasacēl stalta myura pile. Ti soka saprast ka nu šaidom pilem byus gryut izdzeit wocišus, jo ti tur nusastyprinos. Wini nulema wocišim pili atjempt. Pi piļs ceļšonas ti labprot paleidzeja, lai isamocitu šu mokslu. Kad piļe beja gotawa un Meingards nocia ar sowim prasijumim, libiši ātsateicia lyugumuispildit. Pat ti, kuri jan beja kristiti, nuskoloja Daugowā sowu kristibu. Meingards beja ļuti sanyknots. Draudeja atwest nu Wocijas kara spaku un iznycynot wysus libišus. Pats wiņš gribеja dutis uz Wocija pec paleiga. Libiši labi sapruta wiņa nudumu. Wini beja ari jau redzejuši dzelzūs koltus wocišu bruninikus. Tim nabeja nikaida patyka isalaist ar šaidim brismunim cīnā. Deļ to wini uzsoka ar Meingardu sarunas, lai nuwylecynotu laiku. Ari Wocišu tergotoji nawelejos atstot zemi, kur winim

Muks Dirichs un lībišu goridzniku paragošana.

beja tik loba pelna. Meingards beja spists palikt. Tumar paslepus wiňš aizsyutija Ditrichi pi pawesta pec paliga. Pawests izsludynoja pret Baltijas tautom krista karu. Krista karus pret nakristititim waj katoļu baznicas pretinikim tureiz izsludynoja ļuti biži. Pawests apsulija atlaist grakus wysim, pat bležim un nužidznikim, jo ti tikai itu karot uz pawesta waj keizara paweli. Bez to krista karotojim atlaidia wysus porodus. Winim sulija ari daļu nu laupijuma ikarotōs zemēs. Krista karotoji izšywa uz meteļa sorkonu kristu, nu ko ari daboja nusaukumu. Saidi krista karotoji bōrim dewias uz Palestinu karot ar turkim. Wini cīnjos ari ar tim, kas cytaidi mocija, kai pawests un katoļu baznica. Tumar, kad izsludynoja krista karu pret Baltijas tautom, moz beja, kuri gribēja dutis tur karot. Baltija beja wel moz pazeistama. Nawareja zynot, cik lelu tur wares dabut laupijumu. Weiskups Meingards numyra, paleiga nasagaidijis.

Meingardam un wiņa bidrim nasekmejos ar kristigos ticibas izplatišonu Baltijā. Un tys ari pilnigi saprutams. Jo grib kaidu mežuņu tautu atgrizt pi kristigas ticibas tad sludynotojim joisamocētōs tantas woludu, jogodoj, lai mežuni mocitus rakstīt un lasit, lai wiņu woludā iznoktu gromotas, kurōs waratu ipasazeit ar kristigu tīcību. Jopiroda, ka kristigo tīcība ir loboka, kristigi gudroki un dzeiwoj ar loboku dzeiwi. Meingards un wiņa bidri to nadarija. Witeju woludu ti kaut kai isamocīja, bet gōdot, lai witeji idzeiwotoji soktu ipasazeist ar gromotom un teišam saprastu, ku winim stosta, tim nanocia ni protā.

13. Ar guni un zubynu.

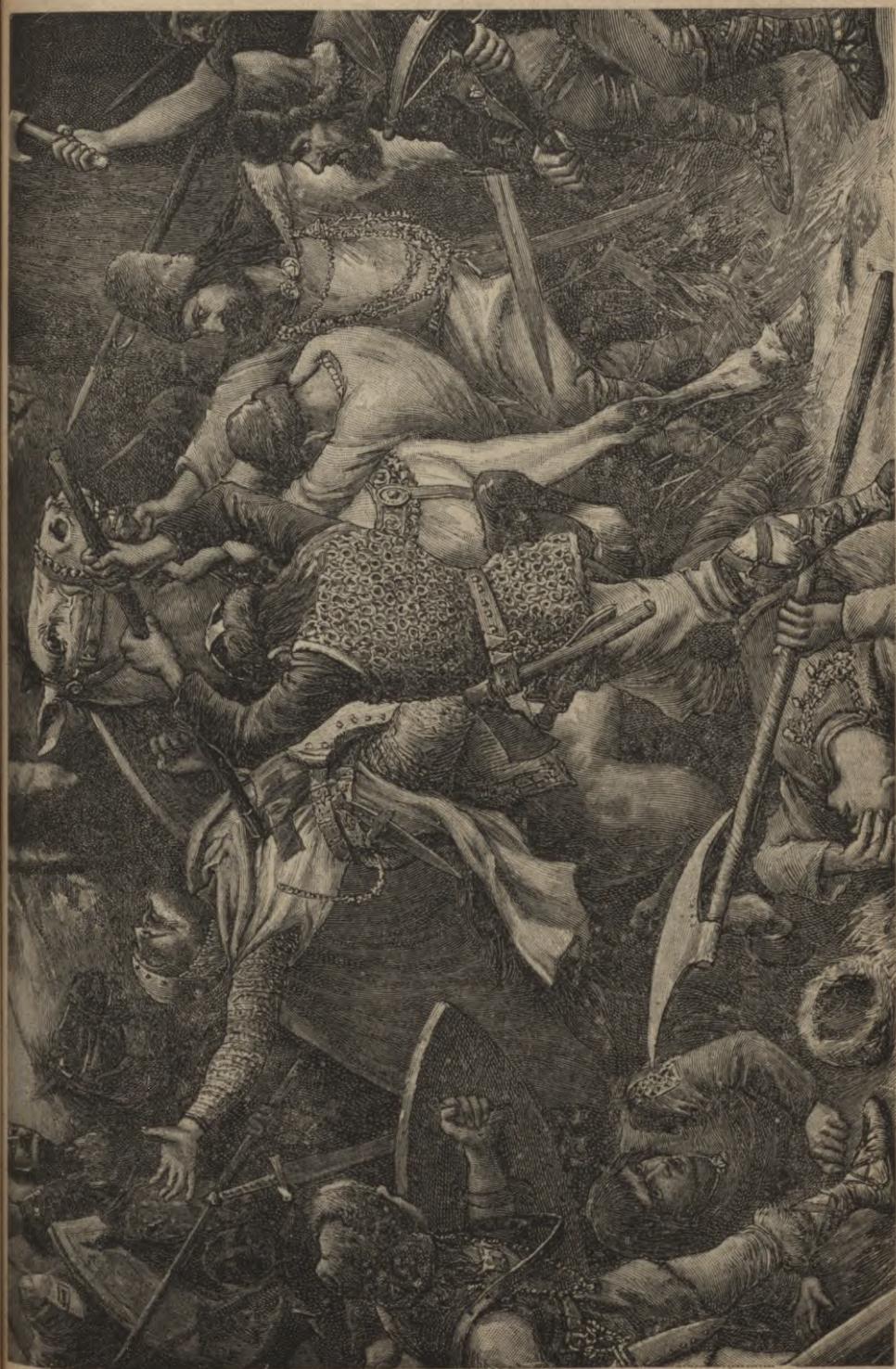
Weiskups Meingards beja pyrmais un winigais, kurs pi kristigas ticibas izplatišonas nalaida dorbā guni un zubynu, jo napaspeja tu izdarit. Meingarda peenoceji ar sowu darbibu skaidri parodija wocišu eistus nulyukus.

Pec Meingarda nowes par Ikškiles weiskupu tyka icalts kaims wocišu mūks Bertolds. Dabojusi par tu zynot, libiši pazīnoja Bertoldam, ka weiskupa winim nawajaga un sowā zemē wini tu nalaiss. Pidzeiwojumi winim beja atweruši acis. Wini skaidri

redzeja, ka wocišu eistais nulyuks ir apmestis wiņu zemē par kungim. Libišu breiwaits gors sasacēla pret svešim inocejim. Tad jaunais weiskups otkon sòka lasit Wocijā krista karotojus, kuri paleidzatu ikarot Baltiju. Šu reiz sasalasija dizgon lels pulks dažaidu pidzeiwojumu mekletoju un laupijuma kara cylwaku. Ar tim Bertolds dewias uz Baltiju. Apsabruņojuši libiši sagaidija dzelžūs koltus svešinikus. Pats weiskups joja sowam kara pulkam pa prišku. Wiņa zyrgs nusabeida nu kara trukša, un sòka trokot. Weiskups beja slykts joješ un nawareja tu sawalđit. Zyrgs inesia weiskupu libišu rindōs, un libiši wiņu nunowēja. Sanyknoti krista karotoji brismigi atriba libišim. Wini dadzynoja libišu mojas, pustija driwas, kowa cylwakus. Libiši nawareja turetis pretim dzelžainam porspakan. Wini pasadewia, pijemia kristigu tieibu un apsuleja uzturet mocitojus un moksot par lobu baznicai dasmytu daļu nu wysu inokumu. Šu sulijumu ar waru uzspidia, un libiši to natureja. Tikku krista karotoji beja atsagrizuši Wocijā, libiši numozgoja Daugowā kristibu un padzyna goridznikus. Wini gribēja padzeit ari wocišu terguņus, bet ti dewia dowonas un daboja atļauju palikt. Niwina wociša dzeiwiba nu libišim natyka aizkarta. Pogoni libiši beja daudz cylwacigoki par pošim wocišim, kuri izplatija kristigu ticibu, kaudami un pustidami.

Eistais Baltijas ikarotojs beja trešais Ikškiles weiskups Alberts. Tys beja gudrs, cits un naželigs weirs. Wiņš izlitoja wysus leidzekļus, lai tikai sasnegt sowu merki. Winā minutē tys prota rādit žēlsirdibū, bet utrā izdewia paweli laupit un dadznot bez želestibas. Wiņa gudriba beja škaldit un waldit. Wiņš prota winu Baltijas tautu sareidit ar utru, ar winas peleidzību ikarot utru. Jo beja wajadzigs, wiņš lauzia dutu gūda wordu un ar wiļtu nunowēja sowus pretinikus.

Obeji pyrmi Ikškiles weiskupi skaitijos par Bremenes wersweiskupa apakšnikim. Alberts gribēja byut nu wiņa naatkarigs. Wiņa nulyuks beja nudybynot Baltijā pastowigu walsti un palikt par mozu karali. Lai tu panoktu, wajadzeja reīkotis apdumigi, jo wareja paredzet, ka wersweiskups tam pretosis. Wyspyrms beja wajadzigs kritns karaspaks. Trejs godi Alberts lasija wocišu karotojus Wocijā, un 1200 godā Baltijā ibraucia] 23 kugi. Nu sokuma libiši pretojos, bet tyka porspati nu kristnišu bora-

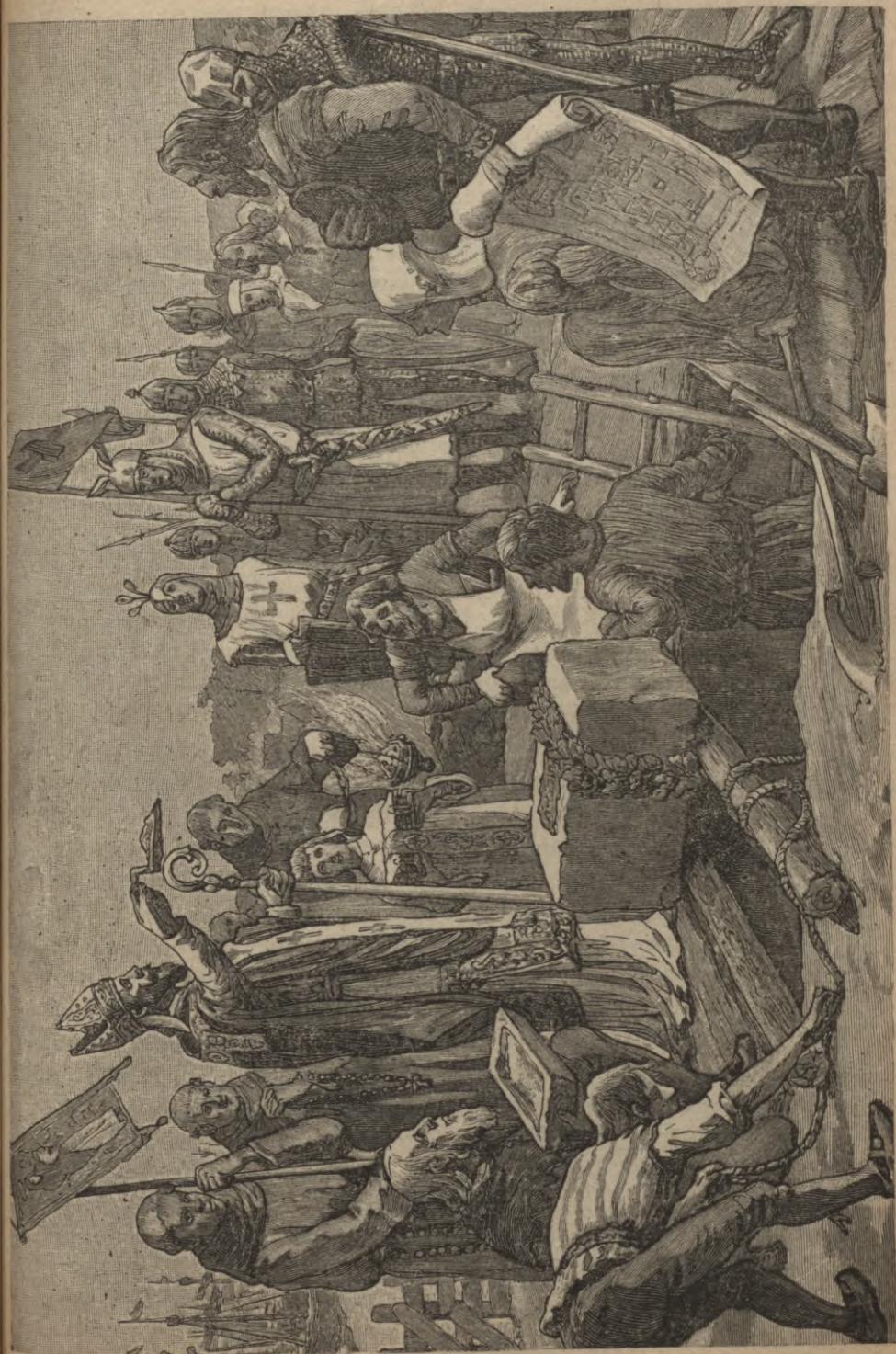
Senlatvišu kauja ar bruninikim.

Libišim wajadzeja pasadut, jo wociši bez želestibas sòka pustit wiņu teiramus un dadzynot cimus. Turaidas wacokais Aeo wel ar cytim libišim pijemia kristigu ticibu. Tumar weiskups Alberts nauzticejos libišim un te pyrmu reizi parodija sowu eistu dobn. Wiņš sasaucia libišu wirzaišus Aeo, Kaupo un cytus pi sewis wiſūs. Kad ti beja sanokuši, Alberts isledzia tus pilī un par wiņu atlaišonu prasija kilā libišu barnus. Libiši baidijos, ka wirzaišus naaizwaztu uz Wociju, un dewia kilā 30 jaunekļus. Ši jaunekli kupā ar wirzaiti Kaupo teišam tykā aizwazti uz Wociju. Pi šos aizwesšonas lelu lūmu speleja wiltigais mūks Ditrichs.

Alberts labi saprota, ka ar wiltu un nudewibu wiņš nawarens paweikt libišus un latwišus. Wyspyrms beja wajadzigs stypru cituksnis, kur wocišim paglobotis. Ikškile šam nulyukam nanudareja. Wiņa atrodos toli nu jyuras, un tai beja gryut piklyut pa Daugowu, jo Daugowā, leipus Ikškiles, atsaroda yudens kritums — rumba. Te kuginikim parosti uzbruka libišu karaspaks. Daudz loboka wita beja werstes 10 nu Daugowas itakas jyurā. Te, pi Ridziņupes itakas Daugowā, 1201. godā tyka dybynata jauna piłsata — Reiga. Reigai wysapkort uzcela bizus myurus un wiņu padarija par stypru cituksni. Nu Ikškiles weiskups porsaceļa uz turini. Tikpat, loba kugiu pistotne kai Reiga beja ari kaida zemgališu osta Lelupes griwā. Lai wiņa nakawetu Reigas terdznicību, tad Alberts izgodoja, ka pawests šu ostu nulodeja un aizlidzia kugim tur ibraukt, pidraudīdams ar nowes sudu.

Nokušais Alberta suļs beja nudybynot pastowigu kara spaku. Uz krista karotojim nawareja daudz pasaļaut. Wini pa lelokai dalai tikai wosoru pawadija Baltijā, bet rudenī grizias atpakaļ uz Wociju. Izdabojis nu pawesta atlauju, Alberts dybynoja Wydzemē gorigu bruniniku bidribu. Tu nusaucia par Zubynbroļu bidribu waj ordenu. Zubynbroļu apgerbs beja bolts meteļs, kuram par placu beja uzšyuti zwaigzne un diwi sorkoni zubyni krista weidā. Nu tu Zubynbroļi ari daboja sowu nusaukumu. Zubynbroļi ar zwerastu apsulijos kolpot pawestam un sowam weiskupam, karot pret pogonim un godot par kristigos baznicas labklojibū. Kai olgu wini daboja trešu daļu nu ikarotom zemem. Šei olga beja ar nulyuku nuteikta, lai pispistu bruninikus ar wysim

Reigas dybymošona.

spakim censtis atjempt witejim idzeiwotojim wiņu maizes deweju — zemi.

Tagad wyss beja sagotawots zemes ikarošonai. Alberts uzsoka tu ar naradzatu sporu un citsirdibu.

Wyspyrms tyka ikaroti libiši, jo wini atsaroda wocišim wysstywok. Libiši gon turejos izmysuši pretim. Winim paleidzeja kriwi ar Polocka un Kukneses kņazim prikšgolā. Pret wocišu porspaku wini tumar niko naspeja. Libišu piles krita wina pec utras. Nu Ikškiles piłs libišus izdzyna. Aizkraukles un Lelwardes piles tyka nudadzynotas. Ilgok libiši turejos Solaspili, kur beja sasapulcejuši ari Turaidas libiši. Piłs tyka ilenkta un pec lelom pyulem ijemta. Turaidišus atladia mojōs. Solaspilišu wacokus, turpretim, aizwedia uz Reigu un pec to uz Wociju, lai ti tur radzatu wocišu gudibu un mocitus wocišus cinit.

Pec to sareikoja kara gojiņu uz Turaidu un Siguldu. Wociši pirunoja pisadalit šimā kara gojiņā ari zemgališus, sulidami tim lobu atleidzibū. Kristitais libišu wirzaitis Kaupo pats wedia wocišus pret sowu pili, kurā myta wiņa bejuši draugi un radiniki. Piłs tyka ijemta un aizdadzynota. Ijemt naisadewia tikai Siguldas pili, kurā dzeiwoja wirzaitis Dabrelis ar sowim warunigajim libišim. Dabrelis wel pec to kaidu laiku turejos wocišim pretim. Wysi libiši naredzeja wairs nikaidas izejas, pasadewia un palyka par wocišu maslu (nudukļu) moksotojim.

Tagad pinocia latvišu kortā. Daļa nu latvišu, pimaram, jumariši ap Wałmiru un talawiši ap tagadeju Trikati, pijemja kristigu ticibū nu loba prota. Wiņu stowuklis beja ļuti gryuts. Wajadzeja west pastowigas ciņas gon ar leisim, gon ar igaunim. Zeme tyka pustita kotru godu. Pasadudamī wocišim, latviši cereja, ka ti wiņs aizstowes nu kara korigim kaimiņu uzbrukumim. Ari libiši pi wocišim mekleja šaidu aizsardzibū pret leisim. Wociši ari apsulijos wiņus aizstowet, bet prasija, lai latviši un libiši paleidz winim ikarot cytas Baltijas ciļtis. Wocišu-latvišu-libišu karaspaks isalauzia selūs. Seli myta pi Daugowas kreisa krosta, tagadejā Kurzemes augšgolā, un caur wiņu zemi leisi pastowigi ibruka Libijā. Selus porspeja, ti apsulija pijemt kristigu ticibū un nalaist leišus caur zemi waj, mozokais, tyuleļ ziņot Reigai, jo leiši tywotus.

Bruniniki ijam libišu pili.

Dažas latvišu ciļtis gon turejos warunigi wocišim pretim, bet tumar tyka porspatas. Krita Kukneses, Gersikas piles, un tyka ikarota wysa Latgola. Wysur sōka pasaceļt dryumas myura piles. Aiz wiņu sinu bruninikim beja drušs patverums. Nu turines ti stipia sowus dzelža nogus un arwinu cišok žņaudzia Latwiju. Šaidas piles uzceļa Cesīs, Kuknesē, Krustpilē, Berzonē un Laudonā.

Weļ nabeja ikaroti kuri un lepni, specigi zemgališi. Wiņus wociši pagaidam atstoja mirā un grizias pret igaunim. Wini zynoja, ka te war ceret uz latvišu paleigu, koļc pret ciļtbrolim — zemgališim — ti tik labprot naitu. Wociši nabeja maldjušis. Cina ar breiwajim igaunim beja orkortigi gryuta. Bez latvišu paleidzibas wociši diszyn waj bytu wiņus salauzuši. Bet igauni beja latvišu senseneji inaidniki. Latviši weļ nasaprota, ka wysom Baltijas ciļtim jasatur kupā pret aizjuras inaidniku. Wiņu zubyns naželigi pustija igauņu zemi. Wocišim nocia paleigā ari dani. Igauņus beidzut uzwareja. Wairokas reizes pec to wini weļ sasacela pret sowim apspidejim. Nareti wiņu pimaram sekoja ari latviši un libiši, bet beja jau par weli. Wocišu dzelzs wara beja par stypru, lai tū lauztu.

Pec igauņu satrikšanas socias ilgas un ašnaiņas ciņas ar zemgališim un kūrim. Breiwi zemgališi cinijos ar wocišim otkon un otkon nu jauna. Tikai pec 70 godim wocišim isadewia Zemgalē uzmestis par kungim.

Ari kūrus un wentus porwareja. Pošā wentu zemes sirdē uzceļa stypru Kuldīgas pili. Wysa Baltija tagad beja wocišu rukōs. Zynoms, tys winim moksoja daudz uperu. Cik stypra beja latvišu pretošonas ar nalyugtajim wisim, kuri gribēja dzeiwot uz wiņu reikinu, tu radzam ari daudzōs tautas teikōs un nustosīūs. Ikams isim tolok, ipasazeisim ar dažom nu tom.

14. Indulis un Arija.

Lejas-Kurzemē, uz pošu leišu rubežom, atsarun Embote. Em botes apgobols bogots dobas jaukumim. Tur ir daudz growiu un kolnu, kurus rutoj kupli kuki. Caur lopu zaļumim mirdz gleitu moju jumti. Ap mojom wilnoj bogotas driwas.

Te kaidā augstu kolnu irubežotā lejā atsarun Embotes muiža un baznica. Natoļi nu muižas atsarun augsts, stows un ar kuplim

kukim apaudzis kolns. Pats kolna werss ir leidzons, bet obejūs golūs tam izrokti dzili growi un samasti waļni. Gar kolnu tak dzernowu upite. Uz šo kolna seņ atpakaļ stoweja Embotes pilš. Par ū pili un Embotes apgobolu izaglobojuse šaida teika:

Emboti senatnē apdzeiwoja breiwo un drušo latwišu cilts. Par wiņu waldija wirzaitis Indulis. Embotes piļskolnā pasaceļa stypra un skaista uzula pilš, kurā dzeiwoja Indulis un ar sekmem karoja pret sowu specigu kaimiņu — leišu wirzaiti Mindaugu un pret wocišu bruniniku uzbrukumim.

Swešu inoceju — wocišu — wara izaplatija arwinu tołok un tołok. Par weli latwiši un leiši sòka saprast, kaidas brismas tim draud nu wocišim. Par weli Indulis nusledzia ar Mindaugu sabidribu pret wocišim. Bruniniki naapturami spidias uz prišku, tywojos jau pi Induļa zemes rubežom un uzceļa Kuldigas un cytas piles. Pinocia ari Embotes korta. Bruņiniki isalauzia wiņas rubežōs. Indulis steidzigi syutija pi Mindauga pec paleiga un pats druši wedia sowu karaspaku inaidnikim pretim. Latwiši druši uzbruka wocišim. Bet gryuti nocias winim, woji apbrunotim, cinitis ar dzelžūs koltim weirim. Latwišus sakowa. Wokorā izkaisitos latwišu karaweiru atlikas kleida apkort pa mežim. Šis beja wiņu breiwibas padejais wokors.

Indulim ar lelu gryutibu izadewia aizbegt nu kaujas teiruma un meža bizutnē globtis nu pakaldzinejim. Galigi pikusis un nuguris, wiņš nulecia nu zyrga, lai kaidu breidi atsapustu kuku pawenī. Nawarigs, skumiū dumu mucits, wiņš nusalaidīa zolē. Pilš, dorgais tawutawu miteklis, beja inaidnika rukōs. Nokutne Indulim rodijos tymsōs krosōs. Wiņa ciļtsbroļus un pawalstnikus ar guni un zubynu spiss atsasacit nu senču diwim, kuru apsardzibā latwišu tauta leidz šam laimigi dzeiwojuse. Pusts un nalaimē noks par Latwiju.

Patim namonut, Indulis beja aizmidzis un atsamudos tikai reitam austut, nalobu sapņu komots (mucits). Peški wiņš izdzerda zyrgu zwidziņu. Uzlecis kojōs, wiņš iraudzeja bruniniku, kurs joja taišni šur. Sagrobis sowu iruci, Indulis dewias pretinikam wersā. Bruņiniks jau Induli pamanjis, nulecia nu zyrga un metias uz wiņu ar pacaltu zubynu. Krita certins pec certiņa, bet tys atsyta. Beidzut bruninikam pamozam sòka zust spaks. Nu Induļa iruča tropeta specigo certiņa, wiņš nukrita ar porš-

kaltu bruņu cepuri. Indulis nusalicia un atraisija cepures spredzes un — towu breinumu — iraudzeja kuplus, tymssprugainus motus un smolku, bōlu waigu. Wyss licynoja ka kritušais bruniniks ir siwite. Nu tywejo oluta atnastais yudens kritušu drež atdzeiwynoja.

Ilgi Indulis protoja, kas nu dōrams. Nawareja tak iwaipotu inaidnicu atstot winu mežā bez kupšonas un toļu nu sowejim. Bet jo wiņš tu jem leidza, tad teik kawets begšonā un drež war krist inaidnika rukōs. Ilgi cinijos wiņa kryutfs leidzcitiba un breiwbas milestiba. Leidzcitiba uzwareja. Indulis otri atswabynoja inaidnicu nu bruņu, uzstaisija storp diwejim zyrgim nu kuku zoru nostuwi, uzlyka tur iwaīnotu bruninicu un dewias pa klusu meža taku prujom.

Saule jau stoweja pušdinā, kad Indulis nu meža iznoccia klojumā. Kupla mežiņa wydā tur stoweja wintulš cimats. Pagonu ceļu Indulis tywojos pi cimata. Mudrigi mojas sorgi — suni — wiņu sajemia ridami. Uztraukta nu suņu rišonas, waca mamiņa pinocia pi dzeiwukļa durowom un apsweicynoja sowas tautas wirzaiti. Otrumā ap Induli sasapulceja siwas un jaunowas. Daža osora nuriteja par waigim, daža nusapyutia klausutis Induļa stostu. Dažai gōdniks, dažai boleliņš un tautitis beja kritis kaujas teirumā.

Pa tu laiku bruņiniku numetnē beja izacelis lels uztraukums: tryuka citsirdigu karaweyru milule — skaisto Arija. Wiņa uz bolta zyrga pastowigi pawadija sowu tawu — wacu karawoduni. Ari kaujōs beja wysod wiņa tywumā. Bet tagad tei beja nuzuduse. Mekletoji nocia un goja, bet Arijas naatroda. Ari storp kanjā kritušim wiņas nabeja.

Cimats, kurā isagrizia Indulis ar Ariju, pidareja Pudikim, Induļa draugam un karabidram. Pats Pudikis ar sowim dalim drež win pornocia mojōs.

Ryupiga, miliga kupšona, cimata mirs un mojiniku laipniba paleidzeja Arijai drež izaweselet un atspirgt. Wiņa tagad kupā ar sowu uzwaretoju Induli kleida pa teirumi un mežim. Niwinam namonut wiņu storpā nusadybynoja eisto draudziba un milestiba.

Izaweselejuse Arija ļuti ilgojas pec sowim. Indulis tū manija, nagrībeja ilgok wiņu aizkawet un apsajemia pats tu nuwest, pi

tawa. Pawaditi nu Pudika un wiņa ļaudim, Indulis un Arija dewias uz Emboti, tur nunocia tos pošas dinas wokorā.

Arijas tawa prikam nabeja gola, kad par myrušu tureta meita otkon atsagrizia. Bet wiņš jutos napateikami porsteigts, kad Arija tam pisazyna, ka miloj uzwaretu nu tawa piļs izdzeitu latvišu wirzaiti Induli. Lepnais Embotes uzwaretojs ilgi pretojos un nagribeja sowu winigu barnu laist pi uzwareto un nakristito wirzaiša. Wiņš p i k o p i a s tikai tad, kad Indulis apsasuleja kristitis. Ar tawa atļauju Arija tagad snedzia Induļam sowu ruku.

Ar namirigu sirdi Pudikis wysu tu wāroja un stygri pretojos Induļa kristišonai. Wiņš meginoja Induli pirunot, ka naatkristu nu sowu tāwutāwu diwim. Pudikis atgodynōja Induļam Parkuņa waru wysspecibu, apakšzemes dīwa wištibū un kristita Diwa bezspecibu. Stostija ari sowus ļaunus sapņus un paregojumus, bīdynoja Induļi ar porwaretu tautas broļu pūsta syuru werdzibas likteni. Pudikis gribēja, lai Indulis otkon sawo e izklaidetus karawejirus un isoc ar swešinikim kauju. Indulis tumar nabeja pirunojams, lykos kristitis un taisijos dreīž west Ariju pi oltora.

Ari Induļa karabidris Mindaugs, leišu kuni g s, dreīž daboja dzerdet par sowu kaimiņa kristišonu. Dusmas pasamudia wiņā par Indula atkrissónu, un wiņš jo sporigi socia reikotis uz karu. Nu molu molam ap Mindangu sasalasija dušigi leišu karawejiri un kai jyuras wiļoi plyuda pa koļnim un lejom uz Emboti. Wokorūs ap naskaitamim gunkurim nu tyukstušu karawejiru mutem plyuda dzismes, kurōs sloweja karu un leišu diwus.

Induļa kōzu wokorā leišu numetņu guņs jau laistijos uz pakalnem ap Emboti. Izbailes un apmulsums porjemia piļs mozu aizstowiu pulku — wocišus un latvišus, kad izlyuki atnesia ziņu par leišu pōrsworu. Tumar wajadzeja gotawotis uz aizasorgošonu. Daudz witōs pi piļs apcitynojumim, kurs sastoweja nu rasnu bolku satmalē, nulyka lelus kubulus ar yudenī, lai waratu nudzest guņs, jo tu pilaistu.

Dumigi sedeja Indulis uz augsto piļs wala un lyukojoj gaišajōs leišu gunīs piļs priškā par upites growi. Reitā beja gaidama bailiga dina. Cytkort drušam un apkerigam woduņam nabeja tagad niwina worda, ar ku idrušinot sowus karawejirus. Nu dumu Induli iztruceja wiņa draugs Pudikis.

— Induļ, — wiņš teicia, — tu dariji napareizi, atmasdams sowus tawutawu diwus un nusadudams swešam, napazeistamam Diwam. Tagad brismōs wiņš tewi atstojis. Grizis atpakaļ pi sowas ticibas un lyudz warunu Jodu, lai wiņš tew paleidz. Parkyuņu lyuk, tu esi sakaitynojs, un tys tagad jau leišu pusē. Šu karu, tew atribdamis, sytijuši sadusmoti diwi.

Indulis paklausija drauga padumam un nukopia lejā nu pilš. Nakts tymsas, kryumu un mežu sorgots, tys napamanits nuleida gar leišu sorgim. Pa ceļu tołok idams, wiņš nunocia kaidā ar kukim apaugušā ilejā, tai sauktā Wylku teirumā. Šis teirums beja swetits Jodam, un te stoweja wacs, serms uzuls — diwu miteklis. Seņok tur kotrs nesia sowu zidojumu un pisaucia diwus.

— Jod! tu wysuwarunais, — Indulis lyudzias, — noc, par auņ tu munus inaidnikus, tew pidarešu myužigi myužam.

Peški zam Induļa kojom atskaneja ryukšona. Zeme triceja. Tad ar lelu trukšni nu zemes izašowia plota guns lisma, kura pasa ceļa leidz kuku wersyunem. Nusabeidis Indulis lecia atpakaļ. Ar šaušalom wiņš redzeja, ka lisma pamozam pijemia milziga cylwaka weidu. Pats Jods ar draudušu, nupitnu seju stoweja wiņa priškā. Ar borgim wordim tys pormetia Induļam, ka wiņš atkritis nu tò un cytu senču diwim. Pamozam tumar Joda dusmas rima, un wiņš apsulija aplenkdim un Induļam paleidzet. Te pasaceļa lana wasmiņa. Diwa parodiba porsawertia gaišā mokunitī un nuzuda kuku wersyunēs.

Pyrmi saules stori jau zeltija ar rosu apklotos kuku wersyunes, kad Indulis grizias atpakaļ uz pili. Pa reizei wiņš dzerdeja tołumā Parkyuņa ryuciņus. Parkyuņa taws dusmojos uz Jodu, ka tys pasarodija wiņa walstī — wers zemes, un uzaicinjoja tu uz cinu. Šad tad pazibeja gaismas zibena lismas. Jau tywok isaryueia Parkyuņa bolss un krita ratas, smagas leita lases, ku Parkyuņs kai izlyūkus sytija Jodam pakal. Weļ Indulis nabeja orā izgojis nu ilejas, kad sasaceļa brismigs nagaiss. Leits gozias zemē, kai nu spanim, zibenī laistijos pi tymsim debešim un Parkyuņa ryuciņi dardeja kolnūs un lejōs. Pricigs un drušs Indulis steidzias uz prišku, jo juta, ka diwi wiņu ir paklausijuši. Wiņš otkon sajuta sowōs kryutīs seneju weiriškibu.

Weļti Arija mekleja un prasija pilš par Induli. Ausa reits. Indulis weļ nikur nabeja monams. Induli gaidija ari Pudikis.

Tys naapsamirinoja un beidzut kupā ar Ariju dewias uz Wylnu teirnu.

Gawiledami un uzwaras dzismes dzidodami, leiši taisijos uzbrukt pilei. Peški aiz piļs, upites growī, redzeja izcēlamis kaidu milžu stowu un trejom saujom zemes aizmetia upitei dambi priškā. Yudeņs celas un sakopia leidz pat damba augšmolai. Weļ Jods aizasteidzia pec zemes un nocia ar pylnu cāpuri atpakaļ. Šas zemes bytu piticis dambi sabert pat growa augstumā, bet muklajā aiz piļs Jodam pašluka nasamais un zeme izbyra. Mindaugs, breinodamis par nagaiditim kaweklim, sasaucia sapulci un nulemia dambi porrakt. Jau leiši keras pi dorba, kad uz Krista kolna, aiz tagadejos Embotes mužas, redzeja ku mirdzam un zibam. Tys beja kristitu karaspaks, kurs steidzias paleigā. Nu augšas nokdami, ti ar sporu ibruka leišu nasakortotūs pulkūs. Leiši atsakopia, un tim bytu slikti klojis, jo Parkyuņs pats tim nabytu nocis paleigā. Sasaceļa brismigs nagaiss. Porsabijuši kristiti apstoja. Parkyuņa taws dūsmēs dzynos ar sowim zibenim ari Jodam pakaļ. Jods baga gār durwiū durwim, bet wysur atroda uz muti apgostus kotlus un nawareja nikur pasa-slept. Te laudis redzeja kaidu slaiku stowu pa klojumu šur steidzamis. Tei beja Arija. Jods zigli pec tos. Bet tymā pošā ocumirkļi pasašķila zibens un — Arija nukrita nadzeiwa zemē. Indulis wiņu tur atroda. „Parkyuņtaws pats mani sudijis!“ tys izsaucia sopēs un goja sagrauzts prujom. Nu to laika wiņu niwiņs wairs naw redzejis.

Weļ šudin radzams dambis, ar kuru Jods upiti aizdambejis, un kaidu kalniņu — Joda klepi, aiz piškolna, puraiņu plowu wydā, kur Jodam nu cepures izbyruse zeme. Borgā Parkyuņa laikā soka nawin Embotes apwydā, bet pa wysu Latwiju: „Parkyuņs Jodu dzonoja.“

15. Wanems Imanta.

Pec Garliba Merkeļa teikas.

Lakstigola pugoja zidu pylnajōs berzēs: latvišim beja pinokuša laipno prika dina, Leigu swatki. Jau trejs reizes waideloši beja wainagojuši Zylu kolnu ar lismem, toļu pori zemei beja lidojis roga saucins. Caturtajā naktī, kai straume plyuda jautri

Arias nowe,

laužu bori kolna pikojē, kuras leidzonā wersyuūē pasaceļ swato berze. Nawarigi barni un nawarigi sermgalwi steidzias leidz ar cytim sокt skaistokus swatkus. Ti, kurus wacuma naspaks, waj slimiba nalaidia nu mojas prujom, jutos, kai numyruši, todeļ ka Leigu swatki beja goda skaistokō dina!

Kotrs, kas nocia, nesia dowonas; na dorgus medalus waj krošnus orzemiu mokslas darinojumus — priku diwam latviši pruta lobok kolpot; wini nesia wysu, kas wareja ipricynot meilus draugus. Weiri nocia, apsakrowuši ar putojušo mistiņa traukim, siwas nesia ilgi globotus gordumus: waidelotes čakli sajemia wysu un gatawoja milastu płowā. Meitas globoja zam priškautim smaržojušus wainogus, ku meilajam namonut uzlikt golwā, dali apbolwoja meitas ar dažaidom litīnom, ku ti zimas wokorūs beja čakli win grizuši, pynuši un koluši. Pat barni nanocia ar tukšom tukom: ti tikku wareja panest lelas smaržojušu zoļu nostas, kur sermgalwim sedet.

Leloks un leloks auga priks; pa tam menesis lyukojojus jau nu dabasu wyda un austrumus sortoja sorkonzalta blozma. Dedzīgok spidia weirs siwu, draugs draugu pi kryuts, ilgu pylni meitas un dali lyukojojus wins utrā: klaus! kas tys par trukšni upes wiñūs! Lūk, tur laiwa, škaldama tus, piplyuda pi krosta. Stolts, cinibas pylns tals izkopia nu wiñas. Sermgalwis ar plyku golwas kausu, bet boltu, leidz justas witai garu bordu izaceļ molā. Lobajā rukā wiñš nesia mira zoru, kreisajā garu škapu. Kai apakšzemes gors wiñš goja leni, menešā apstorots; ap wiñu rutojos klusi reita weji un pleiwyna wiñā plotu apgerbu. Wiñš pigoja pi oltora un nulyka uz to mira zoru: tad wiñš specigi idyura zemē spužu škapu un paceļa lyugdams rukas gaisā pret debesim un stipia tos lyugdams pret tautu.

Šausmas sagrobia ļaudis: klusu, ar steiwim skotim ti nulyukojos parodibā. Bet ar cinibas pylnu miru pisaceļ Imanta, wodunis sowai tautai, kad wiñai to wajadzeja, cytaidi tys beja paze-migokajs sowas tautas dals. Laužu wydā pisaceļ wiñu waruñis un likos tikai tagad węł pasaroda wysā sowā weiriškigā spakā. Trejs reizes rogā pyusdams, wiñš paziņoja ļaudim, ka swatki beigušis un atlaidia tus: geroldim wiñš paweleja: „Sapułcynot wysus weirus pi manis; nusaklausisim swešo lyugumu. Naw labi, jo atraida lyndzeju.“

Swatos berzes wydâ uz plota leidzonuma auga wins pats uzuls, zam kura nusledzia dažaidus leigumus. Wiņa golutne pasaceļ toli pori berzei, kai wiņas skaistums. Diwpadsmit weirū rukas beja par eisom, lai apkamptu wiņa apsyunošu stumbru; wiņa zori pletias toli apkort. Zam wiņim uz zoļu trona apsada Imanta. Wiņas tautas dali spidias wiņam ciši apkort; wiņam priškā stoweja svešais, pec izskota sermgalwis, bet acīs tam lismoja jaunekļa spors. Ilgi Imantas skots kawejos ar labpatyku pi pagojušu laiku cinibas pylno tala; beidzut wiņš isocia:

„Swešinik! nu kurines tewi wad towa drušo gaita? Kas tewi dzan aizbaidit tautu nu wiņas swatkim?“

Bet sermgalwis ar gunigu skotu atbildeja:

„Wanem! Es asmu syutnis libišu tautas, kura apdzeiwoj Daugowas krostus; mani syuta pi tewis un town kilegundu karēwim prasit jyusu paleiga: lai bytu ispejams nuverzt tu nalaimi, kura myus spiž pi zemes un kura drež aizsnegs ari jyusus! Dzelžaini brismuni ir izkopuši nu jyuras, mums wini lykos laipni wisi. Kai nowiga mygla, kura bojoj un iznycynoj, wini it par zemi. Wini apmonija ar nakaunigu bledibu. Wini isazoga myusu pilēs un sadžōs. „Mes dzeiwigim pi jums, kai broļi“, wini ludyzia, „jyusu zemē taču tais parodums!“ Mes nasaprašas tu atļowiam. Tad wini sacēla sew myura piles, kuras mes naspejam ar sowom rukom sagraut. Un kai plesigi zweri nu mygas, tai wini brožas nu sowu piļu, apgož myusu oltorus, pisawynoj myusu teirumu angļus, apsmej myusu siwas un meitas, aizwad par jyuru myusu barnus. — Wanem! Wini olkst wairok nakai upe, kura wiņus izmetia molā: aplaupijuši krostu, wini spižas tolok un tolok zemē išķā nu winas piļs uz utru, nu winas kilegundas utrā. Kai nu dzersteles dzymušo guņs top lismiņa, tad gaiša lisma, kura aptwer winu stumbru, tad weļ winu, weļ un weļ winu, leidz lismu jyura wiļoj pa mežu, leidz pedejais uzuls stow apswilis un nunowets: tai trokoj wysapkort swešiniku škaps un kolpynoj uzwaretus, kai nacinigus wergus! — Wanem! Kotrs pawasara wejš nas jaunus laupitoju pulkus! Pec moz dinom, tu mes druši zynom, wiļnos jauna wiņu strowa par zemi. Waj mums, jo wini naatras sowu broļu liku jyurmolā! Waj jums un jyusu barnim! Kai pawasara strauts gožas nu kolna leja, kai sniga uzkalniņi lēidzonumā pazud wiņā: kotrs, kuru tys aprej,

pawairoj wiņa sporu deļ nokušo: tai wini pazudynos myusus un jyusus. Warbyut, ka dreiž ši barzu kuki byus nuškalditi un jyus arsīt sowus leidzonumus swešam warmukam!“

Dryumi kwalojušom acim weiri lyukojos wins utrā; wini saprota wins utru: wiņu dweseles redzeja kaujas.

Sopiū dusmas naļowia sermgalwim runot; winš spidia dyurēs sawylktos rukas uz kryutim, wiņa pret debesim warstais skots apsyudzeja, osoras riteja pa wiņa grumbainajim waigim.

Napacitigi daga klausitoju skoti: bet wiņš naturpynoja. Wiņš nukrit Imantas priškā ceļūs.

„Wanem!“ wiņš saucia, „kai dals, es naliču nikod golwu, kai sermgalwis, pawadijis slawas pylnu dzeiwi, es luku ceļus tewis priškā. Wānem! Weļ reizi muna tauta keras pi zubyna; wiņa taisos uz kauju! Es wiņu saceļu! — Ak, wiņas woduni wiņas waruni ir wysi pagolam! Iznicibas lisma ir wiņus aprejuse! Imanta, esi tu myusu warunis! Glob munu tantu! Tu izglobsi ari sowu!“

„Uz kauju! Uz kauju!“ sapuleeto tauta saucia. Dušmōs sarautu piri pisaceaļa Imanta, bet nu wiņa ciši saknibtajom lyupom runja apdumiba. „Labi,“ wiņš teicia, „mes izwilksim škapus; mes uzmeklesim šus samaitotojus, pyrms wini nunoks pi mums, mes nužņaugsim wylkus, koļc myusu gonami pulki naaizkarti. Es paraždu ilgu un ašnaiņu cinu! Taisitis dušigi broli. Pyrms wokora zwaigzne diw reizes mirdzes, muns kaujas rogs skanes pa zemi.“

Tauta skali pikrita sowam waldnikam un aizplyuda, kai strowa pylna uzwaras ceribu; jo Imanta wylka sowu škapu — tys nutyka taisnas litas lobā un tikai uzwara beja redzejuse Imantas škapu mokstīs božut.

Latwijai beja atgojuse waimanu dina. Motes lyukojos ar dzilom sopem kara ilgu lismōs, kuras lodoja wiņu dalu kryutis, mirdzeja wiņu acīs; un wiņu bejušais lepnumis, dalu nalauztais spaks, pildija tagad sirds ar bailem. Siwu kryutis cylojos spejok, skotutis, kai weiri osynoj škapus, izmeginoj škapu un bultu otrumu.

Imantas siwa Aita izatureja warunigi. Ar sopigim smaidim tei aicynoja sermgalwi pilī un steidzias wiņu meili uzjempt ar

wysu, kas tai beja. Koļč weiri edia un nupitni sasarunoja pi putojuša mads kausa, wiņa poša nesia ar pyulem waruņu iručus klot: weiklu škapu, zubynu, kurs pazyna tikai uzwaras, woli, kura idwesia inaidnikam bailes. Wiņa ryupigi nesia wysu kupa un biži apsastoja, lai nusaskatitu uz barna, kurs pyulejos satwert škapa golu, it kai gribatu paleidzet nest, uzmanigi wiņa nusau-synoja kotru osoru, kura nuriteja uz spužu wairugu wai škapu. Wiņas mōsas nocia pi tos žalotis: pate sopiu pylna Aita mirinoja wiņas; jei runoja par tu, kaida wajadziba spiž, par diwu sorgo-šonu, par otkon redzešonas prikim, — paslapus tei elsoja.

Imanta un svešiniks dumigi nulyukojas wiņas darbibā. „Towu dailu siwu, patiši, war cinet!“ apgolwoja sermgalwis ar jaunekļa lismu acim.

„Wiņas dzīmtes tykumi ir wiņā sawinoti!“ Wanems Imanta atbildēja. „Wiņa ir Gerzimera meita un Kaupo mosa, kai lai tu nacinej wairok, kai wysas zemes meitas! Kai jaunekli tauta reiz nairedzeja Gerzimeru, tei nudadzynoja wiņa pili un ipašumu. Wiņš aizgoja klusu, naatribdam par myusu rubežom. Tad ibruka myusu zemē mežunigais Igauno, igauņu wodunis. Wiņš trokoja, kai meža strauts; izmysums kaudams teireja wiņam ceļu; aiz wiņa palyka nowes klusa pustoša. Karewi steigšus skreja kupā, lai waratu brismunim pretotis. Wiņš goja sowejim paprišku, kai mokūns watrai, zibeņa stors parkuņam. Kai rudens izkoltušos lopas izput, kad watra tos matoj, tai socia jau kleist myusu karaweiri: te nu tywejo meža iznoccia stolts kareiws un stojos warunam Igauno pretim. Wini wicynoja brismigos woes; tos sasastopa augstu gaisā un nusleideja obejas skilōs zemē. Waruni apkampa wins utru, kai jyuras wiļns klinti, kai wejš klints golā wintuļoj stumbru. Wysāpkort kluseja kauja; drebedami skatijos karaweiri nu tolines. Trejs reizes Igauno paceļa myusu waruni gaisā; trejs reizes wiņš pats taisijos goztis: caturtajā reizē wiņš nukrita zemē un kreitut wiņa golwas kauss saškeida uz uzula sakņu. Kai briži bag, kad atskāņ medibu rogs, tai baga wiņa pulki atpakaļ Igaunijas mežūs. Gerzimeris beja beidzis sowu uzdawumu un gribēja gristis atpakaļ nu kurines wiņš beja izraidits: bet tauta wiņu lyudzia un naatlaidia otrok, koļč wiņš palyka un topa wanems sowa wojotoja witā, kurs kritis nu Igauno škapa. Wiņa īnaidnika dals palyka dzeiws; tys beja

mozs puisits, kurs wel nadruši spera sūlus, idams nu motes pi aukles. Gerzimers pajemia dalu pi sewis, topa man taws un dewia man sowu zidušu meitu par siwu.

Wyss, ku Kaupo agrok darija, beja tawa cīnigs. Warunais dala gors mirdzeja barna maigumā, kai uzlacušo saule barza jaukōs pawasara lopōs. Jaunais locs korpa zemi weļ pi motes kryutim, koļč zamoki dzeiwniki smilkst, jo tim ko tryukst. Taids beja Kaupo. Wiņš beja ratalōs pawēlniks un porweicia daudz wacokus dalus skrišonā, spakošonā un škapu swisšonā. Karaweiri redzeja gorā, kai atteistas šis dals un jutos nicigi un licia golwu nokamo waruņa priškā Sermgalwi, ar slowonom jaunibas dinom teicia: „mes bejam taidi, kai Kaupo“ un, jo meitas dzidoja slawu waruņa drusmei, tos lyukojos wiņā.

Mes, agri rutoļu bidri sapņojam kupā meilus bernibas sapnus un kotra duma, kura izausa wina dweselē, atsaspigeleja ari utrā dweselē. Mes izkarojom kupā daļu cinas; wiņš beja styproks, es weikloks. Kad zidušos dobas dzeiwais gors runoja, kai milestiba myusu sirdīs — wiņš uzticeja man, es wiņam sowus nuslapumus. Kai bidri mes pordzeiwojam to laikmeta brismas, kad jauneklis top weirs; mes kupā blandijames pa mežim, mekledami rejigo wylka padus, wintuļa loča mygu. Cik biži mes globiam wins utru nu nowigas bultas. Man jopasateic wiņam, ka es weļ dzeiwoju, un winš, ja winš wel dzeiwoj, ir man porodā sowu dzeiwbū.

Kad Gerzimers myra mes stowejam, kai diwi nu winas saknes izauguši stumbri, kuru golutnes atsadola wina nu utras. Uz mums obejim lyukojos tauta, kad tei beja sasapulcejuse izwelet sew jaunu wanemu. Bolsi dalijos uz pusem: bet kad waideloti wedia swatu zyrgu, lai tys izškir, mes apsakampam obi sapulcetos tautas priškā un zwerejom palikt broli, nasaskotut uz likteņa spridumu. „Tai na!“ teicia Kubars, sermais werspresteris; tys beja nudzeiwojis gondreiž wasalu godu simteni un pazyna cylwaku sirdis. „Tai na!“ wiņš teicia; wiņā runoja bailigais wacums. „Diwi taidi weiri, kai jyus tautā ir kai diwi golwas uz winim placim. Kai draugi jyus atnessit swetibu sowai tautai: tikleidz jyus nabyusit winā protā, tad apklosit dzimteni drupom. Woduņu naids raun leidza tautu. Zwerejīt ka tys, uz kuru nukriss dīlu spridums, aizis nu šejines uz kaimiņu zemem, leidz

wiņš tautai byus wajadzigs un tei wiņu sauks.[“] „Zwerejit[“]: tauta saucia, un nuskumuši mes zwerejom. Goridzniki stipia likteņa kedi nu Parkyuņa swato uzula leidz brismigo Pikola pridei. — Swatais zyrgs porkopia par wiņu; tys izweleja mani, un Kaupo aizgoja pi libišim, pi drušo Turaidas wanema Aco. Naasmu nu to laika niko par wiņu dzerdejis: bet kotra baudu pylna stunde, kuru sagatowej Aitas milestiba atgodynōj munu sirds draugu; kotrs wiņa gimia waibsts, kuru tei uzspiduse munim barnim, dora man wl̄nu meiloku. Soki, dedzīgais sermgalws, kur krita myusu warunis. Wiņš nabytu pacitis swešiniku werdzibas. Wiņa lepnais gors naireźjeja lepnibu, un warmuciba naspeja wiņu lauzt, taipat, kai wiņa woli; tik maigūs slawas glostūs, tik syltūs glaimu wasmōs kusa wiņa dwesele.[“]

Bet sermgalwis nukora golwu, un osoras riteja sermajōs bordas sprugdōs. „Ak, kaut wiņš bytu miris![“] tys dedzigi isasaucia; „kaut mes barzā radzatu wiņa piminekli: tys pasacaltu, kai tautas swatums, jo Kaupo nupalni beja leli! — Wanem, es pats, es pats asmu tys nalaimigais Aco, kam beja sprists redzet, kai wiņa barni aizit bojā, redzet, ka nu wiņa mojas izplyust guņs, kura aprej wiņa tautas labklojibu. Muni dali krita kaujā par breiwibu. Ak! munas meitas weirs, Kaupo, palyka par nudeweju! — Wiņš ir swešinikū bidris un dzeiwoj wiņu citukšņūs; pi wiņim laupitu montu pikrauta golda tys rej leidz ar winim! — Ak, koden! es dzeiwoju, lai tew tu pastostitu! — Wiņš nulidzia sowas dzimtenes diwus; atstyumia sowu siwu un iwedia swešinicu muna tawa pilī. Wiņš ir tys, kas nudud swešinikim kotru paslaptu witiņu zemē, kas atkloj tim kótru breiwibas nudumu. Jo nabytu wiņa, warbyut ka tad sen jau bytu numaitots orzemniku dzymums.[“]

Aco apklosa; Imanta satwera weļ reizi sermgalwia ruku. „Tu manis nawil! Bedigo patisiba aptymsoj towus skotus. Ak, Kaupo! Lelas ir skumias, kuras nuspiž, jo stowi pi zidušas siwas waj pianguša dala kopa: weļ lelokas ir skumias par pazaudeta drauga gudu, kas beja myusu lepnumis! Ak Kaupo, muns jaunibas draugs![“] Runoja warunis osynodams sowu škapu. — Daža loba slawa leidziga mirdzušam gradzynam, kas rudens naktī storoj ap menesi: tys aug un aug, leidz izplyust leitā waj sniga putenī![“]

Kai spornūs, slopdams pi cinas, kara pulks dewias uz prišķu cauru dinu, leidz iznoccia rosaiņa nakts. Kad saule otkon paceļa sowu storu certainu golwu pi debess molas, wini stoweja padejā mežā molā — tołok nocia smilšainis Daugowas krosts. Te Aco stojos latwišu warunim celā un rodija ar ruku ileju. Wiņš narunoja ni worda, bet wiņa acīs lismoja losti.

Biži tikkū radzams mokunits šyupojos kolna golā: laudis, kurim tryukst pidzeiwojumu nimoz naiwaroj wiņa, lai gon tys ir wisuļa deglis. Ocumirklis, un par wysu klojas malna pusnakts saga, dabasu welwe nuzud, un watra trokoj, pūtidama zemi. Taida beja Reiga mozā apmarā, ar moz idzeiwotojim, bet tumar wocišu waras wydus punkts wysu apkorteju zemiu naizsokamo pusta oluts. Kur tagad speitigi reigojas wiņas myuri, tur godu simteņus atpakaļ pasacela libišu zweiniku un zemkupiu cims. Kaidā reitā weiskups Albersts goja ar sowim bidrim tam cauri un dzidoja slawas dzismes dīwbai; tad tys paziņoja mirigim idzeiwojim, ka winim joaizit nu sowas dzimtenes, jo tys asut nudumojojis ceļt te piłsatu. Par naspejigim, lai waretu aizasorgot, ti waimanodami ordija sowas tāwu tāwu mojas un saucia uz debesim pec atribšonas, bet svešiniks ceļa sowu piłsatu.

Imanta lyukojoj uz piłsatu bedigu dumu pylns, un wiņa dweseli nuspidia wiņa lelais uzdawums — breiwas tautas atrubejs. Ap wiņu pułcejos sabidrotu tautu wacoki, lai nupitni porspristu, kas dorams. Wysapkort skaneja šaubu pylni wordi; dušigoki dewia padumu, lai meginotu piłsatu ijemt, bailigoki — lai pispistu ar bodu naidniku pasadut. Imanta ilgi klnseja un klausijos winus, dumōs wiņš saleidzynoja inaidnika spaku ar sowa kara pulka spaku. Piłsatu isledzia augsti myuri, bet wini beja mozi apmarā un tim wareja apstodit karaweirus apkort. Inaidnikam beja moz karaweiru, bet ti goja kaujā terpti dzeļzi: latwišu un libišu plonais apgerbs naspeja aizturet niwina sitiņa.

Imanta ilgi dumoja un porlyka, atmetia sowus nudumus un socia otkon jaunus; tad wiņš pisaceļ. Winš beja izšķiris. Swinigā klusumā klausijos sapulceti un karaspaks. Wysi beja gotowi dutis nowē, jo wiņš tu paweles. Wiņš teicia:

„Aco, tu drušais sermgalwi! Jem diwejus sowus tautiņus leidz un nukop lejā, svešiniku pilī. Sok winim, ka tautai apnykuse wiņu najedzigo warmuciba, ka wiņa nuspriduse atsaribt waj

mert. Mes dūmam winim diwi dinas laika, paglobt sowu montu kugiūs: bet jo ti trešā dinā nauzwilks būras un naatdus sowus citukšņus, tad, wins nu diwim, waj nu tim jonowej padejais weirs myusu pulkā, waj jyura ness wiņu liķus uz dzimteni. Drušais sermgalwi! Pros sowas tantas labklojibū, kai tú lobok sapruti. — Bet tagad lai diwi trešas daļas karaspaka nulik iručus un cart kukus mežā. Certit kukus, sašoldat wiņu stumbrus un ēnat šķilas wiglōs nostōs. Ar lismom mes izkwapynosim šu udu dzymumu: kweles wiļņūs mes ijemsim wiņu lizdu (perekli).“

Kara pulki pikrita skali gawilodami un kertas ar lelokupriku pi cerwim. Weļ Aco ar sowim pawodunim nabeja aizsnedzis pili, kad mežā atsabolsoja tyukstuši un otkon tyukstuši specigu certiņu nn kai parkyns ducynoja par leidzonumu, kad stumbri gozias.

Bruniniku un mūku sapulce ar bailem klausijos ziņojumu, cik lels sapulcetos tautas skaits, ku wiņa dora; — weļ lelokas brīsmas idwesia wests, ka Imanta tū wad. Dzeržut šo mirigo waruņa, apkorteju tautu swato šausmu tala wordu, par kura dorbiem šķupst barnu mute, kuru apdzid meitas un kuru paduma deweji apbreinoj, kai augstas gudribas pimaru, — šu wordu dzeržut wysim zuda duša; wini drebeja, kai laupijuma korigi kraukli, par kurim peški pasaceļa spornūs erglis.

Beidzut Kuncis Meindorps isocia runot: „Jo Imanta wad kara pulkus, tad myūsu ceribas tūs naktī apmonit ir weltas, un pyrms sortojas austušais reits, wiņš warbyut byus jau isledzis piļsatu ar sowom sortu kaudzem. Bet pulki ir apbrūgoti: lai nuteik kas nutykdams, es wiņus wesšu kaujā, koļč ti weļ niko nazyna, kas tim waraņu laupit dušu.“

Te pisaceļa ar likuligu swatu mojiņu Ditrichs, wiltigais Turaidas mūks.

„Tai nadori, drušais bruninik!“ wiņš teicia. „Klausatis dabasu spriduma. Lai slawets Wysuaugstoko un Swatos Jaunowas words. Wiņa rukas ir specigas, un tūs, kas uz wiņu pasaļaun, wiņš naatstoj pustā! — Es guleju zemē pi oltora pakopem; munas osoras plyuda, es lauziju rukas un lyndzu, tad tys Kungs runoja ar mani: Uzeelis, tu muns uzticigais kolps, un pasludynoj tim šaubigajim munu gribu. Es wiņus izglobšu nu naticigu ruku, bet lai ti naisadrušinoj dutis kaujā. Pisulit wiņim diw-

kauju un sokit, ka atstosit piles un zemi, jo tys, kas cinas par jums, kreit. Bet jo wiņu cinitojs kreit, tad winim joapsulej atsagrīzt kotram sowā budā un laut jyusim mirigi dzeiwot zemē, kuru es jyusim asmu dewis.“

Skali pikrisšonas saucini tricynoja welwes un sapuleeti pateicas tam Kungam; bet niwins nagribeja it cinitīs. Tad muks turpynoja:

„Tad tys Kungs runoja tołok ar mani: es esmu Kaupo izredzejis šai swatajai cinai. Lai wiņš cinas par mani un izleidzynoj ar tu sowu nuzigumu — tys reizi nunoweja munu swaiditu. Es dušu wiņam uzwaru un izglobšu sowu tautu caur wiņa ruku; un kad es tu saukšu pi sewis, wiņš sedes swatajā kraslā, wiņa wainogs storos kai reita zwaigzne un wiņa koju pamaslys byus zaltaiņs padebess.“

Tai runoja likulis Turaidas muks un wiņa wordi beja mali dabasu un zemes priškā: wini obi ar Danielu beja slepeni tai nuspriduši. Bet Kaupo sakristoja rukas par kryutim, nukora, swatu jyntu pylns, golwu un saucia: To Kunga prots lai nuteik! Wiņš dora ar mani lelas litas! Muni broli beja mani izstamuši, tim beja ribums nu manis. Nu man ir duta wara tus sapulcet pi sewis, iwest tus myužigā prikā. Slawets lai ir to Kunga un Swatos Jaunowas words!“

Piļs porwaldniks steigšus aizsytiņa heroldū pi karapulka, lai tys pidowotu Imantam diwkauju. Piļs idzeiwotoji plyuda pi sowim oltorim un lyudzia ar zwerestom un osoram wysus swatus. Bet wiļtigais Turaidas muks sasarunoja slepeni ar Kaupo un leja wiņa dveselē aizgrobčibas orproto.

Kad Imanta izdzerdeja herolda westi, wiņš sasaucia kupā wacokus un teicia: „Nuspridit poši, ku lai mes doram? Tik lanas swešiniku runas licynoj par wiņu naspaku, waj slepenu wiltibu, bet man likas, jo wini nalauž leigumu, tad tys naw zemē matams.“

Kaids libišu sermgalws Ho atbildeja: „Napijemit diwkauju. Wysi swešiniku pidowojumi ir pylni ļaunu nudumu. Wollrads, bruniniku zeņķis, kurs izpustija munu kilegundu, iaicynoja pi sewis zemes specigokus weirus uz porsprisšonu. Bet kad ti sanočia, wiņš tus isledzia pilī un aizdadzynoja tū. Ari winu nu munim dalim aproka sagruwušōs piļs drupōs. Napijemit diwkauju!“

„Naizmerstīt,“ klidzia kaisds cyts sermgalvis Wielco, „nakauņu Bruno. Mes bejam wiņu sagustijuši un imatuši bedrē, lai wiņš tur nusmok.“ „Kamēl ļaut šam laupitojam weļ tik ilgi dzeiwot?“ pretojos Maija, sortwaidze, Dabreļa meita. „Es wiņu apmesšu ar akmenim.³ Leidzeitigo meita metia maizi bedrē un ilaidia wiņā kotru nakti sowu soldona yudeņa pylnu kruzi. Tik pēc ilgoka laika nocia gaisma šu cylwaku milestibas pylna wištiba. Mes kaunijamis par sowu naželibu; mes palaidiam puisi, kurs zwe-reja mums myužigu pateicibu. Trejs dinas pēc to wiņš atwedia apbruņotu pulku uz myusu paslaptuvi, nunoweja Dabreli ar škapu un laupija zidušai meitai gādu. Wysi svešiniku nudumi ir ļauni. Napijemit diwkauju!“

Daudzeji runoja wins pēc utra, kots zynoja kaidu brismu pylnu svešiniku dorbu. Tad Aco saucia:

„Launumu, nudewibu un likuļu wiltibu izelpoj kots svešu laupitoju dorbs. Kots wiņu sūls atstoj ašnainus padus, kots wiņa skots ir nowes zoles. Bet es tumar dutu padumu cinitis, jo mums bytu kaisds warunis, kas tu uzjemtus, kas zidotu sowu dzeiwibū tautas labklojibai. Ilgais pūsts ir nužņaudzis dandz myusu dalu. Tu pošu daris šei piłsata un wysas zemes citukšni, jo mes tus lukosim ijemt: motes waimanas par sowu zidušu dalu nowi, atraitņu un boriņu nupyutas mozybos myusu priku; un jauni laupitoju pulki, jo ti izaceļ molā, atrass myusus naspecigus. Es dudu padumu cinitis, jo atsarun tam derigs kareiwis. Bet tam, kas is cinā pret svešinikim, joatsasoka nu sowu bruņu un bruņu capures.“

„Tu runaji gudri, dušigais sermgalwi!“ wanems Imanta sau-cia. „Es izškerus deļ cinas. Tys, kas is cinā, ir jau radis!“ wiņš teicia, un wiņa acis mirdzeja, kai reita zwaigzne, skaidrai dinai austut. — „Atwedit heroļdu šur! — Herołd, soki piłs porwaldnikam: lai tys pats ar sowim presterim iznok reit, saulei lacut, uz klaja teiruma, zweret sowim un myusu diwim, ka tys nalauzs leigumu; mes ari zweresim.. Sokit piłs porwaldnikam, lai jyusu aizstows isarun cinā bez bruņom un bruņu capures, tai pat kai myusu: cytaidi eina bytu par daudz nawinaida! — Bet tik nadumojit, ka igyusit laiku, myusus kropdamis!

Imanta beidzia, un herołds aizgoja. Mežs un leidzonums pa tam atbolsoja specigus cerwiū sitiņuš, un stumbri dymdynoja leidzonumu, gozdamis nu sakņem.

Ar austušu reitu waideloši puļcejos uz leidzonusa, ap winim stojoši tauta, cinai apbrūnota. Wini uzeļa diwi augstus oltorus. Wini atwedia šur wersi un zidoja tu specigajam dueynotojam Parkyuņam, diwu un cylwaku karaļam. Skali lyngdaņi, wini nunoweja dzeiwniku: bet leni pileja uperes asins; ar pyulem lismas ceļas augšup, kuram beja joaprej wiņa sirds. Malnu, sabozušu kuili wini upereja uz Pikola oltora un zidoja tu specigajam elnes diwam; klusu aizsagtom sejom wini runoja zweresta wordus: — te peški nu mokunim šowias zemē wonogs un aiznesia lupa iškas. Tauta skali waimanoja, un waideloši dewia padumu nacinitis, bet Imanta lelo dwesele naatsakopia nu sowa gudra spriduma un palyka uzticiga sowam sulijumam. Cylwaka uzdawums ir byut taisnam: — par tu, kas noks, lai nusprīž diwi! Es cinišus! —

Piļsatas worti atsadarija tymā pusē, kurā pasaceļa eglu pakalni, un sowu kolpu un muku pawadits, uz leidzonusa iznoccia Kuncis Meindorps, tur kur waideloti un Imanta syutija augušai lismai klusas lyugšonas pakal.

„Dušigais wanem,“ Kuncis teicia ar draudzigi saškibtu seju. „Es noku pizweret kaujas, nusacijumus. Jo myusu karaweirs uzwares, waj tad tu apsuli aizit ar sowu kara pulku? Waj mes waresim mirigi dzeiwot sowōs pilēs, kai jyusu draugi?“

„Swešinik“, Imanta atbildeja mirigas cinibas pylns, „es naasmu nikod lauzis sowu wordu, taipat kai inaidniks munu woli, munas tautas slawu nikod naw aptraipjis naizpijdits leigums. Myusu sulijumi myusim ir swati. Jo myusu karaweirs uzwares, waj tad tu apsulej atstot piļsatu un wysas zemes piles. Waī tu apsulej, ka turpmok towa tauta nikod te naspers sowas kojas?“

„Es tu zwereju,“ Kuncis Meindorps teicia, „un turešu tu, cik tys stowes munā spakā; es zwereju tu pi sowa Diwa un Swatos Jaunowas, kai myusu tieiba moca.“

„Cik breiniški dažu reiz cinas beidzas,“ teicia wiļtigais muks Ditrichs. „Kas tad lai nuteik, jo obeji kreit? waj tu, dušigais wanem, apsulej, ka towa tanta aizis mirā koļč noks pats weiskups, lai apspristu ar tevi, kas doram.“

„Tu gon es naapsulu, tu wiļtigais goridzniks!“ Imanta saucia. „Tad lai wiļnoj kwele! Tad muna tauta cinisis! Jyus gudrojat jaunas lamatas!“

Kuncis Meindorps teicia zweresta wordus un sajemia un muka rukas maizi un weinu, bet swetibas wordus muks sagrūzija. Tai nälitis apmonija gudigu tautu ar diwejadi saprutamu kauna dorbu. Bet Imanta atsaspidia uz škapa un pisaucia diwus, lai ti atsarib par wiņu un wiņa tautu, jo wociši lauž leigumu. Wini sameja škonus un Kuncis Meindorps aizgoja ar sowim kolpim un mukim.

Kaupo guleja pec to celūs pi Jumprawas Marijas oltora, klusi lyugdams dedzigā gudbijibā. Tad Ditrichs pinocia pi wiņa. Ari wiņam tys pasnidzia swetitu maizi un weinu, runoja dandz wiltibas un likulibas pylnu wordu par pawesta želestibu, par dabasu un wiņas mocekļu gudibū. Naboga apmulsinotais kļaušijos, gudbijigi nugrimis naprotigā jūsmibā. Ditrichs saucia wiņu par dabasu izweletu iruci un apjuzia tam swetitu škapu: swetits jau wiņš beja, elnišķigas wiltibas swetits: muks tu beja sagiftejis.

Pilsatas worti atspruga waļā. Wins, ar wairugu uņ škapu rukōs, iznoccia Kaupo un suļoja swinigi klot. Imanta, weiriškigi sawal-didams sewi, goja tam pretim. Teiruma wydā waruni sasastopia. Wini pazyna wins utru un atsakopia drebedami atpakaļ; wini apkampias raudodami. Kauja beja aizmersta; aizmersta beja pasaule, un jaunibas draugi pylni skumiu guleja wins utram pi kryutim.

Šu radzut, muki un wiņu tauta apkusa sowas slawas dzismes wydā; bet libiši, — wini beja pazynuši Kaupo, — gawileja skali tim lykos, ka Imantas apkampiņūs ti wiņu otkon imontojuši. Wiņu gawiles uzmudynoja waruņus nu soldono, naapzinigo reibuma.

Kaupo leni sasasleja: „Tu?“ wiņš sajucis klusu teicia — „tewi man“ —

Bet Imantas acs kwaloha dusmas. „Kaida nakauniba!“ wiņu klidzia; „kaida najedziga nakauniba! Ši nališi izlitoj myusu pošu iručus kai leidzekli myusus pazudynot. Kaupo! Muns broļs! Apsaskot apkort! tur stow towa tauta, kuru sajusmynoj tikai dumas, ka tewi redzes atsagrižamis pi sewis. Nadrušim, ceribu pylnim skotim tei lyukojas tewi, gotowa kotru ocumirkli sajempt tewi ar walejom rukom. Un tur klausas sweši laupitoji, kuri olkst pec myusu zemes, myusu monta, myusu ašņa. Wini klausas, waj tim izadus wiņu nagudigais nudums, padarit tewi par broļu slepkawu, tawas tautas samaitotoju!“ —

„Tai narunoj!“ Kaupo sajucis leni pretojos. „Es suliju globt,
na samaitot sowu tautu. Es kerus pi škapa, lai globtu jyusu
dweseles.“

„Kaupo!“ warunis Imanta socia weļ reizi leni un swinigi
runot; wiņa seja mirdzeja apgorota kai prawešam. — „Sis ocu-
mirklis ir brismigs un lelisks! Myusu broļu, dalu un dalu dalu
godusimtenim ilgais liktenis atkarojas nu šo breiža. Towā rukā
atsaran šis brismigais liktenis. Jo tu palic okls, kai leidz šam,
tad tu goz sowu tautu un sowus broļus naizteicamā pustā. Wini
byus šu svešiniku kolpi; na, wiņu gonaams pulks; — weļ slyk-
toki, kai gonomis pulks! Wiņas paaudze myūsu dalu dali dzinis
pustā, lai dzeiwotu pustā; wini apskauss suņus, kuri sorgos swe-
šiniku durowas, todeļ ka ti byus paaduši, bet wini, biži bodu
merdami, izlaiss sowu goru uz teirumim, nu kurim ti sawoks
bogotu plauju svešiniku škyuņus. Wini pidares teirumam, kai
kuka stumbbris zemei; laupitoji pordus wiņus, kai nīcigu preci
sowus tergūs. Ak, kas war atstot tāwa moju cytaidi, kai ar
lauztu sirdi! Niwins tu nadaris, jo wiņu pusts ar potogom naraidis
prujom! Un tū uzskatis kai lelu, sūdamu nuzigumu! — Kaupo!
Nužalojami meikstuli izkurtejušom smadzenim syuks myasu dalu
dzeiwibas sulu; wiņus slawes un teiks, ka ti ir želigi, jo wini
poši guladami meitas apkampiņus, kurai tī laupijuši gudu, naliks
waimanojušu moti leidz nowei pert, jo wini napawees dalam sist
tāwu todeļ, ka tys naspakā pakritis. — Ak Kaupo! Nokamā
kaunu pylnā, najadzigā jyngā myusu pazamoti, par kustunim padariti
dali aizmerses pat tu, ka wiņu tawi reiz bejuši daila
breiwa tauta! — Mans broļs! Sarauņ wiltibas saitas. Atsagriz
pi sowas tautas! Paleidz myusim izdzeit wīltigus laupitojus nu
myusu pidaruma, lai wini strodoj sowns brismu dorbus poši sowā
zemē!“

Warunis pats tikku saprota, ku runoja: par wiņu beja nusa-
laidis prawišu gors.

Kaupo lyukojoj ar dryumim skotim uz zemi. Brismigas
watras trokoja pa wiņa kryutim. Te tauru skaņas plyuda par
teirumu, un wiņa waigs sasawibia spejōs dusmōs. „Esat man
želigi, jyus swati! Dabasū karaline, stowi man klot šamā kardy-
nošonā! Naļauņ man grecigā mozdušibā atdut sowu namirstamu,
myužigu swetibu par zemes pustu, par wordim! — Mersti, zai-

motoj! Mersti un izleidzynoj ar nowi sowus zaimus, tu esи debesis zaimojs!"

Kai mežunigo, putojušo jyura broža pret klintim, tai wiňš dewias Imantam wersā; bet warunis stoweja mirigi un nasakusteja, kai klints jyurā nusaskota trokojušus wiļņūs. Wiňš ilgi žaloja milotu draugu, lai gon pošam asnis plyuda nu wairok bryucem. Waideiloši skali waimanoja ar sowim rogin, un taures uzgawileja skali. Imanta atmineja, ka wiňa ciņas olga ir leloka par dzeiwibu: — tū wiňš bytu labprot zidojis, lai globtu Aitas broli! — Wiňš wicynoja škapu: Kaupo wairugs guleja šķilōs zemē. Wiňš pacēla wel reizi specigi škapu: ar porškaltu golwu Kaupo nusagozia sōwam wairugam leidza. Tauta skali gawileja, un rogi dzidoja ligsmi.

Bet cylweigais warunis Imanta, atsaspida uz sowa škapa nusalicia par liki, un wiňa osoras slacynoja wotis, kuras tys pats beja sitis. „Waj tai tew wajadzeja krist, muns brol? Muna ruka tewi nunoweja! Tu kriti deļ swešim warmukim!"

Koļč wiňš runoja, Kaupo škapa gifts pletias kai lisma sausā labibas teirumā pa wiňa sakarsetu asni. Tei mozyoja wiňa spākus, lauzia wiňa lucekļus un nuguldeja waruni beidzut lidza nuno-wetam brolam.

Bez gola waimanu pylni latviši nesia sowa kritušo waruņa liki uz dzimteni; Aeo sekoja winim: jo drušais gors beja lauzts. Izmysuši baga libišu tauta, un swešiniku škapi trokoja begļu pulķus.

16. Imanta.

Imanta nawaid miris;
Wiňš tikai apburts klus' —
Nu sowim dorbim rimis,
Zam Zylo kolna dus.

Un zalta pilī snaužot,
Jo zubyns nasaryus,
Kas, dzelža bruņas laužut,
Kai lisma palies byus.

Par symtim godu reizi
Mozs ryukits augšā nok,

Un apsaskot, waj mygla
Ap kolnu nudzist sok; —

Un koleidz zylu myglu
Ap Zylu kolnu redz,
Tik ilgi tyukstuš godus
Gon wiņu zeme sadz! —

Bet reizi parkyuņdaļi
Tymā kolnā ludes spers;
Tad īeġs wysi jodi,
Pec zubyna ti kers.

Un saules meitas noks
Un myglu prujom trauks;
Un gaismas laika bolss
Imantu orā sauks!

A. Pumpurs.

17. Uzwaretoji un uzwareti.

Leidz wocišu inokšonai latvišu un igaunu ciļts beja samarābreiwas. Dažas nu wiņim atzyna kriwu kņazi un dewia tam nudukļus. Bet kriwi Baltijas ciļšu litōs daudz nasamaisija. Tagad Baltijas ciļts beja nokušas zam cytas dzelžaiņas waras. Tū nawareja ni lauzt, ni ņukratit, kaut gon tu wairok reizes meginoja. Sewiški igauni biži sasaceļa, bet kotru reizi tyka porspeti, un apspisti. Wocišu jyugs arwinu smogoki tus spidia.

Bet waj tad teišam beja werts tik ļuti cinitis pret wocišu warn? Warbyut wini, leidz ar kristigas ticibas iwessonu, nesiaari gora gaismu latvišim? Warhyat porwertia latvišus nu tymsu pogonu par izgleitotu tautu? Lai pareizi atbiļdetu uz šim waicojumim, myusim tywok jozyn, kas eisti beja myusu ikarotoji. Kaīda beja wiņu doba un kai wini izturejas pret ikarotom Baltijas tautom.

Pošā isokumā wysleloka wara pidareja katoļu goridzniķim. Wiņi sludynoja kristigu ticibu. Wiņu pinokums ari beja mocitautu. Jo ti bytu weiri ar gudru prota un izgleitotu sirdi, jo dzeiwotu pec Kristus mocibas, tad wiņi teišam waretu latvišim lobu darit. Wiņi gon teicīas sludynot Kristus mocibu, bet patisibā poši tū naizpildija. Wiņu golwonais dorbs beja pidzeit nu laudim dasmytu tisu nu wysim inokumim par lobu baznicai. Wiņi

sajemia siciņus, naudu un cytus zemes lobumus, kroja montu un dzeiwoja ar wiglu dzeiwi. Tautu wiņi tikai nukristija un ar tū pirtyka. Kristigos tiecibas eišti pamati tai natyka izskaidroti. Par gora gaismu un gromotom katoļu goridzniki daudz nasaryupeja. Wiņi ļuti slikti prota ari latvišu woludu. Natyka nikas darits, lai mocitoji un školotoji noktu nu pošu latvišu wyda, kuri sowā dorbā ilyktu milestibu un sirsnibu, kuri teišam spatu mocit sowus broļus. Latviši tikai saucias par kristigim, bet kristigo tieiba winim palyka sveša. Par tū winbalsigi licynoj wacos kronikas. Wocišu goridzniki naw bejuši izgleitibas un īabklojibas neseji myusu tautai.

Walok katoļu goridznikim rodos weļ koids cys dorbs un wiņi gluži aizmērsa sowus teišus mocitoju uzdawumus. Wiņi isocia cinu ar bruņinikim, pi kurim sokumā, Baltiju ikarojut, beja meklejuši paleign. Zubynbroļu ordens beja apsawinojis ar utru, tai sauktu Teitoņu ordenu. Šis ordens beja ļuti bogots. Wiņam napatyka, ka katoļu goridzniki apsametia zemē par kungim un grib nuteikt ari par winim. Todeļ ari zubyns celias pret baznici un pamozam satricia wiņas waru.

Warbyut ordena bruņiniki kaut ku dewia latvišu tautai?

Bruņiniku ordens beja leidzigs katoļu muku istodem. Wysim ordena bruņinikim wajadzeja apsulit okli paklausit priķšnicibai, naigodotis nikaidā montā un nikod nasaprecet. Ordena bruņiniki izatureja augstprotigi pat pret sowim tautas broļim — wocišim. Ar latvišu un igauņu ciltim winim nabeja gondreīž niko kupeja.

Trešo škira, kura isaroda Baltijā, beja wociši, kurim weiskups waj ordena dewia litošonā ikarotus zemes gobolus. Par tū wini apsajemia uz weiskupa waj ordena paweli dutis karā pret wiņa inaidnikim. Bez to uz sowa reikina uztureja leloku skaitu apbruņotu karaweiru. Šaidas weiskupa waj ordena klausitojus saucia par wassalim. Kotrs wassals sowā muižā beja golwonais nuteicejs par zemes idzeiwotojim. Wiņš pamozam igywa tisibas uzlikt tim klaušas u. t. t. likt tim zynomōs dinōs deļ muižas strodot, un nudewas, t. i. dažaidas moksošonas. Wiņam walok tyka piškirtas ari tisniša tisibas. Beidzut wassalim duti zemes goboli palyka par wiņu ipašumu. Wassali porsawertia par muižnikim, kuri weļ leidz padejam laikam waldija par latvišu zemniku. To laika weiskupa un ordena wassali gon saauga ar sowu

zemi un palyka par Baltijas pastowigim idzeiwotojim, bet latwiši nu wiņim montoja ļuti moz. Izgleitoti latwiši tim nabeja pa protam. Izgleitots cylwaks arwinu lobok prut sewi aizstowet. Deļ to ari muižiniki un pat waldiba leidz padejam laikam stowejuse pretim zemniku izgleitibai.

Beidzut weļ beja caturta wocišu inoceju škira — piſatas idzeiwotoji waj piſsoni. Pi winim golwonā kortā pidareja tergo-toji un omotniki. Ti beja ciši nusaslagušis sowōs bidribōs waj cunftēs. Pat wocišim beja gryuti wiņōs itikt, narunojut nimoz par eyttautišim. Bet kas napidareja pi cunftes, tam nabeja breiwi piſsatā ni tergotis, ni ar kaidu omotu nusadorbot.

Ka latwiši, ar wocišim kupā dzeiwodami, daudz ku mocijos un pamozam nocia zam wocišu kulturas ispaida, tys ir taisniba. Bet šei kultura nocia teiši nu Wocijas un wysmozok nu Baltijas ikarotojim, kuri pa lelokai dajai beja sowas tautas padybeni.

Tumar nawajaga dumot, ka latwišus tyulię pec wocišu inokšonas Baltijā padarija par wergim un dzimteylwakim. Wyss wekturē nuteik pamozam, pakopeniski. Tai tys beja ari šureiz. Isokumā wysom ikarotom ciltim atstoja breiwibu. Wociši ar idzymtajim sledzia pat leigumus un uzstodija nūteikumus, kurus obas puses sulijos ispildit. Sewiški labweligi ši nuteiknmi beja deļ tu latwišu, kuri labprotigi pasadewia un lykos kristitis. Latwišim zemi sokumā ar waru naatjemia, bet wociši wiņu perka waj renteja. Ari witeju idzeiwotoju parašas wociši naaizkeria. Wiņu wirzaſus un wacokus daudzkort atstoja sowōs wiſōs, un ti, kai seņok, turpynoja waldit. Wiņi pat jemia dalibu wocišu icaltōs tisōs. Šos wocišu tisōs latwišus jau pošā sokumā nudewia muižiniku rukōs, jo muižiniki beja ti tisneši. Šaida kortiba beja ari Wocijā, kur zemnikus tisoja goridzniku un muižiniku tisōs. Wociši wysporigi centias iwest taidu pošu kortibu, kaida beja Wocijā.

Ikarotom tautom un ciltim beja jamoksoj dasmyta daļa nu wysas zemkupibas ražojumim par lobu baznicai, muku un goridzniku uzturešonai. Šis nuduklis naw wysai lels, bet pi wiņa iwokšonas nutyka wysaidas nataisnibas. Wociši arwinu centias nuteikt zemniku inokumus lelokus, nakai ti patisibā beja. Dasmytdaļas nuduklis daudz reiz iznoccia wysai lels. Tu sapruta ari zemniku un wairok reizes lyndzia weiskupu dasmytdaļas nudukļa witā uzlikt kortigu, nūteiktu goda moksū, bet weis-

kups šus lyugumus naiwaroja. Bez dasmytdaļas nudukļa zemes kungi centias uzlikt wel cytus nudukļus, kuri nocia par lobu teši winim. Zemnikam, pimaram, wajadzeja dut sowam weiskupam, bez dasmytdaļas nudukļa, wairok pyuru labibas, winu wystu, winu asi molkas. Wajadzeja ari winu dinu godā art, winu plaut un winu worit olu deļ kunga. Ši nudukli palyka arwinu leloki un nudereja par pamatu eistai laužu izsyukšonai. Wiņu lelums naļeja nuteikts un atkarojos nu kunga loba prota. Jo leloka palyka muižiniku wara, jo auga ari nudewas. Tywojos laiks, kad latwišim beja josoka:

Pikust irbe tecedama,
Rauduwite peļdedama,
Pikust muni brolelini,
Kunga dorbus daridami.

Pyrmajā laikā wysas šos nudewas un klušas tyka uzlyukotas par kristiga cylwaka pinokumu pret bazniecu un gorigim kungim. Wiņi, pec goridzniku mocibas, beja nu poša Diwa icalti. Deļ to ari šos klušas beja ciši joizpylda. Par atsasacišonu nu dasmytdaļas nudukļa moksošonas weiskupam waj ordenam draudeja pat nowes suds. Walok, kad šos weiskupa un ordena tisibas soka igitut wiņu wassali, nokami muižniki, ari tī uzskatija šaidu zemniku nudukļu namoksošonu par lelu nuzigumu, kurš sudams ar nowi.

18. Karaļmeita.

Tymâ nyknâ dinâ
Ašnis slacut škeida:
Grima zemē piļs un karalmeita . . .

Daiļo karalmeita
Sed tur dziļā pilī
Sed un werp jau seši symti godu.

Pilī dzintarsinas,
Zaļa wara greida,
Glimež gristi, sejas teraudzilas;
Dailai karalmeitai
Dunušs parkyūratiņš,
Dimantspule, zibeņs pawedini,

Sed tei zalta kraslā,
Acis dryumi kwaloj,
Sed un werp, tai malnais suņs pi kojom.
Malnais suņs pa laikam
Nuryuc, paceļ golwu,
Toli augšā usdams ašņa smoku ...
Winâ nyknâ dinâ
Ašnis šaltem*) slacut,
Ceļsis augšā piļ un karaļmeita:
Karaļmeita audis **)
Jaunas gaismas audus:
Zibens mati, audi warawiksna.
Jaunas gaismas audi,
Leidza saules sagai,
Silti apjems wysus sopiau barnus.

J. Rainis.

19. Kungu gaitōs.

(16. un 17. godu simteni.)

Breiwi latwiši pamozam palyka par tai saūcamim dzimt-cylwakim, kuri jau nu dzimšonas skaitos par kunga ipašumu. Dzimtbyušona socias ar tu, ka zemes kungi — weiskups un ordens arwinu lelokā marā izdalija zemes gobolus sowim apakšnikim — wassalim. Wini dewia šu zemi tim kai atolgojumu par dažaidim pakolpojumim. Myusu dinōs atolgoj ar naudu, bet tureiz naudas beja moz un ar naudu reti moksoja. Leidz ar tisibom uz zemi wassali igywa ari wysas tisibas uz wiņas idzeiwotojim — latwišu zemnikim. Wysus nuduklus tagad beja jomoksoj wassalim, jostrodoj deļ wiņu, jopasadud wiņu gribai. Wassali nu weiskupa waj ordena daboja leidz seviškas gromotas. Wiņōs beja teikts, ka zemes goboli porit wassalu warā ar wiņu montu, mojom, laukim, nuduklim un idzeiwotojim, leidz ar wiņu tisibam un dzeiwibū. Nu weiskupa un ordena atkarigi wassali porsawertia par naatkorigim muižinikim. Muižiniki nakautrejos

*) šalte — lela lase.

**) audis — auss.

sowas tisibas izlitot. Klaušas tyka arwinu palelynotas, latviši arwinu wairok nudorbynoti un izsyukti.

Wysgryutoki zemnikim klojos tur, kur wysa zeme beja muižiniku rukôs. Turpretim zemēs, kurôs porwaldija pats weiskups waj ordens, dzeiwe beja wigloka un klaušas mozokas. Zemniki socia begt nu muižiniku zemes uz weiskupa waj ordena zemi. Muižiniki keria wiņus un borgi sudija. Ordens un weiskups poši beja dewuši winim uz tu tisibas.

Apmaram diwisymti godu pec Latwijas ikarošonas breiwais latwits beja galigi zaudejis sowu breiwibu. Malnas dinas nocia par Latwiju. Dzimtbyušonas slugs palyka arwinu gryutoks 16. un 17. godu simtenūs un porsawertia par pilnigu werdzibū 18. godu simtenī.

Latwits wairs nabeja kungs par sowu dorbu. Muižas teirumūs wiņam beja jopawad sowa dorba dina. Pat swatwokors wiņam natyka duts:

Ej, saulite, dreiž pi Diwa,
Dud man swatu wokoru,
Borgi kungi dorbu dewia.
Nadud swata wokora.

dzid pazeistama latvišu dzisme.

Utra wiņu papyldynoj:

Nagaid mani, momulite,
Šuwokor pornokut:
Man saulite nuriteja
Borga kunga teirumā.

Klaušu lelums nabeja nuteikts. Kungu montkorigos teiksmes niwins nairubežoja. Wiņu griba beja lykums zemnikim. Parosti kotrs widejais saiminiks ik porndeļas syutija uz muižu winu kolpu ar zyrgu un utru bez zyrga. Sējas laikā šim darbinikim wajadzeja isarast treiskortejā daudzumā.

Kad muižai wajadzeja plānt sinu waj labibu, tad zemnikim beja josyuta tik daudz strodniku un zyrgu, cik muiža prasija. Biži gadujos, ka wysi strodniki beja muižas teirumūs. Pi to strodnikus wajadzeja syutit uz muižu, tinkleidz kungs prasija. Skaistā saulainā laikā muižiniku płowas un driwas tyka nukuptas un nuwoktas. Zemniku pošu saimniciba pa tu laiku palyka mirā. Sins sapywa płowōs, gryudi izbyra driwōs. Nareti winigi nakts atlyka zemnikam poša teiruma apstrodošonai:

Pyuti, pyuti, weja mote,
Met koč miru wokorâ:
Dinu mani kungi dzonoj,
Nakti pošas brolelini.

Kaidu ražu wareja dut zemniku zeme, kura natyka ni pino-eigi aporta, ni apsata, ni nuplauta, jo wyss laiks pagoja muižas teirumūs? Lai atbild tautas dzisme:

Kodek muni brolelini
Tik nabogi palykuši?
Kungi prosa lelu tisu,
Smylgas auga teirumā.

Lelu tisu prasija kungi, lelu mocitoji. Ari pošim gribejos est, un mozi barni saucia pec maizes. Kad raža beja loboka, tad zemniki gluži bodā namyra. Wini pijaucia pi rudzu myltim zerņus, auzas waj ari palowas un iztyka. Bet naražas godūs nabeja pat palowu maizes ku grauzt. Tad nocia bods, kuram sekoja dažaidas slimibas. Myra wyswairok barni, jo par arstiem niwins niko nazynoja.

Kad pagoja wosora ar sowim gryutajim dorbim, nocia rudens ar wel gryutokim. Garajōs, malnajōs rudeņa naktis latwišim beja jokwapst kungu rejōs un pidorbūs, par kurim wini dzid:

Elle, elle kungu reja,
Elle kungu pidarbinš:
Tnr es sowus sorkon waigus
Ik rudeni balynoju.

Naatlyka laika latwišam sowai dzeiwei un sowam dorbam ari rudenī:

Naktf kyuļu kunga reju,
Tymšā goju setinā,
Tymšā werpu, tymšā aužu,
Tymšā gauži nuraudoju.

Ari zimu kungam dorba natryuka. Wyspyrms beja jocart un jowad muižai molku. Tad jocart bolkas un kur upes beja tywumā, joplyudynoj tos uz piłsatu. Ar sowim zyrgim un uz sowa rekina zemnikim wajadzeja wezt uz piłsatu kunga preces. Daudz reižu beja jobrauc ap symtam werstu. Biži zemniks grizias atpakaļ bez zyrga, kurš tam beja nusabeidzis cēla molā:

Augsti kolni, korsta saule,
Smogi kunga wazuminī:
Kumelinam swidri tak,
Man berst gaužas osarinās.

Bez minetim dorbim beja węl daudz cytu. Kur dorba socia pitryukt, tur kungs izgudroja jaunus.

Par kotru mozoku nulaidibu kotru, pec muižiniku dumom, slikti izdaritu dorbu, nicigoku napaklausibu zemnikus bez kaidas tisas styngri sudija. Wiņus peria ar peickom, reikstem un potogom. Par strodniku uzraugim tyka icalti sewiški starosti un wagari nu pošu latwišu wyda. Ti nareti beja tikpat naželigi, kai wiņu kungi. Potoga beja wiņu pastowigais pawodunis, ar kuru ti syta, kad tikai isadumoja. Nasaskatija, waj systais beja wainigs waj na. Nažaloja (nataupija) ni siwites, ni wojus sermgalwius. Kas wairs nawareja weikt sowa dorba, par tu daboja baudit potogas. Deł to ari strodniki ļuti nairedzeja wagarus:

Wagarite Diwu lyudzia,
Ellē kojas karojos;
Kaidu Diwu tad tu līndzi,
Kad tu kyuli darbinikus?

Nareti latwišus pèria leidz nowei. Daudz reižu tumar gadijos, ka zemniki, nawaredam i panest gryutos nostas, meginuja sasaceļt pret sowim wārmukim. Wysi ši meginojumi tyka numokti un borgi suditi.

Kungi pamozam socia reikotis ar zemnika montu taipat kai ar sowu ipašumu. Jo zemnikam beja lobs zyrgs, kurš ipatykos muižinikam, wiņš tu pajemia:

Uz kundzina dweselites
Munas gaužas osarinas:
Wakar perku kumeliu,
Šudin kunga rucinā.

Un na tikai win montu, pat siwu un bernus kungi wareja atjempt. Niwins zemniks nadreiksteja precečiš bez kunga atļaujas. Naskaitamūs gadijumūs kungi lidzia precečis cylwakim, kuri wins utru ļuti mileja. Beidzut liita nugoja tik toli, ka muižiniki socia pordut sowus zemnikus kai suņus waj zyrgus, pi ko dužureiz škera siwu nu weira, barnus nu waeokim.

Ap tu laiku jau ari poši latwiši beja sasadalijuši wairokōš ūkirōš. Beja saiminiki, beja waliniki un kolpi. Pi saiminikim pidareja bogotoki latwiši, kuru litošonā muiža beja atstojuse lelokū zemes gobolu un mojas. Walinikim un kolpim zemes nabeja. Wini dzeiwoja pi saiminika, un wiņu stowuklis beja ļuti gryus.

Trejadas nostas tim wajadzeja nest. Wyspyrms wiņi beja golwoni muižas dorbu daritoji. Saiminiki meginoja pec ispejas nu dorbit izbegt un syutija kolpus. Bez to winim beja joapstrodoj sowu saiminiku teirumus un beidzut jogodoj ari par sowu zemes styuriti, kuru saiminiks kai atleidzibu par dorbu nudewia wiņu litošonā. Pat naktis winim naatlyka laika sowu zemes gobolu apstrodot. Tys beja jodora sermgalwim un barnim. Weļok lykums uzloboja saiminiku stowukli, bet par kolpim niwins nadumoja. Winim klojos gryuti un teik nudarita nataisniba leidz šai dinai. Saiminiku stowuklis jau tureiz beja daudz loboks, kaut gon ari saiminiks beja sowa kunga warā.

Kai saiminikam, tai kolpam nabeja nikaidas ispejas tikt orā nu sowa stowukļa. Par wergim wiņi beja dzymuši, un par wergim winim beja jopalik wysu myužu. Nu školas un izgleitibas tus sorgoja kai nu guņs. Nabeja witu, kur winim sasapulcet, porrunot par grytu stowukli un izstostit wins utram sowas badas. Beja winigi kungu krugi. Wiņi inesia muižinikim lelu peļnu, jo zemniki aiz izgleitibas tryukuma un badu soka nusadut dzeršonai. Muižinikim nabeja daļas par tñ, kaidu pustu dzeršona atnas tautai. Winim wajadzeja tikai peļņas. Wiņi pricojos, kad dzeršona apmygloja tautai acis un protu un tai naprota wairs meklet celu uz loboku nokutni.

20. Kungu gaitōs.

Trejs win beja, trejs win beja,
Kas bojara nasabeida:
Rudzu worpa nasabeida,
Tei bojaru adynoja;
Mižu worpa nasabeida,
Tei bojaru dzyrdynoja;
Kumeliņš nasabeida
Tys aizwedia setiņā.

Kundziņš braucia pa celiņu,
Wisuls smiltis putynoja.
Brauc, kundziņš, kur braukdams
Atpakali win nabrauc.

Waj tu zyni, brolelių,
Kaida muna dzeiwošona?
Wylks nukudia kumelių,
Kungs pajemia leigawių.
Wylka sworkus, kažucių,
Pi kundziņa daidams:
Kad kundziņš sworkus wylka,
Man palyka kažuciņš.
Tu, mosiņa nazynoji,
Darbiniku labumių;
Tymsā sowas kojas owu,
Tymsā sedžu wylnoniti.
Naktī kyuļu kunga rejas,
Tymsā goju setiņā,
Tymsā werpu, tymsā audu,
Tymsā gauži nuraudoju.
Aiz ko man leicas kojas,
Aiz ko kupris mugurā?
Tu man dora kunga rejas,
Kunga leli teirumini.
Stranj upites malinā
Seiki korkli nuleikuši,
Wysi zori nulauziti
Ar tim ladu gobolim:
Tai nuleika jauni puši,
Sawus kungus klausidami.
Kur skrisit, malni kraukli,
Bez saulites wokorā?
Ti nabeja malni kraukli,
Ti bej' kunga darbiniki
Ti bej' kunga darbiniki
Ar malnim kreklinim.
Malna čyuška myltus mola
Wydā jyurā uz akmeņa:
Tus byus est tim kungim,
Kas pec saules strodynoj!

21. Dzimtlaudis mojā un muižas pogolmā.

Bedigi izaskatija zemniku satâ dzimtbyušonas laikūs. Pati moja beja zama, apkwapuse kuka buda ar cysu jumtu. Jumts nareti beja sableisis un laidia cauri leitu. Winā mojas golā, kai okla aēs, raudzijos mozs ludziņš, kurs beja itaisits dyumu izlaisšonai. Budas škerbaiņôs sinôs beja aizboztas syunas. Soltums un mytrums tumar spidias iškā un nukloja mōla greidu ar zaļu pelejumu. Soltums kopja augšā nu šos greidas un kai suns ar osim zubim kerias zemniku rukôs, kojôs un mugurā. Zemniki beja worgi un slymi ar rewmazizmu un kaulu sopi. Aizbegt nu šo likteņa nawareja. Zemniki wareja tikai nusapyust:

Nocit, kungi, skotitis,
Kaida myusu dzeiwošona:
Yudens tak caur ustobu,
Wardes lac gultinā.

Buda beja sadalita diwejôs dālôs. Winu daļu apdzeiwoja saiminiks ar sowu saimi, utrā mytynojos kolpi un waliniķi, wairoki cylwaki kupā. Winôs telpôs ar winim myta teli, wuškas un cyti moju lupi. Par teiribu waj wyswinkoršokom weselibas kupšonas prasibom ti nawareja byut ni runas. Kad kaids saslyma, ūaidôs bedrēs dzeiwodams cyti tikai atmet ar ruku un nusapyuš: „Wyss Diwa rukā. Jo byus par meršonu, numers. Ku mes tur waram darit.“ Un ļaudis myra lelā daudzumā. Taišni josabreinoj par latvišu tautas izturibu un spaku, ku nawareja galigi numokt šis laikmets.

Leidz ka palako reita krasla kusa aiz meža, saiminikam wajadzeja taisitis uz muižas dorbu. Sowu moju apkupt un dorbus padarit wiņam wajadzeja jau pyrms reita kraslas, pa nakti. Steidzigi nuturejis nabadzigos brukastis, kurās pa lelokai daļai sastoweja nu palawainas maizes un yudenī woritas myltu putras, zemniks dewias uz muižu. Tur steidzias ari wiņa kaimini, kurim šunedel wajadzeja strodot.

Sorta reita blozmā mirdzeja muižas lugi pakaļnī. Wagars jau stoweja muižas pogolma wortūs. Atsaspidis uz sowas tiwas wazas, wiņš skubynoja pasasteigt. Wiņa uzacis beja borgi sawylnkas. Šudin beja gaidama korsta dina. Wajadzeja izwest, izordit un apart maslus. Kad pogolmā beja dizgon daudz ļaužu,

wagars izsaucia wysus pec wordim, atzeimeja iztryukstušus, jo taidi beja, un sadalija dorbus. Daļai nu zirdzinikim wajadzeja maslus izwest, utrai daļai apart, bet meitom wiņus ordit.

— Un nu žigli pi dorba! — wagars saucia, wāzu gaisâ wi-cynodams.

Dorbi socias. Kotrs strodoja, eik wareja, bet pats par sewi saprutams, ka wisi nawareja dorbu weikt winaudi. Winam zyrgs beja styproks, un tys braucia otrok par utru. Utram pošam beja wairok spaka, un tys otrok pimetia wazumu. Wagars jau beja paspejis daudzejus izlomot, draudedams ar wāzu. Pašlaik wiňs atsaroda teirumā, skaitidamis, kai meitas strodoj. Garam braucia wecits ar maslu wazumu. Rotu ritenis najauši iskreja izbrauktā grumbā, un wojais zirdziņš nawareja tu izwiļkt orā. Wecits meginoja rotus pacēlt, bet tys wiņam naisadewia. Te piit wagars un ar lukonu wāzu isyt pa sermgalwia nuliktu muguru, kurai beja pilipis sasweidušais krakls. Wecitis isawaideja un sabruka pi wazuma. Wysu šu redzeja koids specigs jauneklis, kurs pašlaik pibraucia ar utru wazumu. Brismigas dusmas isadaga wiņā pret wagaru. Ar winu rowiņu tys izrowia rotus nu grumbas, pakeria wagaru kai palowu maisu un nustodija ar golwu uz zemi izbrauktajā grumbā. Skali isasmeja meitas, pikrisdamas jauneklām, un kaida osprotigi izasaucia:

Wagariša dweselite
Ni pi Diwa, ni pi walna,
Padebešūs karuļoj
Boltas wāzas galinā.

Bet peški wisi apkłusa un, golwas nudyuruši, kerias pi dorba. Ari jaunais stypriniks palaidia wagaru un izbailēs palyka stowut. Šur nocia pats kungs. Dubļus nu sejas slaucidams, wagars steidzias wiņam pretim un apsyudzeja pordrušu jaunekli. Kungs pasaucia pors weiru un lyka aizwest jaunekli uz muižu. Borgs suds wiņam beja naizbagams.

Cauru dinu strodoja darbiniki. Tikai walā wokorā, kad sor-kono blozma jau dzysa, un zemi kloja zalgona krasla, darbinikus atlaidia uz moju. Wysim nupakaļ leni wylkos sasystais wecitis un wiņa aizstowis. Tù leidz nasamaņai beja nuperuši. Wokora klusajā gaisâ atskaneja speitiga dzismē:

Zyla udze, malna udze
Uz akmena myltus mola,
Tur paedia seiwi kungi,
Borgi tisu turetoji.

Taida beja latvišu zemniku dorba dina. Tai viņa ar mozom pormaiņom atsakortoja cauru nedeļu. Tikai sastdina atsaškira nu cytu dinu. Jo darbiniki beja labi strodojuši, tad sastdinas wokorā winim dažureiz izdewia kaidu buciņu ols, lai viņi drusku pasapricoju. Bet wyswairok sastdina pimynama kai tisas un suda dina. Wyspyrms sudija darbinikus, kuri beja slinki waj izdarejuši kant kaidu porkopumu. Winim dewia ar reikstem wairok waj mozok sitiņu, skotutis pec porkopuma leluma. Šu sudu muižiniki nimoz natureja par nupitnu sudu, bet saucia par mojas audzynošonu.

Gluži cytaidu sudu litoja, jo zemniks beja izdarijis kaidu leloku porkopumu, pimaram, aizbedzis nu sowa kunga. Tad begli isledzia klučūs un nusyutija atpakaļ pi viņa kunga. Tys tyuleņ uz witas butureja tisu un izpildija spridumu: nucerta beglam koju waj ruku, uzlyka garas korts golā un nustodija pi baznicas — cynam par bidynošonu. Ar bailem šaidā tisas dinā laudis raudzijos uz muižas pogolma pusi un teicia:

Skriņ par muižu, boluditi,
Sajauc kungu woludiņu:
Šudin kungi tisu spriž
Jaunajam broliņam.

Interesanti atzeimet ari, kai tureiz izspridia tisu, jo diwi zemniki isaroda viņs par utru syudzetis. Streids tyka izšķirts ar „korstu dzelzi un yudenī.“ Tisnesis lyka atnest guņi boltu nukorsetu dzelzi un paweleja obijin prawnikim sajempt tu un paturet plykā rukā. Taisniba palyka tam, kura ruka nimoz waj ļuti moz tyka apdadzynota. Ar yudenī porbaudija tai: saseja obejim prawnikim rukas un imetia upē. Taisniba palyka tam, kurs turejos yudeņa wersā un nasleika, jo tureiz dumoja, ka pats Diws glob nawainigu. Dumojams, ka nasaroda daudz zemniku, kuri itu pi šaidas tisas syndzetis.

Ari muižiniku prawas nareti tyka izšķertas šaidā ceļā. Tikai muižiniki poši naistaroda, lai turetu korstu dzelzi waj ļautu sewi sasitu imest upē. Viņi atsyutija sowus dzimtlaudis. Kura zem-

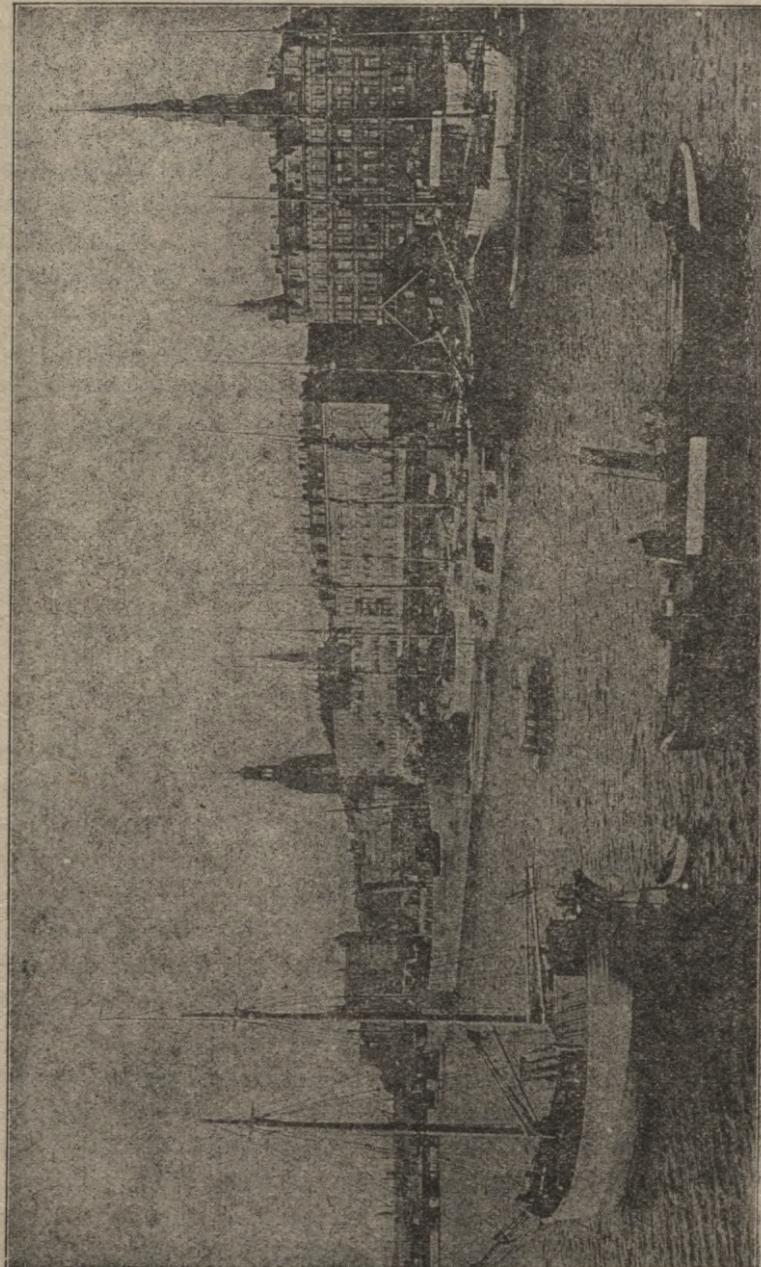
niks pi šaidas porbaudišonas apsasadzynoja waj nusleika, tys muižiniks beja prawu zaudejis.

Taida beja latvišu zemniku dzeiwe nu sowas satas uz muižas pogolmu un atpakaļ. Cytu, tołoku ceļu wiņš daboja it tikai tad, jo muižiniks par kaidu leloku porkopumu syutija tu uz Sibiriju pi spaidu dorbum. Tys nutika jau walokūs laikūs, kad Baltija ar wisim wocišim atsaroda zam Kriwijas werswaldibas. Tymā laikā socia ari kert zēmniku puišus, lai nudutu wiņus saldatūs. Kotram pogostam wajadzeja pigodot waldibai kotru godu nuteiktu skaitu rekrutu. Rekrutus sadabot uzticeja muižinikim. Ši syutija sowus puišus rudeņa nakts kert pa mojom zemnikus, kuri beja rekrutu godūs, t. i. palyka 21 godu weci. Kerti tyka sewiški taidi, kuri beja muižiniku sakaitynojuši waj cyta deļ imesla beja tam napateikami. Zemniku puiši nabeja druši pat nakts sowos nabadzigajōs budiņōs.

22. Reiga.

Señ tú Reigu daudzynoja,
Nu tú Reigu iraudziju:
Wysapkort smilšu kolni,
Pate Reiga yudenī.

Tai dzid tautas dzisme par seneju Reigu, un tais nu wiņas ari beja pyrmais ispaids. Uz Daugowas krosta smilšu kopōs, smogi šalcenšu prižu islagtu, stoweja weiskupa Alberta dybynoto pilšata. Gryuti beja wiņai pitikt klot nu sauszemes puses pa smilšainajim celiem, par kurim tauta soka: „Reigas celi, smilšu celi, pikust lobi kumelini.“ Bet par tu wigli beja wiņai piklyut pa Daugowu. Šis apostoklis ļuti weicynoja Reigas piaugšonu un uzplaukšonu. Reigā nu orzemem iwedia wysdažaidokas preces. Reidziniki dewia winim pretim lynus, labibu, odas un cytas litas, kuras igywa nu witejim idzeiwotojim. Reigas terdzniciba auga ļuti otri un leidz ar tu wairojos ari wiņas bogotiba. Četrupadsmytā godu simtenī wysas lelokos Wocijas terdznicibas pilšatas beja apsawinojušas tai sauktajā Ganzas sawinibā. Tei beja sagrobuse sowos rukōs wysu Eiropas terdznicibu un porwaldija Baltijas jyuru. Pi šos sawinibas pidareja ari Reiga, pi kam jei nastoweja padejā witā. Pateicutis terdznicibai, Reiga breinum otri auga un palyka par lelu un skaistu pilšatu.

Reiga un Daugowas krosts.

Waco Reiga nabyut naleidzynojos tagadejai piłsatai ar wiņas plotajom, taisnajom ilom un krošnim dorzim. Tureiz ilas beja šauras un leikas, mojas zamas un pa lelokai daļai nu kuka. Drusku šei piłsata atgodynaja tagadeju Wac-waj Ikšreigu, kaut gon nu pyrmos Reigas gondreiž nikas naw palicis. Apkort Reigai stipias biži myuri, kuri aizzorgoja nu inaidniku uzbrukumim. Weļok ši myuri tyka nuorditi. Atlykuši tikai tai saukti Reigas worti. Wini gon wairokas reizes porbyuweti un aizcalti toļu prujom nu wiņu pyrmos witas, bet tumar lieynoj, ka Reigā agrok wareja iklyut tikai caur wortim.

Latwišim un libišim Reiga nu sokuma izlykos kai uz Dau-gowas krasta izaudzis breinums, saleidzynojut ar wiņu mojom un cimim:

Gona lels Reigas pīls,
Cysu jumtu naredzeju:
Kegelim, daktinim,
Uzulīea gal dinim.

breinojas kaida tantas dzisme. Kaida cyta isasauc:

Kristim kolta Kriwu zeme,
Murgim Reiga izmurgota;
Caur kristim saule lecia,
Caur murgim nuriteja.

Pošā isokumā Reigā beja moz idzeiwotoju. Lai weicynotu Reigas piaugšonu, wiņā beja atļauts apsamest wysim, kas tikai win welejos. Bez wocišimte apsametia daudz witeju idzeiwotoju — latwišu un libišu. Wiņi weļok montoja wysas piłsoņu tisibas, bet leidz ar tu ari pijemja wocišu woludu un piłnigi porgoja wocišūs. Kaidus symts godus pec Reigas dybynošonas wiņā jau beja nokušas idzeiwotoju škiras: Reigas piłsoni waj birgeli, sweštantibniki, pi piłsoņu kortas napidarejuši bruņiniki un goridzniki, breiwi kolpi, idzimti un piłsatas dzimtlaudis.

Piłsoņa tisibas wareja igyut kotrs kas dzimis nu breiwa piłsatas idzeiwotoja. Wiņas piškira piłsatas padume īwaj rate, kai wiņu saucia wociši. Piłsoņu tisibas beja ļuti plašas. Winigi wini wareja nusadorbot ar terdznicibu un omotnicibu. Piłsoņus wareja tisot tikai piłsatas tisas. Nu sokuma wiņi beja breiwi nu wysu nudukļu. Tikai weļok tim uzlyka nalelu nudukli. Winim beja ari tisibas igyut uz laukim muižas.

Piļsoni apsawinoja lelā un mozā gildē. Lelā gildē apsawinoja wysi tergotaji, mozā gildē wysi omotniki. Par gildes luceklim wareja byut tikai wociši un pylntisigi piļsoni. Tergotaju gilde weļok sasadalija pyrmā, utrā un trešā gildē, skotutis pec terguņu kapitala leluma. Mozo gilde dalijos omotniku cunftēs: kurpniku cunftē, skruderu cunftē, kaleju cunftē u. t. t. Tikai pi cunftes pidarigs omotniks dreiksteja atwert darbniem un pastowigī nusadorbot ar sowu omotu. Omotniki sasadalija meisterūs, zellūs un mocekklūs. Lai palyktu nu mocekla par zelli un nu zella par meisteru, wajadzeja igyut sevišku aplicibu.

Gilžu darbibu porraudzija piļsatas padume.

Pi swēštātibnikim golwonā kortā pidareja tergotoji, kuri isaroda Reigā tikai uz eisu laiku. Wiņus saucia ari par wiśim. Storp šim wiśim daudz beja kriwu:

Kas mirdzeja, kas speideja
Beigas turna galinā?
Kriwiņš turna galinā,
Ar zeltitim sworcinim.

Sweštātibniki beja paduti piļsatas tisom un lykumim.

Bruniniki turejos atseviški nu cytim piļsonim. Ar piļscēnu lykumim un tisom wiņi nagrībeja reiknotis, bet iweleja sew īpašu tisnesi waj fogtu, kurs wiņus wareja tisot pec romišu lykumim.

Pi breiwi kolpu pidareja ordena un weiskupa sulaini un kolpotoji, kuri klausija un pasadewia tikai sowim kungim.

Pi idzimtim pidareja latwiši un libiši, kuri apdzeiwoja piļsatas. Wiņi beja breiwi ļaudis. Daži nu winim pelnjos kai winkorši strodniki. Cyt meginoja tikt iškā pilsoņu kortā, kas dažim ari lubias.

Bez tu wel piļsatai pidareja leli zemes goboli ar wysim dzimtlaudim.

Augstoka wara par piļsatu atsaroda weiskupa rukōs. Wysas pilsatas darišonas izdarija piļsatas padume. Wiņa sastoweja nu diwpadsmīt luceklim, kuri tyka iweleti uz winu godu. Weļok padumes lucekli igywa tisibu izwelet sew pecnocejus.

Reigai beja ari sows pastowigais karaspaks, jo wiņai wajadzeja pisadalit ciņōs sowa kunga weiskupa pusē. Weiskups par tu Reigai beja dewis plašas tisibas. Dreiž win socias ciņas storp Reigu un weiskupu nu winas un ordeni nu utras puses, jo ordens

nagribeja iwarot Reigas tisibas un atzeit weiskupa werswaldibu. Cinā galigi nauzwareja ni wina, ni utra puse. Bet pijsatas pa-welnika weiskupa waru ši kari stypri wojinoja un wiņa tywojos sowam golam. Galigi tu satricia reformacija, kura nocio nu Wocijas. Tur wiņas golwonais sludynotojs beja Martinš Luters. Ari ordens jutos drogots un naspecigs. Kad wiņam weļ uzbruka kriwi, tys sasadalija diwejōs daļōs. Wina nunocio zam poļu, utra zam zwidru werswaldibas. Tikai Reiga turpynoja zelt un zalot pa wacam.

Weļ dažus wordus par Reigas un latvišu zemniku atteicibom Pošā sokumā, kad latwits weļ nabeja palicis par weigu, un ari weļok, kad dzimtsbyušonas jyugs beja palicis wigloks, storp Reigu un zemnikim pastoweja dzeiwi terdzniciski sakari. Tautas dzismēs daudz ir par tu runots. Sewiški daudz zemniki pordewia lunu:

Audzit, muni bolti lyni,
Zitarīna galvinom,
Lai nok Reigas namnicini,
Sikim naudu meredami.

Waj ari:

Augat, muni gari lyni,
Merkstīt bolti azarā,
Es grib' Reigas namnikam
Nuwilklt luša kažuciru.

Reigas tergotoji aizdewuši zemnikim ari naudu:

Reigas kungi, namnicini,
Man naudinas aizdudat;
Uz rudenī atwedišu
Boltu lunu wazumiņu.

Kad socias dzimtslaiki un zemnikim wajadzeja braukt uz Reigu tikai kunga darišonōs, wiņa daudz zaudeja nu sowas piwil-eibas. Un tumar, braeut toļūs smilšu celūs un iraugut debess molā atspeidnt boltu Reigu, zemniks isasaucia:

Reiga, Reiga, skaista Reiga,
Kas tu skaistu darinoja?
Wydzemniku syura wara,
Pokowoti kumelini!

Jau agri latviši socia dutis uz Reigu uz dzeiwi:

Reigā iš es, mamiņa,
Reigā wigla dzeiwošona:
Stykla durwis, wara worti,
Poši weras nawerami.

Latwits juta, ka ari wiņam ir daļa pi šos skaistos pīlsatas. Ari wiņa rukas tū beja 'calušas, wiņa swidri padarijuši bogotu. Un kad latwiši gywa breiwibū, latwišu idzeiwotoju skaits Reigā ļuti otri wairojos. Reiga pamozam palyka par eistu latwišu pīlsatu. Wiņā tyka atwartas latwišu školas un mokslas istodes. Izgleitotaki un spejigoki latwiši apsametia Reigā. Pec lelos Kriwijas rewoļucijas gondreiž wysa wara Reigā porgoja tikai latwišu rukōs. Bet dreiž Reigu ījemia wocišu karaspaks. Lykos, ka igyutom latwišu breiwibom beigas uz wysim laikim. Latwišu istodes un školas tyka slagtas, latwišu woluda wojota, latwišu breiwibas centini apspisti. Bet cylwaki un pat wasalas tautas nawar pagrīzt atpakaļ westures rotu, lai cik stypri wiņi ari nabytu. Wocišu wara Reigā pastoweja tikai winu godu un sabruka nagaiditi otri. Ari par Wociju goja rewoļucijas wilnis Wocišu kara pulki atstoja sermu Lātwijas golwas pīlsatu, un latwišu tauta pate war nuteikt un wadit sowu dzeiwi un sprist par sowu likteni.

23. Celā uz breiwibu.

Bez rimšonas un ari bez steigšonas rit uz prišku lelais westures rots. Wins nutykums sekoj utram. Nikas napalik tuids kai bejis, bet wyss mainos. Nu sokuma latwišu tauta beja breiwa, bet nocia laiks, un wiņa nngrima werdzibas tymsumā. Laiks goja uz prišku, un ari werdziba nawareja palikt myužigi. Tywojos jauns laikmets, un dzeiwe porsawertia. Latwišu tymsajōs budōs ispeideja polsa gaisma nu toļos reita blozmas.

Katoļu ticiba tymā laikā beja ļuti pāgrimuse. Katoļu goridzni beja izdumojuši wysaidus nuteikumus un kristigos ticibas papyldynojumus, kaidu bibelē nabeja. Tu wini darija ar nuluku nustyrinot sowu waru un palikt par pasaules kungim. Ikwinu, kas meginoga sasaceļt pret katoļu baznici, kas runoja drušus un breiwus wordus, isledzia citumūs un dadzynoja uz sortim. Kristus wordā, kas sludynoja tikai milestibu, katoļu baznicas kolpi nunowēja symtim un tyukstušim. Bet laiks palyka cytaids. Cytas ūkiras wairs nagrībeja utreiz katoļu baznicas weīskundzibas. Daudz sludynotoju uzastoja pret katolim. Winim rodas arwinu wairok pikriteju, gon muižiniku, gon pīlsoņu storpā. Wocijā socias taļ

sauktais reformacijas waj ticibas atjaunošonas laikmets kuru sludojo Martinš Luters, Tomass Mincers un cyti. Luters beja maronoks sowôs prasibôs un wiņa mociba patyka seviški muižinikim, kuri ari weļeos tikt waļā nu katoļu baznicas waras. Mincers atroda wairok pikrisšonas storp zemnikim. Wiņš uz bibeli pamatodamis, pirodija, ka zemniki ir taidi pat cylwaki, kai wysi cyti, un dzimtsbyušona ir atceļama. Zemniku sirdis sen jau auga dusmas un namirs par sowim apspidejim. Mincera mociba izpyutia lismôs kvalušas uglei. Zemniki pasacē pret sowim apspidejim muižinikim un waldibu. Socias ašnainas cinas.

Šu ciņu atbalss atskaneja ari Baltijā. Ari te socia sludynot kai Lutera, tai ari Mincera mocibas. Baltijā, taipat kai Wocijā, Lutera mociba atroda seviški dzerdigas auss pi muižinikim. Ti sen jau nagrubeja atzeit katoļu goridzniku kundzišku izaturešonu. Lutera un Mincera mocibas tyka sludynotas Baltijas zemrikiem nasaprutamā wocišu woludā, bet tumar dreiž tyka padejim pazeistamas. Pyrmu reizi nu wocišu sludynotoju mutes zemniki izdzerda, ka ari wiņi ir cylwaki un Diwa barni, ka ari winim natik win debesfs, bet ari zemes wersā ir tadas pat tisibas, kai muižinikim. Šei mociba weļ wairok nustyrinoja zemuikūs porlicibu, ka muižiniki nudora winim brismigu nataisnibu. Jlgi krotais naids socia lauztis uz oru. Pyrmi sasacea īgauņu zemniki. Wiņus wadija koids wocijas zemniku namiru dalibniks. Jgauņu zemniki, taipat kai Wocijas zemniki, prasija, lai tyktu atcalta dzimtsbyušona un wysim tyktu dutas winleidzīgas tisibas. Jgauņu pimaram dažōs witōs sekoja ari latviši. Tumar porok agrs beja šis pawasarš Baltijas tautom. Muižiniki saucia paleigā brūšiniku ordenu un ar kupejim spakim apspidia zemnikus. Padeji tyka borgi suditi. Mincera mocibai naļowia tolok izplatit. Lutera ticiba turpretim, tyka pijemta nu wysu muižiniku un palyka par zemes ticibu. Zemnikus spidia taipat ticeet, kai ticeja kungi, naprosut pec wiņu gribas un porlicibas. Katoļu goridzniku witā tagad nocia luteranu mocitoji. Cik pyrmi beja lepni un patstowigi, tik utri padewigi muižinikim, kurim beja tisibas wiņus iwelet. Biži win wini nu reita leidz wokoram dzeiwoja muižā pi baronu, kaweja tīm laiku un uzjautrinoja tūs. Latwišim nikaids lobums nu Lutera ticibas naatkrita. Isastoja otkon tymsa nakts.

Šei nakts lykos weļ tysoka kai agrok, jo beja pylna wysaidu bailign nutykumu. Kriwija gribēja igyut Baltijas jyuras pikrasti un uzsocia karu ar ordenu. Ordens tyka sakauts un mekleja paleidzibas pi Polijas. Polija sowukort uzsocia karu ar Kriwiju. Wyswairok nu karim citia zemniki. Gon kriwi, gon poli pustija wiņu teīrumus, dadzynoja mojas, kowa cylwakus un aizwedia tus gyustā. Karam sekoja bods un meris. Tyukstušim un desmit tyukstušim cylwaku numyra. Daudz witōs zemniki nugoja pat tik toli, ka socia est cylwaku galu. Šis laiks ir wins nu wysbedigokim Latwijas westurē. Tys nutyka 16. godu simteni un 17. godu simteņa sokumā.

Kriwija šimā karā tyka uzwareta. Wydzeme un Latgola nocia zam Polijas werswaldibas. Kurzeme turpretim, palyka par pastowigu walsti ar wocišu gercogu priķolgā.

Ari poļu werswaldiba naatnesia latvišu zemnikim niko loba. Poļu karaļs Stefans Batorijs gon gribēja atceļt wysas zemniku kļaušas muižōs un tymā witā uzlikt naudas mokšošonas. Ari misas sudu tys gribēja atceļt un wiņa witā par dažajdim porkopumim uzlikt naudas sudu. Tikai nawajaga dumot, ka wiņš tu gribēja darit, lai uzlobot zemniku stowukli. Polijai beja ļuti wajadziga nauda, un ari muižinikim wiņas tryuka. Šei reforma atjemu zemnikim padejus grošus un igryustu tus galigā pustā. Naudas jan tureiz beja ļuti moz, un reti koids zemniks waretu samoksot. Ari wocišu muižinikus poli socia apspist, un ti mekleja izdewigu breidi, lai nu wiņu otkon tikt waļā. 17. godu simteņa soknmā izaceļa karš storp Poliju un Zwidriju. Zwidrija palyka uzwaretoja, un Widzeme nocia wiņas rukōs. Otkon spužs gaismas stors ispeideja latvišu satōs. Lykos ka nu teišam naks pawasars.

Jau pošā isokumā Zwidrijas waldiba socia ryupetis par Wydzemes zemniku labklojibu. Tu wiņa darija aiz diwejim imeslim. Pyrmkort, Zwidrija beja breiwa walsts, kurā nikod naw bejis dzimtsbyušonas. Zwidrijas zemniki arwinu pratuši aizstowet sownu breiwibu un tisibas, ari zwidru waldiba stoweja zemniku pusē, jo zemniki beja wiņai lobs atbalsts cīnā pret muižinikim. Utrkort, Zwidrijas waldiba ļuti labi saprota, ka taišni nu zemniku labklojibas atkarojas wysas walsts labklojiba. Zwidrija beja nu bezgaligim karim wojinota un iztukšota. Wiņai beja wajadziga

labiba un nauda. Luti daudz labibas wareja dabut nu Wydzemes. Jo wairok apspists, apkrauts ar nuduklim un wordzynots tyka zemniks, jo slyktok wiņš wareja apstrodot sowus teirumus un raža beja mozoka. Deļ to ari Zwidrija centias pamozynot zemniku nudukļus un klaušas, lai atwiglynnot wiņu stowukli. Pi to ari te Zwidrijas waldiba cereja atbalstitis uz zemnikim, jo bytu jocinas ar muižinikim. Tikku Wydzeme porgoja Zwidrijas rukōs, wiņas karāls Karls IX., lyka Wydzemes muižinikim prikšā atlais breiwā dzimtlaudis un dut winim wysas breiuw cylwaku tisibas. Muižinikus šis prikšlykums porsteidzia kai zibens nu skaidrom debesim. Wini nusaucia karāla prikšlykumu par wiglprotigu, napordumotu un tu atraidija. Karls IX ari napastoweja pi sowa prikšlykuma, jo kars ar Poliju weļ nabeja beidzis.

Pyrmos reformas iwedia karāls Gustaws Adolfs. Wiņš atjēmia Wydzemes muižinikim tisibu turet tisu par sowim zemnikim

un sudit wiņus par lelokim nuzigumim. Muižiniki dreiksteja wairs sudit tikai ar wiglu misas sudu waj, kai tureiz teicia tewiški pormocit. Nokušais zwidrijas karāls Karls VI aizlidzia muižinikim ar waru atjempt zemnikim montu. Zemniks otkon palika kungs par sowu ipašumu. Tołok zwidru waldiba nuteicia zemniku klausu un nudawnu lelumu. Leidz tam laikam

kotrs muižiniks plesia nu zemnika cik wareja. Tagad waldiba iwocia ziņas par zemniku mojom, zemes lobumu un lelumu un nuteicia,

cik jomoksoj nudewu un cik jonas klaus. Wiņu lelumu irakstija sevišķos gromotōs, kuras saucia par woku gromotom. Šos gromotas nuteikumim beja joklausa muižinikim un zemnikim.

Zemniku stowuklis stypri izaloboja. Wiņi palyka turigoki. Zwidru waldiba ryupejos ari par izgleitibu. Zemnikim ireikoja wairokas školas. Centigokim latvišu jauneklim atwera wydusškolu un augstškolu durowas. Zemniki uzeļpoja breiwoki. Wiņu cylwecigos tisibas natyka wairs ar kojom meiditas. Wiņus wairs nawareja padzeit nu moju, nawareja atjempt wiņu montu, nawareja borgi sudit. Zwidru waldiba igywa lelu cinibu latvišu acīs. Weļ tagad „zwidru laikus“ min kai seviški laimigus deļ latvišu tautas.

Žal tikai, ka šis laikmets beja ļuti eiss. Muižiniki jau nu sokuma manija, ka zwidru waldiba naw tei waldiba, kaida winim wajadziga. Kad zwidru waldiba weļ socia reducet waj atjempt wysas muižiniku litošonā nudutos kruņa muižas, tad muižiniki beja gotowi wysu darit, lai tikai tyktu nu Zwidrijas waļā.

18. godu simteņa sokumā Kriwija uzsocia lelu zimeļu karu pret Zwidriju. Wiņa nu jauna centias uz Baltijas jyuru un gribeja atjempt Zwidrijai Baltijas jyuras pikrostes. Kriwijai priks golā stoweja nanugurstušais un apdowynotais Piters Lelais. Pec ilgas cinas Zwidrija tyka salauzta, un Wydzeme nocia zam Kriwijas werswaldibas. Lelu lumu te speleja muižiniki, kuri ļuti welejos, lai Wydzeme noktu zam Kriwijas. Wiņi stojoš Kriwijas pusē un daleidzeja tai ikarot Wydzemi.

Kurzemes liktens beja cytaidoks. Wiņa, kai jau dzerdejom, palyka par patstowigu gercoga walsti. Nu kara brismu tai beja jociš daudz mozok. Kurzemes zemniki natyka tai izpustiti. Bet ari te zemnikim tyka atjemtas wysas tisibas, un wiņu liktens atkarojos tikai nu kungu lobo prota. Beja kungs loboks, ari zemnikim goja lobok, beja kungs slyktoks, zemniku dzeiwe beja ļuti gryuta. Seviški sowus dzimtlaudis spidia bogoti un lepni muižiniki, kaidu Kurzemē nabeja mozums. Kurzemē nabeja „zwidru laiku“, kuri atnesia zemuikim tik daudz loba. Kriwijai piwinota tei tyka weļok, pošōs 18. godu simteņa beigōs.

24. Latwija zam Kriwijas.

Ar Latwijas piwinošonu Kriwijai otkon sabrunka latvišu zemniku ceribas uz dreīžu loboku nokutni. Piters Lelais beja patei-

cigs muižinikim par paleidzibū, Wydzemi piwinojut, un apstypri-noja wysas wiļu prikšrucibas. Zemnikim atsagrizia otkon waci wergu laiki. Tagad ti beja weļ gryutoki, kai agrok. Ari Pitera Lelo pecnoceji zemniku likteni naatwiglynoja, bet tikai pastypri-noja muižiniku waru. Muižiniki daboja tisibas par wysmozoku porkopumu zemniku bez tisas sytit uz Sibiriju pi spaidū dorbit. Winim atłowia ari kotru rūdeni kert zynomu daudzumu zemniku puišu un sytit tus saldatūs. Pi to zemnikim aizlidzia syndzetis waldbai par sowim muižinikim. Jo kaids tu darija, tad tyka borgi sudits. Izgleitoto Kriwijas waldnica Katrina II gon gri-beja kaut ku darit zemniku lobā. Wiļa beja apeļojuse Kurzemi un redzejuse zemniku grytu stowukli. Muižinikim lyka prišķā samozynot zemniku klaušas un nudewas. Muižiniki par tu nagri-beja ni dzerdet. Ari pošas Katrinas dumas mainijos, un wyss palyka pa wacam.

Nasaskotut uz wysu tu, dzimtsbyušona tumar beja sowu laikū pondzeiwojuse. Dzeiwe prasija ju atcelt. Pošim muižinikim tys beja wajadzigs. Muižiniku izdawumi ar kotru godu palyka leloki. Nabreiu zemniku apstrodoto zeme nadewia tikdaudz naudas, lai waratu šus izdawumus segt. Pispists dorbs jau arwinu teik pastro-dots daudz slyktoki nakai breiws dorbs.

Seņok poši zemniki pagotawoja wysu, kas kungim beja wajadzigs. Pi muižom beja ireikotas wasalas darbnicas, kur zem-niku meitas adija, werpia, šywa un tanbureja deļ kungu. Tagad, turpretim, šur tur pasarodija fabrikas. Wiļas pagotawoja wysus dorbus otroki, latok un lobok. Ari muižiniki socia ceļt fabrikas, bet šimōs fabrikōs strodoja wergu rukas, kuras weicia dorbu leni un slikti. Muižiniku fabrikas nawareja pastowet suplok pilſatas fabrikom, kurōs strodoja breiwi, olgoti cylwaki. Daži muižiniki meginoja tergotis. Bet wergu-zemniku pagotawotos preces beja slyktas, un wiļu cena zama. Muižiniki citia zaudejumus, kurus meginoja pidzeit nu zemnikim. Wiļu klaušas un nudewas tyka bezmerigi palelynatas.

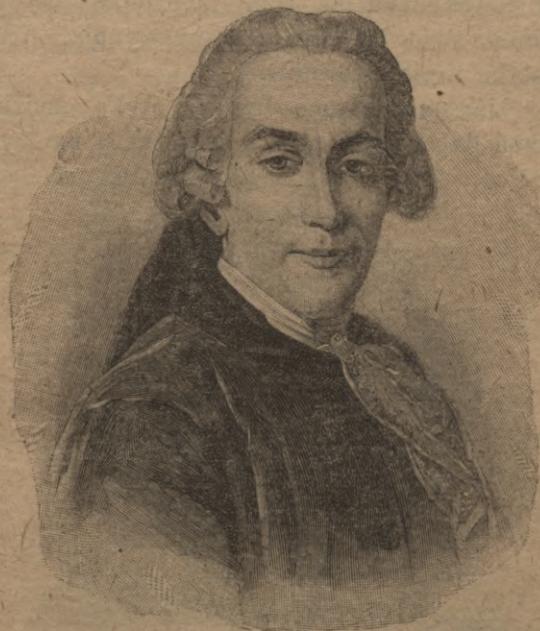
Zemniku stowuklis beja ļuti gryuts. Wini ar sowom rukom ceļa muižinikim lepnos pilis, bet poši dzeiwoja pussakritusōs budōs. Gristu witā kristam škersam beja salyktas korts, uz kurom kaltija labibu. Greidas witā beja bedrains mōla sloņs. Ustobā atrodos lels ceplis bez škurstiņa. Dyumi tyka nuwaditi

caur durowom waj caur sewišku dyumu caurumu sinā. Šaidōs nateirōs dyumu bedrēs beja sabozti wairok, kai desmit cylwaku. Bez saules, gaismas un teira gaisa te pidzyma, izauga un nudzeiwoja syuru myužu latvišu zemniks.

Tolredzigoki muižiniki daudz dumaja par tu, kai tikt orā nu gryuto stowukļa. Daži jau socia runot par dzimtsbyušonas atceļšonu. Rodos ari izgleitoti muižiniki, kuri teišam gribēja lobumu nawin sew, bet ari sowim zemnikim. Wiņi socia sowōs muižōs izwest reformas un atwiglynnot zemniku stowukli. Tuids muižiniks, pimaram, beja Aizkraukles barons Šuļcs. Wiņš izwedia sowā muižā lykumus, pec kurim muižiniks nawar sowus zemnikus ni pardut, ni atdowynot. Zemniku monts un pēlna palik par wiņa poša ipašumu, un muižiniks tu nawar atjempt. Koļč zemniks kortigi moksoj nudewas, muižiniks tu nawar padzeti nu wiņa zemes gobola. Zemnikam breiwi ari syndzetis par sowu kungu.

Kaids cyts muižiniks, J. fon Siwers, ari daudz ruyupejos par zemnikim. Wiņš ijemia atbildigu witu — beja landrats un personigi pazeistams pošam keizaram Aleksandram I. Pateicutis Siwersa pyulem, 1804. godā tyka izduts jauns zemniku lykums. Wiņš drusku leidzynojas barona Šuļca lykumam un stipri atwiglynoja zemniku stowukli.

Šis lykums aizlidzia muižinikim bez imesļa izlikt zemnikus nu mojom, porceļt uz cytu waj ari izmainit pret jojamu zyrgu waj suni. kai tu darija agrok. Zemniki otkon dreiksteja dutis laulibā bez ... inga atļaujas. Ari kert zemnikus un nūdut tus sal-

datūs muižiniki wairs nadreiksteja. Rekrutu jemšona tyka nuduta pašwaldibas rukōs.

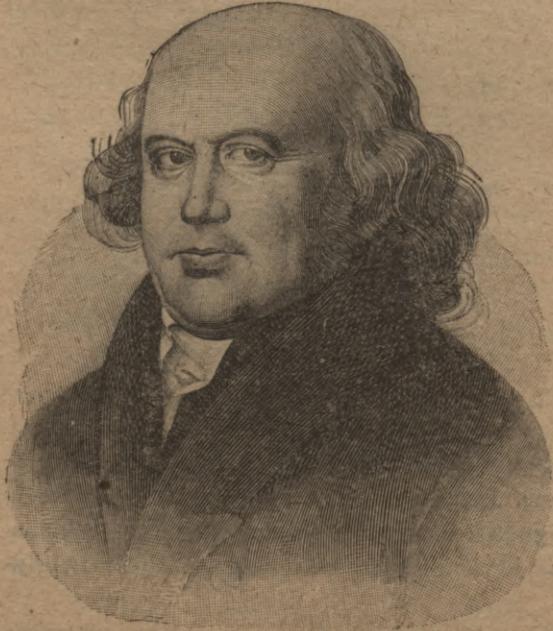
Jaunais lykums stypri uzloboja latvišu saiminiku stowukli Wiņus wairs nadreiksteja sudit ar misas sudu. Wiņi wareja igodotis sew ipašumu un pec patykas otkon tu pordut. Kungam wairs nabeja tisibas nuteikt par zemniku montu. Bet pats golwonaīs beja tys, ka muižiniki wairs nadreiksteja atjempt saiminikim zemi un piwinot muižas zemei, jo tys winim ipatykos. Zeme beja duta zemniku naatjemamā litošonā.

Kolpu likteni šis lykums naatwiglynoja. Wiņus wareja sudit ar misas sudu na tikai muižiniks, bet ari saiminiks. Zemi winim nadewia, olgu napaaugstynoja. Wiņi, taipat kai seņok, palyka wergu stowuklī.

Jaunais lykums ļuti napatyka muižinikim. Wiņi gribēja otkon dabot wysu zemi sowōs rukōs un igyut pilnigu nuteikšonu par zemnikim. Lai tu panoktu, ti, pec ilgas dumošanas, nuspri-

dia zemnikus gluži atlaist breiwi. Wysai zemniku zemei tik wajadzeja pi atswabynošonas porit muižiniku ipašumā.

Pret dzimtsbyušonu atskaneja bolss ari nu cytas puses. Dedzigs breiwibas sludynotojs beja Garlibs Merkeļs. Wiņš beja Baltijas mociojoja dals, orzemēs studejis un plāsi izgleitots cylwaks. Nalaimigu latwišu liktens tam ļuti goja pi sirds. Muižiniki, dumodami par

latwišu atswabynošonu, mekleja tikai sowu lobumu. Merkeļs turpretim gribēja lobī latwišu tautai. Wiņš sarakstija gro-motas: „Wanems Imanta,“ „Breivi latwiši un igauni“ un „Lat-

wiši.“ Pyrmo dorba saturu mes jau eisumā pazeistam. Diwejos padejos Merkeļs dedzīgūs wordūs aizstow latvišu tisibas un daudzūs pimarūs piroda muižiniku nataisnibu un citsirdibū. Gromotas tyka daudz lasitas un nunocia rukōs ari keizaram Aleksandram I.

Merkels pidzeiwoja dinu, kad latviši tyka breiwi ļaudis. Uz pošu muižiniku welešónus Kurzemes zemnikim 1818. godā pasludynoja, ka dzimtbyušona atalta un zimniki tagad breiwi. Wysōs baznicōs zwanija. Ľaužu sejas beja kai nu saules apspeidetas.

Izrodijos tumar, ka ši priki bejuši porok agri. Zemnikim atswabynošona naatnesia nikaida lobuma, bet padarija wiņu stowukli weļ gryutoku. Muižiniki ar wiltigu protu beja atswabynojuši zemnikus bez zemes. Wysa zeme porgoja muižiniku rukōs. Zemniki beja breiwi, kai putni. Bet ku paleidz pušnam breiwiba, kad naw zora, kur uzmestis un taisit perekli. Taipat beja ari ar zemnikim. Wini beja spisti pi muižinikim lyngt, lai atlaun dzeiwo uz wiņu zemes. Wajadzeja pijemt wysus nuteikumus, kurus lyka priškā muižiniki. Klaušas un moksōšonas tyka uzlyktas weļ lelokas nakai seņok. Tikai nadaudz zemniku aizgoja uz piļsatu waj aizceļoja nu Latwjas. Wysi cyti palyka tikpat atkarigi nu muižinikim kai dzimtbyušonas laikmetā.

Sokut ar 1820. godu zemniku stowuklis palyka arwinu gryutoks. Arwinu bižok beja jopidzeiwoj naražu godi. Seņok muižiniks beja spists sowim dzimtlaudim naražas godūs dut labibu, wysmoz saklai. Tagad ari tys wiņam nabeja jodora. Zemniks wareja numert bodā. Niwins par wiņu nagodoja.

Daudz zemniku gribēja aizcelot, bet winim tu naļowia. Cytis socia porit pareizticibā, jo cereja, ka pareiztieigim klosis lobok. Ari tys tyka aizligts. Daudz witōs izacēla zemniku namiri. Muižiniki tyka padzeiti, bet atsagrizia atpakaļ ar karaspaka paleidzibū. Namirniki tyka stygri suditi. Bet leidzets ar tu nabeja. Pusts palyka arwinu leloks. Beidzut poši muižiniki saprota, ka kaut kas jodora zemniku lobā. 1849. godā otkon izdewia jaunu lykumu, kurs atwiglynoja zemniku stowukli. Zemniku litošonā teik nuduti zemes goboli, kurus muižiniki nadreikst pec sowas patykas piwinot muižai. Bez to teik nudybynata banka, kura paleidz zemnikim iperkt mojas par sowu ipašumu.

Šei banka samoksoja muižinikim par zemniku mojom. Zemniks sowukort numoksoja bankai porodus wairokūs godūs.

Ari nu še lykuma lobums tyka winigi saiminikim. Kolpi otkon palyka naiwaroti.

1861. godā tyka atlaisti ari kriwa zemniki. Winim dewia leidza ari zemi, un wiņu stowuklis beja daudz loboks nakai latwišu. Tymūs pošūs godūs iznoccia otkon jauni lykumi ari deļ latwišim. Muižiniku wara- tyka weļ wairok irubežota. Zemniki palyka galigi breiwi nu dzimtsbyušonas. Saiminiki steidzigi socia iperkt mojas un porsawertia par gruntnikim. Tautā socia izaplatit izgleitiba. Tyka atwartas školas un dybynotas bidribas. Socia iznokt latwišu awizes. Tautas atteistiba goja otri uz prišku.

Daudz latwišu dewias uz piłsatu un isastoja fabrikōs. Aizgojeji golwanom kortom beja kolpi, kurim pošim nabeja zemes. Piłsatā wiņi beja naatkarigi nu saiminikim. Piłsatā lobok wareja bidrotis un ar kupejim spakim cinitis par loboku nokutni. Nusadybynoja jauna, speciga strodniku škira.

25. Latwija, mustis!

Latwija, mustis! Gāra nakts jan beidzias:

Pasawer, kur reitūs sorta blozma aust.

Orā nu ryupem un wergu dorbit,

Latwija, celis, jauna dina aust!

Kolnūs, pakalnūs,

Klaus, kai atbolss skaņ:

Latwija, mustis! jauna dina aust!

Isaskot sowu barnu bolōs sejōs:

Naļauņ jel wiņus agrai, nowei glauzt!

Rutatis winim wajag pukiū lejōs

Un na wys soltu un sausu māizi grauzt.

Kur win bods un soltums

Myt, lai atskan bolss:

Latwija, mustis, jauna dina aust!

Latwit, pasawer! Towi kolni, growi

Kaunigi sorkst, kad saule lac tus glauzt.

Latwijas meži sauc un zaļas pļowas;
Celis un beidz reizi wergu migā snaust!
Waj lai nadzardats
Izskaņ sauciņs swats?
Latwija, mustis! Jauna dina aust!

26. Padejā laikā.

Symts godu pagojis nu to laika, koļč latviši palykuši breiwi laudis. Daudz syuru cinu winim beja joizcinij ari šimūs padejūs symts godūs. Nu winas puses wiņus weļ turpynoja apspist wociši. Pilšatōs weļ arwinu wociši meginoja ijemt wysas atbildigokos un inesigokos witas un nailaist tur latvišus. Winī sedeja pilšatas dumā un iwaroja wyspyrms sowus un wyspori mantigos škiras lobumus, jo gondreiž wysi wociši Latwijā pidareja pi šos škiras. Uz laukim wocišu baronim leidz pošam padejam laikam pidareja tisibas un prikšrucibas, kaidas nikur wysā pasaule wairs nawareja atrast. Winigi wiņi wareja medit Latwijas mežūs un zwejot Latwijas yudeņūs, tikai winim pidareja tisiba ceļt dzernowas un atwert weikalus. Zemnikim tys nabeja atļauts. Ari Kriwijas carisko waldiba turpynoja apspist latvišus. Skolōs mocības beja jopasnadz barnim nasapratamā kriwu wolndā. Par inspektorim un cytim irednim iceļa gondreiž winigi kriwus, kuri namekleja tautas lobumu, bet ryupejus tikai par sowu lobumu. Latvišu jauneklim beja gryuti itikt augstokōs školōs, kaut goni wiņi uz to dzeitin dzynos. Tumar, nasaraugut uz wysu tu, latwiū tauta goja uz prišku miļzu sulim. Wiņai rodos sowi leli un apdowynoti rokstniki, moksliniki un zynotņu weiri nusadybynoja plaša literatura. Atteistijas sabidrisko dzeiwe, nusadybynoja naškaitamas bidribas, rodos sowi sabidriski darbiniki, politiki un školojoi. Latvišu tauta palyka par winu nu izgleitoškom tau-tom wysā Kriwijā.

Kriwijas cars un wiņa waldiba' apspidia nawin Latwiju, bet ari wysu plotu Kriwiju. 1905. godā Kriwijas tautas sasaceļa pret sowim apspidejim. Sasaceļa ari mozo Latwija, lai igyutu sew pilnigu breiwbū. Bet sasaceļšonai nabeja panokumu. Tymši un naapzinigi saldati un kozaki ar plintem un lelgobolim apšowia poši sowus tawus un broļus. Uz Latwiju syutija nu Kriwijas

suda ekspediciju. Daudz Latwijas loboku dalu tyka nušauti, cyti aizbaga svešumā. Latwija un wysa Kriwija tyka apspista taipat kai seņok.

Kad 1914. godā socias lelais pasaules kars, mozu Latwiju sageaidija jaunas lelas cišonas. Kurzeme dreīz tyka ijemta nu wocišim. Reigu un Wydzemi leidz ar kriwu kara pulkim aizstoweja ipaši latwišu kara pulki — latwišu strelniki. Pagoja gondreīz trejs godi brismigā cinā, un kriwu tauta socia saprast, ka wiņa welti izlēj sowu ašni. Tauta sasaceļa pret carisku waldbiu un tu nugozia. Kriwija palyka breiwa, un leidz ar wiņu breiwa palyka ari weļ nu wocišu naijemta Latwijas daļa. Lykos, ka nyupat isastoja dzeiwē eists pawasars. Latwiši poši wareja lemt par sowu likteni, poši ikortot sowu dzeiwi, tai, kai atroda tu par loboku. Bet šis pawasars napastoweja ilgi. Wocišu kara pulki ijemia Reigu un dreīz ari Wydzemi.

Wysas breiwbas tyka atjemtas, un Latwišu tauta apspista ar weļ naradzatu borgumu. Lykos, ka atsagrizia otkon waci wergu ļaiki. Laudim nabeja breiws bez seviškom atļaujom porit nu wina pogosta uz utru; nu winas piłsatas uz utru. Wajadzeja moksot lelas nudawas wocišu kara pulkim un wocišu kungim. Daudz latwišu ilyka citumā. Latwišu školōs iwedia wocišu woludu. Nabeja breiw wairs ni bidrotis, ni pulcetis, ni gromotas drukot, ni školas atwert bez seviškas atļaujas, kaidu izdewia tikai uztycamim wocišu kolpim un pikritejim. Wociši speria wesus suļus, lai Latwija tyktu piwinota Wocijai. Lykos, ka latwišu tautai zuda wysas izredzes uz loboku nokutni.

Bet westure beja lemuse cytaidi. Kars turpynojos. Ari wocišu tauta socia saprast, ka welti wiņa lej sowu ašni. Un kad weļ tu sakowa angli un franči, ari Wocijā izaceļa rewołucija. Wocijas keizars tyka gozts. Waru sajemia sowōs rukōs pate tauta. Latwijai syta atswabynošonas stundia. Celš uz plotu wysporcilwecisku kulturu wiņai tagad waļā.

Tumar pošūs padejūs godūs Latwijai beja jopidzeiwoj weļ daudz cišonu. Pec Wocijas rewołucijas wocišu wara Latwijā izabeidzia. 18. nowembrī 1918. godā pisapildija tys, par ku seņok sapņot nadreiksteja — Latwiju izsludynoja par patstowigu republiku. Wociši tumar nagribeja weļ pilnigi izlaist waru nu sowu

rukū un, pisulidami paleidzību pret Padumi Kriwijas, latvišu un kriwu sorkonajim pulkim, kuri lauzias iškā Latwijā nu austrumim, gribēja slegt ar Latwijas pagaidu waldību sew izdewigus leigumus. Dreiž Reiga, Wydzeme un puse Kurzemes tyka ījema nu sorkonos armijas, un Latwijā nusadybynoja padumi waldība. Padumi waldībai beja ļoti daudz pretiniku, un Latwijas stowuklis wiņas laikā beja ļuti gryuts, jo dzeiwas dordzība arwinu piauga, nu orines paleidzība natyka snagta un draudeja bods. Pec picim menešim padumi waldība tyka nu Latwijas padzeita ar latvišu wocišu kupejim spakim. Latwijā nusadybynoja ļuti reakcionara waldība, kuras priķsgolā stoweja bejušais mocitojs Nidra, bet wysa wara patisibā pidareja wocišim. ļuti daudz latvišu tyka nuslepkawoti. Tumar ari wociši nawaldīja ilgi, Latvišu nacionālais karaspaks kupā ar igaunim uzsocia cīmu pret wocišim un smogi sakowa tūs pi Cesim un Inčukolna. Wocišim wajadzeja atstot Reigu. Wiņi nusledzīa ar Latwijas pagaidu waldību leigumu, pec kura apsasulīja dreizā laikā atstot Kurzemi. Wociši tumar naizgoja nu Kurzemes, bet sakupoja jaunus spakus un 1919. g. 10. oktobrī ofkon stoweja pi Daugowas un gribēja ījema Reigu. Tys winim tumar naisadewia. Wysa latvišu tauta kaīwins weirs sasaceļa pret wocišim un wiņu woduni — pidzeiwojumu mekletoju Bermontu. Wociši wasalu menesi apšaudija Reigu ar smacejušim gazem pilditim ludem. Daudz naizsorgotu idzeiwotoju aizgoja bojā. Beidzut tumar warunigi latvišu karaweiri padzyna wocišus nu Daugowas krostim un nu wysas Kurzemes. Ar Woeiju 1920. goda wosorā tyka nuslagts mirs. Mirs tyka nuslagts ap tu pošu laiku ari ar Kriwiju, pec to, kad padeji Kriwijas pulki beja atstojuši Latwijas teritoriju Latgoln. Tagad Latwija grib dzeiwot mirā ar sowim kaiminīm un nusadut rodušam kulturas dorbam. Latwijai jau ir sowa augstškola, tautas angštškola, konserwatorija, opera, wairoki teatri un cytas zynotnes un mokslas istodes. Bet weļ ir daudz dorba priškā. Darisim tad wysu, kas stow myusu spakūs, lai uzcaltu teišam jaunu un breiwu Latwiju.

27. Latgola.

Bez Wydzemes un Kurzemes pi Latwijas pīdar ari Latgola, kura galigi piwinota pec mira leiguma ar Kriwiju.

Latgolas liktenis ir cytaidoks, kai porejos Latwijas liktenis, deļ to ari myusim josoka daži wordi teiši par šu trešu zwaigzni Latwijas zeimugā.

Pyrmē pīwinošonas Latwijai Latgola pidareja pi bejušas Kriwijas valsts Witebskas guberņas. Wiņā itylpst trejs aprīņķi: Ludzas, Rezeknes un Daugawpiļs. Latgolā dzeiwoj latgališi, kuri ari pidar pi latwišim un atsaškir nu wydzemnikim un kurzemnikim ar sōwu ipatneju latgališu izluksni un katoļu ticibu. Bez latgališim lelokā wairumā tur dzeiwoj weļ poli, kriwi, boltkriwi un ebreji.

Latgolas zimeļu daļa leidz lelajam Lubonas azaram ir zama un leidzona zeme. Plotus apgobolus te apkloj dryumi pūri un meži. Idzeiwotoju te ļuti moz, un sadžas, kurōs, pec kriwu parauga, dzeiwoj latgališi, sastopamas tikai ratōs sausokōs witōs. Ap Lubonas azaru, Aiwikstes, Pededzes un cytom mozokom upem un upitem izapleš naporradzamas zaļas płowas waj kolni. Pawasarūs wiņi apkloti ar yudenī, bet wosorā, ūina laikā, ļaudis te kust kai skudras. Wiņi noc šur sinu plautu nu sadžom, kuras atsarun 30—50 werstu attolumā. Sinu nu šejines war aizwest tikai zimā, kad meikstos płowas un puri sāsoluši.

Jo tołok nu Lubonas azara nu wiņa purim, jo doba palik krošnoka un lauki augligoki. Beidzut nunokut Latgolas dinwydu daļā, mes atsarunam skaistā kolnainā apgobolā. Wysskaistokos witas ir ap Raznas azaru un Daugowas krostim. Wasalas kolnu un kalniņu saimes te pasaceļ par naskaitamim lelokajim un mozokajim azarim, kuri kai zylas aco raugos Latgolas debesīs. Šis apgobols ļuti apdzeiwots, kaut gon zeme te naw wysai augliga.

Latgolas golwonos piłsatas ir Daugawpiļs, Rezekne, Ludza un Krustpilē.

Latgališu westure ir skums stosts par apspistas tautas gryutu gaitu. Latgališu liktenis pyrms wocišu inokšonas un ari dažus godu simteņus pec wocišu inokšonas Latwijā ciši saistits ar poreju latwišu ciļšu likteni. Latgališi ir bejuši wina nu lelokam latwišu ciltim. Latgolas rubežas ir bejušas plotokas kai tagad un snagušis iškā Wydzemē leidz Aluksnei un weļ tołok.

Naw drušu ziņu par tu, kurā godā wociši galigi ikarojuši Latgolu. Ir naporbauditās ziņas, ka Reigas weiskups Nikolais 1237. godā dybynojis Krustpili. Daugawpiļs asut dybynota 1277. g.

Izagloboja kaids wacs dokuments nu 1271. goda ar Wolkenbergas pīls komtura zigeli. Wolkenbergas pīls atsaroda uz wina nu augstokajim un skaistokajim kolinim Latgolas centrā, pi Raznas azara.

Četrupadsmytā godu simtenī wysa Latwija leidz ar Latgolu atsarodu wocišu rukōs. Piepadsmytā godu simtenī wociši jau beja pilnigi nusastyprinojuši un latwišu ciłts pa lelokai dałai porsawertia par nabreiwim dzimtlaudim. Bet wocišu storpā ari nabeja saskaņas. Nocia cinas storp baznicu, kuras prikšgolā stoweja weiskups, un bruniniku ordeni, par kurom mes jau zynom. Šos cinas wojinoja obejas puses. Pa tu storpu wocišu Baltijas walstei rodas beistami inaidniki. Kriwija palyka arwinu styproka un teikoja pec Baltijas jyuras pikrastes. Ari Polija metia uz tu korus skotus. Kad isasocia kars storp Kriwiju un Baltijas wocišim, padeji izrodijos par wojim turetis pretim Joņa Brismigo kara spakim. Wiņai wajadzeja gristis pec paleidzibas pi Polijas. Brismiga un pustuša kara iznokums beja tys, ka Wydzeme leidz ar Latgolu 1562. godā tyka piwinota Polijai. Poli waldija te wasalu godu simteņu. Zwidri, wocišu muižiniku pamudynoti, uzsocia cinu ar Poliju, weicia tu un 1660. godā atjemia winim Wydzemi, Latgola, turpretim, palyka pi Polijas. Zam nusaukuma „Poļu Wydzeme“ wiņa palyka par sawinotu walsti, Polijas un Letawas, kupeju ipašumu. Weļok Waršawas seimā wiņu nusancia par Inflantijas Kunigaitisti (kņazisti) un Inflantijas nusaukumu Latgola beja uzglobojuse leidz pat beidzamam laikam. Socut ar 1660. godu, Latgola tai tad teik ar waru atrauta nust nu porejos Latwijas, kai luceklis nu dzeiwas misas, un wiņas westures gaita nusarisynoja gluži ipatnejūs apstoklūs.

Poli waldeja Latgolā porok par 200 godim, nu 1562 — 1772. godam, kād Latgolu piwinoja Kriwijai. Kai tymsa un gryuta nakts beja šis poļu waldišonas laiks latgališim.

Poli par sowu golwonu uzdewumu uzskatija iwest wysur katoļu ticibu un porpułot idzeiwotojus. Wyspyrms wini tu centias panokt pi witejim wocišu muižinikim, pisulidami tim wysaidus augstus omotus un dudami nadzardatu waru par zemnikim. Wocišu muižiniki teišam dreiz win lelā marā porsapuļoja.

Zemnikim uzspist katoļu ticibu nasanocia gryuti. Wociši tautai beja uzspiduši luteranizmu, nu kura tei moz ku saprota. Caur ticibas maiņu tauta niko nazaudeja un namantoja.

Wocišu kungi Latgolā gondreiž nimoz nabeja ryupejušis par tu, lai jaunatgristi latgališi ari kaut ku saprostu nu kristigas ticibas. Poli uzceļa winu utru bazniecu. Nailgu laiku Latgolā darbojos muku jezuītu ordens. Jezuiti isamocija latvišu woludu un izdewia lelu skaitu religiska satūra gromotu latgališu izluksnē. Pec jezuitim nocia cyta ordena muki. Ši muki sludynoja kristigu ticibu tikai poļu woludā un centias latgališus porpuļot. Tys tumar naizadewia. Daļa latgališu pijemja gon boltkriwu woludu un socia runot boltkriwu poļu žargonā. Eistu poļu woludu isamocija nadaudzi. Zēmniku nudewas un dorba kļaušas poļu un wocišu kungim beja ļuti lelas, un wiņu dzeiwe beja ļuti nabadziga, gryuta un tymsa.

1772. godā Poliju sowā storpā sadalija Kriwija, Prusija un Austrija. Latgola nunocia zam Kriwijas.

Ar tu stowuklis, prutams, nasagruzija. Muižinikim tyka atstotas wysas priķrucibas. Zemniku stowuklis Latgolā beja tāds pat, kai Kriwijkā un Latwijkā un pat weļ ļaunoks, jo Polijā dzimtsbyušona beja atsateistījuse weļ agrok na kai Kriwijkā un izpaudas weļ ļaunokōs formōs. Latgolas zemniks juta stypru naidu pret poļu kungim un gaidija nu Kriwijas zynamu paleidzību un atwiglynojumu. Kad šis atwiglynojums nanocia, zemniki beja porlicynoti, ka keizars gon lobu grib, bet kungi wiņa gribu nuslep nu zemnikim. Deļ to ari saprutams, ka 1863. godā, kad poļi sasaceļa pret Kriwiju, latgališu zemniki sasacalušus napabalstija. Wiņi pat uzskatija sasaceļšonu par dumpi pret keizara Aleksandra II. atswabynošonas manifēstu un paleidzeja namirigus kungus sakert un nudut kriwu waldbai.

Latgolā, taipat, kai Kriwijkā, zemniki dalijos waļsts zemnikūs un kungu zemnikūs. Waļsts zemniki dzeiwoja taidu muižu zemēs, kuras porzynoja pate waļsts caur sowim irednim. Wiņu stowuklis beja daudz wigloks par kungu zemniku stowukli, jo padēji pidareja wocišu un poļu kungim, kuri tus izmontoja leidz padejam. Waļsts zemniku palyka arwinu mozok, jo waļsts wiņus lelūs apmarūs dowynoja muižinikim par dažaidim pakolpojumim.

Zemniki bez to weļ dalijos muižas ļaudīs un cima ļaudīs. Pi muižas ļaudim pidareja sulaini, kučers, muižōs kolpi u. t. t. Winim nabeja zemes un wiņus uztureja kungs nu muižas saimnicibas produktim. Pi cima ļaudim pidareja zemniki, kurim kungs

dewia zemi litošanā, par ku zemniki moksoja kungim nuteiktu sumu naudas waj ari izpiļdija zynomu daudzumu klaušu, strododami muižas teirumūs un pi cytym muižas napicišamim dorbiem. Zemes lelums snedzias nu 3—10 desetinom.

Wydzemes un Kurzemes zemniki tyka atswabynoti nu dzimtbyušonas 1919. un 1820 godā. Bet šei atswabynošona atnesia moz lobuma, jo zemnikim natyka duta zeme, un wini palyka pilnigā atkaribā nu muižinikim. Latgolas zemniki tyka atswabynoti 1861. godā kupā ar wysas Kriwjas zemnikiem. Pi atswabynošonas ikwins daboja tu zemi, kura beja wiņu litošanā pyrms 1861. goda. Zemnikiem tyka dutas ari tisibas ganit lupus nuteiktōs witōs muižas ganibōs un mežūs.

Socut ar 1861. godu zemniku stowuklis pamozam izaloboja. Wins utrs iperka sowu moju un nusadalija atsewiškā cimatā. Leloko daļa tumar weļ leidz šai dinai dzeiwoj kupigi sadžōs. Sewišku labklojibu latgališi weļ naw paspejuši sasnegt. Wiņu dzeiwe daudz nabadzigoka un stypri atsaškir nu Wydzemniku un Kurzemniku dzeiweis.

Pi latgališu nabadzibas stypri wainigs kulturas un izgleitibas tryukums. Pi to otkon sowukort wainigi na poši latgalisi, bet orejas westuriskas waras. Polu interesēs daudz nabeja ryupetis par latgališu izgleitibu un par gromotu izdušonu latvišu woludā. Socut ar 1604. godu, tumar pasaroda wairoki goriga satura roksti ar wersrokstiem latiņu woludā. Wełok wersrokstus soc rakstīt ari latgaliski. Tur ir gon bibeles tulkojums, gon dzismu gromota, gon bausli un wiņu paskaidrojumi. Laiciga satura roksti gondreīž nimoz napasaroda. Bet mes zynam, ka (eisti kulturas izplatitoji ir zynotniski un literariski roksti. Gorigi roksti un baznica daudzkort naweicynoj izgleitibu, ji golwonā kortā tik par sirds un gorigu jutu ateistibu.

Kriwu waldiba goja pat tik toli, ka 1871. godā nulidzia latgališim drukot gromotas ar latinu burtim. Wajadzeja drukot tikai ar kriwu burtim. Tys beja smogs sitiņs Latgolas izgleitibas litai. Leidz pat 1904. godam, kad šis warmucigais lykums tyka atcalts, latgališu izluksnē napasaroda gondreīž nikaidu gromotu. Latgališu literatura pamozam uzplaukst, socut ar 1905. godu. Teik iwasta jauna, tautas goram pimarota ortografija. Latgolā

isaroda daudz wydzemniku un kurzemniku, kuri pec rewołucijas spisti nu dzimtenes begt. Storp winim lela daļa ir školotoji. Ti nok tolkā sowim latgališu brolim un paleidz strodot wiņu izgleitibas driwā. Joatzeimej, ka poši latgališi, byndami katoli, nadreiksteja byut par školotojim sowā dzimtenē. Kriwijas lykums winim tu aizlidzia. Nusadybynoja cišoki sakari storp baltišim un latgališim. Latgola pamozam atsamudia nu garo godusimtenū miga. Tagad, kad Latgola piwinota porejai Latwijai, wiņa war atsateistit pilnigi breiwi un natrauceti. Un jostrodoj latgališim ir daudz, lai panoktu tu, kas kulturas ziņā nukawets. Joroksta gromotas, kuru latgališu izluksnē weļ orkortigi moz, jodybynoj školas, joreikoj kursi. Šamā ziņā latgališi war daudz mocitis nu kurzemnikim un wydzemnikim un aicynot tus tolkā. Bet ari padeji war mocitis nu latgališim, jemut nu wiņu izluksnes dažus wacus eisti latwiskus wordus un formas un wysu cytu, kas pi winim lobs un teicams. Winota tauta ar winotim spakim tikai wares ceļt jaunu, breiwi Latwiju.

Latgola.

Kai aizmersts pilskolns klusā lejas molā,
Pylns seņu dinu gudibas un stostu,
Šei zeme zeļ zam myglaino wel wōsta
Un gaidut skumst, kad likteņs bolwas dola.

Te dobas mirs, kai toļos jyurōs zaļōs.
Te tauta wel zam jauna burwju losta, —
Tik Swatas Mōras ruka maigi glosta
Šu cilti, kurai sapni wel naw golā.

Bet blozmoj laiks un saule atsagriž
Un tautas dwesele, kai jauno dzeja,
Mums preti skaņ pec dziļas cisšonas;

Kai diw' azars, kas atmirdz gaišā lejā,
Ar daili nawuštušu pasaroda
Seņ-seņos cilts jaunapskaidrota seja.

Akuraters.

28. Swešumâ kleistut.

Teicit man zemi plašajā pasaulē,
Kura bytu tik meila, kai tu, muna dzimtene!
Lai kleistu, kur kleisdams, lai itu cik toli,
Towa atmiņa sirdī nikur nanubol,
Kurzeme! Zemgale!
Meilo, bolto Diwa zemite!

Swešā molā kai wintulim josamolda man,
Kur sweši laudis, sweša kur woluda skaņ,
Noc protā ik breidi tows mucekļa tāls,
Ar kara ašnim traipits, bezgola žals,
Kurzeme! Zemgale!
Meilo, bolto Diwa zemite!

Swešā molā man tagad sirds parpylnam jyut,
Cik dorga, cik dorga wari dzimtene byut!
Par welti prots rauga tewi aizmerst un rimt,
Tikai ar tewi mums celtis, bez tewis mums grimt,
Kurzeme! Zemgale!
Meilo, bolto Diwa zemite!

Pludons.

29. Latwiu republika.

Es dzeržu myužibu eaur laikim šalkojušu
Ūn tautas likteni kai bultu lidojušu,
Kad purpurs dagušais par goldim lepni klots,
Un tautas griba, prots teik breiwi sludynots.
Tos ilgas dagušos, kuras beja sirdī nastas,
Teik wysā pasaulē, kai skalas dzismes mastas!
Drab purpurs prika pylns, wiņš westej republikū,
Un broļu kopūs sauc: „Par wiņu golwu lyku,
Kad tautu plosija baigs wiņas inaidniks!
Par tewi, Latwija, mums numert beja priks,
Tu tagad zidesi tik breiwa sowā laimē,
Un towa wita byus tur — wysu tautu saimē,

Kur naida napazeist, lai wiņš uz laikim merst!^u
Šu dinu swinigu nikod mums naizmerst —
Jo breiwa Latwija caur tautas sopen tyka,
Lai myužūs slawa skaņ tev Latwiu Republika!

Powuls Rozits.

Pilykums.

Tautas teikas un posokas.

Myusu dinōs gondreiž niwins cylwaks nawar iztikt bez lasišonas. Mes losam gon eisus talojumus, gon garus stostus un romanus, gon zynotniškas gromotas. Lasišona myusim dora priku, moca myusus dzeiwo un saprast dzeiwi. Seneji latviši lasit na-prota, un ari gromotu winim nabeja. Bet winim, taipat kai myusim, beja sowas gorigas prasibas, kuras ti ari prota apmirinot. Par tautas dzismem mes jau runojam. Wiņas beja latvišu mirinotojas un pricynotojas. Bet winumar jau nawar dzidot. Garajūs zimas wokorūs, kad orā trokoja snigu putenis, latvišu budiņā laudis pulcejos ap sermu mamiņu waj tetiņu. Sprakstedams daga prižu skols. Waco mamiņa waj tetiņš stostija breiniškigas teikas un posokas, kuras ti sowukort beja dzerdejuši nu sowim wacteinim un waemamiņom.

Teikas ir nustosti, kuri wairok waj mozok saistiti ar kaidu zynomu witu Latwijā. Wiņas stosta, kai calušis dažaidī prikšmati un dobas parodibas. Pimaram, pazeistamas teikas par Dau-gowas rakšonu, par kolnu un azaru ceļsonus, par tu, kopec wezis atžgarni it, kopee zakim porpleisuse lyupa u. t. t. Tu, ku myusim tagad izskaidroj zynotne, senejim latvišim izskaidroja teikas.

Posokas turpretim naw saistitas ar zynomu witu. Wiņas stosta par nutykumim, kuri gadijušis aiz trejdeweņom zemem waj jyurom. Wiņas īr pylnas wysaidu breinumu nu cylwaku un ku-stuņu dzeiweis. Lai mynam pimaram posokas par weiru un siwu skobuma kernī, par pameitu un motes meitu, par ezi un lopsu un t. t. Posokōs lobais cinas ar ļaunu, dailais ar nadailu gudriba ar muļķibu. Golu golā lobais, gudrais un dailais palik uswaretojs. Posokas senejim latvišim beja tagadeju stostu un romanu witā.

Dažas posokas ir ļuti wacas. Wiņas calušes tymūs naatmy-namūs laikūs, kad latviši weļ nabeja inokuši Baltijā, bet dzei-woja kupā ar cytom radnicigom tautom, kai leišim un krīwim. Pi taidom pidar posokas un teikas par kustunim. Wiņas ir ļuti winaidas pi wysu minetu tautu. Šos tautas zyna, pim., posoku par diweju dzeiwniku skrišonus. Kriwi stosta, ka lopsa gojuse skritis ar wezi. Wezs ir isakeris lopsai astē. Kad lopsa nuskre-juse golā, grizuses apkort, wezs sauc wiņai aiz muguras: „Asmu jau te un tewis gaidu!“ Latvišu posokōs skrinas ezis ar lopsu. Wini skrinas pa wogu. Ezis ir nulicis wogas utrā golā sowu siwu, kura sauc lopsai pretim: „Es jau asmu te un tewis gaidu!“

Kustuņu teikas rodušas weļ tad, kad cylwaks diwyna ja litas un dobas parodibas. Kustuņus wiňš tad uzskatija kai sew leidzīgas waj pat porokas byutnes. Kustuņi, taipat kai cylwaki spej dumot, runot, darbotis.

Nu kustunim posokōs wyswairok nok priškā lopsa, wylks un locs. Sewiški daudz stostits par lopsu, kura arwinu wysaidustikiū un niku pylna. Wiņa prut izalikt par myrušu, un kad zemniks uzlik tu sowā zywu wazumā, tei pa wiņai izmat wysas ziws orā. Wiņai adut pinok wylks un prosa, lai šam ari dudut. Lopsa pamoca wiņu ibožt osti olingī (caurums aizsolušā upē) un sazwejot. Wylks paklausa, bet aste isolst. Nu lopsa sauc cima suņus wylku plest. Taidā pošā kortā lopsa mok pimulkiot un izjukot ari cytus zwerus un dažreiz pat pošu karali — ļauwu.

Wylks posokōs pasaroda kai lels wintisis. Wiņu pimulkijo na tik wiń lopsa, bet ari suņs, wūcyns un pat udi. Ari loči tāloj kai lelu lempi un wintisi. Tumar dažōs posokōs wiňš teik tālotis par apburstu karaļa dalu, kurs beidzut otkon atdaboj sowu eistu izskotu.

Zakis arwinu iz bailigs un ciš nu cytim. Ľuti pazeistama teika, ka zakim porpleisuse lyupa aiz smiklim, ka wardiwas bejušas weļ bailigokas par wiņu un nu to bagušas.

Wysi moju kustuni nok priškā posokōs. Wiņi dzeiwoj kupā ar cylwakim un deļ to ari ir gudroki par meža zwerim, kurus biži pimulkijo un par tim waldej. Bet saiminiks daudz reižu pret tim nataisns un padzan wiņus, kad ti wairs naspej kolpot.

Daudz posokôs runoj par zweru pateicibu. Zweri paleidz jaunokim brolim — mulkišim par tu, ka ti wiņus pažaloj. Pat kukaini — bites un skudras izroda sowu pateicibu.

Wairokôs posokôs runoj par walnim. Walnu ir daudz. Wini leli stypriniki, bet ari leli mulki. Tus war porspet na tikai win Diws, bet attapigi cylwaki.

Pazeistamas posokas, kai Diws igyust walna lupus, uzlik tim rogus, porškeļ nogus un nukrosoj tus raibus. Wiňš pimulkioj walnu plaušonâ un imaīna pret sowu kaļtinu walna izkapti. Pret walna kumeli Diws imaina sowu zaki. Walns wiņu sapyn, bet tys ar wysu pynaklu aizlac mežā un lac weļ šudin.

Posokôs biži nok priškâ weli (myrušu dweseles), lituweni, rogonas, burwi, pyuki, rukiši, miļži, wodotoji, sumpurni un wylkači.

Weli ir myrušu gori, kuri pasaroda gon kopsatôs, gon kristcelūs, gon rejôs. Daudzeji weli ir ļuti ļaunprotigi un miļ mucit cylwakus.

Lituwens parosti ir nunoweta barna dwesele. Wiňš naktî muca cylwakus un jodalej ari zyrgus. Nu lituweņa war izasorgot, uzwalkut uz durwom piestyurainu lituweņa kristu.

Rogonas ir siwites, kuras atdewušas walnam sowu dweseli un par tu montojušas nu wiņa wysaidas burwiū mokslas. Wiņas war porsawerst par ku win wèlejas, war uzlaist laudim sergas un nagaisus. Naktis tos uz slutas waj pistas joj uz walnu un rogonu sapulcem. Biži wiņas isarun svešūs klawūs, slauc gūws un cerp wuškas. Nu reita šur tur uz kukim, calmim, žogim war redzet wiņu wamaklus. Rogonom war kaitet ar dažaidom pretburwibom. Tad wiņas palik slymas un nok prasit dzert, ku wiņom nadreikst dut.

Par pyukim posokôs stosta, ka wiņi nas sowam saiminikam mojôs bogotibu un wysaidus lobumus. Wiņus war redzet pa gaisu skrinut ar gunigu asti waj kai guņs bumbu. Dažreiz wiņi pasaroda ari dzeiwnika waj cylwaka izskotâ. Daudz posokôs stosta, ka pyuki war nuperkt Reigâ.

Nustosti par mozim cylwecinim — rukišim un lelim cylwakim — miļžim sastopami pi wysom tautom un byus labi pazeistami.

Dažas posokas miņ wodotoju, kurs pa nakti wodoj un maldynoj celinikus. Wiņš iwad tus gon pūrā, gon azarā. Tinkleidz gaiļs isadzid, wodotojs nuzud.

Sumpurni ir beistami cylwaku inaidniki ar cylwaka stowu un suņa golwu. Wiņi ker un ad cylwakus. Parosti nukertais puisits waj meitine pīkrop sumpurni un aizbag, apaudams postolas ar papedi uz prišku, lai sajaukt padus. Kad sumpurnis dzanas pakal, bedzejs ikop kukā. Sumpurnis irauga upē wiņa atspigēlojumu, grib izdzert upi sausu un porsprogst.

Daudz reižu posokōs cylwaki war porsawerst par wylkačim. Wiņi tu izdora, dewiņas reizes linut pa kuka kolnu waj čakarņu apakšu. Jo koids pa tu laiku pajemis waj pacylojis wiņu atstotos drebes, tad wylkačis wairs nawar palikt par cylwaku, koļč koids tam labprotigi pasnadz maizes gabaliņu.

Posokōs stosta ari par wacu, aproktu naudu. Wiņa kai moza lismiņa kaltejos kaut kur pūrā waj cēla molā.

Daudz teikos un posokos attāloti dažaidi westuriski nutykumi. Pi taidom teikom pidar myusim jau pazeistamos teikas par Induli un Ariju, par Imantu un cytas.

Nareti posokōs un teikōs teik izsmiti un izzuboti cylwaki par wiņu mulkibu, idumibu, gudkoribū waj montkoribū. Taidas ir posokas par Laimes moti, kura naboga weiram un siwai lik izwelet trejs litas, posoka par weiru siwas dorbūs, par weiru un siwu skobuma kernē un cytas.

Luti daudz posoku attāloj cylwaku Ikdinas dzeiwi. Pi wiņom pidar posokas par pameitu un motes meitu, par trejim brolim, nu kuru wins wintisis, bet diwi skaitas par gudrim, kaut gon mulkioki par jaunoku wintisi, posoka par pelnruškiti un cytas.

Beidzut weļ ir posokas, kurōs teik attaloti dažaidi diwaini, breiniškigi gadijumi. Ti nok priškā, ar warunim pa pasauli staigojut. Sewiški skaistas ir pazeistamas posokas par Kurbodu un Ločplesi. Kurbods ir Kewes dals. Ločplesis loču motes dals. Obeju šu waruņu liktens pusleidz winaids. Wini ļuti stypri. Ločpleša spaks slepias wiņa loča ausīs. Obi wini cinejas ar dažaidim walnim un jaunim milžim un atswabynoj nu tim sowu dzimteni — Latwiju. Obi wini kreit waruņa nowē, cinutis ar brismigim mīlžim — rogonas dalim. Ločpleša teiku ir apstrodojuši daži nu myusu rokstnikim. Dzeiniks A. Pumpurs nu wiņas

uzrakstijis sowu dzejojumu „Ločplesis“. Lelais dzeiniks J. Rainis minetu teiku jemis par wilu sowai lugai „Guņs un nakts“.

Myusu dinōs latvišu tautas teikas un posokas gondreiž wysas ir sakrotas un nudrukotas. Pi wiņu krošonas strodojuši: Bilenšteins, Fr. Breiwzemniks, D. Ozoliņš un cyti, bet eistais teiku un posoku krojejs un kupotojs bejis Anss Lerchis-Puškaitis. Wiņš sawocis wairok par 6000 posoku, kuras iznokušas wairokōs bizōs gromotōs zam nusaukuma „Latvišu tautas teikas un posokas“. Žal tikai, ka šis centigais posoku krojejs agri numyra un naspeja pabeigt sowu dorbu.

Myusu tautas teikom un posokom lela nuzeime. Wiņōs mes ipasazeistam ar sowas tautas ticibu, paražam un tykumim. Wiņōs radzam skaidru, nasaboju latvišu woludu. Wiņōs ari mocamis cinit kritnumu, tykumību un warunibū.

Tautas dzismes.

Latvišu tautu sauc par dzidotoju tautu. Weļ tagad syltūs wosoras wokorūs par Latwijas zylajim kolnim un mežim plyust dzismiu skaņas. Tur dzid latvišu jaunekli un jaunowas, nu dorba atsagrižut. Sastdinas wokorūs un swatdinōs ši poši jaunekli un jaunowas pulcejos pi witejo školotoja waj pi cyta kaida muzykas prateja un mocos kora dzismes. Kai uz laukim, tai piļsatōs latwišim ir daudz dzidošonas bidribu un koru. Ar dzismem latviši izbraue nu piļsatas atsapust breiwajā dobā. Ari sastdinōs, kad smogais werga dorbs latwiti nuspida, wiņš skumiōs dzismēs mirinoja sowu sirdi. Kad gadījos kaut kas ligsms un skaists wiņa dzeiwē, tys atskaneja ari dzismēs. Dzidoja zidunē, dzidoja zalta wosorā. Dzidoja kozōs, kristobōs un berēs. Kotram goda laikam, kotram iwarojamam gadijumam seneju latvišu dzeiwē beja sowas dzismes. War teikt, ka dzismes apjemia kotru latviša suli, pawadija wiņu nu šyupeļa leidz kopim. Tautas dzismes ir kai wysas tautas dinas gromota, kurā atzeimets wyss wiņas mynūzs. Naskaitamas lopas ir šai milzigai dinas gromotai. Latwišim ir wairok kai 200.000 tautas dzismiu. Apm. 35.000 nu tom ir pastowigas dzismes. Cytas ir atkortojumi un warianti, t. i. tei pate dzisme, tikai iterpta mozlit cytaidūs wordūs. Soka ka niwinai tautai, izjemut možu serbu tautu, naasut tik daudz un tik skaistu tautas dzismiu, kai latwišim.

Latvišu tautas dzismes pa lelokai daļai sastow nu četru rindu. Wiņas ir kai mozas, kristalskaidras rozas perles, kurōs saules reitā atspigelojas zyls debess, zaļo zeme un wyss wiņas krošnumus. Taipat tautu dzismēs atsaspigeloj latvišu tautas dzeiwe.

Par tautas dzismem šos dzismes sauc deļ to, ka pi wiņu sacerešonas pisadalija wysa tauta. Wins sacereja dzismi un pateicia utram. Tys sowukort wiņu porloboja. Dzisme goja nu mutes mutē. Wins wiņai kaut ku pilyka, utris atjemia. Iznocia, ka pi dzismes sacerešonas pisadalijuse wysa tauta, lai gon wiņas pyrmais teicejs beja wins cylwaks. Wysas dzismes goja nu mutes mutē, nu paaudzes uz paaudzi. Uzrakstitas šos dzismes tikai walok, myusu laikūs.

Par dzismem wiņas sauc deļ to, ka tos, pa lelokai daļai, natyka teiktas, bet dzidotās. Wyswairok dzismiu tyka sacerets pi apdzidošonas. Dzerēs, kōzōs waj cytōs kaidōs gudibōs, waj ari winkorši syltūs wosoras wokorūs jauni laudis sanocia kupā un nusastoja diwejūs pulciņūs. Winā parosti beja puiši, utrā meitas. Socias apdzidošona. Puiši dzidoja par meitom, meitas par puišim. Daudz dzismiu wordi un meldijas tyka turpat uz witas saceretas. Tys pulciņš palykā uzwaretojs, kuram napiryuka dzismiu. Bet daudz dzismes tyka saceretas ari wintulibā, kungu gaitōs ejut waj strodojut kaidu dorbu garajūs zimas wokorūs pi skola guņs.

Wyswacokos nu tautas dzismem ir tai sauktos mitologiskos dzismes, t. i. dzismes, kurōs teik apdzidotās dažaidas dobas parodības, uzskotut wiņas par diwibom. Te runoj par Laimu, Parkyuņi, Diwa dalim un Saules meitom. Daudz nu šu dzismiū saceretas jau pyrms wocišu ibrukšonas Baltijā.

Dažas dzismes par Laimu jau dzerdejom, runodami par senlatvišu ticibu. Piwessim weļ kaidas.

Laima ir klot pi barna dzimšonas:

Kur, Laimite, tu sedeji,
Kad es dzymū maminai?
Waj sedeji uz akmena,
Waj gubena malinā?

Launi ļaudis niko nawar padarit tam, kam Laime labweliga:

Launi ļaudis munu Laimi
Iudenī sleicynoja;
Man Laimiņa kaltijos
Zalta korklu kryumiņā.

Diwu dali tautas dzismēs arwinu labweligi ļaudim un seviški barnim:

Diwu dali tyltu taisa,
Wara greidu pari lyka;
Pori brancia borinīte,
Kai saulite wizedama.

Daudz skaistu, bet skumiu dzismiu tyka sacerets dryumajā dzimtsbyušonas laikā, kād latvišim remdynotojs wyswairok beja wajadzigs. Nu šu dzismiu wyspyrms mynamas driwas un dorba dzismes.

Latwits apdzid oroju. Oroja dorbs deļ wiņa ir guda dorbs:

Orojīn, brolelinā,
Wysas towas kojas zid;
Nu koju zidi berst,
Nu ruku sudabrinš.

Pats Dīws mil oroju — gryuta dorba daritoju:

Diwinā goja teirumā
Ar zeltītu sātuwiti;
Kungam goja smyłgas set,
Orojam mižus, rndzus.

Bet tumar gryuts ir oroja malnais dorbs:

Ai tu, munu wacu tawu,
Boltas maizez orojinū!
Kai boludis nusapyuš
Garas wogas galinā.

Orojs mil sowus teirumus, sowas driwas, mil labibu, sasa-runoj ar tu, kai ar dzeiwu byutni un labprot apdzid wiņu:

Ai, rudziti — wagariti,
Tewi teicia malelinā;
Kas auzini, tewi teicia,
Tew ir gara sanalina?

Luti daudz dzismiu ir par plānšonu, kuļšonu un maļšonu. Seviški maļšona ir skaisti apdzidota, jo parostī beja meitu dorbs:

Syuri, syuri, gryuti, gryuti
Kukuliti ritynot,
Nawa syuri, nawa gryuti
Kukuliti lupynot.

Luti daudz dzismiu zidots gonu dzeiwei. Teik apdzidotas gutiņas — raibaliņas, wuškiņas — rogulites. Dzismes nužaloj mozu ganiņu, kuram gryuta dzeiwe, cišut gon nu cytym gonim, gon nu leita un myglas un lyudz sauliti:

Saulit, bolta momulia,
Pasarodi ganiaam!
Ganiaam gara dina,
Kad saulites naredzeja.

Wyswairok šamôs dzismēs teik mineta gonu meita — zeltinīte. Naw ari nikaida breinums, jo gonu meitas arwinu bejušas pyrmos dzismiu teicejas un zynotojas.

Aunis kojōs, lakstigola,
Dzeisim guws paganit;
Tu dzidosi iwajā,
Es gūtiras ganidama.

Sewiški skaisti tautas dzismes apdzid kumeliņu, kurs ir oroja lobokais draugs gon teirumā, gon kunga dorbūs, gon karā jojut, gon precibōs braucut.

Es sowam kumeļam
Uzulīna klawu taisu,
Dzelža durs, wara greida,
Sudabrina redelites.

Waj ari:

Uz to muna kumelia
Iudens lasia nastoweja:
Pats es sowas klawā durs
Ikreitīau wyrinoju.

Tautas dzismes apdzid ari latwiti gon kai drawniku, gon kai jyuras brauceju. Laipni wordu zidi teik nasti gon jyurai, gon upem, gon mežim un płowom. Bet gluži cytaids palik latwits, kad wiņš nunok leidz muižinikam un wiņa kolpojušim gorim — wagaram, storostim un mežsorgim. Tad wiņš teik osprotigs:

Meža sorga dweselite
Kaucia egles galiņā,
Laucinika gaididama
Swista cybu atnasut.

Wyswairok teik saduts wagaram. Wiņu nycynoj un wysaidi izzuboj.

Wagarīna dweselite
Uz didzina karuko;
Tryuks didziņš, dweselite
Nukriss elles dybynā.

Waj ari:

Es tew lyudzu, wagariti,
Naper munu orojiau,
Es tew dušu šurudea
Treis slaucamas wowerites.

Bet wysosokus wordus daboj dzerdet pats golwonais apspidejs — kungs un wyspori wociši:

Eitia, barni, skotitis,
Kaidi ermi (čudi) teirumâ:
Piei kaki orklu wylka,
Wocits ora raudodams.

Waj ari:

Wocišam tiwas kojas,
Tiwi, gari zobocini,
Tys wareja mōlu meit
Pošā elles dybynâ.

Wocits latviša acīs ir cylwaks, kam naw witas ni debesīs, nī ellē. Oss izsmikls par wociti skaņ wordūs:

Wocits raudoja	Walns tewi naraus,
Rocini krimzdamis.	Walns tewi naraus
Naraudi, wociti,	Diws tewi najems.

Wyspori šamōs dzismēs latwits paroda, ka wiņa gors naw sumokts nu werdzibas un wiņš gaida tikai izdewigu breidi, lai ukratitu wažas un atdaritu inistam wocišam:

Es wociti daneynotum,
Uz korstim kigelim,
Jo woeits augši laktu,
Es pakurtum guntini.

Wysskaistokos nu latvišu tautas dzismem ir boriņu dzismes. Pate tauta bejuse apspista un borine, del ko boriņu liktens tai ejis tyws:

Kas ti taidi, kas dzidoja
Bez saulites wokorā?
Ti ir wysi bora barni,
Borgu kungu klausitoji.

Wysa tauta beja te boriņu, borgu kungu klausitoji. Borini- si naw sowas momuliņas, kura iceļa saulitē, un ari wysai tau-

tai nabeja globeja, kurs icaltu tu breiwibas saulē. Tauta saprota, ka barnim wajaga mirinotoja un weltiga winim skaisti skaistos dzismes, kurôs slaweja boriņu tykumu un dailumu:

Skaisti dzid lakstigola
Seikajūs kryumiāūs,
Weļ skaistoki borinīte
Zaļajūs klajumās.

Borines taws ir pats Diws, borines mote — Laime. Ti lem wiņai laimigu myužu. Borine tautas dzismēs arwinu tālota, kai loba čakla un gudra meitine. Un ka lobam beigu beigōs tumar labi klosis, par tu latwits ir porlicynots. Laimi latwits na ikreiz meklej bogotibā. Borinīte zyna sacit:

Jem, bogots, bogotu,
Lie naudiēu pi naudīnas,
Najem manis, borinītes,
Nadzer munu asariau.

Par bogotibu augstok stow tykums, par zaltu spužok mirdz kritna sirds. Un borinītei ir wins, kai utrs. Deļ to ari wiņa ir bogotoka par dažu lobu bogotu motes meitu. Topec ni motes meitas, ni pamote wiņu nairedz. Borinīte ir ari kolpyunnite, kurai joapkolpoj saiminikus, joapkolpoj kungus:

Sermi zyrgi, boltskoriši,
Ti bej dorba kumelini,
Syurdinītes, kolpyunites,
Tos bej kungu klausitojas.

Skaistas ir ari dzismes par dzidošonu. Wiņōs latwits izsoka, cik miļ dzidošonu un kaida nuzeime wiņai ir dzeiwē:

Gona man skastu dzismiu
Tymā mozā galwiā,
Naw weļ wiņa izdzidota,
Jau dewiras saceretas.

Pat par bādu naw jobadoj, jo dzismes prūt:

Bādu munn, leln bādu,
Es par bādu nabādoju!
Lyku bādu zam akmenā,
Pāte goju dzidodama.

Ar dzismem ir wiglok weikt dorbu:

Rudzu teirums lilijos
Sildit munu augumiāu;
Nasalilej, rādzu teirums,
Es sajemšu dzidodama.

Pat tautas meitas tykumu lukoj nu woludas. Kam loba
woluda, kam skaistas dzismes, tei byus ari tykuša strodnica, tai
loba, saticiga doba.

Dzidi, dzidi tu, strodia,
Jauka towa woludīna;
Taidu jemšu leigawīnu,
Kam strodīra woludīna.

Wysleloka dzidotoja arwinu ir jauniba. Deļ to ari jaunibai
pošai par sewi ir daudz skaistu dzismiu. Apdzidotā gon puišu,
gon meitu dzeiwe. Uzslawets tykums un nupelts natykums:

Lobok upe lādu nesia,
Nakai putu gabaliāu.
Lobok wina nudzeiwoju,
Na ar laisku orojīeu.

Jaunibas dzismiu ir na-
saskaitams pulks. Weļ wai-
rok ir precibas un kōzni dzis-
miu. Pi wiņom mēs šureiz
tywok nauzkawesimes. Katra
latviša pinokums ir pazeist
sowas tautas dzismes, ska-
titis nu wiņom dailumu, mo-
critis tykumu.

Tagad wysas tautas
dzismes ir sawoktas win-
kupūš un izdutas. Sermais
dzeiniks un tautas darbi-
niks, Krišjans Barons wysu-
sowu garu myužu zidojis
tautas dzismiu wokšonai un
kortošonai. Iznokuši septini
bizi tautas dzismiu krojumi. Nu wiņom dzeiniks Karls Skalbe
izlasijis skaistokos dzismes. Tos izdutas wairokōs mozōs, latōs

gromotiņos un kotram piejamas. Kas ipasazinis ar šom gromotiņom, tys war teikt:

Waj bitite nazynoja,
Kur zidini upmalē?
Waj dzismiņu kaiðs dzidoja,
Ku brolinš nazynoja.

Saturs.

	Lap. p.
Prikšwords	5
Prikšwords utram izdawumam	6

I. Bildes nu pyrmotnejos cylwaku dzeiwas.

1. Myusu zeme tagad	7
2. Myusu zeme senok	9
3. Palik sēltok	14
4. Guns	16
5. Woluda	19
6. Olu cylwaki	21
7. Medibas un cinas myuža mežūs	24
8. Uz upes krosta	29
9. Cylwaks pagotawoj iručus	31
10. Cylwaks pagotawoj apgerbu	34
11. Cylwaks ceļ dzeiwukļus	36
12. Moju dzeiwniki	40
13. Pyrmi zemkupi	42
14. Metals atrosts	45
15. Pyrmi moksliniki	48
16. Cylwaks rutojas	52
17. Cylwaks tergojas	55
18. Rūnas kungi	58
19. Cylwaks un dobas spaki	61
20. Rokstu zeimes	65
21. Kai mes wysu tu zynom	70

II. Bildes nu Latwijas westures.

1. Latwijas kolnūs, Latwijas lejós	73
2. Kas senok dzeiweja Baltijā	81
3. Senlatwiši satā un driwā	83
4. Meitas pi dorba	89
5. Rejā un maltuwē	90
6. Zidu swatki	91
7. Diwi	95

	Lap. p.
8. Ušniš pi lozdu kryuma	99
9. Latwišu pilskolnā	100
10. Kara dzismes	105
11. Beweriņas dzidums	106
12. Sweši wisi nu Woczemes	106
13. Ar guni un zubynu	113
14. Indulis un Arija	120
15. Wanems Imanta	125
16. Imanta	140
17. Uzwaretoji un uzwareti	141
18. Karaļmeita	144
19. Kungu gaitōs	145
20. Kungu gaitōs	149
21. Dzimtslaužu satā un muižas pogolmā	151
22. Reiga	154
23. Ceļā uz breiwibu	159
24. Latwija zam Kriwijas	163
25. Latwija, mustis	168
26. Padejā laikā	169
27. Latgola	171
28. Swešumā kleīstut	177
29. Latwiu republika	177
Pilykums.	
Tautas teikas un posokas	179
Tautas dzismes	183

Valtera & Rapas akc. sab., Bičā izdotās grāmatas.

LATVIJAS NACIONALĀ BIBLIOTEKA

Ne
Oz
Ov

0305015947

- Jurjana, P., Dzeesmas skolam.
 — Dzeesmas pamatskolam.
 — Dzeesmas zēnu un meiteņu vidus-
 skolam.
 — Latveeš tautas dzeesmas jauk-
 teem, seeveešu un viru koreem.
- Kalniņa, J., Latveešu valodas mācība.
 Kaudziša, R., Garigs skolas draugs.
 Katkismis ar peelikumeem.
- Kaudziša, M., un A. Stārtes, Sēta
 un skola. Lasama grāmata mājā
 un skolā, I., II. un III. sējums.
- Klaustiņa, K., Latveešu rakstneecibas
 vēsture.
- Klepera, A., Filozofijas vēstures kurss.
 Kreevu-latveešu kabatas vārdnica.
- Krolla, O., Geografija latv. skolām. Ar
 zīmējumeem. I., II. un III. daļa.
- Kundzina, F., Mūsu rakstneeciba. Dail-
 lit. chrestomatija, I. un II. daļa.
 — Pareizrakstiba un domu raksti.
 I. burtnica.
 — Balts tirums, melna sēkla. Ar
 ilustracijam. I. daļa. Abece.
 — II. daļa. Lasama grāmata.
- Kurzena, M., Aritmetika pamatskolam.
 Ar ilustracijam. I., II., un III. daļa.
- Laimiņa, A., Skola. Lasama grāmata
 mājam un skolam. Ar zīmējumeem.
 I., II. un III. daļa.
- Martina Lutera mazais katkismis.
 — Latveešu valodas mācība.
- Lapiņa, J., Eiropas geografijas kurss.
 Latvijas karte. Olava fonda iz-
 devums. Pēc jaunakeem pirm-
 avoteem apstrādāta.
- Leimāra, A., Geometrija pamatskolam.
 Ar zīmējumeem. I.—IV. daļa.
- Лѣпинъ, П. В., Орфей. Сборникъ
 (Kreevu un latveešu dzeesmas). I и
 II часть.
- Liberta, A., Trigonometrija vidus-
 skolām. Teorija un uzdevumi.
- Mācības vēstules par kreevu valodu
 pēc Tusena-Langenseidta metodes.
 Latveešiem izdotas no J. Dravī-
 Dravīneka.
- Mazais Dr. Martiņa Lutera kat-
 kismis. Ar peelikumeem.
- Mellīna, J., Māju bērnu mācība. Abece
 un ticības mācība. Bagatigi ilustr.
- Melngaiļa, E., Birzēs un norās. Dzees-
 mas jauktein un viru koreem.
 II., III. un IV. krājums.
- Mühlenbacha, F., Vadonis ticības mā-
 cībā u. bibeles lasišanā. I. u. II. d.
- Ney, P., Mein erstes deutsches Buch.
 Lehrbuch der deutschen Sprache
 für Anfänger. Mit Illustrationen.
 Ar vācu-latveešu vārdnici.
- Der erste Schritt. Lehrbuch der
 deutschen Sprache, -II. Teil.
- Paegla, L., Elevads vesture skolam un
 pašmācībā. Ilustrēta.
- Pampes, K., Deutsches Sprachbuch
 für den ersten Sprech-, Lese- und
 Schreibunterricht. Ilustr. I. Teil.
 Ar latveešu vārdnici.
- Paukšēna, P., Kristīgas baznīcas
 vēsture evangeli. skolam. Pār-
 strādata no L. Bērzina.
- Vecā deriba. Bibeles stāsti ar
 praktiskeem apcerējumeem.
- Philipson-Kūlis, E., Angļu valodas
 mācība eesācejeem. I. u. II. daļa.
 Ar angļu-latveešu vārdnici.
- Pludora, Latveešu literatūras vēsture.
 Saisinats kurss, I. u. II. daļa.
- Sistematiskais kurss, I.—II. daļa.
- Pluttēs-Olava, V., Garigas dzeesmas
 skolam. Ar notim.
- Bibeles stāsti. Ar daudz bildem.
- Kristīgs vadonis skolneekiem
 (Bibeles stāsti, katkismis, bibeles
 panti, baznīcas stāsti un dzeesmas
 ar notim). Ilustr.
- Deeva valstības vēsture vidus-
 skolam. Ar bildem un 5-kartim.
- Stāsti iz kristīgas baznīcas vēstu-
 res. Ar bildem.
- Svarigakee notikumi iz kristīgas
 drāndzes vēstures. Ar bildem.
- Resnais, J., Latvijas ārstneecibas stādi.
 Pamācība tos audzinat, krāt un
 sagatavot. Ar stādu gleznām krā-
 sās. I. un II. d.
- Rītiņa, J., Rotaļa un darbs „Avota“
 abece. Ilustrēta.
- Rītiņa, J., Avots. Lasama grāmata
 skolai. Ar ilustracijam. I. u. II. d.
- Zāliša, F., Latvijas vēsture.
- Sama, W., Vadonis vācu valod. mācībā.
 Ar daudz ilustracijam. I. u. II. daļa.
- Seiferta, Teodora, Latveešu rakstneecibas
 chrestomatija ar literatur-
 vēsturiskām pēezīmēm. Pirmā daļa
 (1587—1750).
- II. d. Otrais laikmets (1750.—1850.)
- III. daļa, II. sēj. Trešā laikmeta
 pirmais posms (1850.—1880. g.).
- III. daļa, II. sējums. Trešā laikmeta
 otrais posms (1880.—1890. g.).
- III. daļa. III. sējums. Trešā laikmeta
 trešais posms (1890. g. līdz jauna-
 keem laikmeteem).
- Zigmunda un Sinepa, Zeedīns. 16
 dzeesmas jauktein un viru koreem
 Zigmunda, Sinepa un Paļeviča, Dzees-
 mu kamoliaš. Dzeesmas, bērneem
 ar klaveeru pavadij. I. un II. burtn.

Valtera & Rapas akc. sab., Rigā, izdotās grāmatas.

Žagara, A., Kosmografija vidusskola. Ilustreta.
Šmeita, Otto, Dabas mācība. E. un J. Rītīnu tulkojumā, I. daļa, Dzīvneeki, II. daļa, Stādi. Ilustreti.
Šmidta, prof. P., Ievads valuodniecībā. Seinas tabulas skolam, leelas.
— Četri gada laiki.
— Anatomijs.
— Botanika.
— Zoologija.
Sējas, L., Franču valodas mācības grāmata. Pirmais un otrs gads. Ar franču-latv. vārdnici.
Sēkla. Lasana grāmata skolam. Sastādījuši V. Plutte-Olavs un A. Bāliaš. Ar bildem. I. daļa.
Silina, P., Dr. M. Lutera katkismis. Smilgas, A., Vācu gramatika vidusskolam.
Šōnfeld, A., Rotalu pūrs. Rokas grāmata skolai un mājai. Ar notim un zimejumeem.
Švabes, A., Latvijas vēsture pamatskolam. Bagatigi ilustreta.
Štāla, M., Rēķinašanas teorijas kurss V. un VI. pamatskolas klasei un pašmācišanai.
Stiprais, J., Latveešu tirdzneecības korespondence.
Strauta, A., Latveešu valodas mācība. Pareizrakstiba, vārdu un teikumu mācība un domu raksti. I.—IV. b.
Zundu Peteru, Pareizrakstiba pašdarbibai skolā un mājā
The College Library. Edited by H. A. Parkman and R. O. G. Urch. Selections from the best English

and American Authors. With Lettish Notes and Glossary.
1. Dickens, C. Selection from „David Copperfield“.
2. " " A. Christmas Carol.
3. " " Selection from „Pickwick Papers“.
4. Kipling, R., Riki Tiki Taki and other Tales.
5. " " Selection from „The Jungle-Book“.
6. Wilde, O., Selected Tales.
7. Defoe, Robinson Crusoe.
8. Normanby, Selection from „Destinies“.

Turkin, Dr. E., Angļu valodas mācība vidus skolām. Ar angļu-latveešu vārdnici. I. un II. daļa.
Tretjakova-Blodora, Deeva vārdu mācība pareizticīgajiem skolneceiem.
Urch, R., English Textbook for learning English. Ar angļu-latv. vārdnizu. I, II Part.
— English commercial correspondence.
— The English literature.
Vidīna, J., Pasauļes zīdītāji-kustoni. Pēc angļu V. Kerbija „Manuals of the World“ sastādīta. Ar 169 nobildejumeem krāsās.
Vigraba, G., Vācu valodas mācība cīcesācējiem. I. gads. Ar zimejumiem. Celms, J., Rēķinu uzdevumu krājums. Ilustrets. I., II. un III. daļa.
Cimses, J., Dzeesmu rota viru koreem. Cuka, O., Dr. Martina Lutera mazais katkismis skolam.
— Vadonis katkismi. Rokas grāmata skolotājiem. Pēc O. Cukauņa cīteem parangeem sastādījis A. Bāliaš.
Cukura, R., Rēķinašanas teorija. I., II. un III. daļa.